

De Palestijnen

Drs. Harry van Mierlo

en

Krikor Guvlekjian

Uitgever: De Haan Bussum - 1972 - ISBN 90 228 2930 8

Woord vooraf

De Palestijnen zijn de slachtoffers van een historische kettingbotsing. In het ontzaglijk complex van factoren en gebeurtenissen, dat zich sinds het ontstaan van het alfabet op het scharnier tussen Europa, Azië en Afrika ontwikkelde, is de gerichtheid van het joodse volk op Jeruzalem in onze eeuw in een politieke realiteit omgezet.

De drijvende kracht in dit proces is het moderne zionisme, dat de wind mee kreeg van de wereldpolitiek sinds de Eerste Wereldoorlog en niet los te denken is van de demon van het antisemitisme.

De slachtoffers van de kettingbotsing waren ontelbaar nog vóór iets van dien aard tot het bewustzijn van de Palestijnen was doorgedrongen. De schuldvraag drukt op het geweten van de westerse mensheid en dit leidt soms tot voorstellingen ter rechtvaardiging van de staat Israël, die als zélfrechtvaardiging ontmaskerd kunnen worden.

Wat er intussen met de Palestijnen gebeurd is, wie ze zijn, ja zelfs dát ze er zijn, wordt door velen buiten beschouwing gelaten. Deze houding past in het afweermechanisme dat de westerse mens om het antisemitisme heeft gebouwd.

Met het publiceren van dit boek doen wij dus iets erg vervelends. Het is een nieuwe valkuil voor het westers geweten. Maar zo is het niet bedoeld. Het gaat ons er om informatie te verstrekken zonder in polemieken te verzeilen. De literatuur die wij raadpleegden, bleek voor het grootste deel te bestaan uit bijdragen die vanuit een vooringenomen standpunt naar een oplossing van het conflict zoeken. Hoe interessant ook, de meeste van die publicaties laten een massa feiten buiten beschouwing. Wij willen juist het omgekeerde doen: de feiten laten spreken en de oplossing buiten beschouwing laten.

Wij proberen een zo duidelijk mogelijke voorstelling te geven van de laatste klap in de kettingbotsing, van de lotgevallen van de Palestijnen na juni 1967.

Een van ons is een Armeense Palestijn, vluchteling uit Jeruzalem. De ander is een Nederlander, pedagoog en linguïst van professie. Te zamen hebben wij sinds enkele jaren een dagtaak met het schrijven van politieke commentaren over de Arabische politiek.

In dit boeiende werk ontkwamen wij niet aan het noodlot fragmentarische informatie te geven en dus de publieke opinie te misleiden.

Dat wij in de gelegenheid gesteld werden in dit boek althans één scène uit de Arabische tragedie enigszins recht te zetten, stemt ons tot dankbaarheid.

De schrijvers

Op de achterkant van het boek

Wie zijn de Palestijnen, wat is hun rol in het Midden-Oosten, wat zijn hun ideeën en verlangens, hoe leven zij? Het antwoord op deze en nog vele andere vragen werd door de auteurs ter plaatse gezocht.

Nadat eerst de historische situatie is geschetst tussen 1917-1948 (de totstandkoming van de staat Israël) en 1948-1967 (de juni-oorlog), wordt speciale aandacht geschonken aan de periode na de juni-oorlog.

Daarbij zijn de problemen met name ook belicht vanuit gezichtspunten die de meeste westerse lezers vreemd zijn, zoals de islam, het feodalisme in de Arabische landen, het Nasserisme, het Ba'athisme, enz.

Voor ieder die iets meer van de achtergronden van de Midden-Oosten problematiek wil begrijpen een onmisbaar en boeiend verslag.

Harry van Mierlo studeerde in Amsterdam, specialiseerde zich op het onderwijs aan dove kinderen en was enkele jaren leider van een opleidingsinstituut voor leerkrachten van gehandicapte kinderen in Beiroet. Sinds 1969 woont en werkt hij daar als freelance journalist en correspondent van t.v., radio en pers voor de Arabische landen.

Krikor Guvlekjian studeerde in Beiroet, waar hij nadien secretaris werd van het Institute for Special Education. Vanaf 1969 was hij medewerker van Harry van Mierlo, gespecialiseerd in de documentatie voor hun beider journalistieke werkzaamheden. Thans is hij werkzaam in de Verenigde Staten.

Het is zinloos te polemiseren over de geldingskracht van dit facet tegenover de aanspraken van het religieuze zionisme. Het toelaten van zo'n polemieek zou vooropstellen dat de ene religieuze claim meer geldingskracht zou hebben dan de andere en dát kan men zonder vooringenomenheid niet zeggen.

Het islamitisch denken is echter teveel 'denken' en te weinig religieus belijden, om de Palestijnen, laat staan de Arabieren, te verenigen in een gecoördineerde strijd tegen Israël.

Salah Al Munadschid heeft dit punt aangeroerd in een boekje, dat in een Nederlandse vertaling verschenen is onder de suggestieve titel: *Waar gaat de Arabische Wereld naar toe?* ² Hij ziet de zaak simplistisch, alsof de Arabische misère eenvoudig te herleiden is tot een vervlakking van het islamitisch belijden. Een analyse van de Arabische mens brengt aan het licht, dat die zwak bewuste psychische gebondenheid aan de islam een enorme kracht vertegenwoordigt en in de mensen in botsing komt met de psychische bovenstructuren, die zij uit de moderne westerse cultuur overnemen. Let men op het verschijnen van Israël als moderne westerse staat in de islamitische Arabische wereld, dan is dat symbolisch voor wat er in de Arabische mens gebeurt.

Bij een bezoek aan een vluchtelingenkamp in Jordanië hadden wij langdurige discussies met een aantal Palestijnse middelbare scholieren over het marxisme. Ze waren goed thuis in de materie en wisten met overtuiging de theorie te verkopen, dat de strijd tegen Israël op twee fronten gevoerd moest worden: het zionistische front en het Arabisch reactionaire front. Zonder de traditionele Arabische regimens van koning Hoessein, koning Feisal, etc. te vervangen door een progressief socialistisch bewind zou het Arabisch potentieel niet gebundeld kunnen worden, enz. Het bleek dat het Volksfront van dr. George Habash flink aan deze jongelui gewerkt had en niet zonder succes.

In de avond boden diezelfde jongelui ons een feestje aan. Ze voerden alleraardigste kleine toneelstukjes op, door henzelf bedacht. Een van hen opende het feest met het reciteren van Koranverzen ...

Typerend was een van de sketches. Men beeldde uit hoe een Palestijnse boer zijn land omploegt met een houten ploeg, getrokken door een os. Het was een heerlijk staaltje van pantomime-spel. Verontschuldigd zei een van de spelers na afloop: we weten natuurlijk wel dat het allemaal verschrikkelijk achterlijk was, maar zo ging het in ons Palestina en op dié manier houden we van Palestina. Daarbij moet men bedenken, dat die jongelui nooit in Palestina zijn geweest!

Omdat de guerrilla de Palestijnen in aanraking met de Israëli's heeft gebracht, is er onder de Palestijnen een sterkere drang westers technologisch en ook ideologisch te denken dan onder de bevolking van Jordanië en Syrië, hoewel de Israëlische radio en vooral de televisie in Jordanië na 1967 de ogen van de bevolking hebben geopend voor de Israëlische

² Salah Al Munadschid, *Waar gaat de Arabische wereld naar toe?* ('s-Gravenhage 1970) (Boekencentrum]

werkelijkheid. De Palestijnen gingen zich ook ideologisch op het westen instellen. Dat leidde tot een illustratief conflict in Jordanië, hetgeen opgemerkt werd en vermeld door Chafic El Hoet, de directeur van het Beiroetse P.L.O.-kantoor. Tijdens een paneldiscussie die in juni 1971 in Beiroet gehouden werd onder auspiciën van het Institute for Palestine Studies, zei El Hoet dat de linkse commando's in Jordanië de plattelandsbevolking van de bevrijdingsbeweging vervreemdden door het gebruik van afbeeldingen van Lenin. De Jordaanse boeren kregen daardoor de indruk dat men de profeet Mohammed wil vervangen door Lenin.

Ter verheldering kunnen we twee extreme bewegingen tegenover elkaar stellen. In Jordanië bestaat de geheime islamitische Bevrijdingspartij (El Tahrir). Deze kleine groep staat op een zuiver islamitisch standpunt en proclameert de Heilige Oorlog met de wapenen. In november 1969 meldde de Jordaanse minister voor Informatie, dat de autoriteiten met hulp van El Fatah een complot van deze groep tegen de Jordaanse monarchie opgerold hadden. De samenzweerders waren gearresteerd.

Tegenover deze uiterst rechtse en zuiver islamitische beweging vinden we bij de Palestijnen een linkse ideologie achter de Volksfronten Habash, Hawatmeh en het Revolutionaire Volksfront, dat zich begin 1972 van het Volksfront-Habash afsplitste. De zuivere aanhangers van beide uitersten zijn gering in aantal. De meerderheid van de Arabieren is, gemeten naar dit schema, niet goed uit de verf gekomen. Voor de Palestijnen is deze kwestie, wegens hun kritieke situatie bijzonder pijnlijk. De meesten hebben niet meer dan revolutionair vernisje, waardoor de islamitische grondverf duidelijk heen schijnt.

Het is een kenmerk van de islam dat men zich niet afsluit van andersdenkenden. De islam is geen afzonderings- maar een doordringings-beweging. De moslim kent niet dat typische steunen op de groep van gelijkgezinden, dat zo kenmerkend is voor bepaalde christelijke groepen, die hun uitverkiezing met een grote schutting omgeven. Integendeel, het moslim-zijn heeft de mensen blijkbaar een zo grote zelfverzekerdheid gegeven en tegelijk in zo grote mate de mens geleerd met zijn onzekerheid te leven, dat men zonder aarzeling in contact treedt met andersdenkenden. Zegt men tegen moslim-ouders, dat zij door hun kinderen naar een rooms-katholieke school te sturen het gevaar lopen dat het nageslacht christelijk zal worden, dan is de reactie daarop wel heel ongewoon voor iemand die aan de Nederlandse toestanden denkt. Die moslim-ouders denken daar gewoon niet aan en het gebeurt ook niet. Wie moslim is, blijft moslim, niet omdat hij een islamitische belijdenis handhaaft tegenover een christelijke, maar omdat zijn islamitische psychische structuur even onvatbaar is voor vreemde invloeden als de veren van een eend voor water.³

³ Een vollediger beschouwing over deze zaken mag niet voorbijgaan aan de invloed die de Arabische taal heeft op de geestesgesteldheid van de Arabieren. Zie bijvoorbeeld de artikelen van David Cohen, Ribhi Kamal, Spiro Jabbour, Odette Petit en anderen in: Jacques Berque et Jean-Paul Charnay, *l'Ambivalence dans la Culture Arabe* (Paris 1967) [Editions Anthropos]. Van de overvloed aan studies over de islam die dit punt raken noemen wij slechts enkele titels: Jacques Berque, Jean-Paul Charnay e.a., *Normes et Valeurs dans l'Islam Contemporain* (Paris 1966) [Payot]; Jacques Berque, *L'Orient second* (Paris 1970) [Gallimard].

Het zijn altijd weer de psychisch door de islam gegrepenen, maar de lauwen in het belijden, die met de revolutionaire bewegingen meedoen en dan de ideologie corrumperen. Dat is het geval met de socialistische partijen in de Arabische landen, zoals de Ba'ath, de Communistische Partijen, de Volkspartijen, de Socialistische Unies, enz. ⁴

Bij gebrek aan een ideologie waarvoor de leden van een organisatie kunnen instaan met de integriteit van hun gehele persoonlijkheid, zijn die bewegingen uiteraard snel het slachtoffer van hen die een machtspositie kunnen veroveren. Zo doen de 'socialistische' regiems van Egypte, Irak en Syrië in werkelijkheid niet erg veel meer aan het socialisme, dan het als vlag boven hun ambities plaatsen. Ze handelen wel enigszins in de geest van het socialisme; dat zijn ze aan de diensten van een aantal bevriende socialistische staten ook wel verplicht. Maar in wezen steunen zij niet op een geïntegreerd socialisme in het eigen land. Zij hopen dat alsnog te verwezenlijken, maar de methodes die zij daartoe aanwenden doen ons het succes van die poging betwijfelen.

Onder de Palestijnen ligt deze zaak wezenlijk gezonder. Anders dan in de Arabische landen valt er onder de Palestijnen geen staatsmacht te handhaven. Bij hen is de politiek-ideologische en militaire groepsvorming grotendeels spontaan ontstaan en vertoont daarom die veelkleurige verdeeldheid, die typerend is voor vrijheid van vormgeving en doet denken aan werkelijke democratie.

De tragische kant van deze ontwikkeling is echter dat de vrijheid leidt tot hoogst onpraktische vormen, waar het de strijd tegen de gemeenschappelijke vijand betreft. Want een bevrijdingsoorlog vereist juist een bundeling, die boven de ideologische verschillen uitgaat. Dat niveau heeft de Palestijnse Bevrijdingsbeweging niet kunnen bereiken.

Omdat de mensen waarover wij het hebben moslims zijn, moeten we spreken over de democratische grondslagen van de islam. De islam heeft van het antieke jodendom de fundamentele gelijkberechtiging van de mensen overgenomen en dit principe op streng wettische wijze vorm gegeven. ⁵ Tot in de meest triviale puntjes van het dagelijks leven vinden de goddelijke wetten hun uitlopers. Dit houdt de mens in direct contact met de werkelijkheid. Noch een geestelijke stand, noch een neutrale rechter en zelfs niet een centrale staatsmacht heeft zich ooit in de Arabische traditie zo tussen de mens en zijn wereld geschoven, dat de humaniteit in zijn werkzaamheid is aangetast door de vormen van institutionalisering, waartegen in de westerse wereld tegenwoordig in naam van de fundamentele democratie zoveel protest wordt aangetekend.

Dat heeft ook te maken met de afwezigheid van industrie en de verspreid levende bevolking in het Midden-Oosten. Zodra daar verandering in komt - een voorbeeld is de overbevolkte en enigszins geïndustrialiseerde Nijldelta - wordt de Arabisch-islamitische

⁴ Het probleem van de synthese tussen de islam en het socialisme is in talloze werken behandeld. We verwijzen naar een tamelijk simplistisch boekje, dat juist door zijn eenvoud het probleem duidelijk stelt: Gamal Abdel Nasser, [*The Philosophy of the Revolution*](#) (Buffalo, U.S.A. 1959) [Economica Books].

⁵ Voor een inleidende studie in het islamitisch recht, zie: Joseph Schacht, *An Introduction to Islamic Law* (Londen 1964) [Oxford University Press].

samenleving aangetast door de geraffineerde vormen van institutionalisering, die nu eenmaal vastzitten aan de westerse economie, de elektrificatie, het wegverkeer, het onderwijs, enz.

Daar deze ontwikkeling niet of nauwelijks heeft plaatsgevonden, is de Arabische samenleving, naar westerse maatstaven gemeten een betrekkelijk vredig, maar achterlijk paradijs. Als de Arabier maar gelaten wordt in zijn waardigheid als man en hoofd van zijn familie is het hem vrij onverschillig wat de machthebbers van zijn land bekokstoven. De leidersfiguren die hij vanouds accepteerde, waren varianten op het beeld van de profeet. Het totaal van de islamitische broederschap spreekt hem meer aan dan het staatsbelang van Syrië, Irak of Jordanië, staten, die trouwens niet organisch uit de historische ontwikkeling zijn voortgekomen, maar door de westerse mogendheden zijn gecreëerd op grond van hún politieke, economische en strategische belangen.

De term 'nationalisme' wordt in het Arabisch spraakgebruik gereserveerd voor het panarabisch streven. Dit hangt samen met het grote verleden van de Kalifaten en wat de tegenwoordige tijd betreft, met de algemeen gevoelde noodzaak om Israël van het toneel te laten verdwijnen. Het koesteren van het Arabische nationalisme is echter een vrij utopische bezigheid.

De Hashemieten ⁶ werden vlak na de Eerste Wereldoorlog al uit hun droom gehaald door de geallieerden, die, Engeland voorop, een politiek van 'verdeel en heers' voerden, in strijd met de zgn. Damascus Protocollen (1915) en de correspondentie tussen Sherif Hoessein van Mekka en McMahon (1915). Het Sykes-Picot Agreement haalde een jaar later al een streep door het Hashemitisch nationalisme, dat voortaan alleen nog maar voortleefde in de vorm van protesten.

Van het latere Arabisch nationalisme is Damascus het ideologisch centrum geweest. Het nam socialistische vormen aan in het Ba'athisme', maar het werd in de vijftiger jaren overvleugeld door het Nasserisme dat in de vorm van de Verenigde Arabische Republiek tussen 1958 en 1961 de enige vorm van nationalisme realiseerde die de Arabieren sinds de Middeleeuwen gekend hebben. Het bleek niet levensvatbaar te zijn. In de laatste tijd is er een federatieve vormgeving van het Arabisch nationalisme te bespeuren tussen Egypte, Libië en Syrië, met toenaderingspogingen van Soedan.

Wat reëel is in de politieke vormgeving van de Arabieren, zijn de afzonderlijke staten. Maar dit is nu juist in diskrediet. Men noemt het regionalisme. Praktisch gesproken zou dit regionalisme nu juist de schakel moeten zijn tussen het sterk levende panarabisch bewustzijn van de mensen en de nationale (lees: panarabische) vormgeving. ⁷

⁶ De naam van het Jordaanse vorstenhuis is afgeleid van Hashem, de stamvader van de Koreischitische stam waartoe de profeet Mohammed behoorde. Koning Hoessein is een afstammeling van de profeet in de lijn die via de dochter van Mohammed, Fatima, loopt.

⁷ Voor een inleiding in deze panarabische beweging, zie: Horst Mahr, *Die Baath-Partei* (München/ Wien 1971) [Günter Olzog Verlag]. Nikolaos van Dam, De Ba'th Ideologie, *de Internationale Spectator*, Jaargang XXV, nr. 4 en 20.

Daarop hebben de Palestijnen van 1948 tot 1967 gehoopt. Zij verwachtten dat de Arabische staten hun solidariteit met de Palestijnse zaak zouden omzetten in een gezamenlijk militair optreden. In 1967 gebeurde dat ook, maar de vereiste militaire coördinatie op het laatste moment geïmproviseerd. Nasser had wel geloofwaardig over de komende overwinning op Israël gesproken, maar intussen de Egyptische energie verspild aan zinloze panarabische avonturen, met name in Yemen. Israël sloeg toe voordat de Arabische staten ook maar iets van een operatieplan konden bedenken.

De catastrofe die zich bij de nederlaag aan de Palestijnen voltrok, heeft deze mensen vervreemd van het Arabisch nationalisme. Er ontstond een sterk zelfbewustzijn, dat in de jaren 1968 en 1969 een hoogtepunt bereikte toen de guerrillabeweging zich versterkte. Men leefde in een roes. Men zou zélf, zonder te steunen op Egypte, Palestina bevrijden. Realistische geesten onder de Palestijnen formuleerden het anders: de Palestijnen zouden de voorhoede vormen van de panarabische bevrijdingsstrijd.

Een golf van sympathie in de Arabische landen, voornamelijk onder de jongere generatie, moedigde de Palestijnen aan tot het brengen van de grootste offers. Zij beschikten gelukkig over enkele uitstekende leiders, zoals Habash en vooral Arafat, wiens naam in 1969 zelfs die van Nasser verdrong in het scanderen van de spreekkoren bij demonstraties.

In deze jaren is de Palestijnse natie gerijpt. Een nieuw elan werd onder de Palestijnen speurbaar. Ook onder hen die met de Palestijnen sympathiseerden. Dat waren vooral de intellectuelen aan de universiteiten in Beiroet, Baghdad, Cairo en Amman. Die sympathie heeft alleen nooit de vorm aangenomen van de radicale solidariteit die nodig is om een volk dat zich in zulk een kritieke situatie bevindt, te redden. Het zij toegegeven dat een aantal heethoofdige studenten zich bij de commando's voegden en hun leven op het spel zetten toen zij zich door het Israëlische prikkeldraad wongen. Maar het percentage studenten dat van de zomervakantie enige weken opofferde om deel te nemen aan een solidariteits-werkkamp bij de vluchtelingen, was bedroevend laag.

De hoogleraren, voor een deel zelf Palestijnen, dachten er niet aan hun veilig bestaan en hun inkomen op het spel te zetten door zich te verplaatsen naar de kampen, waar de jongelui met het einddiploma van de middelbare school in hun zak, zaten te snakken naar verder onderwijs. Toen de Jordaanse regering hen opriep voor de militaire dienst in de zomer van 1968, doken velen onder in de commandobeweging. Daarvoor werden ze dan hartelijk toegejuicht door hun landgenoten-professoren, die in Libanon in een mooi huis woonden en in hun vrije tijd pamfletjes schreven waardoor de wereld moest weten welk een onrecht het Palestijnse volk was aangedaan. Het waren nog domme pamfletjes ook!

De ware toedracht van zaken is pas langzamerhand tot de mensen in de kampen doorgedrongen. Geïsoleerd van de andere Arabieren, weinig kritisch van nature, goedgelovig en vatbaar voor propaganda, als die maar in mooi Arabisch verpakt wordt, zijn ze met hun hoofd tegen verscheidene muren gerend. Tegen Israël konden ze niet veel uitspreken. Maar in hun wanhoop hielden ze zich vast aan het besef dat elke speldeprikkelaar één was. In het conflict met de regeringen in Libanon en vooral in Jordanië werden ze

murw geslagen. Door Irak en Syrië werden ze in de steek gelaten. Nasser stopte in de zomer van 1970 de financiële hulp aan de bevrijdingsbeweging en draaide de knop van de commando-radio om. Hij aanvaardde [het Rogersplan](#) en sindsdien is Egypte op het vredespad.

Tegen zulke harde realiteiten was het enthousiasme van de bevrijdingsbeweging niet bestand en zelfs in de gelederen van de commando-leiders gaan in februari 1971 stemmen op voor de stichting van een kleine onafhankelijke Palestijnse staat als oplossing voor het vluchtelingenprobleem.

Het Palestijns nationaal besef is iets anders dan het Arabisch nationalisme, waarvan de wortels tot in het diepe verleden van de Arabische glorie reiken. Het wortelt niet in de islam. Het vindt eerder de islam tegenover zich, staat althans tot de islam in een spanningsverhouding. Dat heeft ook te maken met het generatieconflict onder de vluchtelingenbevolking.

De Palestijnen zijn ruwweg in twee generatiecategorieën te verdelen. De oude generatie bestaat uit de mensen die nog in Palestina een normaal leven gekend hebben. Zij zijn middenstanders, boeren en voor een klein deel welgestelde of zelfs rijke mensen geweest, die hun bezittingen kwijt zijn. Ze kenmerken zich door een hang naar het verloren materiële bezit. Daar praten ze ook altijd over. Ze zijn mensen die gezinnen gevormd hebben. Ze zijn de vaders en moeders, of de grootvaders en grootmoeders van de jongere generatie, die voor een groot deel niet tot gezinsvorming gekomen is. Dat ligt voornamelijk aan de materiële omstandigheden, deels ook aan het feit dat zij nog kinderen of pubers zijn.

De oudere generatie leeft nog geheel in de traditioneel islamitische sfeer. Wat zij aan levenszekerheden bezitten ligt in het wanhopige vertrouwen, dat Allah alles ten goede zal keren. Dat Israël in Palestina gekomen is en zij de bedelaars van de Verenigde Naties geworden zijn, kan niet het einde zijn van de geschiedenis. Het moet een duivelse tussenkomst zijn in de heilsgeschiedenis van de islam, dat het allemaal zo beroerd is gelopen.

Overigens valt er in de kampen niet veel anders te doen dan afwachten, wat langzamerhand wel een bittere aangelegenheid wordt. Die bitterheid ontlaadt zich begrijpelijkerwijs af en toe op de aanstootgevende kleine dingen van het dagelijks leven. Men kankert op de rantsoenen en vooral op het soort voedsel, dat anders is dan men gewend is. Men geeft het nooit op bij de voedseluitreiking door overredingskracht meer in de wacht te slepen dan waarop men recht heeft. Heeft men dan niet 'recht' op een heel ander leven? Dikwijls ontlaadt zich de dagelijkse frustratie in kortsluitingen over de schuldvraag.

Wij zagen vroeg in de morgen een huismoeder met een ezel naar de bron gaan om water te halen. Een zoontje van een jaar of acht moest mee om de ezel te drijven. Ter weerszijden van het dier hingen de twee geitenvellen die met water gevuld moesten worden.

Op de terugweg ging de ezel er met de gevulde zakken vandoor. Het was de paartijd en het dier had een partner ontdekt, die hij achterna rende. De waterzakken vielen op de grond en liepen leeg. De moeder, met een grote emmer op haar hoofd, bleef staan en schold haar zoon uit: 'Stomkop! Jij bent een ezel! En je vader is een nog grotere ezel. Als hij en al die andere ezels hun verstand gebruikt hadden, zouden wij nog in Jaffa wonen!'

Het arme mens had natuurlijk niets aan de zionisten of de imperialisten om haar woede op af te reageren. De kleine Ibrahim kon ze tenminste een draai om zijn oren geven.

Haar echtgenoot zou stierlijk beledigd zijn, als hij gehoord had dat zijn vrouw hem voor ezel uitmaakte. Zouden andere mannen deze vernederende taal gehoord hebben, dan zou hij zich misschien wel verplicht voelen de vrouw hardhandig tot zwijgen te brengen en haar in de tent of het blikken krot waar ze moesten wonen, opsluiten tot ze op haar matras was uitgehuild.

Met dit voorbeeld is de kern van de ruzies geraakt, die merkwaardigerwijze toch betrekkelijk weinig voorkomen. Omdat niemand de ware schuldige (is die er?) te pakken kan krijgen, blijft elke beschuldiging een halve waarheid en dus ook een halve leugen die gewroken moet worden. Zo beschuldigen de vrouwen de mannen, de jeugd de oudere generatie, de Palestijnen de Arabische staten, de Arabische staten elkaar en het westen.

Wat de vluchtelingen betreft, zij dreigen af te glijden in een doffe vorm van vegeteren. Dit was vooral vóór 1967 het geval. Dit tekent nog altijd het leven van de ouderen, die daarbij vasthouden aan de aloude islamitische levensconceptie.

De jongere generatie heeft geleerd na 1967 en vooral na [de strijd om Karameh](#) (maart 1968) duidelijk te protesteren. Ze hebben aan Palestina geen materiële, maar een ideële binding. Ze komen tot duidelijke verwijten aan de ouderen.

Op een van onze bezoeken aan de kampen, leidden enkele jongelui ons door de 'winkelstraat'.

Het is ontroerend te zien, hoe de mensen uit hun schamele armoedje nog het een en ander bij elkaar gegaard hebben, om de schijn van een beroepsleven op te houden.

Net als vroeger in de Palestijnse steden, zitten de ambachtslieden van hetzelfde beroep naast elkaar in dezelfde 'straat'. In geïmproviseerde tenten, die doen denken aan onze ouderwetse 'koek-en-zopies', vinden we zes kleermakers naast elkaar. Sommigen beschikken over een echte naaimachine, die ze in 1948 op hun nek Palestina hebben uitgedragen en in de zomer van 1967 nogmaals over de Alembry-brug zeulden.

Ze zitten daar vergeefs te wachten op klanten. Het enige wat er te doen valt, is de vrij haveloze plunje te repareren of de afgedragen kleding die 'Het Volk van Amerika'

bij scheepsladingen naar Aqaba stuurt, te vermaken. In de tijd dat de kampen nog uit tenten bestonden, viel er ook wel wat aan de tentdoeken te repareren.

Aan de overkant van de stoffige 'straat' - plaveisel is er vanzelfsprekend niet - zitten de schoenlappers. Hier en daar vinden we een winkel voor levensmiddelen, waar bij gebrek aan inkoopkapitaal niet veel uitgestald is. Wie heeft trouwens geld om iets te kopen?

Je vraagt je af waarom de burgers van Beiroet en Amman nu niet eens een pak laten maken door een vakman in een kamp. Maar zo'n uiting van solidariteit, waarvoor je de nodige moeite moet doen, is een grote zeldzaamheid. En, waar is waar, je zou het brood uit de mond nemen van de kleermakers in de steden, die het ook al niet zo gemakkelijk hebben.

Men heeft dus in het winkelcentrum niet veel anders te doen dan te zitten en te praten.

'Nu zien jullie eens hoe ellendig wij er bij zitten', roept een oude verbeterde man.

'Kom ouwe, hou je fatsoen', zegt een van de jongelui die zich geneert voor de ongastvrije taal van de kleermaker. Deze is daar vatbaar voor en nodigt ons uit plaats te nemen. Hij geeft een brul naar het vrouwvolk, ergens achter de winkel en er wordt koffie gemaakt. Hoe verbitterd men ook is, men wil fatsoenlijk blijven en gastvrij zijn. Maar in het gesprek breekt de verbittering weer door. 'Jullie wonen in een mooi huis hè! Jullie komen hier naar onze misère kijken en dan schrijf je een artikel in de krant. Daar krijg je geld voor. Wij hebben niks. Weet je wel, dat ik in Haifa drie blokken huizen heb staan. Zet dát nu eens in de krant. Jullie hebben de joden naar ons land gejaagd.'

'Hou toch op Aboe Hafez, is dat een manier van praten tegen gasten!' De oude man laat zich dit van de zestienjarige gezeggen. Hij mompelt een verontschuldiging en accepteert onze sigaret. De jongeren zeggen dat de man een beetje gek is. 'De ouwelui praten altijd over hun huizen in Palestina. We worden er ziek van.'

Het was het protest van de jongere generatie tegen de aan huis, hof en islam gebonden ouderen, dat hen naar de commandobeweging dreef. Ze wilden niet zitten en nietsdoen. Ze waren jong en dynamisch. Ze hadden bovendien onderwijs genoten. Daar had de UNWRA voor gezorgd en het onderwijs was goed, beter dan in menige school van de Arabische regeringen.

De jongeren waren niet gebonden aan gezinnen. De meesten konden zich de weelde van een huwelijk niet veroorloven. Zo is de structuur van de Palestijnse samenleving in de kampen opengebroken.

De jonge generatie staat kritisch tegenover de traditie. De binding aan de islam wordt minder duidelijk. Er zijn openingen naar nieuwe ideologieën, die in eindeloze discussies besproken worden. De commandobeweging is een beweging van de jonge generatie.

Een typisch trekje in de samenleving van de vluchtelingen is ook, dat de jongeren meer aanmoediging krijgen van de oudere vrouwen dan van de oudere mannen. Onder de vrouwen leeft meer protest. De vrouwen zijn ook altijd actiever gebleven. Dat brachten hun huishoudelijke plichten met zich mee. Ook leeft in de vrouwen altijd nog wel een sprankje van de drang, zich door een emancipatiebeweging ontworstelen aan het afzonderingsleven dat de Arabische vrouw traditioneel beschoren is, een zaak waaraan in het Midden-Oosten zelfs de kracht van de islam geen einde heeft kunnen maken.⁸ Dikwijls waren het de vrouwen die de lethargie van de oudere generatie doorbraken. Velen hebben hun zonen aangemoedigd zich bij de commandobeweging te voegen. Bij het leed dat zij dragen om hun gevallen zonen, leeft er onder hen een onbuigzame trots over hun 'fedayien'. Zij kunnen dat woord in de meest letterlijke zin gebruiken. Het betekent 'zij die zich offeren'.

Politiek gezien is het leven van de vluchtelingen zonder uitzicht. Daarvan begrijpen de meesten van deze mensen niets. Ook de guerrillabeweging heeft geen gat weten te slaan in het donkere noodlot dat boven deze mensen hangt.

Maar het is een westerse defaitistische projectie om te denken dat de mensen in doffe berusting bij de pakken neerzitten. De oosterling kent geduld en wacht zijn kans af. Waar de westerse mens rekent en in zulke omstandigheden tot de conclusie moest komen, dat er geen oplossing is, heeft de oosterse mens een oneindig vertrouwen in de 'kans', die Allah geeft tegen alle berekening in. Zelfs de oosterse corruptie past in dit verwachtingspatroon. Er gaat van dit primitief rekenen met de toekomst en het vertrouwen op de betere tijden een verrassend speelse invloed uit. Hadden de Palestijnen die geest niet, dan zouden velen er niet in geslaagd zijn hun weg te vinden.

We geven een anekdote over een ontsnapping.

Samir kwam als tweejarig jongetje op de rug van zijn moeder naar Libanon. Moeder was niet ouder dan 17 jaar. Ze had een dubbele reden om Palestina te verlaten. Vader, gedwongen getrouwd met het veertienjarige meisje, was er vandoor gegaan met een vrouw die qua levensrijpheid beter bij hem paste en had nog voor de vijandelijkheden in 1948 uitbraken, de wijk genomen naar Australië. Zonder geld en zonder bezittingen streek het jonge moedertje neer in een buitenwijk van Beiroet. Ze huurde onmiddellijk een deel van een bovenwoning. De volgende dag schrobde ze de vloeren bij de burens.

⁸ De principiële gelijkberechtiging van de vrouw, zoals die door de profeet Mohammed werd geregeld, was een te radicale stap voor de vrouwenemancipatie in de zevende eeuw. Zoals wel meer gebeurt als de invoering van een vooruitstrevend principe te weinig rekening houdt met de feitelijke situatie, is daardoor het omgekeerde bereikt. We verwijzen naar een alleraardigst boekje over deze materie: Mohammed Mazheruddin Siddiqi, *Women in Islam* (Lahore, Pakistan 1952) [Institute of Islamic Culture].

Na enige tijd kocht ze een naaimachine op afbetaling en verschaftte zich daarmee een inkomen dat voldoende was om in leven te blijven, de huur te betalen en iets opzij te leggen voor de kwade dagen. Bij het afleveren van de japonnen droeg Im Samir altijd een keurig tasje bij zich met steriele injectiespuiten, want er was altijd wel een zieke die de dokter niet kon betalen en voor een paar gulden een spuit penicilline nam. Dat helpt tegen alles.

Samir doet het goed op school. Moeder besluit om hem naar de middelbare school te sturen. Aangezien de betere scholen particuliere scholen zijn, waar een schoolgeld van f 1000,— per jaar niet veel is, werkt Im Samir zich krom. Toen die periode voorbij was, kwam de universiteit. De kosten waren het dubbele van die van de middelbare school.

Het eerste jaar wist moeder het geld bij elkaar te brengen. Ze werkte er 's nachts bij in een kantine. Toen werd ze ziek van oververmoeidheid en moest het kalmer aan gaan doen. Enkele professoren betaalden het collegegeld voor het komende semester uit hun eigen zak. Daarna kreeg Samir een studiebeurs, die de kosten halveerde. Samir gaf wat lessen in Engels (zijn studievak) aan kinderen die met die vreemde taal moeite hadden. Zo kwam hij er door tot de Bachelors Degree.

Daarmee zou Samir leraar kunnen worden, als hij maar geen Palestijn geweest was. In Libanon zijn de Palestijnen buitenlanders en krijgen alleen een werkvergunning, als er voor de betreffende baan geen Libanees te vinden is. Die is er altijd wél te vinden.

Een jaar lang zwierf Samir van de ene school naar de andere. Telkens kreeg hij na een paar weken te horen: het spijt ons, er heeft zich een Libanees gemeld. U moet gaan. Dat gebeurde zes maal en daartussen zaten periodes van wekenlange werkloosheid. Moeder werkte door. Het leven was in ieder geval niet meer zo zwaar als het geweest was.

Samir klaagde zijn nood bij zijn professoren. Een van hen ontmoette een Duitse toeriste, die iets wilde organiseren voor een Palestijn. Een Duitse kerkelijke gemeente zou daarvoor wat geld inzamelen. In de hoop dat dit de nodige fondsen zou opbrengen, betaalde die professor uit zijn eigen zak een semester collegegeld voor de voortgezette studie. Samir zat weer op de universiteit. Het geld kwam uit Duitsland, maar het was niet genoeg. Gelukkig vond Samir een bijbaantje aan een taleninstituut.

Zo kreeg hij na twee jaar zijn Master's Degree en daarmee waren zijn kansen groter.

Maar nu had moeder er schoon genoeg van. 'We gaan naar Amerika', was haar vaste besluit. De emigratiepapieren werden ingevuld en na anderhalf jaar waren ze aan de beurt.

De dag voor hun vertrek kwamen zij nog *f* 1500,— tekort op de som aan contanten, die ze bij zich moesten hebben om Amerika binnen te kunnen komen. Samir liep zwetend van de hitte en de ellende te leuren met de schamele meubels, zijn schoolboeken en de kamerplanten om nog wat geld bij elkaar te krijgen. Iedereen hielp mee. De tickets waren ver onder de prijs gekocht.

Het laatste financiële probleem werd opgelost door een wisseltruc met een wildvreemde passagier.

In Los Angeles werd Samir eerst bordenwasser. Maar al gauw vond hij een baan in een school en toen was het leed geleden, tenminste het financiële leed. Want er moet niet gering over gedacht worden wat het betekent voor oosterse mensen die gewend zijn te leven in een klein wereldje van persoonlijke contacten, om zich te moeten handhaven in een wereldstad vol onbekende eenlingen en te midden van grote, onbegrepen spanningen.

Dit is één verhaal uit duizenden. Met taaie volharding hebben deze Palestijnen hun leven gericht op de ontsnapping. Velen van hen hebben zich mentaal geheel van het Palestijnse probleem afgewend. Ze vinden het energieverspilling nog aan de bevrijding van Palestina te denken. Ze richten zich op hun persoonlijke lotsverbetering en menigeen gaat daarbij zover, dat de hele Arabische afkomst verloochend wordt. Zelfs de namen worden verengelst. Wij hebben Palestijnen zien vertrekken op de internationale luchthaven van Beiroet, die zeiden: 'We komen nooit meer terug. We willen geen woord Arabisch meer horen of spreken. Punt er achter. We worden Amerikanen.'

Misschien hebben wij de indruk gewekt, dat de Palestijnse jongeren die aan een universiteit willen studeren, geheel van de hulp van officiële instanties verstoken zijn. Die indruk willen wij wegnemen en we maken van de gelegenheid gebruik om iets te zeggen over de Palestijnse intellectuelen.

Er zijn in alle Arabische hoofdsteden universiteiten, waar iedereen vrijwel kosteloos kan studeren. Alleen de Amerikaanse universiteit in Beiroet is erg duur. Beiroet heeft echter nog drie universiteiten, de Arabische (voertaal Arabisch), de Libanese (voertaal Frans) en de Université St. Joseph (voertaal Frans) die aan de jezuïeten behoort.

De Amerikaanse universiteit is het meest in trek. De instelling is gesticht in 1866 en geniet een groot prestige. Bovendien kunnen bezitters van diploma's van deze universiteit verder studeren aan tal van universiteiten in de Verenigde Staten, wat de kans om uit het Midden-Oosten weg te komen verhoogt. De Amerikaanse universiteit is dan ook een hoofdkanaal voor de beruchte 'brain drain', het onttrekken van de intelligentsia aan een ontwikkelingsgebied. Van de studenten die voor voortgezette studies of specialisaties naar Amerika gaan, komt 90% niet terug. Merkwaardigerwijze is het deze Amerikaanse privé-instelling, waar een aantal ideologische bewegingen ontstond en waar het Palestijns verzet een belangrijk centrum heeft. George Habash studeerde er voor kinderarts en stichtte er met anderen in de jaren vijftig de [Arabisch Nationalistische Beweging](#), de politieke moeder van het Volksfront. De laatste jaren geven de Palestijnse studenten-

bewegingen zelfs de toon aan op de campus, zeer tot ongenoegen van rechts-christelijke Libanese studentengroepen. Men raakt dan ook telkens slaags.

Het is typerend voor het klasse-denken van de Arabieren dat de duurste universiteit ook de beste moet zijn. Wat dáár uitgebroed wordt krijgt de meeste aandacht. Paradoxaal-
wijs gaat er van déze universiteit steeds weer een sterke stimulans uit van en naar de linkse bewegingen. Intussen gaan de collegegelden flink omhoog (nu ongeveer *f* 3000,— per jaar) en de stijging van de levensonderhoudskosten in Beiroet is ook niet gering.

De meeste Palestijnse studenten zijn aangewezen op studiebeurzen, Ze zijn niet ruim voorradig, maar dat is evenmin het geval voor andere categorieën van 'minder bedee-
den'. De UNWRA geeft er een paar, de Lutheran World Federation, de American Friends for the Middle East, de Rockefeller Foundation enz. Ook de Nederlandse kerken ontbreken niet. Maar het is lang niet genoeg voor alle gegadigden.

Als die ook allemaal een kans kregen, zou het overschot aan academici nóg groter zijn. De afgestudeerden staan als inpakkers in de supermarkten.

Veel Palestijnse intellectuelen hebben hun weg gevonden naar de Arabische ontwikkelings-
landen, die dankzij de olie over eigen fondsen beschikken. Koeweit en Saoedi-Arabië staan bovenaan. Ook in de kleinere golfstaten en in Libië komen we gespecialiseerde Palestijnse werknemers tegen. Ze blijven in die landen echter vreemdelingen, wier diensten men dankbaar aanvaardt zolang de eigen bevolking onvoldoende werkkrachten van dit soort oplevert. Zodra dit verandert worden de werkvergunningen ingetrokken.

Ze zijn ook niet de enige Arabieren die door de goede verdiensten in de olielanden worden aangetrokken. Ze ondervinden een geduchte concurrentie van Jordaniërs en vooral van de Syriërs, wien het in het eigen land economisch niet zo best ging.

De Palestijnen voelen zich in die olielanden niet thuis. Ze hebben een totaal andere levens-
instelling. Ze blijven er vreemdelingen, 'gastarbeiders' die superieur zijn aan de bewoners van het gastland. Voor de opkomst van de commandobeweging hebben deze Palestijnen veel betekend, vooral in Koeweit. [Yasser Arafat](#) is een van hen. Met de propaganda voor de herovering van Palestina ging het goed in deze landen. Ook werd er flink wat geld ingezameld voor [El Fatah](#).

Daar zit die eigenaardige ambivalentie in dat men door bij te dragen aan de bevrijdings-
strijd, de Palestijnen kwijt kan raken. Bij de eigen bevolking van die landen leeft veel afgunst tegen de Palestijnse Arabieren, die zoveel meer kunnen. Als de Palestijnen in een Arabisch ontwikkelingsland het door hun eigen bijdrage zover gebracht hebben dat ze overbodig worden, moeten ze 'terug'. Maar waarheen? Ze hebben, met uitzondering van een groep Jordaanse Palestijnen, geen andere identiteitspapieren dan die van het land dat niet bestaat. Daardoor komt het telkens voor dat een Palestijn die ergens uitgewerkt is, op een toeristenvisum van het ene Arabische land naar het andere zwerft. De grens tussen Syrië en Libanon is berucht door deze 'zwervers'. Alle pogingen van de Palestijnse

instanties (PLO) om daar verandering in te brengen, hebben niet meer dan een tijdelijke verlichting opgeleverd.

Veel Palestijnen zijn er toe overgegaan om voor wat steekpenningen de nationaliteit van een Arabisch land te verkrijgen. Libanon is favoriet. In de eerste jaren na 1948 ging dat betrekkelijk gemakkelijk. Nu kost het duizenden, áls het lukt. De Libanese instanties worden steeds 'zuiverder'. De christenen onder de Palestijnen kregen dit veel gemakkelijker voor elkaar dan de moslims, want Libanon ziet graag dat het christelijk volksdeel zich wat versterkt.

Onder de vluchtelingen in de kampen komen vrijwel geen christenen voor. Dat ligt ook aan iets anders. De christengemeenschappen in de Arabische landen zijn klein en de kerken waartoe ze behoren zijn groot. Er zijn, ook door de verbindingen met andere kerken meer middelen aanwezig dan in de moslimgemeenschappen om de vluchtelingen te helpen.

We hebben in deze verkenning iets laten zien van de manier waarop de Palestijnen hun vluchtelingenstatus beleven, hoe ze zich er aan trachten te onttrekken, hoe de intellectuelen terecht komen en hoevelen ook emigreren. Het beeld is daarmee niet compleet. Twee categorieën moeten nog besproken worden. Het zijn de twee klassen van Palestijnen binnen de groep die zich integreerde in de Arabische samenleving.

De rijken van Palestina, de mensen die in de mandaattijd kapitaal hadden of in grote zaken waren, hebben al in 1947 hun biezen gepakt hun zakelijke belangen veilig gesteld buiten Palestina. In Libanon kregen zij de kans van hun leven. Door de Arabische boycot op de Israëliëse handel, viel Libanon de monopoliepositie als transitland toe. Beiroet ontwikkelde zich koortsachtig tot een wereldhandelscentrum.

Alle Arabische crises hebben kortstondig een nadelig effect op de Libanese handel gehad, maar op langere termijn gezien was het effect positief. De sluiting van het Suezkanaal heeft voor de Beiroetse haven goud betekend. Van de illegale handel, altijd zeer belangrijk in Beiroet, bloeide de wapenhandel. George Thayer schrijft in dat onthutsende boek '[The War Business](#)', dat de begeerte van de Libanese geldmakers elke andere loyaliteit uitsluit. Hij merkt op dat het bekend is dat de Libanese handelaren de wapenhandel zowel aan de westerse als aan de oosterse kant financierden in Yemen en Aden. Zij financierden ook de illegale verschepping van wapens aan de Kongolese opstandelingen, aan beide partijen in de zesdaagse oorlog, aan de Koerden, aan zowel de Griekse als de Turkse Cyprioten, aan de Soedanese opstandelingen, aan beide partijen in de burgeroorlog in Nigeria, aan de Perzische dissidenten, aan Rhodesië en Zuid-Afrika. ⁹ Onder hen bevinden zich ook Palestijnen. Dat is één voorbeeld van illegale handel. Er is daarnaast nog de handel in opiumproducten, de goudsmokkel en de zwarte beurs voor industriediamanten.

Door de gewone man in Libanon wordt met afgunst gekeken naar de woonwijken die de Palestijnse miljonairs uit de grond lieten verrijzen. Zij zouden het in Palestina misschien niet zo ver geschopt hebben.

⁹ George Thayer, *The War Business* (Londen 1969) [Granada Publishing LtdJ].

Daarnaast is er een geïntegreerde middenklasse van Palestijnen, de klasse van de kleine baasjes, de winkeliers, de kleermakers, de garagewerkers en de onderwijzers. Deze groep is vooral sterk in Jordanië, waar zij de meerderheid uitmaakt in de grote steden. Amman en Irbid zijn bijna geheel door hen gevuld, Zerka en Salt in mindere mate. Ze hebben hun betere ontwikkeling en grotere ervaring met het westen voor op de Jordaniërs. Wat weet een bedoeïenen-nakomeling van de autohandel? Iemand die uit Haifa afkomstig is, kan daarover meepraten.

De culturele afstand tussen het Haifa uit de mandaattijd en de Europese steden was veel kleiner dan die tussen Haifa en Amman. Het zette veel kwaad bloed dat de Palestijnen van dit voordeel profiteerden. Dit is een van de redenen waarom de niet-Palestijnse bevolking van Libanon en Jordanië uiteindelijk toch achter de landsregering stond toen het tot een crisis kwam. Afgunst en broodnijd speelden een grote rol.

Er was echter geen sprake van dat de Palestijnen ergens uitgesloten werden. Wie zijn plaats veroverd had, kon die behouden. De burens kunnen zeggen: Hij is een Palestijn. Dat kan van alles inhouden, maar geen destructieve haat, niet dat redeloze vernietigende waaraan de joden in Europa blootgestaan hebben. Dát kent de Arabier trouwens ook niet tegenover de jood. De haat die de Arabieren en onder hen vooral de Palestijnen de Israëli's toekennen, 'ligt veel dichterbij huis', is minder irrationeel gefundeerd. Het is ook niet leuk als anderen in je huis wonen en jijzelf zit in een hutje in een vreemd land. Het is veel gevraagd van de gewone man, die jaar in jaar uit in een vluchtelingenkamp zit, om begrip te hebben voor de noodzaak het zwervende Israël te binden aan een Nationaal Tehuis, op zijn kosten. Het is té veel gevraagd, het is onrecht.

Een beroep op de zgn. rechten van Israël op een eigen staat wordt door de Palestijnen radicaal verworpen. Een beroep op een grootmoedige houding echter tegenover de uitgestoten is bij de Arabieren nooit vergeefs geweest. Afgezien van uitzonderingen, zijn de Arabieren altijd bijzonder gastvrij geweest jegens de joden en ze zijn zich dat goed bewust. Daarom is de vestiging van de staat Israël voor hen een des te pijnlijker ervaring.

De bevrijdingsstrijd wordt als volkomen gerechtvaardigd ervaren, in het licht van de islamitische denkwijze is het zelfs een heilige plicht,¹⁰

¹⁰ Er bestaat een hardnekkig misverstand over de betekenis van de plicht waarvoor in de islam het woord 'jihad' gebruikt wordt. De vertaling van deze term in 'heilige oorlog' verraadt een projectie. De plicht wordt dan opgevat als de opdracht om met wapengeweld de islam te verbreiden.

Dit is een onjuiste beperking van het begrip jihad. Het begrip omvat alle vormen van geestelijke en fysieke strijd tegen de machten die zich opstellen tegen de islam, met inbegrip van de duivel en de verzoeking in het innerlijk leven. Men moet onderscheid maken tussen het groundbegrip van de jihad en de verbijzonderingen in bepaalde omstandigheden. Door de verbijzonderingen steeds te toetsen aan het groundbegrip, hebben deze veelal een gematigd karakter gehad, anders dan bij voorbeeld de kruistochten en andere christelijke oorlogen, waarin het verband met een geestelijke fundering zoek was. Voor nadere gegevens over de jihad, zie: Maulana Huhammed Ali, *The Religion of Islam* (Lahore, Pakistan 1950) p. 545-599 [The Ahmadiyyah Anjuman Ishaat Islam].

Met de studenten hadden wij in de zomer van 1968 een werkkamp opgeslagen in een vluchtelingenkamp in Jordanië. ¹¹ Nog een kleine anekdote, die illustratief is voor het bovenstaande.

Een jongetje, een kleuter nog, hielp ons bij het aanslepen van stenen om een stuk zachte grond te verharderen. Het ventje had een gemene zweer aan een vingertje en wij maakten dat schoon. Een pleister er op; ziezo, Mohammed was weer klaar.

Hij was geweldig trots op zijn versierde vinger en toonde hem aan al zijn vriendjes. Weldra stonden er vijftig kinderen in een rij voor een pleister. En 't was nodig ook! Sommigen hadden allerakeligste zweren. Niemand nam daar notitie van. De UNWRA-klinieken in de kampen hebben het te druk met ernstiger patiënten.

t Kwam ook van de vliegenplaag. Die streken altijd neer op kleine wondjes, die in minder dan geen tijd veranderden in gemene ontstekingen. Twee studenten gingen aan het werk. De rij werd steeds groter. Een uur later stond één van hen met gebalde vuisten te schreeuwen: 'God vervloeke Israël, ik kan het niet langer aanzien!'

Palestijnen en Arabieren die in betere omstandigheden leven, reageren tegen Israël vanuit frustraties, die men uit eigen kracht niet te boven kan komen. Velen zijn er zich goed van bewust dat zichzelf mét de andere Arabieren tekort zijn geschoten in vele dingen en daardoor de catastrofe niet konden keren noch verwerken. Men moet de mensen tamelijk goed kennen voor zij hiermee voor de dag komen. Ze geven aan deze dingen in het publiek liever geen uiting, hoewel dat sinds de juni-oorlog toch meer en meer voorkomt.

Velen zijn bang om voor hun mening uit te komen. Dit kan in het westen gemakkelijk verkeerd begrepen worden. Ze zijn niet in de eerste plaats bevreesd voor repercussies van organisaties, geheime diensten, enz., maar voor de opspraak die het in de familie brengt, wanneer je je afwijkend opstelt. Weer zo'n typisch Arabisch trekje!

Een Palestijnse student schreef eens een zeer kritisch en goed gedocumenteerd opstel over het onkritische historische denken van de Arabieren. Hij weigerde alleen pertinent om het voor publicatie vrij te geven. 'Ik moet er niet aan denken dat mijn vader het zou lezen. Iedereen zou hem er op aanzien dat hij zó'n zoon had.'

Het doorgewinterde provincialisme, het feit dat iedereen iedereen kent, is een geweldige rem op het zich ontplooiend denken van de jonge generatie. Als de Palestijnen eenmaal zover zijn dat ze zich een plaats in de Arabische samenleving hebben verworven, speelt de behoudzucht ook voor hen een grote rol.

De vluchtelingen, waaruit de commando's voornamelijk gerecruteerd worden, hebben minder te verliezen. Ze kunnen zich ideologisch een grotere vrijheid veroorloven. Dat vervreemdt hen van de verburgerlijkte Palestijnen en uiteraard nog meer van de Arabische bevolkingen.

¹¹ Harry van Mierlo, *Students Work in Refugee Camps*, Beirut Review for Special Education (Beirut, Lebanon 1969) jrg. 1, Vol. 4, p. 18 [Haigazian College].

Toen de commandobeweging in 1968 en 1969 nog omgeven was door een zekere heroïsme, was dát tenminste nog een grond voor een zekere sympathie. Later sympathiseerden velen weer even hard met koning Hoessein, want die was de sterkste gebleken. Had niet El Ghazali al gezegd, dat ingeval van twijfel de ware kalief degene was aan wiens zijde het leger stond? ¹²

De Palestijnen zijn de 'underdogs' van de Arabische wereld geworden. Het gebrek aan solidariteit dat zij in de Arabische wereld ontmoeten, is een allerpijnlijkste ervaring voor dit ongelukkige volk.

Tot besluit van dit hoofdstuk nog enkele opmerkingen over de Palestijnse natie-gedachte.

We hebben er al op gewezen dat de islamitische levensgrondslagen de Arabieren een klankbodem hebben gegeven aan een nationalisme in panarabisch verband, een nationalisme dat psychisch sterk, maar politiek irreëel is. Wat reëel is is de familieband. Voor de regionale staatsvorm ontbreken de psychische grondslagen. Daardoor is de weg geopend naar de dictatoriale en semi-dictatoriale manipuleerbaarheid, die zoveel heeft bijgedragen tot de politieke verwarring in de Arabische wereld. Maken de Palestijnen hierop een uitzondering?

In wezen zijn de Palestijnen precies zo gestructureerd als alle andere Arabieren. Maar hun speciale omstandigheden maakten, dat zij zich meer dan de Syriërs, de Jordaniërs, etc. gingen ontwikkelen tot een eigen natie, vooral na de catastrofe van 1967. De commandobeweging heeft de Palestijnen inderdaad op de weg naar het Palestijns nationalisme gebracht.

Daarmee is een spanning ontstaan tussen twee tendenzen die allebei gericht waren op de bevrijding van Palestina. Aan de ene kant wilden de Arabische staten Palestina terug hebben als het verloren stukje in de groot-Arabische legpuzzel. In overeenstemming met die tendens werd door de Arabische Liga in 1964 [de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie \(PLO\)](#) gesticht. De leuze was: herovering van Palestina is de heilige plicht van de Arabische Natie.

Aan de andere kant wilden de Palestijnen na 1967 van de inmenging van Egypte in hun nationale strijd af. Die had hen immers alleen maar verder van huis gebracht, en wel in de meest letterlijke zin. Ze gingen de zaak zelf ter hand nemen en El Fatah nam de PLO over.

Daarmee was een onmogelijke toestand ontstaan. Nog afgezien van de omstandigheid dat de Palestijnen voor hun bevrijdingsstrijd mede afhankelijk waren van de middelen die

¹² Aboe Hamid Mohammed El Ghazali (1058-1111), grootste systematicus van de islam.

de Arabische staten hen boden, was hun Palestijns nationalisme in flagrante strijd met het Arabisch nationalisme. Wat zij wilden was een ontoelaatbare revolutie.¹³

De Arabische staten, Egypte voorop, hebben de Palestijnen daarin maar hun gang laten gaan, omdat het duidelijk was dat ze alléén toch niets zouden kunnen bereiken. Maar gesteld nu eens dat de Palestijnse guerrilla's gedaan hadden wat Nasser niet kon, namelijk Palestina heroveren... Daarmee zou een macht in het Midden-Oosten gevestigd zijn, die sterker was dan Egypte. Om er nog maar helemaal niet aan te denken, wat die macht zou voorstellen als de Palestijnen zouden realiseren wat ze poneerden, namelijk een democratisch Palestina met inbegrip van de joden. Zo'n staat zou minstens zo bedreigend zijn voor Egypte als Israël.

We komen tot de volgende ongerijmdheid: omdat de verslagen Arabische staten niet kúnnen dulden dat een nationale Palestijnse macht het bastion zou nemen, vanwaar zij met bebloede koppen zijn teruggeslagen, kan ook hun steun aan de Palestijnse Bevrijdingsbeweging niets anders zijn dan een hypocrisie.

Het blijkt dan ook dat zodra de Palestijnse nationale krachten iets te groot worden, de Arabische staten overgaan tot liquidering van de Bevrijdingsbeweging.

De PLO is het theater waarin zich de tragi-komedie afspeelt. Libanon doet maar half mee. Het is dan ook half-Arabisch. Daarom bestaat ook de commandobeweging in Libanon nog zo half en half voort.

Waar de commandobeweging zich te ver bovengronds gewaagd heeft, d.w.z. zich met de PLO heeft geïdentificeerd, gaat zij ten onder. Op dat vlak is zij de speelbal geworden van de anti-krachten van de Arabische staten, die nog altijd sterker zijn dan de Palestijnse guerrilla's.

Waar de Palestijnse guerrilla zich ondergronds heeft ontwikkeld en absoluut los staat van de Arabische staten, bestaat de bevrijdingsbeweging voort. Dit is alleen mogelijk wanneer de beweging steunt op een andere panarabische basis dan die van de Arabische Liga. Dat is het geval met het Volksfront, dat steunt op de Arabische Nationalistische Beweging. Dat dit front ideologisch gebonden is aan het marxisme, is min of meer bijkomstig. Door de enorme weerstanden die er in de Arabische wereld leven tegen het marxisme, zal de strijd die het Volksfront te voeren heeft van zeer lange adem zijn. Men is zich hiervan binnen het front ook heel goed bewust.

In de volgende hoofdstukken willen we de hierboven neergeschreven stellingen illustreren.

¹³ Bij het woord 'nationalisme' moet dus aan heel wat anders gedacht worden dan zoiets als de nationale belangen waarin de Palestijnen en de Israëli's elkaar zouden kunnen vinden. Over dat thema schreef Noam Chomsky een buitengewoon interessant, maar helaas utopisch artikel: Noam Chomsky, Nationalism and Conflict in Palestine, in Herbert Mason, *Reflections on the Middle East Crisis* (Paris, The Hague 1970) [Mouton].

2. De Palestijnse bevrijdingsorganisatie

Het plan om de Palestijnen een nationale vertegenwoordiging te geven, werd door Egypte ingediend tijdens de zitting van de Arabische Liga in Casablanca in september 1959. Dit moest een einde maken aan de verdeeldheid die de zgn. Palestijnse Regering, gesticht door de Arabische Liga in september 1948, tot een machteloos lichaam maakte,¹⁴

Er werd een commissie gevormd van 5 Palestijnse experts. Voorzitter was de secretaris-generaal van de Liga, Yahya Hassoena. De dood van Ahmed Hilmi in 1963, die aan het hoofd stond van de Palestijnse regering, vergemakkelijkte de procedure. Ahmed Shoekeiry werd alvast benoemd tot Palestijnse vertegenwoordiger in de Arabische Liga. Na zijn benoeming in september 1963, werkte Shoekeiry met zijn staf aan het Palestijns Nationaal Charter, dat de grondwet zou worden voor de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie. Shoekeiry bouwde voort op het werk dat de commissie onder Hassoena had voorbereid.

De Arabische topconferentie in Cairo (januari 1964) moedigde de zaak nog wat aan en zo komen we tot het moment van de officiële stichting op 28 mei 1964.

Eerste Palestijns Nationaal Congres, 28 mei - 2 juni 1964, Jeruzalem

Alle Arabische staten hadden afgevaardigden gestuurd, alleen Saoedi-Arabië was niet vertegenwoordigd.

Koning Hoessein hield de openingsrede. Dat was een geweldige stap in de goede richting. Koning Abdoellah had altijd geweigerd de Palestijnse regering te erkennen. Shoekeiry stuurde meteen een telegram naar de secretaris-generaal van de Verenigde Naties: de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (Palestine Liberation Organisation, P.L.O.) was voortaan de woordvoerder van het Palestijnse volk. Dát was echter nog de vraag.

Er waren 350 afgevaardigden van het Palestijnse volk in de verstrooiing, Zij kwamen uit Jordanië, Libanon, Syrië, Gaza, Egypte, Irak, Koeweit, Qatar en Bahrein. Wie of wat vertegenwoordigden zij?

Van verkiezingen was natuurlijk geen sprake geweest. De gedelegeerden waren aangewezen. Er waren vertegenwoordigers van de Palestijnse vakbonden, van de vrouwen-organisaties en de schrijvers en dichters. De meesten waren notabelen, mensen die zich op een of andere manier verdienstelijk gemaakt hadden of om persoonlijke redenen het vertrouwen hadden van de een of andere regering of van Shoekeiry.

De leden van de Raad worden benoemd voor een zittingsperiode van 3 jaar. Door het benoemingssysteem ligt zo'n congres altijd vast in de hand van de leiders. Ahmed Shoekeiry kon op hen rekenen.

Wie was Ahmed Shoekeiry?

¹⁴ Robert W. Macdonald, *The League of Arab States* (U.S.A. 1965) p. 92 e.v. [Princeton University Press].

Ahmed Asa'ad Shoekeiry, de extraverte lastpost, die met iedereen botste tot hij in 1967 uitgebotst was, is de zoon van een sheikh die hem in het voeren van 'acties' was voorgegaan. Ahmeds wieg stond in een kasteel in zuid Libanon. Daarheen was papa verbannen door de Turkse autoriteiten vanwege zijn opruiend Arabisch nationalistisch gedrag.

Ahmed werd geboren op 21 oktober 1908. Hij groeide op in Palestina, studeerde rechten in Beiroet aan de Amerikaanse Universiteit en werd in 1927 Libanon uitgezet, omdat de Franse autoriteiten zijn opruiende taal niet duldden. Hij studeerde af in Jeruzalem (rechten) en komt al gauw in botsing met de Britse autoriteiten, die hem in de gevangenis zetten.

In 1945 wordt hij deken van de Arabische advocaten in Palestina. Bij de oprichting van de Arabische Liga, in datzelfde jaar, krijgt hij de functie van Assistent Secretaris Generaal. Tussen 1948 en 1963 dient hij eerst Syrië en daarna Saoedi-Arabië als hoofd van de betreffende regeringsdelegaties bij de Verenigde Naties. In 1963 heeft hij een conflict met koning Saoed over de rol die Saoedi-Arabië speelt in de oorlog in Yemen. Nadat hij in 1964 voorzitter van de PLO is geworden, ligt hij steeds overhoop met koning Hoessein, die het Bevrijdingsleger niet in zijn land wil hebben. Shoekeiry's laatste grote ruzie speelt zich af in Khartoem tijdens de Arabische topconferentie in september 1967. Hij loopt boos weg.

In december 1967 wordt hij bij de PLO vervangen door Yahya Hammoeda. Sindsdien zit hij als ambteloos burger in Cairo. 's Zomers vinden wij hem in het Libanese bergdorp Keifoën in een fraai 'buiten'.

Shoekeiry kwam in februari 1972 opnieuw voor het voetlicht als een van de verdedigende advocaten van de vier leden van de Zwarte September Organisatie, die op 28 november 1971 premier Tel van Jordanië in Cairo neerschoten. Hij diende bij de rechtbank een schriftelijke verdediging in, waarin hij de historie van het Hashemitisch Koninkrijk beschreef en betoogde dat het doden van Wasfi Tel een gerechtvaardigde executie was wegens de misdaad die Tel had begaan in het doden van 20.000 Palestijnen in september 1970.

Op het congres in Jeruzalem wordt Shoekeiry, die daartoe al aangewezen was, tot voorzitter gekozen. De Arabieren kiezen altijd de aangewezen persoon. Er werden tien comités samengesteld, die deden denken aan ministeries van een regering in ballingschap. De afdeling Financiën was een van de allerbelangrijkste. Hier zamelde men de bijdragen in van de Arabische landen en, wat véél interessanter was, hier werd het geld ook weer uitgegeven.

Volgens een rapport in de Beiroetse krant EL NAHAR op 2 juli 1970 zouden de Arabische staten aan de PLO een totaal van één miljoen Pond Sterling bijdragen, volgens de volgende verdeling:

1. Jordanië	£ 19.300	1,93%
2. Tunesië	£ 46.700	4,67%
3. Algerije	£ 50.000	5,00%
4. Soedan	£ 41.100	4,11%
5. Irak	£ 109.400	10,94%
6. Saoedi-Arabië	£ 109.700	10,97%
7. Syrië	£ 76.900	7,69%
8. Ver. Ar. Republiek	£ 237.300	23,73%
9. Yemen	£ 9.300	0,93%
10. Koeweit	£ 140.000	14,00%
11. Libanon	£ 38.500	3,85%
12. Libië	£ 15.000	1,50%
13. Marokko	£ 106.800	10,68%

Dit budget geldt alleen voor de PLO. Het Bevrijdingsleger (PLA) wordt apart gefinancierd. De Arabische staten betalen daarvoor hun bijdragen aan het Arabisch Verenigd Commando, waaronder het Bevrijdingsleger staat. De totale bijdrage was 4 miljoen Pond Sterling, maar over de verdeling van deze last onder de Arabische staten hebben wij geen gegevens.

Deze getallen zien er nogal indrukwekkend uit, maar de Arabische staten bleven schromelijk in gebreke de beloofde gelden uit te keren. EL NAHAR schrijft in hetzelfde artikel, dat in 1970 (tijdens de zevende zitting van de Nationale Raad) de Arabische staten een achterstand hebben van £ 4.157.265 voor de PLO en £ 8.738.000 voor het Bevrijdingsleger. Dit betekent dat de Arabische landen over 6 jaren gerekend maar voor slechts 30,71% hun verplichtingen tegenover de PLO en voor 64,43% tegenover het Bevrijdingsleger zijn nagekomen!

De baantjesjagerij en de corruptie in de PLO zouden weldra zelfs de Arabische staten met verbijstering slaan. Het was dan ook geen wonder, dat de contribuerende staten in gebreke bleven om hun bijdragen te voldoen.

Het Congres te Jeruzalem nam o.m. de volgende beslissingen:

1. Palestina is een Arabisch land en alle Palestijnen worden verondersteld te vechten voor de bevrijding.
2. Om de drie jaar worden de leden van het Congres opnieuw gekozen door het Palestijnse volk. Het Congres kiest de president.
3. Er komen opleidingskampen voor militaire training en training voor commando's.
4. De organisatie is verantwoordelijk voor de bewapening van de groepen.
5. Palestijnen kunnen een opleiding krijgen in de militaire academies van de Arabische landen.

De PLO opende politieke kantoren in de Arabische hoofdsteden voorlichtingsbureaus in andere landen van de wereld. In Cairo kreeg de PLO een radiostation, De Stem van Palestina.

Wat stelde deze Palestijnse Bevrijdingsorganisatie eigenlijk voor? Koning Hoessein voelde er niet veel voor, maar hij zwichtte voor het argument dat er toch 'iets' moest zijn voor de Palestijnen. Dat 'iets' lag waarschijnlijk beter in de hand van de Arabische staten dan de ongelukkige Palestijnse regering, die tegenspuiterend ten onder ging.

De PLO zou, zoals we nog zullen zien, onder Shoekairy nooit een echte Palestijnse vertegenwoordiging worden. Als het Fatah-stadium van de PLO aanbreekt in 1968 zal de PLO tenminste het forum worden voor de commandobewegingen, hoewel niet volledig. In 1971 gaan er stemmen op dat de PLO ook de Palestijnse burgers, in en buiten bezet gebied moet vertegenwoordigen. Dat was altijd wel min of meer het geval, maar meer min dan meer.

Op 10 september 1964 kwamen de Arabische staatshoofden voor de tweede maal bijeen in Alexandrië. Zij bespraken een uiterst vitale kwestie, namelijk de verdeling van het Jordaan-water. Er werden plannen beraamd om het water van de zijrivieren om te leiden en op die manier Israël te hinderen in het uitvoeren van bevoeiingswerken.

Het was een bewogen vergadering, waarin het besluit om een Palestijns Bevrijdingsleger te stichten wonderwel paste. Alleen koning Hoessein voelde niets voor dat leger. Hij was zover gegaan de PLO te accepteren, maar van Palestijnse troepen in zijn land moest hij niets hebben. Ze zijn er tot 1967 dan ook niet in gekomen.

President Nasser stelde de Gazastrook en het Sinaï schiereiland beschikbaar als opleidings- en oefenterrein. Het hoofdkwartier werd gevestigd in Bagdad, commandant werd een Palestijn, die officier was geweest in het Koeweitse leger, Wajieh el Madani en de hoogste autoriteit is de Verenigde Arabische Generale Staf van de Arabische Liga. Militair gezien waren de Palestijnen daarmee onder nog strengere voogdij gesteld, dan zij politiek al waren.

Tweede Palestijns Nationaal Congres, 31 mei - 4 juni 1965, Cairo

Onmiddellijk vóór dit Congres was de Arabische Liga in Cairo bijeen geweest (26 tot 30 mei). Men had zich gekeerd tegen Bourguiba, die met het voorstel was gekomen Israël te erkennen binnen de grenzen van het verdeelingsplan van de Verenigde Naties, een idee dat de felste protesten van de andere Arabische landen uitlokte, overigens tot genoegen van Israël, waar het blad YEDIOTH AHARONOTH schreef: Wij moeten ons gelukkig prijzen dat het plan door de andere Arabische landen is verworpen.

Shoekairy wond zich mateloos op over de te slappe houding die de Arabische staten tegen Bourguiba aannamen. Hij trad af uit protest.

Een tweede onderwerp van bespreking was de Jordaan-water-kwestie. Dat zag er niet veelbelovend uit, want de omleidingsprojecten kostten veel geld en de betreffende regeringen toonden niet veel lust dat geld op tafel te brengen.

Onder de indruk van deze negatieve ontwikkelingen, hield president Nasser de openingsrede van het Palestijns Nationaal Congres. De rede van Nasser is een staaltje van realisme, waartoe de grote demagoog zeer goed in staat was. Jammer alleen dat hij zich in 1967 niet aan zijn eigen adviezen kon houden. Nasser waarschuwde dat overdrijvingen tot een ramp kunnen leiden. Hij meent dat de Arabische Liga niet in staat is Palestina, de Golf-emiraten en zuid Arabië te bevrijden. Het zijn de Arabische landen, die zich moeten voorbereiden op een treffen met Israël.

In dat verband wijst de Egyptische president op malaise-verschijnselen: de oorlog in Yemen, de 'compromispolitiek' van Bourguiba, de slechte verhouding tussen Syrië en Egypte, de weigering van Libanon om Arabische troepen op zijn grondgebied toe te laten, noem maar op!

De rede van Nasser was een ernstige waarschuwing aan de PLO, om vooral aan de leiband van de Liga te blijven lopen en te vertrouwen op de Arabische staten, allereerst op Egypte, voor de bevrijding van Palestina.

Tijdens dit congres trok Shoekeiry de consequenties uit zijn optreden in de zitting van de Liga en diende zijn ontslag in. Zijn mede-leiders volgden zijn voorbeeld. Het congres aanvaardde hun aftreden, maar niet dat van Shoekeiry ...

In een resolutie werden de ideeën van Bourguiba hoogverraad genoemd. Een aantal besluiten van militaire aard werd genomen. Men zal de grensdorpen gaan versterken. Men wil de militaire dienstplicht invoeren voor alle Palestijnse jonge mannen. Men wil ook de vrouwen inschakelen in het leger. Er werd ook uitvoerig gesproken over het onderwerp voorlichting en propaganda. De wereld moet toch ingelicht worden over de Palestijnse zaak. Er is van dit alles heel weinig terecht gekomen.

Derde Palestijns Nationaal Congres 20 - 24 mei 1966, Gaza

Tijdens deze zitting besluit men voortaan te spreken van de *Palestijnse Nationale Raad*.

Er wordt lang gepraat over de werkgelegenheid van de Palestijnen in de Arabische landen. De Raad wil dat de Palestijnen volledige vrijheid krijgen om werk aan te nemen. Men ziet de discriminatie van de Palestijnen in het arbeidsproces als een verzwakkende factor in het Palestijnse confrontatie-potentieel.

Dit beroep op de Arabische landen heeft echter geen steek geholpen. Alleen in Jordanië kregen de Palestijnen de kans, wat ook wel moest, omdat het beste deel van Jordanië de Westelijke Oever was, het overblijfsel van Palestina. In Libanon en Syrië bleven zij 'buitenlanders', die zonder werkvergunning niet aan de slag mochten. In de Gazastrook bestonden die beperkingen niet, maar daar waren te veel werkzoekenden.

Het verwijt dat zo vaak aan het adres van de Arabische buurlanden van Israël gericht wordt, dat zij de integratie van de Palestijnen om politieke redenen tegenwerken, kan overdacht worden aan de hand van de volgende gegevens:

1. Voor de betreffende regeringen stond een integratieprogramma voor de Palestijnen gelijk met de erkenning dat deze mensen nooit meer naar hun woonplaatsen terug konden keren.
2. Deze staten kenden geen overheidsdiensten die door allerlei maatregelen de integratie van vluchtelingen regelden. De stromen vluchtelingen die altijd maar weer hun toevlucht zochten in Syrië en vooral Libanon, moesten zelf hun weg maar vinden. De maatschappij was daarbij zeer tolerant. Armeniërs, Nestorianen, Koerden en tal van politieke vluchtelingen zijn er in geslaagd hun weg te vinden. Velen stroomden ook door naar Amerika en andere delen van de wereld. Die kans kregen de Palestijnen ook en velen hebben daarvan met succes gebruik gemaakt.
3. De Arabische landen hebben een groot werkloosheidsprobleem. Het binnenstromen van zoveel Palestijnse vluchtelingen opeens vereiste beschermende maatregelen voor de eigen bevolking. De Palestijnen waren in het algemeen beter ontwikkelde lieden dan de eigen landslieden en zouden op de vrije arbeidsmarkt een nog grotere werkloosheid veroorzaakt hebben onder de eigen bevolking.
4. Het niet integreren van de Palestijnen die de kans niet kregen, kan men terugvoeren aan de onderontwikkeling in de Arabische landen. Daarvan echter een verwijt te maken, wijst op het meten met twee maten. Als de Arabische wereld niet achtergebleven was bij de westerse wereld, zou de staat Israël er waarschijnlijk niet geweest zijn.

De derde zitting muntte uit door hoogdravende taal en overdrijvingen. De raad die Nasser de Palestijnen gegeven had bij de opening van de tweede zitting, was alweer vergeten, door hemzelf ook trouwens.

We horen dat er geen alternatief is dan de oorlog. Er zijn in Gaza maar liefst 20.000 man getraind in de opleidingskampen. De Arabische olie moet gebruikt worden voor de strijd. Israël moet stoppen met het aanmaken van kernwapens. Niet vechten is verliezen. China, Noord-Korea en de Sovjet Unie worden bedankt voor hun sympathie met de Palestijnen.

Shoekeiry bralt in dezelfde geest door tot in 1967 de zaak in elkaar ploft. Het moet gezegd worden dat het Bevrijdingsleger, voorzover het in Gaza lag, dapper gestreden heeft tegen de vijand. Aan de andere fronten richtte het niets uit. Door de juni-oorlog gaat een zitting de Raad, die in die tijd gehouden zou worden, niet door.

We komen aan de tweede fase van de PLO-geschiedenis. Hierin zal El Fatah de Bevrijdingsorganisatie ombouwen. El Fatah, gesticht op 1 januari 1965, stelde na de juni-

oorlog, dat de PLO niet beschouwd kon worden als de vertegenwoordiging van het Palestijnse volk. Terecht.

Om daar iets aan te doen riep El Fatah begin 1968 een conferentie bijeen in Cairo, waaraan acht commando-organisaties deelnamen. Het moment was goed gekozen. Shoekeiry was zojuist afgetreden (24 december 1967) nadat hem door het uitvoerend Comité van de PLO te verstaan was gegeven dat hij gewipt zou worden als hij niet vrijwillig ging.

Shoekeiry viel omdat hij niet radicaal genoeg was gebleken. De man had wel een grote mond, maar uiteindelijk was hij het onwillige werktuig geweest van de Arabische Liga. Hij was altijd de jurist en de diplomaat gebleven. Zijn ervaringen in de Verenigde Naties en zijn nauwe relaties met de Arabische leiders hadden hem op het spoor gezet dat dood liep in de juni-oorlog, het spoor van de panarabische strijd tegen Israël.

El Fatah had een andere benadering. De Palestijnen moesten het alleen opknappen. Van de Arabische staten was niets meer te verwachten. De toekomst was aan de Palestijnse guerrilla.

Aan de Fatah-conferentie nam de PLO niet deel. Men zag niet goed in waarom er een conferentie moest worden gehouden naast de PLO, die toch de legale vertegenwoordiging van de Palestijnen was. Het Volksfront-Habash ondersteunde dit argument en nam de uitnodiging van El Fatah niet aan.

Men was van mening dat de Palestijnse Nationale Raad opnieuw moest worden samengesteld en ditmaal het Palestijnse volk wérkelijk moest vertegenwoordigen. Om daartoe te komen kwam in mei een dertigtal vertegenwoordigers van de commando-organisaties bijeen. Er werd een comité van 21 man benoemd, dat de opdracht kreeg de nieuwe Nationale Raad samen te stellen:

In juni horen we dat de nieuwe Raad aldus is samengesteld:

El Fatah	38 zetels
PLO	30 zetels
PLA	20 zetels
Volksfront	10 zetels
Onafhankelijken	2 zetels
	100 zetels

Het is een heel vreemde figuur geworden. De PLO en de PLA zijn vertegenwoordigd in hun eigen organisatie. In deze samenstelling is de Nationale Raad geen vis en geen vlees. De oude PLO zit er in met 50 zetels, de guerrilla's met 48, maar ze zijn onderling verdeeld. De medewerking van het Volksfront is twijfelachtig, El Fatah is er op uit om in de PLO te domineren, wat later ook lukt.

Het verschil tussen het Volksfront en El Fatah komt, afgezien van ideologische kwesties, hier op neer, dat El Fatah ronduit 'bovengronds' komt in de PLO, terwijl het Volksfront zichzelf wil blijven als ondergrondse beweging.

Het Volksfront is als het ware een ijsberg, waarvan alleen het topje boven water komt. Dit topje drijft af en toe wat om de PLO heen, maar zich vastzetten doet het Volksfront niet.

Vierde zitting van de Palestijnse Nationale Raad, 10 - 17 juli, 1968, Cairo

Een nieuw presidium werd gekozen. Van de aangenomen resoluties waren er twee belangrijk: men aanvaardde de resolutie van de Veiligheidsraad van 22 november 1967 niet en men stelde dat er in alle Arabische buurlanden van Israël vrijheid moest zijn voor commando-acties tegen Israël.

Vijfde zitting van de Palestijnse Nationale Raad, 1 - 4 februari 1969, Cairo

Aan de samenstelling van de Raad is opnieuw gedokterd ten gunste van de commandovertegenwoordiging. De samenstelling is nu als volgt:

El Fatah	33 zetels
PLO	27 zetels
Onafhankelijken	28 zetels
Volksfront	12 zetels
PLA	5 zetels
	100 zetels

Onder de zgn. onafhankelijken zitten ook leden van El Saiqa. Ook deze samenstelling toont nog niet het duidelijk overwicht van de commandobeweging.

Het Volksfront en de PLA boycotten de zitting, omdat zij het met de zetelverdeling niet eens zijn. Uit de houding van de PLA blijkt dat het Bevrijdingsleger zich tegen de PLO kan opstellen. Dat is niet zo vreemd als het lijkt. Het leger was wel aan de PLO gehecht als nationale strijdmacht, maar stond onder militair bevel van de Arabische Liga. Later zou Yasser Arafat ook daar verandering in brengen. Op 3 februari kiest de Raad een nieuw Uitvoerend Comité van 11 leden:

El Fatah	4 leden
PLO	1 lid
El Saiqa	2 leden
Onafhankelijken	4 leden (3 pro-Fatah, 1 pro-Saiqa)

In het Uitvoerend Comité domineert dus El Fatah. Bovendien wordt Yasser Arafat, de leider van El Fatah, voorzitter van het comité, als opvolger van Ahmed Shoekeiry. Daarmee heeft El Fatah de PLO in feite overgenomen. President van de Raad blijft Yahya Hammoeda.

Men nam weer de nodige resoluties aan in het verlengde van de vorige zitting.

Belangrijk is de beginselverklaring die aan het eind van de zitting wordt uitgegeven. Zij komt overeen met het doel dat eerder door El Fatah voor het toekomstige Palestina werd geformuleerd, nl. een vrije democratische maatschappij in Palestina, die alle Palestijnen omvat, de moslims, de joden en de christenen. President Nasser heeft enkele dagen tevoren verklaard dat hij achter de Palestijnse guerrilla's staat. Hij respecteert hun besluit om de resolutie van de Veiligheidsraad, die Egypte wél aanvaardde, te verwerpen.

Het verschijnen van El Fatah in de PLO valt samen met het algemene enthousiasme, dat gedurende de hete zomer van 1968 voor de commando's is ontstaan in Jordanië, Libanon, Syrië, Irak en Egypte. Het valt ook samen met de eerste tekenen van een crisis die de commando's veroorzaken in een Arabisch land, namelijk in Libanon. Een te sterke commandobeweging provoceert Israël tot vergeldingsacties tegen het land van waaruit zij opereren. Die regel geldt voor alle buurlanden van Israël. Onder die dreiging, die talloze malen waargemaakt is door het Israëlische leger en de Israëlische commando's, komt de Libanese regering er toe de commando's de wacht aan te zeggen. De overname van de PLO door El Fatah kwam net op tijd. De PLO was immers het door de Arabische staten gestichte officiële lichaam van de Palestijnen. Het zou een belangrijke rol gaan spelen als onderhandelingspartner tussen de commando's en de regering van Libanon en Jordanië.

Zesde zitting van de Palestijnse Nationale Raad, 1 - 6 september 1969, Cairo

Deze zitting vormde een hoogtepunt in de vormgeving van de Palestijnse vertegenwoordiging, die in de zetelverdeling aldus tot uitdrukking kwam:

A. Commando-vertegenwoordiging

El Fatah	33 zetels
El Saiqa	12
Volksfront-Habash	12
Volksfront Hawatmeh	8
Volksfront-Jibriel	3
Volksstrijdersfront	2
Ar. Bew. v.d. Bevr. V. Pal.	1

B. Bevrijdingsleger

1

C. Burgerlijke vertegenwoordiging

Vakbonden	5
Studenten	3
Vrouwenbonden	2
Schrijvers	1
Onafhankelijken	22

105 zetels

In feite heeft El Fatah de meerderheid, omdat er onder de burgerlijke vertegenwoordiging vele aanhangers van El Fatah zijn en het Volksfront-Habash zijn zetels leeg laat staan.

In juli en augustus trachtte het comité van voorbereiding het Volksfront-Habash te overreden om mee te doen, maar Habash weigerde.

Bij de voorbereiding was het studentencongres in Amman van 2 tot 7 augustus niet zonder belang. Uit de Arabische landen, Noord-Amerika en Europa (voor en achter het IJzeren Gordijn) waren 63 delegaties bijeengetrommeld. De aangenomen resoluties zijn geheel in de lijn van de komende zitting van de Raad. De studenten staan voornamelijk achter El Fatah. Terug in het land waar zij studeren, weten de studenten duidelijk te vertellen hoe het er met de Palestijnse natie voorstaat. Het studentencongres heeft daarom voor alles een propagandistische betekenis.

Jordanië verleent aan zulke happenings in die dagen nog gastvrijheid. Het studentencongres werd besloten met een toespraak van Yasser Arafat en een rede van de Jordaanse premier, Abdel Moneim Rifai. Een jaar later zou het in Amman niet zo innig toegaan.

Ook de UNWRA had een conferentie bijeengeroepen. Van 4 tot 7 augustus beraadden zich vertegenwoordigers van de Arabische landen, die de vluchtelingen herbergen, over aanbevelingen die zij hun regeringen wilden doen om het leven, werken en reizen van de vluchtelingen te verbeteren. Op alle manieren wordt de aandacht op de Palestijnse Bevrijdingsbeweging gevestigd. Zelfs Shoekeiry doet een duit in het zakje. Hij houdt op 26 augustus een persconferentie in Libanon. Hij wil warempel weer het Verenigd Arabisch Commando (van de Liga) tot leven roepen. Men laat hem praten.

De Syrische pers is in die dagen aan het hameren op het thema van de eenheid van de commandobeweging.

De overkoepeling van de politieke leiding van de commandobeweging in de PLO was een stap vooruit, al ontbrak er nog veel aan. Maar de militaire coördinatie was een ander chapter. En daar kwam het nu juist op aan. Dat onderwerp kwam dan ook uitvoerig ter sprake in de zitting van de Raad. Het Volksfront schitterde door afwezigheid, maar verklaarde dat het zou samenwerken met welke commando-organisatie dan ook, als het er op aan kwam Israëlische of reactionaire aanvallen tegen de commandobeweging neer te slaan.

Het slotcommuniqué herhaalde de al eerder uitgesproken politieke en militaire beslissingen: verwerping van de resolutie van de Veiligheidsraad, gewapende strijd ter bevrijding van het vaderland, enz. De zojuist [door Washington aan Israël geleverde Phantoms](#) zijn aanleiding tot een veroordeling van het Amerikaanse imperialisme.

Met betrekking tot de Arabische landen zegt het communiqué dat de Palestijnen zich houden aan een politiek van afzijdigheid van de interne aangelegenheden van die staten, onder voorwaarde dat deze landen 'de opmars van de revolutie niet hinderen of zich

bemoeien met de vrijheid van de Palestijnse acties en het recht van ons volk om over zichzelf te beschikken'.

Welnu, dat was precies het punt waar de Libanese crisis om draaide. De Raad stelde dus dat de Palestijnen wél het recht hadden om zich in de Libanese zaken te mengen, omdat de Libanese regering zich ook in hún zaken mengde. De Palestijnen zouden weldra tot de ontdekking komen dat Libanon hen, met de hulp van Nasser, een toontje lager zou laten zingen.

Er moest ook iets gedaan worden aan de onmogelijke toestand van het Departement voor Financiën, het zgn. Nationale Fonds, dat alle gelden voor de PLO beheerde. De beheerder van het Fonds stond namelijk in rang gelijk aan de voorzitter van het Uitvoerend Comité.

Dit had tot de gekste toestanden geleid. Shoekeiry dreigde vlak voor de juni-oorlog af te treden, omdat de Fondsbeheerder hem doodleuk meedeelde dat er geen geld was. Shoekeiry zelf had geen enkele invloed op de financiële zaken, die zoals bekend een toonbeeld van corruptie waren. Yasser Arafat had geen zin om voor hetzelfde blok gegooid te worden. Het Fonds moest onder medezeggenschap en controle van het Uitvoerend Comité komen, dat verantwoording schuldig was aan de Raad. Het geheel had veel van een voetbalclub, waarvan de penningmeester met de gelden knoeide.

Arafat kreeg zijn zin. Khaled el Yashreti werd benoemd tot beheerder. Yashreti was een Fatah-leider met grote gaven. De hele zaak werd gesaneerd. Wat echter niet te saneren was, was dat een aantal Arabische staten in gebreke bleef hun bijdragen te betalen. Aan de corruptieschandalen kwam in ieder geval een einde.

Deze zitting van de Raad vormde het hoogtepunt in het bestaan van de PLO. Daarna ging het bergaf, eerst door de concessies die de Palestijnen moesten doen aan Libanon en later aan Jordanië, maar later ook vooral doordat de Raad het beeld werd van de verdeeldheid onder de commando's.

Zevende zitting van de Palestijnse Nationale Raad, 30 mei - 4 juni 1970, Cairo

Aan deze zitting ging de zgn. *Verklaring van de Elf* (6 mei 1970) vooraf. In Amman waren vertegenwoordigers van 11 commando-groepen tot een 'formule van eenheid' gekomen, die leidde tot het instellen van een Centraal Comité, dat de militaire afdelingen van de commandogroepen moest overkoepelen, terwijl de elf de PLO erkenden als overkoepeling van de Palestijnse Nationale Eenheid.

Het idee om dit Centrale Comité te vormen voor de samenbundeling van het militaire commando-potentieel, zou worden overgenomen door de Raad, met enige modificaties. De Raad besluit namelijk dat het Centrale Comité zal worden samengesteld uit:

1. Leden van het Uitvoerend Comité van de PLO.
2. Vertegenwoordigers van de 11 organisaties.
3. De voorzitter van de Raad (Hammoeda).

4. De Commandant van het Bevrijdingsleger.
5. Drie onafhankelijke personen.

In totaal bestaat het Comité uit 27 personen. De vertegenwoordigde commando-organisaties zijn: El Fatah, de drie Volksfronten, de twee Ba'athistische commando-bewegingen, de Bevrijdingsstrijdmacht (PLF, de commando-beweging van de PLA) en vier kleine organisaties. Daarmee is een einde gekomen aan de onbevredigende toestand, dat het in februari 1970 in Jordanië gestichte Verenigd Commando (militaire coördinatie van 10 commandogroepen) los stond van de PLO.

Het Centrale Comité, zoals dat in de zitting van de Raad uit de bus komt, is echter toch weer een politiek orgaan. De Raad besluit een Verenigd Militair Commando in het leven te roepen om alle commando-acties te bundelen. Dit zou nooit lukken. Belangrijk is dat het Centrale Comité bij het Akkoord, dat tussen de commando's en Jordanië wordt gesloten op 10 juli 1971, officiële erkenning krijgt van de Jordaanse regering.

El Fatah had, voor de Raad bijeenkwam, gewaarschuwd tegen voorbarig optimisme inzake de commando-eenheid. De organisatie waarschuwde dat het gevaar bestond dat El Saiqa en het Arabische Bevrijdingsfront, die respectievelijk de Ba'athisten in Syrië en Irak vertegenwoordigden, de twisten tussen Syrië en Irak zouden kunnen uitspelen binnen de commando-beweging. Er was reeds sprake van moeilijkheden tussen de Irakese regering van de commando's van het Volksfront-Hawatmeh, die in Irak in opleiding waren, omdat Hawatmeh toenadering zocht tot Syrië.

Wat de Raad zelf betreft, is een hoogtepunt in de unificatie bereikt, want het Volksfront-Habash doet mee! Er is geen nieuwe zetelverdeling aan de zitting voorafgegaan, afgezien van enkele correcties.

Besloten wordt dat het Uitvoerend Comité zal gaan werken aan de definitieve zetelverdeling. Zo draait men in een cirkel rond: de Raad kiest het Uitvoerend Comité en het Uitvoerend Comité kiest de Raad.

Pogingen van de Jordaanse Communistische Partij om de Partizanen (Communistische commandogroep) in de Raad en het Centraal Comité te krijgen mislukken. De reden is dat de Jordaanse C.P. in navolging van Moskou de Resolutie van de Veiligheidsraad van 22 november 1967 aanvaardt.

Er zijn ook zorgen over een ander soort eenheid, namelijk die tussen het Jordaanse en het Palestijnse Volk. De Raad besluit een Jordaanse Palestijns Comité te vormen, bestaande uit commando's en leden van het Jordaanse leger. Dit comité moet de eenheid bevorderen tussen het Volk van Jordanië en de Palestijnen op beide oevers van de Jordaan. Premier Talhoeni van Jordanië prijst dit initiatief. Hij is toevallig ook voor zaken in Cairo. Maar het comité zal het zoveelste blijken te zijn dat niets kan uitrichten.

Bij de zitting van de Raad ligt een degelijk rapport op tafel, samengesteld door Yasser Arafat. Daarin oefent de commando-leider kritiek op de commandogroepen. Hij zegt o.a.

dat de commando's er niet in geslaagd zijn de werkelijke politieke en militaire doelen in Israël te treffen. Hij laat ook waarschuwende geluiden horen over de Arabische reactionaire regimens. De commando-beweging had net een groot en gevaarlijk avontuur achter de rug in Libanon, Arafats waarschuwing zou profetisch blijken voor de komende gebeurtenissen in Jordanië.

Ook het Bevrijdingsleger kwam ter sprake. De Raad behandelt de status van het Leger, dat politiek onder de PLO, maar militair onder de Arabische Liga staat. Praktisch betekent dit laatste dat het Bevrijdingsleger in drie moten ingedeeld is bij de Egyptische, de Syrische en de Irakese strijdmacht. De commandant, brigadier Abdel Razzak el Yahya en de Chef Staf, kolonel Othman Haddad werden door Hammoeda (voorzitter van de Raad) verdedigd tegen klachten over corruptie. Sommige afgevaardigden vroegen waarom het leger nog nodig was in het tijdperk van de guerrillaoorlog. Yahya verweerde zich. Hij wees erop dat de PLA de commandogroepen geholpen had met training en wapenleveranties. Ook had het leger haar eigen commando-groep gesticht, de Bevrijdingsstrijdmacht (PLF). Haddad zei dat het Ain Jaloen-contingent van het leger vocht met de Egyptische troepen aan het Suezkanaal. Dat mocht dan waar zijn, maar het Qadisiya-contingent lag sinds 1967 met de Irakese troepen in de woestijn van Jordanië en deed niets. Niemand kon op dat moment vermoeden dat dit contingent nog minder kon dan nietsdoen. Het zou de guerrilla's in de burgeroorlog in september in de kou laten staan door met het Irakese leger terug te trekken. Niemand had er ook enig idee van dat de in Syrië gelegeerde Hitin-strijdmacht nog eens uit zou rukken tegen Jordanië.

Wat velen in de Raad zich terecht afvroegen, was: wat moeten we eigenlijk met het Bevrijdingsleger? Het is van ons, maar we hebben er niets over te zeggen. En het dóét niets. Het kón ook niets doen, want dat zou een oorlogsverklaring betekenen. Het was niet voor niets aan de legers van Syrië, Irak en Egypte gebonden.

Dat er in zo'n leger een nare stemming ontstaat en de officieren meer belangstelling hebben voor hun soldij en het nachtleven, dan voor de bevrijdingsstrijd, is geen wonder. De afgevaardigden voelen dat er van alles scheef zit. Het zou nog even duren en het abces breekt door. In een volgende zitting zal de verbijsterde Raad daarmee te maken krijgen.

Het laatste punt dat wij van deze zitting behandelen raakt de financiën. De financiële toestand blijkt niet rooskleurig te zijn. Er moet ook een nieuwe beheerder voor het Palestijnse fonds aangewezen worden, want Khalid Yashreti had eind december in Beiroet bij een bezoek aan een bouwproject een zak stenen op zijn hoofd gekregen. Hij stierf tien dagen later, 35 jaar oud. In zijn plaats wordt Zoeheir El Alami (Fatah) benoemd.

Uit een rapport blijkt dat de Arabische staten schromelijk in gebreke blijven hun bijdragen te betalen. De achterstanden zijn het viervoud van het jaarbudget! Op een aanmaning om het achterstallige geld alsnog te sturen, reageerden Tunesië, Algerije, Libanon en Marokko met beloften, de andere helemaal niet. Het enige land, dat zijn verplichtingen jegens de PLO getrouw was nagekomen, was ... Jordanië.

Op 9 augustus roept het Centrale Comité de Raad op voor een spoedzitting in Amman. Wat is er aan de hand? Egypte en Jordanië hebben het Rogersplan voor een vredesregeling aanvaard.

Het Centrale Comité richt zich tot het Palestijnse volk en de gehele Arabische natie met de woorden: Uw revolutie is in gevaar. Groepeer rondom de revolutie met uw lijf, goed en moraal. Alle 'eerlijke' officieren en soldaten van het Jordaanse leger worden, te zamen met de Palestijnse commando's, opgeroepen om zich paraat te houden voor een samenwerking, die de onderhavige vredesplannen moet vrijdelen. Ook verwerpt het Centrale Comité alle ideeën over de stichting van een onafhankelijke Palestijnse staat in bepaalde delen van Palestina, die op dat moment door Israël bezet gehouden werden. De toestand in Jordanië is dan al zeer gespannen geworden. Er wordt gevreesd voor een verpletterende actie van het Jordaanse leger tegen de commando's. Het komt tot uiterst gevaarlijke incidenten, maar ondanks de explosieve toestand komt de Palestijnse Nationale Raad bijeen op 27 augustus, niet zoals het voornemen was in het El-Wahdat-vluchtelingenkamp, maar in de Jordaanse Bar-Association. Het was de eerste keer dat de Raad niet in Cairo vergaderde.

Achtste zitting van de Palestijnse Nationale Raad, 27 augustus 1970, Amman

De opening vindt plaats 's middags om 5 uur, zes uur te laat. Men wachtte op Yasser Arafat, die uit Cairo moest komen. Hij had twee uitvoerige discussies gehad met president Nasser. Daarvóór had hij bezoeken gebracht aan Damascus en Bagdad.

In zijn openingsrede veroordeelt hij de pogingen om tot een vredesregeling te komen in de scherpste bewoordingen, maar hij valt Jordanië en Egypte niet rechtstreeks aan.

De diplomatieke reuzenzwaai van Nasser is een klap voor de Palestijnen. De Raad blaast stoom af. De vertegenwoordigers voor de Irakese en de Syrische Ba'athpartij, respectievelijk Abdel Khalik Sammarrai en Moesleh Salem stelden zich vierkant tegen Nasser op. Maar Abdel Latif Boeltiya sprak voor de Egyptische Arabische Socialistische Unie en verdedigde zijn chef met het argument dat er geen tegenspraak is tussen de gewapende strijd en politieke manoeuvres. Even absurd klonk in die dagen Nassers geruststelling dat het allemaal wel zo'n vaart niet zou lopen, omdat Israël toch niet zou ingaan op de vredesplannen.

De Raad kwam tot een communiqué waarin Egypte en Jordanië niet rechtstreeks werden aangevallen. Het Centrale Comité krijgt de opdracht de nodige stappen te ondernemen om de vredesplannen te torpederen. Alsof dit comité zoiets kon! Ook vroeg de Raad om het samenvoegen van het Bevrijdingsleger. Alle troepen moesten naar Jordanië overgebracht worden. Dat is niet gebeurd. Wel liet Nasser het Egyptische contingent overvliegen naar Syrië, toen de toestand in Jordanië ernstig werd. Maar in Jordanië kwamen ze niet. Integendeel, de Palestijnse troepen die in Jordanië waren, gingen weg ...

Waarom nam de Raad zo'n voorzichtige houding aan tegenover Egypte? El Fatah was voor de levering van ammunitie van Egypte afhankelijk. De wapens van deze commando-

organisatie zijn van Russische makelij en via Egypte werd de ammunitie geleverd. El Fatah kon niet anders.

Dit betekende het einde van de moeizaam, nog net niet bereikte commando-eenheid. George Habash is op de dag van de Raadszitting in Bagdad. De zitting werd niet in het Wahdat-kamp gehouden, omdat daar het Volksfront-Habash zijn centrum had.

In het Beiroetse weekblad EL HADAF, schrijft woordvoerder Kanafani van het Volksfront, dat de Palestijnse Nationale Raad een samenraapsel is van 'bourgeois elementen, die niet in staat zijn revolutionaire beslissingen te nemen'.

De crisis in Jordanië, die onmiddellijk op de zitting van de Raad volgde, gooit alles overhoop. De commando-beweging krijgt een verschrikkelijke klap. In Jordanië wordt zij eenvoudig opgeruimd. Het zal nog een heel jaar duren voor het Jordaanse leger de laatste guerrilla's de Syrische grens overjaagt. Afgezien van enkele elementen, die zich clandestien weten te handhaven, bestaat dan de Palestijnse guerrilla alleen nog in Syrië en Libanon. In Syrië kunnen de commando's niet veel doen; zoveel te meer vergaderen zij. In Libanon zijn de operatie-mogelijkheden beperkt door het Akkoord van Cairo (3 november 1969), maar in ieder geval geeft dit akkoord, en de daarop gevolgde regelingen, de commando-beweging de mogelijkheid haar acties tegen Israël voort te zetten.

Door de gebeurtenissen in Jordanië zijn er verschuivingen opgetreden binnen de commando-beweging. Het Volksfront-Habash heeft een grote rol gespeeld, het Volksfront-Hawatmeh is sterk gedecimeerd. Andere kleine organisaties hebben eigenlijk geen reden van bestaan meer als afzonderlijke bewegingen. Twee van hen zullen zich bij El Fatah voegen, de Actiegroep voor de Bevrijding van Palestina (in 1969 afgesplitst van El Fatah) en de Palestijns Arabische Organisatie (een afsplitsing van het Volksfront, geleid door de bekwame kapitein Ahmed Za'aroer).

In de gelederen van El Fatah ontstaat spanning. Er zijn steeds meer leden die inzien, dat El Fatah door de overname van de PLO in ongewenst vaarwater is terechtgekomen. De organisatie verandert langzaam maar zeker in een bevrijdingsbeweging die met handen en voeten gebonden is aan de Arabische staten, natuurlijk in de eerste plaats aan Egypte. Hoever Arafat zal gaan in die binding, zal nog blijken op de negende zitting.

Het Volksfront-Habash daarentegen beweegt zich in de tegenovergestelde richting. Het heeft getoond, dat het onafhankelijk van de Arabische staten een geduchte rol kan spelen.

De aan de Syrische Ba'athpartij gebonden commandogroep El Saiqa maakte een crisis door om een geheel andere reden. In november 1970 nam generaal Hafez Assad de macht over en schakelde generaal Salah Jedid uit. Jedid was de man achter El Saiqa geweest en de machtsovername in Damascus was het directe gevolg van de crisis in Jordanië. Assad was tegen de interventie van Syrië geweest, die Jedid doorzette. Omdat Assad behalve Minister van Defensie tegelijk de commandant van de Syrische luchtmacht was, en de Syrische vliegtuigen niet wilde inzetten tegen Jordanië, was een Syrisch-

Jordaanse oorlog voorkomen, inclusief het gevaar van een interventie van Israël en de Verenigde Staten. De druk die door de Sovjet-Unie op Syrië is uitgeoefend, schijnt de beslissende factor te zijn geweest.

Nadat Assad als de sterkste man uit de machtsstrijd was tevoorschijn gekomen, nam hij uiteraard een aantal maatregelen om de strijdkrachten van politieke tegenstanders te zuiveren. Daarbij behoorde een reorganisatie van El Saiqa, een reorganisatie die neerkwam op een belangrijke verzwakking van deze commando-beweging.

Al die verschuivingen maakten dat de Palestijnse Nationale Raad opnieuw moest worden samengesteld om de nieuwe verhoudingen zuiver te weerspiegelen. Voor de Raad samen komt, houdt het Centrale Comité dan ook 4 vergaderingen (26 en 27 februari). Aan de ene kant heeft de uiterst kritieke situatie een gunstig effect op de eenwording van de commando-beweging. Het wordt duidelijk dat er voor splintergroepen geen plaats meer is. Maar aan de andere kant is de tegenstelling tussen El Fatah en het Volksfront-Habash groter geworden. Ter bevordering van de commando-eenheid liggen drie plannen op tafel, één van Arafat, één van het Volksfront en één van dr. Yoesoef Sayegh, die hoofd is van het planbureau van de PLO. Het Volksfront ziet de komende zitting van de Raad al bij voorbaat als een mislukking en stuurt één afgevaardigde in plaats van twaalf. Die ene man, Ahmed El Yamani kan het ook best alleen af.

De Raad zal zich ook moeten bezighouden met de financiële crisis. In de september-oorlog heeft men de contingenten van het Bevrijdingsleger, die in Egypte lagen (7000 man), overgevlogen naar Syrië. Dat kwam voor rekening van de PLO en ook moest de PLO vanaf dat moment alle salarissen zelf uitbetalen. Voordien deed Egypte dat voor een deel. Vlak voor de Raad bijeenkwam, liet Irak weten dat het voortaan geen uitkeringen meer zou doen aan het Bevrijdingsleger, voorzover het verbonden was met het Irakese leger. El Alami diende zijn ontslag in nog voor de Raad bijeen kwam.

De Arabische staten stonden voor 16 miljoen Pond Sterling in het krijt bij de PLO. Ook met de bijdragen van de individuele Palestijnen in de Arabische landen was het treurig gesteld. In het rapport van Alami lezen wij dat de Palestijnen in Marokko in het fiscale jaar 1970/71 de schatkist verrijkt hebben met £ 25,— El Alami geeft het op. De PLO moet de penningmeester maar vinden, die onder deze omstandigheden de verantwoordelijkheid wil dragen.

Negende zitting van de Palestijnse Nationale Raad, 27 februari - 5 maart 1971, Cairo

President Sadat houdt de openingsrede. Hij spreekt over verschillende benaderingen om tot een oplossing van het conflict met Israël te komen. Het vervolgen van vredesonderhandelingen is niet in strijd met de gewapende acties van de commando's. Bij het voeren van onderhandelingen zal Egypte nooit afwijken van twee principes: de bevrijding van de bezette gebieden en de genoegdoening van de Palestijnse rechten in overeenstemming met de diverse resoluties van de Verenigde Naties.

Arafat speelt hierop in. Het plan dat hij heeft ingediend, spreekt van fasen in de bevrijding van Palestina, waarin het grote doel bereikt moet worden via het bereiken van 'voorlopige doelen'. Daarbij zal de revolutie beschermd moeten worden 'door een samenwerking met de nationale beweging in Jordanië'. Andere vormen van strijd kunnen hand in hand gaan met de gewapende strijd. Arafat spreekt niet direct over politieke activiteit die door Egypte bedreven wordt om tot een regeling te komen.

Het Volksfront-Habash neemt natuurlijk stelling tegen de compromis-politiek van El Fatah. El Yamani weet een amendement aangenomen te krijgen op het door Arafat ingediende plan. De passage waarin Arafat voorstelde om de confrontatie met de progressieve Arabische regimens' te vermijden, werd geschrapt. Het aangenomen politieke programma zag er linkser uit dan ooit de politiek van de PLO uitgespeld was. Overigens worden dezelfde leuzen herhaald. Het voorstel van het Volksfront om het charter van de PLO te wijzigen, wordt verworpen. Ook het plan-Sayegh wordt verworpen. De PLO blijft goed in de pas lopen van Egypte.

Nu was het op dat moment niet zo urgent of de commando's wel of niet in de pas marcheerden van Egypte; de verhouding tussen de fedayien en de Jordaanse regering vroeg allereerst de aandacht op.

Er werd gelijktijdig met de zitting van de Raad in Cairo een Palestijns-Jordaans congres gehouden. Honderd afgevaardigden, onafhankelijke Palestijnen en Jordaanse persoonlijkheden (waaronder ex-premier Abdel Moneim Rifai) namen resoluties aan ter beveiliging van de 'nationale eenheid' in Jordanië. Arafat heeft ook dit congres toegesproken.

Deze beweging voor nationale eenheid onder de monarchie was in Jordanië ontstaan onder de burgerbevolking, de vakbonden, de juristen en andere intellectuelen, om een uiteengaan tussen de Jordaniërs en de Palestijnen, dus een voortgezette burgeroorlog en een opsplitsing van de natie tegen te gaan. De invloed van deze beweging is duidelijk voelbaar in de zitting van de Raad. In het politieke programma wordt met nadruk gezegd, dat Jordanië met inbegrip van de Westelijke Oever een eenheid is. De Palestijnse revolutie is er niet op uit die eenheid te verbreken en stelt dat de strijd van het Palestijnse volk niet is los te maken van de strijd van het Jordaanse volk.

Natuurlijk wordt er uitvoerig nagekaart over de crisis in Jordanië. In een verhit debat verwijten sommige afgevaardigden het Volksfront de vliegtuigkapingen. Daarmee heeft het Volksfront volgens hen aan Jordanië een voorwendsel gegeven de commando-beweging te liquideren. Ahmed el Yamani verdedigt zich met verve. Maar het gebrek aan eenheid in de commando-beweging treedt er alleen maar pijnlijker door aan het licht. Men kibbelt flink. Als Arafat voorstelt de communistische groep El Ansar een zetel in de Raad te geven en de Raad die suggestie accepteert, lopen twee leiders van El Fatah weg uit de vergadering (Aboe Yoessef en Khalid El Hassan), wat er op wijst dat het binnen El Fatah ook geen pais en vree is.

De zo nodige eenheid wordt dan ook niet bereikt, maar er wordt wel een plan aangenomen met 6 punten, dat die eenheid tevoorschijn moet roepen. De commando-beweging

zal een nieuw 'verenigd leiderschap' krijgen, maar voor alles moet de Raad opnieuw worden samengesteld. Dat zal de taak zijn van het Uitvoerend Comité, waaraan voor dit doel worden toegevoegd: de commandant van het Bevrijdingsleger, de beheerder van het Palestijns Fonds, de voorzitter van de Raad (Hammoeda) en drie onafhankelijke personen. De geldzaken komen ook uitvoerig ter sprake, zonder dat men een dekking van het tekort vindt. De Raad schijnt het ontslag van El Alami, de Fondsbeheerder, niet ernstig te nemen. El Alami zal echter bij zijn besluit blijven.

Op 13 maart schrijft EL HADAF: De zitting van de Raad eindigde in een vacuüm. AL HORRIYA, dat voor het Volkstront-Hawatmeh spreekt, schreef, dat de Raad niets anders tot stand gebracht had dan het bevriezen van de toestand waarin de revolutie zich vóór de raadszitting bevond. Deze typering is even raak als de uitspraak van de brigadier El Yahya op 3 mei in de Raadszitting: De Palestijnse Revolutie is haar hoofd kwijtgeraakt.

De brigadier raakt echter zijn hoofd niét kwijt. Als er na de negende raadszitting nog maar steeds niets gebeurt, trekt hij eens aan de bel. Men zou toch uiterlijk 30 juni opnieuw bijeenkomen? En zou het Uitvoerend Comité niet een nieuwe Raad samenstellen, ditmaal van 150 leden? De brigadier is wel verbaasd. Hij zit zelf in dat comité en hij hoort maar niets. Hij stelt een ultimatum. Vóór 7 juni moet het comité zijn werk beginnen.

Het comité kómt bijeen, op 7 juni, in Damascus. Het is rijkelijk laat, maar dat wordt geweten aan de meningsverschillen tussen de verschillende commando-organisaties. Dag na dag vergadert men. El Yahya wil dat er meer onafhankelijke Palestijnen in de Raad komen. Hij is het nooit eens geweest met de overheersende positie van de commando's. Zijn wens weerspiegelt het feit dat de commando-beweging in Jordanië vrijwel niets meer betekent. De tijd lijkt aangebroken voor een sterkere burgervetegenwoordiging.

Nu had El Fatah dit ook ingezien. In het PLO-orgaan EL FATAH, dat sinds 3 juli 1970 niet alleen voor El Fatah, maar voor alle commando-groepen spreekt, lezen we begin juni dat de 151 zetels van de nieuwe Raad als volgt verdeeld zullen worden: Commando's 85, Onafhankelijken 41, Vakbonden 25. Zo werd het ook ongeveer.

El Yahya had nog meer noten op zijn zang. Het moest nu eindelijk eens uit zijn met al die resoluties die tot niets leidden. Hij wil dat een besluit ook uitgevoerd wordt. Vreemd dat nooit eerder iemand op dat idee gekomen is. Dat dit in het verleden niet gebeurd is, wijt de brigadier aan het feit dat de uitvoerende organen van de PLO niet beschikten over competente full timers. In het bijzonder is hij gekant tegen het Centrale Comité. Dat heeft de commando-ruzies binnen de Raad gebracht. Het moet weg, vindt de brigadier.

En het ging weg. Brigadier El Yahya is in die dagen in de stemming om schoon schip te maken. Hij doet dat ook in de gelederen van het Bevrijdingsleger. Vier topofficieren worden ontslagen. Zij worden beschuldigd van muiterij. Ook zouden zij een poging hebben gedaan de Bevrijdingsstrijdmacht (PLF) in Jordanië over te nemen. Daarbij hebben ze een aanslag gepleegd op de commandant van de PLF. El Yahya beweert dat het allemaal komt door de communisten in het leger. De aanstichters zijn kolonel Jawad Abdel Rahim en dr. Ziyad Kayyali. Tegen de lagere officieren regent het arrestatiebevelen.

Het gaat de commando-beweging in Jordanië intussen bijzonder slecht, want het leger zet de liquideringsacties voort. Maar in één opzicht zijn de ontwikkelingen gunstig voor de Palestijnen. De vredesdiplomatie is hopeloos vastgelopen. Dat brengt de PLO en de commando-beweging in een betere verhouding tot de Arabische staten.

Er zijn in die dagen serieuze plannen om weer een Arabische topconferentie te houden en de PLO beraamt het plan om de Palestijnse zaak op de agenda te krijgen. De Arabische topvergadering is niet doorgegaan, omdat de mislukte staatsgrepen in Marokko en Soedan de onderlinge verhoudingen totaal bedierven.

De Raad werd bijeengeroepen voor 7 juli, maar op 5 juli liet voorzitter Yahya Hammoeda weten dat hij voor de eer bedankte. Dit was een teken aan de wand. Hammoeda was een veteraan, die de PLO vanaf het begin gediend had. Met hem traden nog twee oud-gedienden af, Nimer El Masri en Abdel Khalek Yaghmoer. Enige dagen later volgde het aftreden van Abdel Mohsen Kattan. Hij was een veteraan, die behoorde tot de groep van Palestijnse miljonairs. Het Volksfront had altijd gefulmineerd tegen hun aanwezigheid in de Raad.

Tekenend is ook een verklaring van Yasser Arafat in EL FATAH op 7 juli. Hij zegt dat er verscheidene samenzweringen zijn tegen de PLO, die er op doelen het bijeenkomen van de Raad te verhinderen. Dit is niet gelukt.

Tiende zitting van de Palestijnse Nationale Raad, 8 - 13 juli 1971, Cairo

President Sadat opent de zitting met een toespraakje van 15 minuten. Daaruit is één zin de samenvatting van de hele geschiedenis: 'We hebben veel gedaan, maar we hadden nog veel meer kunnen doen.'

In de nieuwe samenstelling van de Raad hebben de commando's nog nét de meerderheid:

commando's	84 zetels
onafhankelijken	42
vakbonden en andere burgerlijke organen	25 zetels

Deze zetelverdeling dwingt de commando's tot frontvorming. Als zij het niet eens zijn, overheersen de burgerlijke vertegenwoordigers. Tijdens deze zitting wordt bekend gemaakt dat twee kleine commando-organisaties zijn samengesmolten met El Fatah. Dat zijn de Palestijnse Arabische Organisatie, geleid door Kapitein Ahmed Za'aroer en de Actiegroep voor de Bevrijding van Palestina onder leiding van dr. Isam Sartawi. Er is geen plaats meer voor de kleine organisaties.

In het nieuwe Uitvoerend Comité, dat voortaan uit 13 leden bestaat, nemen zitting:

Yasser Arafat	Fatah
Khalid El Hassan (Aboe Hassan)	Fatah

Farook Kaddoemi (Aboe Loetof)	Fatah
Mohammed Yoessef Najjar (Aboe Yoessef)	Fatah
Zoeheir Mohsen	Saiqa
Sami Atawi	Saiqa
Taysir Qoebaa	Volksfront-Habash
Saleh Raafat	Volksfront-Hawatmeh
Ahmed Maraashly	Arabisch Bevrijdingsfront
Bahjat Aboe Gharbiyah	Volksstrijdersfront
Kamal Nasser	Onafhankelijk
Hamed Aboe Settah	Onafhankelijk
Saleh Mohammed Saleh	Vakbonden

Voorzitter van de Raad wordt Khalid El Fahoem en Fondsbeheerder wordt dr. Yoesef Sayegh. Het Centrale Comité is opgeheven. Dr. Sayegh en brigadier El Yahya mogen de vergaderingen van het Uitvoerend Comité bijwonen.

Men is het er roerend over eens dat de commando-bewegingen tot eenheid moeten komen. Een plan om ze te laten samensmelten tot één lichaam wordt echter verworpen. Men besluit tot frontvorming. Zelfs het Volksfront-Habash, dat zich op alle zetels laat vertegenwoordigen, is daar voor. Maar niemand weet wat frontvorming betekent ...

De zitting sleept zich voort in een tamelijk moedeloze stemming.

Yasser Arafat weet er warempel de stemming nog weer een beetje in te krijgen door hoog op te geven over de commando-activiteiten in de Gazastrook. Chou en Lai zendt een telegram aan Arafat, waarin hij nog eens zegt dat China achter de commando-beweging staat. Peking heeft achter de PLO gestaan sinds 1965, toen Shoueiry een bezoek aan China bracht. Arafat bezocht China in het voorjaar van 1970. In mei 1971 werd in Peking een Palestina-week gehouden.

Wie goed kijkt ziet dat er van de PLO niet veel meer over is. Een belangrijk besluit was dat Arafat benoemd werd tot commandant van alle revolutionaire strijdkrachten. Daardoor werd zijn autoriteit tegenover het Bevrijdingsleger versterkt. En dat was nodig.

3. De fedayien

Dit hoofdstuk behandelt de Palestijnse commando-organisaties. Zij zijn voortgekomen uit de drang om het Palestijnse vaderland door een nationale bevrijdingsstrijd te heroveren op Israël. Daarvoor wordt gegrepen naar het middel van de guerrilla. Deze term is echter misleidend, want veel wat de Palestijnse commando's doen, wijkt af van wat we in andere delen van de wereld onder guerrilla verstaan.

De Palestijnen zijn opvallend laat bij de bevrijdingsstrijd betrokken geraakt. Die taak was oorspronkelijk toebedeeld aan het Palestijnse Bevrijdingsleger. Dat dit militaire verlengstuk van de Arabische Liga niet representatief was voor het verlangen van de Palestijnen, bleek pas goed na de zesdaagse oorlog. Dat de PLO en het bevrijdingsleger in 1964 van buiten af werden gecreëerd lag aan het feit dat de Palestijnen met lege handen uit de mandaatsperiode (*Brits Mandaat Palestina; 24 juli 1922 - 15 mei 1948*) tevoorschijn waren gekomen.

In de strijd die de Arabische staten tegen Israël voerden (1948, 1956 en vooral 1967) school de behoefte aan een nationale vuurdoop. De meeste Arabische landen hebben mentaal gezien een zwakke nationale basis. Algerije vormt hierop een uitzondering. Het heeft een echte bevrijdingsoorlog gekend. Saoedi-Arabië heeft een religieus-islamitisch verleden. Libië heeft beide. Egypte heeft eigenlijk geen andere nationale basis dan de eeuwenoude geografische ligging. Dit land heeft een sterke behoefte aan een nieuw nationaal elan. Syrië, Irak en Jordanië zijn stukken van een verknipte natie, waartoe ook Palestina had moeten behoren. De oude geestdrift van de heilige oorlog speelde een geducht woordje mee, maar het liep op niets uit. Dat was niet alleen een ramp voor de Arabische staten, omdat zij de rekening van hun dilettantisme gepresenteerd kregen, maar ook, omdat zij in het zoeken naar hun nationale identiteit ten diepste gefrustreerd raakten. Toen Nasser in 1948 in Palestina vocht, ontdekte hij dat zijn granaten met zand gevuld waren. De draagwijdte van die ontdekking kan moeilijk overschat worden met het oog op de geschiedenis die volgde. Maar er veranderde niets. Of toch wel, het werd aan de Arabische kant nog erger, terwijl Israël een driemaal gevuurdoopte natie werd.¹⁵

Israël kon daardoor veranderen van een Nationaal Tehuis voor de slachtoffers van het antisemitisme in een seculaire staat. De Israëliische staatsinstellingen blijven weliswaar achter bij de feiten, maar dit verandert aan de feiten niets. Israël is bezig een gewone natie te worden.

Toen deze dingen aan beide kanten duidelijk werden, was de tijd gekomen voor de Palestijnen. De Palestijnse natievorming speelde zich af in de commando-beweging.

El Fatah

Niet de PLO, maar El Fatah zou de hoofdrol spelen in het Palestijns ontwaken.

¹⁵ Men leze bij voorbeeld wat Uri Avneri, die men toch moeilijk verdenken kan van overdreven nationalisme, hierover schrijft. Ui Avneri, *Israel without Zionists* (Londen 1968) p. 3-17 [Collier-Macmillan Ltd].

De naam is voluit Harakat el Tahrir el Falestin (Beweging voor de Bevrijding van Palestina). Dit levert de letters HTF, die het Arabische woord voor 'dood' vormen. Men heeft de volgorde omgekeerd, FTH, Wat 'overwinning' betekent. Door de schrijfwijze te vocaliseren, komen we tot Fatah (klemtoon op de eerste lettergreep).

Ontstaansgeschiedenis

El Fatah is gesticht op 1 januari 1965, maar aan de stichting ging een kernvorming vooraf in Cairo, Damascus, Koeweit en Beiroet, die mogelijk was door de financiële steun van bemiddelde Palestijnen. Ook de studentenbeweging speelde een rol, ditmaal niet zozeer in Beiroet als wel in Koeweit. Daar bouwde een jonge ingenieur uit de notabele Hoesseini-familie aan de Fatah-kernen. Hij had in Koeweit meer succes met de financiële actie onder de welgestelde Palestijnen, dan met het trainen van studenten als guerrillastrijders. De emir had hem toegestaan trainingskampen in te richten rond de hoofdstad, maar de studenten verkozen toch de boeken boven het geweer.

In Europa wist Arafat enthousiasme op te wekken voor doelstellingen van El Fatah, vooral in Duitsland, waar hij de Palestijnse Studenten Organisatie, die haar centrum had in Stuttgart, voor El Fatah wist te winnen. Ook in Italië, Oostenrijk, Joego-Slavië en Spanje ontstaan cellen van El Fatah. Door de bemiddeling van Arafats adjudant kwam een contact tot stand met de Algerijnse FLN-leider Mohammed Haidar. Premier Ben Bella stond El Fatah toe de Algerijnse militaire kampen te gebruiken. De relatie tussen El Fatah en Algerie is altijd bijzonder goed gebleven.

Maar de organisatie had vooral een basis dicht bij de Israëlische grens nodig. Daarvoor kwam Syrië in aanmerking. Arafat heeft gespeeld op de controverse tussen Damascus en Cairo. Egypte steunde de PLO en Arafat wist de Syrische Ba'ath achter El Fatah te krijgen. Libanon was aanvankelijk allereerst belangrijk vanwege de financiële steun die de organisatie wist te verwerven. In Jordanië stond het regiem uiteraard zeer vijandig tegenover El Fatah. De eerste martelaar van El Fatah werd gedood door een Jordaanse soldaat in 1965.

Het was generaal-majoor Mohammed Rasoel Kailani, die als hoofd van de Jordaanse militaire inlichtingendienst de aandacht van de koning op El Fatah vestigde. Hij vroeg en kreeg permissie om de zaak in de kiem te smoren. Op de Westelijke Oever werden verscheidene Fatah-leden gearresteerd. De Fatah-lijsten die Kailani in beslag had genomen, werden in de zesdaagse oorlog buitgemaakt door Israël. Volgens El Fatah-berichten zijn 9 commando's bezweken onder de martelingen in de Jordaanse gevangnissen.

Ideologie

El Fatah is altijd primair een bevrijdingsorganisatie gebleven, zonder een duidelijk ideologisch programma. Men ging zich in latere jaren van het woord 'revolutie' bedienen, omdat dat nu eenmaal een gangbare term was.

El Fatah stelde een democratisch Palestina tot doel, waarin ook plaats zou zijn voor de joden. Yasser Arafat heeft zich nooit tegen ideologische stromingen en ideologisch gerichte commando-bewegingen verzet. Hij heeft eenvoudig alle pogingen die meehielpen het land te heroveren welkom geheten. Hij zal steeds een verzoenende rol spelen tussen commando-groepen die elkaar in de haren vliegen.

Grote aantallen Palestijnen zijn bij El Fatah aangesloten. Er staan hun geen ideologische hoofdbrekens in de weg. Driekwart van de totale commando-sterkte komt voor rekening van El Fatah. Mannen én vrouwen kunnen er toe behoren, Palestijnen en niet-Palestijnen, Arabieren en niet-Arabieren. El Fatah heeft een speciaal regiment voor niet-Palestijnen.

Structuur

Gérard Chaliand heeft de structuur van El Fatah beschreven in zijn boek *La Résistance Palestinienne*. Hij vertelt hoe de organisatie in elkaar zit van de basis tot de top. Men vindt de cellen in de kampen voor de vluchtelingen, in de universiteiten voor de studenten en in de ondernemingen voor de werknemers. Deze worden bijeengehouden door regionale comités. Die worden weer overkoepeld door intermediaire comités en boven alles staat het Centrale Comité. De directieven gaan uit van het Politiek Bureau, de militaire acties van de militaire afdeling, El Assifa (De Storm). El Assifa is vertegenwoordigd in het Centrale Comité en in het Politiek Bureau. Via deze organen werkt de politiek-militaire vorming door naar beneden. Alle leiders zijn militair getraind. ¹⁶

El Fatah kon niet een militaire organisatie opbouwen op aanwezige ideologische structuren, zoals het Volksfront kon doen. Het moest tegelijk aan de politieke en de militaire structuur werken. ¹⁷

Wat natuurlijk wél voorhanden was, was de islamitische geestesgesteldheid. Arafat is een moslim, behoorde zelfs tot de Moslimse Broederschap (reden waarom hij na de [Suezcrisis](#) het Egyptische leger moest verlaten) en appelleert door zijn leiderscharisma sterk op de gevoelens van de massa. Zijn leiderskwaliteiten betekenen meer voor de politieke eenheid van El Fatah, dan de ideologie van de organisatie.

¹⁶ Gérard Chaliand, *La Résistance Palestinienne* (Paris 1970) p. 73 e.v.[Seuil].

¹⁷ De ideologische discussie is echter ook binnen El Fatah stevig op gang. Men moet zich daarbij niet voorstellen dat het toegaat zoals wij dat in het westen gewend zijn. De Arabische benadering van problemen is meer allegorisch polemiserend, dan kritisch. Het wapen in de dialoog is allereerst de taal. Wie tot de beste Arabische formulering komt, overtuigt, ook al is de inhoud zwak.

Om een indruk te krijgen van dit proces bevelen wij aan: Leila S. Kadi, *Basic Political Documents of the Armed Palestinian Resistance Movement* (Beirut, Lebanon 1969) [Palestine Liberation Organisation, Research Center].

Door de vertaling van het Arabisch in het Engels is veel verloren gegaan van de overtuigingskracht der argumenten. De in het Engels gestelde beweringen maken daarom een wat armoedige indruk, die men niet krijgt bij het lezen van de oorspronkelijke Arabische tekst.

El Fatah heeft een eigen radioprogramma 'Sawt el Assifa' (Stem van de Storm) dat vanuit Cairo wordt uitgezonden. Dit programma van één uur per avond wordt gerelayeerd door Soedan en Irak. Dagelijks worden tien minuten in het Hebreeuws uitgezonden, bestemd voor Israël.

Tezamen met 'Sawt el Filastin' van de PLO (sinds 1964) werd de uitzending door president Nasser verboden op 28 juli 1970. De reden was dat de commando's een campagne voerden tegen Egypte, omdat Nasser het Rogersplan had aangenomen. Op 28 maart 1971 komen beide stations weer vanuit Cairo in de ether. Dan heet het dat het zoeken naar een vredelievende oplossing niet strijdig is met de doelstelling van de commando-beweging. Bovendien had president Sadat stelling genomen tegen het optreden van Jordanië in het commando-conflict. In die acht maanden heeft de 'Stem van de Storm' echter niet gezwegen. Zij loeide de ether in uit een clandestiene kortegolfzender in noord Jordanië en radio Damascus verleende gastvrijheid.

'Sawt el Assifa' was ook de naam van het eerste El Fatah-blad dat in mei 1965 in Damascus verscheen.

In Jordanië waar zich de commando-beweging na de juni-oorlog geweldig uitbreidde, spraken twee kranten voor de commando's, EL DIFAA (de Verdediging) en EL DESTOER (de Grondwet). EL DIFAA is het eigendom van Palestijnen; ook de redactie is Palestijns.

Toen die kranten begin juni 1970, midden in een gevaarlijke crisis tussen de Jordaanse regering en de commando's, een verklaring publiceerden van het Centrale Comité van de commando-beweging, die zich richtte tegen de Jordaanse regering, legden de Jordaanse autoriteiten ze een verschijningsverbod op. Dat was het sein voor El Fatah om zelf een dagblad te gaan uitgeven. Op 15 juni 1970 verscheen het dagblad EL FATAH. Het blad werd eerst gratis verspreid en was later te koop voor nog geen dubbeltje per nummer. Onmiddellijk was de krant geweldig populair. De oplage liep in een week tijds op tot 25.000 en het blad was te koop in alle Arabische staten. Het was de enige krant in haar soort, die niet in Beiroet werd gedrukt.

Op 3 juli 1970 besloot het Centrale Comité dat EL FATAH het orgaan zou zijn voor alle commando-organisaties. Daarmee werd het blad gekoppeld aan de PLO. Als gevolg van dit besluit werd voorkomen dat El Saiqa een eigen blad ging uitgeven. Daarmee was deze organisatie eind juni al begonnen. Daarmee werd EL FATAH ook minder kwetsbaar tegenover de Jordaanse regering, want de PLO was een erkende organisatie. Kwetsbaar was het blad evenwel tóch, want het had geen vergunning om te verschijnen. Op 15 oktober 1970 namen de Jordaanse autoriteiten de drukpers dan ook in beslag. Maar toen werd er hard aan die vergunning gewerkt en op 24 oktober werd de publicatie hervat.

Op 27 januari 1971 wordt de uitgave gestopt door een besluit van het Centrale Comité. Dit besluit houdt verband met de exploitatiekosten en het feit dat de radio-uitzendingen vanuit Cairo hervat zouden worden. Sindsdien verschijnt EL FATAH in Damascus,

aanvankelijk als dagblad, maar sinds juli 1971 als weekblad, terwijl in Beiroet vrijwel dezelfde inhoud verkort te lezen is in een wekelijks bulletin, HISSAD EL ASSIFA genaamd,

Vóór dit alles had El Fatah een blad dat twee maal per maand verscheen, EL THAWRA EL FILASTINIEH (de Palestijnse Revolutie).

Hoofdkwartier

Het hoofdkwartier van een commandobeweging noemen wij het kantoor, waar de leiding als regel vergadert. Na de juni-oorlog was dat gevestigd in Amman, maar in de zomer van 1970 verplaatst het zich naar Syrië.

De leiding is sinds 15 april 1968 officieel in handen van Yasser Arafat, maar in feite is Arafat al veel eerder de onomstreden leider. Hij krijgt dan de titel 'officieel woordvoerder'. Van de leden van het Centrale Comité van El Fatah (niet te verwarren met het Centrale Comité van de PLO), noemen wij enkele prominente figuren: Salah Khalaf (Aboe lyad, niet te verwarren met Aboe Ali lyad, de Assifa-commandant die in juli 1971 gedood werd), Faroek Kaddoemi (Aboe Lotfi), Khaled el Hassan (Aboe Hassan), Kamal Adwan, de leider van de voorlichtingsafdeling, Yoessef Najjar (Aboe Youssef), hoofd van het Comité voor Palestijnse Zaken in Libanon en Khalil el Wazir.

Kaddoemi en Khalaf werden in de septemberoorlog gevangen genomen door het Jordaanse leger. Daarna bleken zij buiten Arafat om te onderhandelen met de Jordaanse regering over het beëindigen van de vijandelijkheden. Ze waren aanwezig in Cairo bij de onderhandelingen over het akkoord dat op 27 september tot stand kwam. Kort daarna werden zij geschorst uit hun functies. Hun rol is sindsdien onduidelijk. Khalil el Wazir kwam daarna meer op de voorgrond.

Financiering

Gegevens over commandofinanciën zijn moeilijk te verkrijgen. El Fatah is in de beginperiode voornamelijk uit particuliere bronnen gefinancierd.

Nadat El Fatah de PLO heeft overgenomen (1969) horen we in 1971 klachten van de commandant van het Bevrijdingsleger, dat PLO-gelden El Fatah toevloeien. Als dat juist is, zou dus El Fatah indirect gesteund worden door de Arabische landen.

Zeker is dat El Fatah direct gesteund wordt door een aantal Arabische landen. Volgens EL AHRAM van 15 december 1969 steunt Libië de organisatie, tezamen met het Volksfront-Habash. El Fatah krijgt 90% van die bijdrage, aldus EL AHRAM. Het totaalbedrag wordt niet genoemd. Saoedi-Arabië steunt El Fatah met een bedrag van \$ 100.000 per maand. Dit geld wordt voornamelijk besteed aan de sociale diensten van El Fatah, de scholen en de diensten voor de nabestaanden van de gesneuvelden. Ook Koeweit steunt El Fatah direct. Aanzienlijk is ook de steun van Algerije, een bijdrage, die voornamelijk bestaat uit de leverantie van wapens. Hoewel wij geen nauwkeurige gegevens hebben over de hulp die El Fatah van en via Egypte ontvangt, nemen wij aan dat langs die weg de meeste

inkomsten ontvangen worden, zowel in geld als in wapens en ammunitie. Via Egypte komen ook de bijdragen van de Sovjet-Unie in handen van de commando's. De bijdragen van China zijn materieel te verwaarlozen. Peking laat wat commando's overkomen naar Noord-Korea en Noord-Vietnam en deelt meer Rode Boekjes uit dan wapens.

Fatah-instellingen

De organisatie houdt er de volgende instellingen op na:

- a) *de zgn. Ashbal-kampen*. Dit is de 'welpenbeweging', een semi-militaire padvinderij voor jongens.
- b) *De School der Martelaren*. Dit is een school in Amman, waar 70 meisjes, wier vaders sneuvelen in acties tegen Israël, gratis onderwijs krijgen.
- c) *Klinieken en Sociale Centra*. Deze zijn gevestigd in de vluchtelingenkampen, De diensten worden verleend aan vrouwen in het bijzonder.
- d) *Herstellingsoord voor gewonde strijders*. Dit bevindt zich in Amman.
- e) *Een Rode Kruis afdeling*. El Fatah heeft een eigen Rode Kruis afdeling uitgerust, evenals de andere diensten van deze organisatie, in de Arabische wereld 'Rode Halve Maan' genoemd.

EL Fatah en de PLO

De overname van de PLO door El Fatah hebben wij in het vorige hoofdstuk besproken. Deze kalme revolutie in de PLO moet de zegen hebben gehad van Nasser en Hoessein. De meerderheidspositie van El Fatah in de PLO heeft de andere commando-groepen voor het alternatief gesteld zich óók in de PLO te laten vertegenwoordigen, of geheel ondergronds te blijven. Alleen het Volksfront-Habash koos voor dit laatste, al liet het zich af en toe wel eens zien in de PLO.

Zo heeft El Fatah eigenlijk de hele commando-beweging mee naar boven, in het daglicht getrokken. Dit is fataal gebleken voor de beweging. Yasser Arafat heeft de fout begaan zich op het vlak van Arabische diplomatie te gaan bewegen. Nasser heeft hem op de Palestijnse troon gezet.

De goede verstandhouding met Egypte ontstaan na de Karameh-gevechten (maart 1968). Nasser liet Arafat naar Cairo komen en prees de prestaties van de commando's. Bij die gelegenheid kreeg El Fatah gratis radiofaciliteiten van het Middle Radio Station, zodat op 11 mei 1968 de dagelijkse uitzendingen van 'De Stem van de Storm' konden beginnen. Voor de juni-oorlog was Nasser zeer gereserveerd geweest tegenover El Fatah. De toenmalige chef van de Veiligheidsdienst Salah Nasr, had hem ingefluisterd dat El Fatah een afdeling was van de Moslimse Broederschap.

De crisis die zich in 1969 in Libanon begon te ontwikkelen, had een waarschuwing voor hem kunnen zijn, dat hij in de dubbele positie van PLO- en Fatah-chef tot concessies te dwingen zou zijn. George Habash is niet in dezelfde val gelopen. Zijn Volksfront had dan ook niet die financiële binding aan de Arabische staten, die El Fatah kon maken en breken.

Andere bindingen

El Fatah was ook de ruggegraat van het Verenigd Commando, dat in februari 1970 in Jordanië werd gevormd en van het Centrale Comité, dat na de Verklaring van de Elf in mei 1970 de rol van het Verenigd Commando overnam.

Ook in het Palestijns Gewapend Strijddcommando (PASC), dat op 2 april 1969 het Coördinatiebureau van de PLO verving, speelde El Fatah de hoofdrol. Deze militaire bundeling was eigenlijk op een mislukking uitgelopen.

In Libanon echter werd het PASC belangrijk door het Akkoord vanCairo (3 november 1969).

Toen na de dramatische gebeurtenissen in Jordanië in september 1970, El Fatah zich naar Syrië verplaatste, werd de samenwerking met El Saiqa van vitaal belang. Dat de Syrische regering er echter voor waakte dat El Fatah niet te sterk zou worden, blijkt uit berichten die ons begin juli 1971 bereikten over het vasthouden van enige scheeps-ladingen zware wapens door de Syrische autoriteiten in de haven van Lattakiya. Het betrof hier een Algerijnse zending zware wapens voor El Fatah. De Syrische regering stond op het standpunt, dat zulke wapens ongeschikt waren voor een guerrilla-oorlog en gebruikte het voorwendsel dat een bewapening van El Fatah van deze aard zou leiden tot botsingen met het Bevrijdingsleger. Het voorwendsel was goed gekozen, want het spande tussen El Fatah en het Bevrijdingsleger. Maar een voorwendsel blééf het.

El Fatah heeft trainingsfaciliteiten verleend aan buitenlandse guerrilla-organisaties zoals de Turkse Dev Genc. Voor zover wij weten heeft dit nooit geleid tot een echte binding. Het bleef bij het verlenen van incidentele 'gastvrijheid'.

El Fatah kreeg op zijn beurt weer trainingsfaciliteiten van andere landen. In de begintijd van Tsjecho-Slowakije en later ook van Cuba, waar El Fatah-leden de militaire academie doorlopen.

Interne spanningen

De politieke kleurloosheid van El Fatah heeft nogal wat uiteenlopende elementen tezamen gebracht. Dit heeft weinig spanningen veroorzaakt, zolang de organisatie kon bogen op succes. Ook het persoonlijk en alom gerespecteerd leiderschap van Arafat heeft een hechte samenhang gewaarborgd.

Na de grote klap in Jordanië echter lag de zaak anders. Nakaarten over een nederlaag is altijd een bron van meningsverschillen. Het duurt echter vrij lang voordat we over deze

zaken iets aan de weet komen. Het zal wel een overdreven voorstelling van zaken geweest zijn, die radio Amman gaf op 1 juni 1971. Volgens die bron zouden 'revolutionaire officieren' in El Asifa geprobeerd hebben de leiding van El Fatah over te nemen. Maar zeker is dat er binnen El Fatah een groep bestaat, die vindt dat de organisatie niet radicaal genoeg is.

Ook was er na de september-oorlog een groep ontstaan, die de 'massamoorden' wilde wreken op de daarvoor verantwoordelijke Jordaniërs. Wasfi Tel, de Jordaanse premier stond bovenaan de lijst, tot zijn naam op 28 november 1971 kon worden doorgestreept. De enige bron die wij hebben over deze groep, die zich 'De Arm van de Zwarte September Organisatie' noemt, is de verklaring die een van de plegers van de aanslag op Wasfi Tel aflegde tegenover de Egyptische justitie. Daaruit krijgen wij de indruk dat de leiding van El Fatah deze wraakbrigade niet binnen haar gelederen wilde hebben. De groep schijnt uit El Fatah te zijn voortgekomen, maar als afzonderlijke organisatie te opereren.

EL SAYYAD Schrijft op 13 oktober dat er binnen El Fatah drie met elkaar wedijverende richtingen zijn. Talal Salman, een van de redacteuren die zijn materiaal verzamelde uit interviews met een aantal commando-leiders, spreekt van een linkse, een rechtse en een middengroep. Van de linkse groep is Salah Khalaf (Aboe Iyad) de exponent. Khaled el Hassan is de man van de rechtse groep, terwijl Yasser Arafat de middengroep vertegenwoordigt. De verschillen zijn scherp aan het licht gekomen op het Fatah-congres, dat in september 1971 in Damascus is gehouden.

Het verschil tussen rechts en links komt hierin tot uitdrukking, dat de rechtse groep geen onderscheid wil maken tussen de Arabische regiems, als het er op aankomt de houding van El Fatah te bepalen. De linksen denken daar anders over. Zij betogen dat niet alle staten in dezelfde mate en met dezelfde oprechtheid achter de Palestijnse zaak staan. Merkwaardigerwijze is het nu juist weer de rechtse groep, die vindt dat El Fatah van de oorspronkelijke lijn is afgeweken en afhankelijk is geworden van de Arabische regiems. De linksen willen blijkbaar die afhankelijkheid wel aanvaarden, als ze maar beperkt blijft tot de regiems die de Palestijnse revolutie getrouw zijn. In de rechtse groep meent men dat een politieke regeling van het conflict dichterbij is gekomen dan menigeen verwacht. Deze groep wil daar in de strategie rekening mee houden. De linkse groep gelooft dit niet en ziet het als de taak van de commando-beweging zoveel mogelijk obstakels te plaatsen op de weg van een politieke regeling. Een derde verschil tussen links en rechts is, dat rechts alle kleine commando-groepen wil laten verdwijnen, terwijl links daar tegen is.

Tussen rechts en links speelt de centrumgroep een verzoenende rol, niet in het laatst door het persoonlijk prestige van Arafat. Zou Arafat uit de Fatah-leiding wegvallen, dan zouden de interne spanningen waarschijnlijk snel leiden tot een splitsing van El Fatah. De laatste aanslag op Arafats leven dateert van 5 oktober 1971, toen de commando-leider onder machinegeweervuur raakte tijdens een inspectie van de guerrillabases in Deraa in Syrië, vlak bij de Jordaanse grens.

Tenslotte valt te melden, dat de meningen binnen El Fatah verdeeld zijn over de vraag of het Bevrijdingsleger moet blijven voortbestaan of niet. Velen vinden dat het leger te veel geld kost en te weinig doet.

DE VOLKSFRONTEN

Er zijn vier commando-groepen ontstaan, die zich 'Volksfront' noemen. Op 11 december 1967 werd in Jordanië het eerste 'Volksfront voor de Bevrijding van Palestina' gevormd door samenvoeging van drie commando-groepen:

1. De Palestijnse afdeling van de Arabisch Nationalistische Beweging, die een jaar eerder gevormd was in Syrië en een voortzetting is van een kern die in Syrië gevormd is in 1959.
2. De 'Helden van de Terugkeer', eveneens ontstaan in 1966.
3. Het Palestijnse Bevrijdingsfront, dat geleid werd door Ahmed Jibriel.

Het in drieën vallen van dit Volksfront, heeft te maken met de arrestatie van de leider, dr. George Habash in Damascus op 19 maart 1968. Habash nam met verscheidene andere organisaties deel aan een coördinatiegesprek, toen de Syrische autoriteiten hem arresteerden, tezamen met twee andere Volksfrontleiders. Ahmed Jibriel weigerde het optreden van Syrië te veroordelen en kwam in conflict met de andere afdelingen van de organisatie. Nog dezelfde maand maakte zijn groep zich los. De naam van deze organisatie is sindsdien: Volksfront voor de Bevrijding van Palestina - Algemeen Commando.

Op 3 november 1968 werd Habash van de gevangenis naar het militair gerechtshof vervoerd. Onderweg werd de boevenwagen overvallen en Habash werd gekidnapt. Dit bleek het werk te zijn van zijn eigen kameraden. Habash ontkwam naar Jordanië.

Toen hij de leiding weer op zich nam kwam hij in conflict met Nayef Hawatmeh, die hem vervangen had. Het conflict had persoonlijke kanten, maar lag toch vooral ideologisch. Hawatmeh had in dat half jaar de beweging meer naar het marxisme verschoven. Beiden hadden hun aanhangers. Het conflict liep zo hoog dat er tussen de beide groepen een vuurgevecht uitbrak in Amman (17 februari 1969). Hawatmeh werd door zijn tegenstanders gearresteerd, maar de volgende dag door tussenkomst van Arafat weer vrijgelaten. Op 23 februari 1969 splitste de groep Hawatmeh zich af en noemt zich sindsdien: Democratisch Volksfront voor de Bevrijding van Palestina,¹⁸

Wij spreken gemakshalve van het Volksfront-Habash, het Volksfront-Hawatmeh en het Volksfront-Jibriel.

¹⁸ De ideologische verschillen tussen deze beide Volksfronten en vooral hun verschillende houding t.o.v. El Fatah zijn beschreven in een Arabischtaalg boekje: *El Jabha Wa Qadiyat El Inshiqag* (Beiroet, Libanon 1970) [Informatie Centrum van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina]. Michael W.

Ideologie

De ideologische kernvorming van het Volksfront-Habash vond plaats in de eerste jaren na de stichting van de Staat Israël in een studentenbeweging aan de Amerikaanse Universiteit van Beiroet. George Habash, toen nog student in de medicijnen, was een van de voornaamste initiatiefnemers. De daaruit gegroeide Harakat el Qawmiyyin el Arab (Arabisch Nationalistische Beweging) is altijd gekenmerkt gebleven door die intellectualistische kernvorming. Hetzelfde geldt voor het Volksfront, dat allesbehalve volks is.

Men zocht allereerst naar de 'schuldigen' aan de Palestijnse tragedie. Men vond er velen, o.a. de Arabische politieke partijen. De leden weigerden daarom zich bij een Arabische politieke partij aan te sluiten. De Beweging zelf wilde ook geen politieke partij zijn. Zij heeft meer van een geheim genootschap. Eenheid, vrijheid en wraak zijn de drie grondprincipes. De Beweging verspreidde zich over de Arabische landen van het Midden-Oosten en Noord-Afrika. Libanon bleef het centrum. Aanvankelijk was zij in alle Arabische landen verboden. Sinds augustus 1970 is de Beweging legaal in Libanon. In Zuid-Yemen is de regering uit de Beweging voortgekomen. Op 23 januari 1971 veroverde de Beweging 10 van de 50 zetels in het parlement van Koeweit.

Een duidelijk omschreven ideologie heeft de Beweging nooit gehad. Dit opende de mogelijkheid om te sympathiseren met ideologisch anders getinte regimens, als zij het Arabisch nationalisme (= panarabisme) maar bevorderden.

In de begintijd stond de Beweging scherp afwijzend tegenover het communisme. Omdat het [nasserisme](#) na de totstandkoming van het Bagdad-pact (1955) de sterkste Arabische opponent bleek te zijn tegen het imperialisme, leunde de Beweging in die jaren sterk tegen het nasserisme aan. Dit werd sterker in 1958, toen de Verenigde Arabische Republiek werd gesticht (Egypte, Syrië en Yemen). Het nasserisme in de Beweging nam weer af, toen dit blok uiteenviel in 1961. Een en ander verklaart waarom de Syrische autoriteiten Habash in 1968 arresteerden. De Ba'ath-beweging maakte immers zélf aanspraak op het panarabisme. In Damascus was men anti-Egyptisch.

De anti-communistische tendens in de Beweging verklaart, waarom Habash botste met Hawatmeh. Voor uitvoeriger informatie over de Arabisch Nationalistische Beweging verwijzen wij naar: Michael W. Suleiman, *Political Parties in Lebanon* (p. 155-172). ¹⁹

Uit een memorandum, dat Habash in 1969 schreef voor zijn Volksfront, getiteld *Political and Organisational Strategy*, blijkt dat hij zelf een heel eind in de richting van het marxisme is opgeschoven. ²⁰ In dit memorandum worden in deel II, het Politiek Rapport van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina, puur marxistische waren aan de man

¹⁹ Suleiman, *Political Parties in Lebanon* [Cornell University Press U.S.A.]

²⁰ George Habash (de naam van de auteur ontbreekt op het stencil), *Political and Organisational Strategy* (Beiroet, Libanon 1969) [Informatie Centrum van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina].

gebracht. In deel I, dat handelt over de strategie van het Volksfront, blijkt dat Habash meer de kant uit kijkt van Peking, Hanoi, Cuba en de Zuidamerikaanse revolutionairen, dan van Moskou.

Hoe dit ook zij, Habash blijft door alles heen de oorspronkelijke opzet trouw: de vijanden zijn Israël, het wereldzionisme, het wereldimperialisme en de Arabische reactie, vertegenwoordigd in feodalisme en kapitalisme.

Men krijgt sterk de indruk dat de hoofdreden waarom Habash zich ideologisch naar het marxisme beweegt, geen andere is dan de omstandigheid dat de marxisten in de wereld nu eenmaal de vijanden zijn van deze vijanden. Deze wat te ver gaande uitspraak, willen wij relativeren met de opmerking dat dit natuurlijk geen toevallige opstelling is.

Habash vervolgt: om Palestina te bevrijden is een krachtige revolutionaire organisatie nodig. De klassenstrijd moet gestreden worden in de Palestijnse en de Arabische gelederen. Dan gaat hij over tot een schets hoe de Palestijnse krachten gemobiliseerd moeten worden en daarna bespreekt hij de krachten op Arabisch niveau. 'De nederlaag in juni is voor ons niet slechts een militaire nederlaag. Het is in werkelijkheid een nederlaag van deze (Arabische) regimens en hun programma's, hun onvermogen om de politieke, militaire, economische en ideologische mobilisatie tot stand te brengen, die in staat is weerstand te bieden aan en te zegevieren over het neo-kolonialisme en zijn bondgenoten in ons vaderland.'

Het Volksfront-Habash is trouw gebleven aan een paar vuistregels van de Arabisch Nationalistische Beweging:

1. In de eerste plaats is het Palestijnse volk verantwoordelijk voor de bevrijdingsstrijd en pas in de tweede plaats de Arabische volken.
2. Het Palestijnse probleem is een nationaal probleem, onafhankelijk van de politieke twisten tussen de Arabische staten. Geen van die staten dient het voor zijn rekening te nemen.

Dat de Arabische staten de zaak in 1948 en vooral in 1967 grondig verknoeid hebben, weerhoudt het Volksfront er niet van met taaie volharding telkens weer opnieuw te beginnen.

Mentaal gezien onderscheidt het Volksfront zich van vele andere Arabische bewegingen. Het is bijna on-Arabisch. We noemen enkele punten:

Het Volksfront let meer op de kwaliteit dan op de kwantiteit. Het is niet gesteld op een enorme toeloop, het wenst ideologisch getrouwe en betrouwbare aanhang.

Het keert geen premies uit, geen soldij (El Fatah doet dat wel). En het is meer gevoelig voor een strategie van de lange termijn dan voor een kortstondig succes. Het front ziet de revolutie als een onderdeel van de revolutionaire bewegingen in de wereld en weet dat er

veel tijd nodig is om iets te bereiken. Het ziet ook de staat Israël als meer dan een zionistische kolonie, het is de exponent van het imperialisme en de reactionaire machten.

Op de kracht die schuilt in deze kleine organisatie met haar zuiver gestelde ideologie en strategie, hebben velen zich schromelijk verkeken, zoals El Fatah en de Arabische staten.

Hun fout was dat zij steeds weer probeerden met inzet van veel mensen en begeleid door bloemrijke taal een ontijdige oplossing te forceren. Israël heeft de ontijdigheid van de Arabische aanvallen meesterlijk uitgebuit.

Ook hebben de Arabieren steeds opnieuw geprobeerd om allianties te vormen teneinde de numerieke sterkte tegen Israël op te voeren. 'Onder de voet lopen', was de middel-eeuwse gedachte die daarachter zat. Het Volksfront gelooft daar niet in, en Israël ook niet.

De internationale contacten van het Volksfront blijven daarom beperkt tot de ideologisch gelijkgezinden. Het front is in contact met zuid Yemen, het enige land met een echt linkse regering, voortgekomen uit de Arabisch Nationalistische Beweging.

Ook is er contact met de Zuidarabische zusterorganisatie van het Volksfront, het Volksfront voor de Bevrijding van de Bezette Golf, dat in Dhofar opereert tegen de sultan van Oman en Muskaat.

Begin maart 1972 horen we opnieuw van een afsplitsing van het Volksfront. Het Volksfront houdt dan een congres in El Badawi, vluchtelingenkamp bij Tripolo in Libanon.

Er bleek daar een oppositiegroep te zijn geformeerd, die zich 'linkser' noemde dan het front. Hoewel de begrippen links' en 'rechts' vrij zinloos zijn in een discussie over dit marxistisch georiënteerde Volksfront, vertoonde de oppositie een zekere gelijkenis met die van Hawatmeh in februari 1969.

Maar behalve deze ideologische gelijkenis had het conflict ditmaal ook een praktische kant. Het Volksfront had op 5 november 1970 besloten voortaan af te zien van het kapen van vliegtuigen.

Vliegtuigkaping als strategie was echter opnieuw actueel geworden door de opzienbarende kaping van een Jumbo-jet van de Westduitse Lufthansa op 21 februari 1972. Het Volksfront streek een losprijs op 5 miljoen dollar. Officieel had het Volksfront zich van de operatie gedistancieerd. De groep die de kaping uitvoerde noemde zich zoiets als 'Organisatie voor Weerstand tegen de Zionistische Vervolging' of 'Organisatie van Slachtoffers van de Zionistische Bezetting'. In feite zat het Volksfront hier wel degelijk achter en was de kaping dus in strijd met het op 5 november genomen besluit.

De oppositie nam dit punt hoog op en toen bleek dat de meerderheid zich achter Habash bleef scharen, splitste de oppositie zich af onder de naam 'Revolutionair Volksfront voor de Bevrijding van Palestina'.

De leiders zijn Aboe Chehab en Aboe Hoessein. De afgesplitste groep is zeer klein en lijkt zich als zelfstandige organisatie niet te kunnen handhaven. Op de hechtheid van het Volksfront-Habash heeft deze afsplitsing geen nadelige invloed gehad, misschien eerder het omgekeerde.

Structuur

De structuur van het Volksfront is de structuur van de Arabisch Nationalistische Beweging. Omdat de Beweging zoveel ouder is dan het front en een geheime beweging is, lag er een netwerk van cellen klaar, ook in de bezette gebieden. Daardoor werden de acties binnen de Israëliische wapenstilstandslijnen minder een zaak van infiltreren dan een zaak van activeren. De nadruk ligt op de subversieve acties, die ter plaatse worden voorbereid en uitgevoerd, in tegenstelling tot de acties van El Fatah die meer een militair karakter hebben en voorzover het de bezette gebieden betreft, ook voorafgegaan worden door de moeizame infiltratie.

Het Volksfront opereert uit hoofde van zijn ideologie ook in en buiten de Arabische landen, overal waar de vitale belangen van het imperialisme getroffen kunnen worden. De vliegtuigaffaires zijn daarvan het meest treffende voorbeeld.

Publiciteit

Sinds 27 juli 1969 spreekt het Beiroetse weekblad EL HADAF voor het Volksfront. Ghassan Kanafani, de woordvoerder van het Volksfront in Libanon schreef een aantal scherpzinnige artikelen, die kwalitatief ver uitsteken boven de meeste commando-publicaties en veel aandacht trekken. EL NAHAR biedt af en toe zijn kolommen aan voor artikelen van Kanafani.

Hoofdkwartier

Amman is tot de burgeroorlog in september het hoofdkwartier van het Volksfront geweest (El Wahdat kamp). Daarna ging de hele zaak ondergronds. Het hoofdkwartier verbleef enige tijd in de Volksfrontbasis bij Ajloen, maar verplaatste zich in de zomer van 1971 naar Libanon.

De leiding van het Volksfront is misschien de minst eenhoofdige leiding van welke commando-organisatie dan ook. De taken zijn goed verdeeld. Het brein achter de vliegtuigkapingen schijnt dr. George Haddad in Libanon te zijn. De specialist voor de ideologie is Abdoellah Hamoed. Andere leiders zijn Waddi Haddad, Ahmed el Yamani, Abed el Raboeh en Heytam Ayoebi, die een militaire specialist is.

Financiering

Er zijn ons geen gegevens bekend over de hoofdbronnen. Libië geeft het Volksfront een subsidie.

Uit het vorige hoofdstuk is de verhouding al duidelijk geworden. Terwille van de commando-eenheid probeert El Fatah het Volksfront in de Palestijnse Nationale Raad te krijgen. Daarnaast wordt het Volksfront in de militaire organen gehaald die voor de coördinatie uiteraard nog belangrijker zijn, het Palestijns Gewapend Strijdcommando, het Verenigd Commando en het Centrale Comité.

Het Volksfront laat de plaats voor zich inruimen, maar onttrekt zich aan deelname wanneer het zo uitkomt. Dat geeft de vrees van het Volksfront weer om zich te binden. Want een binding aan de PLO betekent een binding aan de Arabische Liga. Het Volksfront wil ten koste van alles voorkomen dat de Arabische staten vat op de organisatie krijgen. Dat werd natuurlijk allereerst bereikt door het front financieel onafhankelijk van de PLO te houden.

Andere bindingen

Eerst iets over een binding die het Volksfront níet heeft. Het front heeft zich buiten het Palestijns Gewapend Strijdcommando gehouden (PASC). Het heeft daarmee weerstand geboden aan de unificatiedwang die uitging van het Akkoord van Cairo (3 november 1969), dat orde op zaken stelde in Libanon. Volgens de bepalingen van dit akkoord hield het PASC toezicht op de gedragingen van de commando's. Groepen buiten het PASC zijn buiten de wet. Maar het Volksfront bestaat niettemin rustig verder in Libanon. Voor iets wat formeel niet kan, maar toch moet, is in Libanon altijd een oplossing te vinden.

Het Volksfront speelde wel een rol in het Verenigd Commando in Jordanië en later zat het ook in het Centrale Comité. Hoeveel gewicht het Volksfront ook geeft aan de eenheid in de commando-beweging, de 'zuivere leer' gaat boven alles. Toen begin augustus 1970 twee commando-organisaties, de Palestijns Arabische Organisatie en de Actiegroep voor de Bevrijding van Palestina zich uitspraken voor de vredesdiplomatie van Nasser, ontzag het Volksfront zich niet met de wapens tegen deze groepen op te treden in Amman. El Fatah moest tussenbeide komen in de gevechten, die verscheidene doden en gewonden kostten.

Belangrijk zijn ook de bindingen die het Volksfront heeft met China, een aantal revolutionaire bewegingen in de Zuidamerikaanse landen met het zgn. Japanse Rode Leger. Dit deed van zich spreken door de aanval op de luchthaven van Lydda op 30 mei 1972. De binding met zuid Yemen en het Volksfront voor de Bevrijding van de Bezette Golf hebben we al genoemd.

De verhouding met Syrië is altijd bijzonder slecht geweest. Tijdens de Libanese crisis zijn opnieuw Volksfrontleden in Syrië gearresteerd. Zij hebben meer reden dan wie ook, zich de martelaren van de commando-beweging te noemen. Voor de operationele vrijheid van het Volksfront was de vijandige houding van Syrië een geducht obstakel, maar onder het regiem van Assad is dat anders geworden. Sinds maart 1971 staat de regering in Damascus zelfs toe dat het Volksfront in Syrië bases vestigt.

Ideologie

Chaliand merkte op dat deze marxistische beweging beschouwd kan worden als de enige Palestijnse revolutionaire groep in die zin, dat zij niet alleen maar nationalistisch is.²¹ De schrijver heeft hier gelijk. Naar zekere westerse en dan nog marxistische criteria te oordelen is het Volksfront-Hawatmeh de enige echt revolutionaire groep. Maar met welk recht meten we met westerse maatstaven? De term 'revolutie' heeft bij de Arabieren immers een eigen inhoud?

Het doel dat het front zich gesteld heeft, is zuiver marxistisch. Het wil de klassenstrijd activeren en daardoor de sociale en politieke verhoudingen in de Arabische landen veranderen. Het front schrijft het verlies van Palestina allereerst toe aan de klassenverhoudingen in de Arabische landen.

Hangt het Volksfront-Habash aan een bestaande politieke structuur, die ouder is dan de commandobeweging, bij het Volksfront-Hawatmeh ligt de zaak net andersom. De Hawatmeh-groep viel eerst op door een serie militaire operaties in het voorjaar van 1969 en pas toen het zich daardoor had waar gemaakt als afzonderlijke organisatie, ging men met de ideologie de boer op. Dit laatste kan men in letterlijke zin opvatten, want het front richtte zich op de plattelandsbevolking van noord Jordanië. Het deed aan kadervorming in de dorpen en dit leidde tot politieke celvorming. Dat leidde dan weer tot de oprichting van de zgn. Volksmilitia, die volgens de opgave van Chaliand voor heel Jordanië boven de 1200 man komt.²²

Dezelfde auteur, die schrijft vanuit persoonlijke observaties, meldt dat elke militaire basis uit ongeveer 25 man bestaat. Zo'n basis heeft een Raad van 7 leden, waarvan er 4 vrij gekozen zijn en 3 uit een lijst die door de leiding van het front is opgesteld. De Raad kiest één coördinator, een soort liaison-figuur. De zittingsduur voor zo'n Raad is 4 maanden. Men doet aan dagelijkse politieke discussie. Er zijn verbindingscomités voor het contact met de kampen en de dorpen. Men bestudeert de klassenverhoudingen in het dorp als uitgangspunt voor de ideologische discussie. De commando's trachten de verstandhouding tot de dorpelingen zo goed mogelijk te maken door hulp aan te bieden bij de oogst en andere werkzaamheden. Zo breidt het Volksfront-Hawatmeh zich gelijktijdig uit in de dorpen, later ook in de steden, en in de vluchtelingenkampen.

Publiciteit

Het Beiroetse weekblad EL HORRIYA heeft steeds gefungeerd als spreekbuis voor dit Volksfront. Het fungeerde tegelijk als orgaan voor de OCAL (Organisatie voor de Communistische Actie in Libanon). Een onenigheid tussen de Libanese en de Palestijnse

²¹ Zie bovengenoemd werk van Chaliand, p. 90 e.v.

²² Ibid., p. 96.

communisten leidde in november 1971 tot exploitatiemoeilijkheden en tot stopzetting van de publicaties.

Hoofdkwartier

Het front hield aanvankelijk hoofdkwartier in Amman en evenals de andere organisaties werd het uit de hoofdstad verdreven door de septemberoorlog 1970. Het verplaatste zich naar noord Jordanië, tot het ook daar verdreven werd, mét de hele beweging. Wat er daarna gebeurde is niet duidelijk. Het front is nog vertegenwoordigd in de Palestijnse Nationale Raad en het Uitvoerend Comité, maar het heeft zodanig aan betekenis verloren dat het nauwelijks nog bestaat. Voorzover het bestaat, leeft het voort in Libanon.

Financiering

Aanvankelijk heeft het front te kampen gehad met ernstige financiële moeilijkheden. Dat had in zoverre een gezonde invloed, dat de leden en de commando's in de ware zin des woords in communes leefden en deelden wat zij bezaten. De aansluiting bij de PLO en het PASC heeft het front meer geld en wapens opgeleverd.

Het Democratisch Volksfront en de PLO

Tijdens de zesde zitting van de Palestijnse Nationale Raad (september 1969) krijgt het front 8 zetels en het komt in het Uitvoerend Comité, later ook in het Centrale Comité. Zoals reeds opgemerkt speelt de materiële hulp die de PLO het front geeft een rol in deze binding. Van de kant van de PLO wordt de deelname van het front op prijs gesteld, omdat dit als wapen gebruikt kan worden tegen de communistische commando-organisaties, die zodanig aan de leiband van Moskou lopen, dat zij resolutie 242 van de Veiligheidsraad (22 november 1967) aanvaarden.²³

Het front doet dat niet. Het is altijd een niet-gebonden marxistische organisatie gebleven.

²³ United Nations Security Council Resolution 242, November 22, 1967 Text of Resolution:

The Security Council, Expressing its continuing concern with the grave situation in the Middle East, Emphasizing the inadmissibility of the acquisition of territory by war and the need to work for a just and lasting peace in which every State in the area can live in security, Emphasizing further that all Member States in their acceptance of the United Nations have undertaken a commitment to act in accordance with Article 2 of the Charter,

1. Affirms that the fulfillment of Charter principles requires the establishment of a just and lasting peace in the Middle East which should include the application of both the following principles:
 - a. Withdrawal of Israeli armed forces from territories occupied in the recent conflict;
 - b. Termination of all claims or states of belligerency and respect for an acknowledgement of the sovereignty, territorial integrity and political independence of every State in the area and their right to live in peace within secure and recognized boundaries free from threats or acts of force;

Andere bindingen

Het front is tot de PASC toegetreden (voorjaar 1969) en weer uitgetreden op 18 december 1969 omdat het zich niet kon verenigen met de dominerende positie van El Fatah in het PASC. Een woordvoerder van het Volksfront in Amman noemde El Fatah een bureaucratische bourgeois organisatie. Het front opereerde toen voornamelijk in Jordanië, zodat de binding aan het PASC in Libanees verband niet zo belangrijk was.

Dit lag anders voor het Verenigd Commando dat in februari 1970 in Jordanië tot stand kwam als coördinerend lichaam van de commando-organisaties en voor het Centrale Comité dat de taak van het Verenigd Commando trachtte over te nemen. Het front sloot zich bij deze coördinerende lichamen aan.

Meer dan El Fatah heeft dit Volksfront zich ingezet voor de opleiding van Turkse guerrilla's. Wij leiden dat af uit de bekentenissen van Turkse guerrillastrijders, die in de troebelen van 1971 zijn gearresteerd in Istanboel en Ankara. Voorzover ons bekend, is alleen dit Volksfront door hen genoemd als 'geallieerde'.

Het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina - Algemeen Commando

Ideologisch is dit front moeilijk te plaatsen. Ahmed Jibriel heeft van het begin af aan meer prijs gesteld op de middelen om de strijd te voeren, dan op de ideologie. Om die reden bleef het front op goede voet met Syrië en vooral met Libië.

Aangezien het front voor alles een militaire organisatie is, is de *structuur* militair hiërarchisch.

Het pro-Irakese dagblad BEIRUT en het weekblad ELAL AMAM in Libanon geven publiciteit aan het front, welks *hoofdkwartier* gelijk met de andere hoofdkwartieren uit Amman werd verdreven.

De leider van dit Volksfront in Libanon staat bekend als Aboe Mirjam.

2. Affirms further the necessity:

- a. For guaranteeing freedom of navigation through international waterways in the area;
 - b. For achieving a just settlement of the refugee problem;
 - c. For guaranteeing the territorial inviolability and political independence of every State in the area, through measures including the establishment of demilitarized zones;
3. Requests the Secretary-General to designate a Special Representative to proceed to the Middle East to establish and maintain contacts with the States concerned in order to promote agreement and assist efforts to achieve a peaceful and accepted settlement in accordance with the provisions and principles in this resolution;
4. Requests the Secretary-General to report to the Security Council on the progress of the efforts of the Special Representative as soon as possible.

De *financiële bronnen* zijn ons onbekend, behalve dat het front door de aansluiting bij de PLO over zekere fondsen beschikt. In een interview met EL NAHAR heeft de Libische staatschef Kaddafi zijn sympathie voor dit front niet onder stoelen of banken gestoken. Volgens het artikel in EL NAHAR van 16 november 1971 heeft Kaddafi het front geld aangeboden om wapens te kopen, maar Jibriel heeft dat 'om verschillende redenen' teruggestuurd.

De *binding met de PLO* werd gerealiseerd in de zesde zitting van de Palestijnse Nationale Raad, waarin het front 3 zetels kreeg.

Op 14 oktober 1969 trad het front toe tot het PASC en vier maanden later vormde het met de andere commandogroepen in Jordanië het Verenigd Commando. Het behoorde ook tot de elf commando-groepen die op 6 mei 1970 de Verklaring uitgaven en maakte daarna deel uit van het Centrale Comité.

Aan spanningen met andere commandogroepen en aan interne spanningen heeft het niet ontbroken. In juni 1971 trad het PASC op tegen het front, omdat het de regels van het Cairo-Akkoord had overtreden in het vluchtelingenkamp bij Tyrus (Libanon). Tijdens een bruiloft hadden commando's van het front in de lucht geschoten. Drie kantoren van het front in Beiroet werden door de autoriteiten gesloten en verzegeld. De grootste interne crisis had het front beleefd in augustus 1969, toen de groep van Ahmed Zaroer, die de wisselvalligheden van het front vanaf het begin gedeeld had, zich afscheidde. De klap was gevoelig, want Zaroer was, als voormalig officier van het Jordaanse leger, een kundig militair.

De groep Zaroer noemt zich sindsdien *Arabisch Palestijnse Organisatie*, koos een pro-Egyptische koers, en sloot zich onmiddellijk aan bij het PASC. Deze organisatie kwam echter op non-actief, toen Egypte in de zomer van 1970 geen geld meer stuurde. In juli 1971 sloot Zaroer zich met zijn organisatie aan bij El Fatah.

DE PARTIZANEN

De eerste berichten over deze commandogroep, ook El Ansar genoemd, uitgaande van de Communistische Partij van Jordanië, horen we in maart 1969. Het schijnt dat Yasser Arafats bezoek aan Moskou een wat positievere houding heeft opgeleverd van de Sovjet-Unie tegenover de Palestijnse bevrijdingsstrijd. De organisatie is gesticht op 3 maart 1969.

De communistische partijen hebben niet veel aanhang in de Arabische landen. Dat komt in de eerste plaats door de afweerhouding die men heeft tegen het atheïsme. Daarbij komt echter een politiek element. De Arabische Communistische Partijen hebben altijd precies de pas gelopen van de Kremlin-politiek. Zij aanvaardden de resolutie van de Veiligheidsraad van 22 november 1967, zoals zij ook het Verdelingsplan van de Verenigde Naties in 1947 aanvaardden. Deze dingen zijn taboe bij de Palestijnen.

De Arabische staten verbieden unaniem het openlijk optreden van de Communistische Partij, met uitzondering van Libanon, waar de partij sinds 17 augustus 1970 gelegaliseerd werd. De hoofdrede hiervoor is dat de Arabische staten de sovjet-ideologie geen officieel forum willen geven, omdat zij vrezen dat door middel van de partijen de Sovjet-Unie invloed zou kunnen uitoefenen op hun binnenlandse aangelegenheden. Met een zekere tolerantie laten de Arabische regimens echter een onofficieel partijleven toe aan de communisten. Zelfs verschijnt er in de regeringen van Egypte, Syrië en Irak zo nu en dan een communistische minister. Jordanië is, op Saoedi-Arabië na, het meest agressieve regiem tegen het communisme. Menige Jordaanse communist heeft verscheidene jaren binnen de muren van de cel doorgebracht.

De Partizanen hebben dan ook de grootste moeite gehad om door te dringen in de Palestijnse Nationale Raad. Het is ze tenslotte gelukt in de negende zitting van de Raad, maar toen was het tij al gekeerd en had de commando-beweging weinig meer in te brengen. De Partizanen-organisatie is klein en wordt gedirigeerd en gefinancierd door een partij-comité. In de leiding speelt Fayek Warad een hoofdrol.

Andere organisaties

Bij El Fatah kwamen we de actiegroep voor de Bevrijding van Palestina (El Haja el Amila) met dr. Isam Sartawi al tegen. Deze organisatie is een afsplitsing van El Fatah (begin 1969). De guerrilla's noemden zich 'de Spoken van de Jordaanvallei' en trokken de aandacht door hun bizarre uniformen. De actiegroep deed van zich horen bij een granaataanval op een bus met vliegtuigpassagiers voor een El Al-vlucht op de luchthaven van München (10 februari 1970). De bedoeling was de zoon van Moshe Dayan te doden en het vliegtuig te kapen. Asaf Dayan bleef ongedeerd. Eén Israëliische passagier werd gedood, 11 anderen werden gewond.

Een kenmerk van deze groep was dat zij zich verzetten tegen een toekomstig democratisch Palestina, waarin ook plaats zou zijn voor de joden. Dit punt heeft de groep dus blijkbaar laten vallen toen zij met El Fatah samenging in februari 1971. Een kleine en nog onafhankelijke voortbestaande commando-organisatie is het *Volksstrijdersfront* (Popular Struggle Front), dat in 1970 evenals de Actiegroep deel uitmaakte van het Verenigd Commando en later van het Centrale Comité. De organisatie is in 1967 gesticht door een voormalig Palestijnse majoor van het Jordaanse leger. Hij was bekend onder de codenaam 'Khalid' en werd gedood tijdens de Israëliische luchtaanvallen op de commando-bases bij El Salt op 4 augustus 1968.

Het Volksstrijdersfront wordt geleid door Bahjat Aboe Gharbiyah en dr. Samir Ghoshah. Beiden waren actief geweest in de PLO vóór 1967. Aboe Gharbiyah was in het verleden een van de leiders van de Jordaanse Ba'ath-partij. Later voegde hij zich bij Naboelsi's 'Nationale Groepering', maar verliet die groep ook weer na enige tijd.

In de gedrukte versie van het boek volgen 8 pagina's met foto's. Deze zijn niet opgenomen in deze digitale versie. Dat geldt ook voor de 8 fotopagina's na blz. 160

De organisatie heeft op 22 juli 1970 de aandacht op zich gevestigd door een vliegtuig van de Griekse maatschappij Olympic Airlines te kapen en de passagiers als gijzelaars vast te houden in ruil voor de vrijlating van 7 gevangen gehouden Palestijnse guerrilla's. Ze kregen hun zin. Het Volksstrijdersfront is in het PASC opgenomen sinds 20 september 1969.

Van de groep die zich Actief Commando voor de Bevrijding van Palestina noemde, een afsplitsing van het Arabisch Bevrijdingsfront (mei 1969), horen we sinds 1970 niets meer, evenmin van de *Kataeb el Nasr* (Falangisten van de Overwinning), die op 2 november 1968 een botsing op grote schaal tussen de Jordaanse autoriteiten en de commando-beweging provokeerde.

Ook de *Zwarte Hand* is verdwenen, maar er is een andere 'zwarte' organisatie bijgekomen, de zgn. *Arm van de Zwarte September Organisatie*. Eerder beschreven we de samenhang met El Fatah.

Een van de vier mannen die in Cairo gearresteerd werden na de aan- slag op Wasfi Tel, de Jordaanse premier, beweerde tegenover zijn Egyptische ondervragers, dat hij de eerste man van de organisatie was. Deze Moenzer Salman Khalifeh, 28 jaar oud, Palestijns en koopman in Beiroet, zei: Ik heb de eer "De Arm van de Zwarte September Organisatie" te hebben gesticht. We kozen de naam na de massamoorden in Jordanië in september 1970. In een paar maanden tijds hadden we 500 leden, verspreid over de hele wereld. Sommigen zijn in bezet gebied.'

Dat de leden verspreid zijn over de wereld, hebben we gemerkt. Op 15 december 1971 werd de Jordaanse ambassadeur in Londen op machinegeweervuur getraakteerd toen hij in zijn auto onderweg was naar de ambassade.

De organisatie hangt geen speciale ideologie aan. De typische doelstelling wraak te oefenen op hen die verantwoordelijk zijn voor de massamoorden op de Palestijnen, doet traditioneel islamitisch aan. El Fatah heeft een dergelijke actie niet willen accepteren binnen haar gelederen. Dit is er de reden van geweest waarom de groep als afzonderlijke organisatie ging optreden. Pas in juli 1970, toen de commandobeweging in Jordanië volledig onderdrukt werd, kwam de organisatie tot stand.

Het hoofdkwartier is gevestigd geweest even buiten Beiroet, vlak bij het vliegveld. Sindsdien is het om veiligheidsredenen verplaatst. Dit sluit echter in het geheel niet uit dat leden van de groep tegelijk leden van El Fatah zijn. Dubbel lidmaatschap van commando-organisaties behoorden nooit tot de uitzonderingen.

El Fatah heeft de vrijlating van de vier mannen in Cairo gevraagd aan president Sadat. Dit wijst er op dat El Fatah toch niet onverschillig staat tegenover hun lot. Er is overigens in Palestijnse en Arabische kringen wel sympathie voor de doelstelling van de groep. Er zijn maar liefst 600 advocaten naar Cairo getogen om de beklaagden te verdedigen!

De groep heeft met de opzienbarende moord op Wasfi Tel de aandacht gevestigd op het verschijnsel dat de Jordaanse regering een nieuw soort commando-organisatie heeft opgeroepen, die zich niet allereerst tegen Israël richt. De aanslag, die op 16 december 1971 gepleegd werd op het kantoor van de Jordaanse missie in Genève, is uitgegaan van weer een andere groep, die zich het *Jordaanse Nationaal Bevrijdingsfront* noemt. Ook deze groep schijnt haar hoofdkwartier in Beiroet te hebben.

In februari 1972 vernemen wij dat de PLO een viertal commissies heeft geïnstalleerd om tot een samenbundeling van de commandogroepen te komen.

Tenslotte willen wij drie Libanese commandogroepen niet onvermeld laten. Het zijn de zgn. *Ceder-organisatie voor de Bevrijding van Palestina*, die begin januari 1970 werd gesticht door groepen jongeren in Libanon, en de *Libanese Revolutionaire Voorhoede*, waarvan de militaire afdeling het *Tanios Chahine Contingent* wordt genoemd (gesticht op 23 augustus 1969). De laatstgenoemde organisatie stelde zich verantwoordelijk voor de explosie die op 18 januari 1970 grote materiële schade aanrichtte aan de Tarrab-school van de joodse gemeente te Beiroet.

El Fatah heeft de aanval veroordeeld. Volgens de Libanese Revolutionaire Voorhoede zou de Tarrab-school een ontmoetingsplaats zijn voor leidende zionisten in Libanon.

Tenslotte noemen we de 'Volkswachters', een Libanese communistische groep, waarvan we horen in augustus 1970, nadat deze organisatie in combinatie met El Saiqa, het Volksfront-Habash en het Arabisch Bevrijdingsfront een operatie uitvoerde op Avivim, een Israëlische nederzetting in Opper Galilea in de avond van 17 augustus 1970.

DE COMMANDO-BEWEGINGEN VAN DE PLO, SYRIË, IRAQ en EGYPT

De Bevrijdingsstrijdmacht

Popular Liberation Forces (PLF) De PLF is de commando-afdeling van de PLA (Palestijns Bevrijdingsleger). Het is dus de commando-organisatie van de Palestijnse Bevrijdingsbeweging, PLO.

Na de zesdaagse oorlog, toen de commando-beweging sterk begon te worden, ontstond de behoefte om het Bevrijdingsleger om te zetten in een guerrilla-organisatie. Dat is begin 1968 gedeeltelijk gebeurd. Daarmee heeft het leger weten te voorkomen dat nog meer militairen naar El Fatah en andere commando-organisaties overliepen.

De PLF heeft uit de aard der zaak zitting genomen in alle coördinerende lichamen (PASC, Verenigd Commando en het Centrale Comité). Als commando-organisatie heeft het een bescheiden rol gespeeld. Alleen in de Gazastrook domineerde het in de gewelddadige acties tegen de Israëlische bezetting. Daar werd het geleid door majoor Ziyad Mohammed Hoesseini. Hoesseini pleegde zelfmoord in november 1971 in het huis van de burgemeester van Gaza, Rashad el Shawa.

Het verhaal stamt uit Israëlische bron. Hoesseini zou de Israëlische autoriteiten gevraagd hebben om een vrijgeleide voor zichzelf en 40 volgelingen. Israël zou dat geweigerd hebben. Om aan arrestatie te ontkomen hield Hoesseini zich schuil in het huis van El Shawa, waar hij na 21 dagen een einde aan zijn leven maakte.

In Jordanië bleef de PLF aanwezig na de burgeroorlog van 1970. Daarmee stond deze guerrillagroep in een andere verhouding tot het Jordaanse regiem dan de overige fedayien, wat op de elfde zitting van de Palestijnse Nationale Raad in april 1972, zo al niet tot een crisis, dan toch wel tot een kritieke discussie leidde.

El Saiqa (de Bliksemstraal)

De organisatie is kort na de juni-oorlog gesticht als de militaire afdeling van een organisatie 'De voorhoede van de volks-bevrijdings-oorlog' (Vanguards of the Popular War of Liberation), waarvan het program goedgekeurd was op het congres van de Syrische Ba'ath-partij in september 1966. El Saiqa is ideologisch onlosmakelijk met het Syrische Ba'athisme verbonden. Maar evenzeer is de organisatie verbonden met de wisselvalligheden van de officieren-regering die onder de Ba'ath-vlag aan de macht is. Leiders van het eerste uur, zoals dr. Yoessef Zayyen en majoor Raef Alwani werden weggewerkt in de zuivering van maart 1970.

Op 12 maart 1970 kreeg generaal-majoor Salah Jedid, de sterke man van het Attassibewind het bevel over El Saiqa. Zijn rol is belangrijk in de grote conflicten tussen de commandobeweging en Libanon (1969) en die met Jordanië (1970).

Na de machtsovername door generaal Assad op 13 november 1970 kreeg El Saiqa een geweldige terugslag. Er circuleerden zelfs berichten over opheffing van de organisatie. Dat bleek toch niet het geval te zijn. Maar het was duidelijk dat El Saiqa, als troetelkind van Assads grootste tegenstander (Jedid) aan een grondige politieke zuivering veel van haar potentieel verloor. De organisatie was eigenlijk een afdeling van het Syrische leger. Zij werd in het Syrische leger omgesmeed. Tot Saiqa-chef wordt eind juni 1971 benoemd Zoeheir Mohsen, de voormalige vice-voorzitter van de Palestijnse Nationale Raad en vice-voorzitter van het Hoger Comité voor Palestijnse Zaken in Libanon. Hij nam de plaats in van Mahmoed el Maasita, die benoemd was na de machtsovername van Assad.

De arrestatie van verscheidene Saiqa-leiders door het regiem in Damascus, leidde tot ontevredenheid onder El Saiqa-leden en linkse commandogroepen in Libanon. Dit had op 2 november 1971 gewapende conflicten in zuid Libanon tengevolge, waarbij een drietal doden viel.

El Saiqa is er vaak van beschuldigd een instrument te zijn van de Syrische regering om politieke druk uit te oefenen op Libanon en Jordanië. Daar is veel minder van waar dan in rechtse kringen in Libanon beweerd wordt. Onder het regiem van Assad is dit effect verdwenen, wat weer in rechts Libanese perskringen aanleiding was om te vragen, waarom de organisatie dan eigenlijk nog moest voortbestaan. Het antwoord daarop is eenvoudig: omdat El Saiqa toch wel degelijk primair een bevrijdingsbeweging voor de

Palestijnen is. In het licht van de panarabische ambitie van de Ba'ath-partij was het ook heel logisch, dat er een bevrijdingsorganisatie moest komen die het stempel van het Ba'athisme droeg. Het regiem kon bovendien de restricties, die het oplegde aan commando-bewegingen met een voor Syrië ongewenste ideologie, motiveren met de positieve bijdrage die zij in El Saiqa leverde voor de bevrijding van Palestina. Dit is een van de redenen waarom Syrië niet in een groot conflict is gekomen met de commando-beweging, in tegenstelling tot Libanon en Jordanië.

Voor *publiciteit* zorgen alle Syrische media. Het weekblad EL TALA'EH (De Voorhoede) was de bijzondere spreekbuis voor El Saiqa tot dit orgaan in juni 1970 ging spreken voor de PLO.

El Saiqa heeft zich nooit afzijdig gehouden van coördinerende en overkoepelende lichamen. De organisatie is een trouw lid van de PLO, het PASC, het Verenigd Commando en het latere Centrale Comité.

In december 1968 sloot het *Palestijns Volksfront voor de Bevrijding* (Palestinian Popular Liberation Front - P.P.L.F.) zich bij El Saiqa aan en hield daarmee op als zelfstandige commando-organisatie te bestaan.

Met buitenlandse regiems, of guerrilla-organisaties heeft El Saiqa uiteraard geen directe contacten. Alles loopt over de partij en het leger. El Saiqa heeft trainingsfaciliteiten ter beschikking gesteld aan het *Eritrees Bevrijdingsfront*.

Het Arabisch Bevrijdingsfront

Deze organisatie is begin 1969 gesticht door de Irakese Ba'ath-partij, die net als de Syrische een panarabische leiding heeft. Irak is steeds met Syrië in conflict over de echtheid' van het Ba'athisme. In die wedijver past deze met El Saiqa concurrerende commando-organisatie.

In februari 1969 legt het Irakese regiem restricties op aan alle andere commando-organisaties in Irak. Hun zaken moeten voortaan worden geregeld via het Arabisch Bevrijdingsfront.

De organisatie was uiteraard gebonden aan het Irakese leger en opereerde voornamelijk in Jordanië, zolang het Irakese leger daar troepen had. Met het terugtrekken van die troepen in 1970 is ook het Arabisch Bevrijdingsfront uit Jordanië verdwenen.

In Libanon verscheen het Arabisch Bevrijdingsfront op het toneel in mei 1969, ondanks een verbod van de Libanese regering dat er geen andere commando-organisaties meer op Libanees grondgebied toegelaten zouden worden, dan die er al waren.

Op 12 juli 1969 sloot het Arabisch Bevrijdingsfront zich aan bij het PASC, waardoor het na het Akkoord van Cairo (3 november 1969) in Libanon een legale status had.

In Syrië mag het Arabisch Bevrijdingsfront geen bases hebben, maar wel stond de Syrische regering toe dat de organisatie over Syrisch grondgebied van Jordanië naar Libanon trok en omgekeerd. Toch worden in Syrië herhaaldelijk commando's van het Arabisch Bevrijdingsfront gearresteerd en gedeporteerd. Het Libanese dagblad EL AHRAR (Onafhankelijkheid) spreekt voor de organisatie.

Er zijn telkens geruchten dat El Saiqa en het Arabisch Bevrijdingsfront in Libanon met elkaar in conflict zijn. Dit zou dan de conflicten tussen Syrië en Irak weerspiegelen. Die geruchten worden vaak uit propagandistische overwegingen verspreid. In feite kunnen de beide organisaties het in Libanon best met elkaar vinden.

De Libanese autoriteiten houden wel een oogje in het zeil, want de mogelijkheid bestaat altijd dat Irak via de commando's kwade dingen in de zin heeft. Rechtse kringen in Libanon beweren zelfs dat de Ba'athisten van Irakese origine een staatsgreep in de zin hebben. Op 5 oktober 1970 nam de Libanese president Franjeh een kordate houding aan, toen bleek dat een Irakees vliegtuig op de luchthaven van Beiroet landde met 43 commando's van het Arabisch Bevrijdingsfront aan boord. De Libanese autoriteiten hadden gelast dat het vliegtuig rechtsomkeer moest maken naar Baghdad, maar de commando's hielden twee Libanese officieren in het vliegtuig vast als gijzelaars. Toen de Libanese president dreigde het vliegtuig te laten opblazen, kozen ze eieren voor hun geld. Ze lieten de gijzelaars los en vlogen terug naar Irak.

In het najaar van 1971 beschuldigen linkse bladen de Libanese regering ervan een aantal linkse groepen en personen dwars te zitten om Saoedi-Arabië gunstig te stemmen. Dit laatste in verband met allerlei handelsbelangen. Dit zou de verklaring zijn voor een aantal geruchtmakende ontvoeringen en moorden. Daaronder valt ook de moord op de Tunesische oppositieleider in ballingschap Omar Ibrahim Sheimi in Beiroet. Hij werd op 7 oktober 1971 in de lift van het gebouw waar hij een appartement gehuurd had, dood aangetroffen. Hij was door geweerschoten afgemaakt. Sheimi was een vooraanstaand lid van het Arabisch Bevrijdingsfront. De zaak is nooit opgehelderd, maar de geruchten, vals of waar, geven een aardig beeld van de opinies voor en tegen het Arabisch Bevrijdingsfront.

De Arabische Sinai-Organisatie

Deze commando-beweging is voortgekomen uit het Palestijnse Bevrijdingsleger met het speciale doel te opereren op het Sinai-schiereiland. De organisatie is bij het Egyptische leger aangesloten. Sinds het najaar van 1969 is zij weinig actief, wat verband houdt met de militaire ontwikkelingen aan het Suezfront.

Libische commando's

Volgens het Beiroetse blad EL HAYAT van 8 december 1971 hebben zich ook Libische commando's gevoegd bij de guerrilla's in zuid Libanon. Zij opereren in aansluiting bij de bestaande commando-organisaties, voornamelijk bij El Fatah.

COÖRDINERENDE ORGANEN

De Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) is bedoeld als politiek overkoepelend orgaan. Met de militaire coördinatie van de commando-bewegingen is minder bereikt dan met de politieke samenwerking. Er zijn telkens pogingen gedaan door de commando-organisaties om hun potentieel te combineren, soms voor een bepaalde actie (de Arkoeb-gevechten bijvoorbeeld), maar meestal teneinde op langere termijn tot efficiënter acties te komen.

Er is nooit bereikt dat de commando-beweging tot een geünificeerde strategie is overgegaan. De verschillende commando-bewegingen gaan op eigen initiatief tot acties over en in de meeste gevallen weten zij van elkaar niet wat zij doen. Niet zelden gebeurde het dat twee verschillende commando-groepen er aanspraak op maakten dat zij een bepaalde actie hadden uitgevoerd.

In het voorjaar van 1969 bleek dat het Coördinatiebureau van de PLO niet het geschikte lichaam was om de commando-groepen te overkoepelen. Er was behoefte aan een militair lichaam om die taak uit te voeren. Dat kwam er op 2 april 1969, op initiatief van de PLO. De naam is Palestijns Gewapend Strijd Commando (Palestinian Armed Struggle Command, PASC).

Uiteraard was El Assifa, de strijdmacht van El Fatah, de ruggegraat van het geheel. Aangesloten werden El Saiqa en het Arabisch Bevrijdingsfront, het Volksfront-Hawatmeh, dat op 18 december 1969 weer uittrad, terwijl het Volksfront-Habash er in oktober 1969 in leek te zijn, wat achteraf toch weer niet juist bleek te zijn... Het Volksfront-Jibriel sloot zich aan. Uiteraard deed ook de commando-afdeling (PLF) van het Bevrijdingsleger mee.

Brigadier Abdel Razzak el Yahya, de commandant van het Bevrijdingsleger werd de chef van het PASC. We vinden in het PASC ook enkele kleine organisaties, zoals het Volksstrijdersfront (PSF) en de Actiegroep.

Het PASC wilde coördinerend, niet centraal dirigerend optreden. Dat laatste zouden de commando-organisaties niet getolereerd hebben. Als men maar zover kwam dat de organisaties niet onafhankelijk van elkaar dezelfde doelen aanvielen.

Het PASC heeft echter in die coördinerende taak gefaald en het zou waarschijnlijk al lang niet meer bestaan, als niet het Akkoord van Cairo, op 3 november 1969 tussen Libanon en de commando's gesloten, aan het PASC een taak had toegewezen, die zijn voortbestaan garandeerde.

Bij die gelegenheid kwam ook het Hoger Comité voor de Palestijnse Zaken in Libanon als politiek lichaam tot stand. Dit comité bestaat uit vertegenwoordigers van de Libanese regering en de commando-beweging; het schept uitvoerende bepalingen in de geest van het Cairo-Akkoord.

Dit comité heeft weer een Coördinatiecommissie voor Commando-zaken in het leven geroepen. Deze bestaat uit leden van het Hoger Comité en leden van het PASC. De taak van deze commissie is van militaire aard.

In Jordanië had de commando-beweging nog een andere reden om naar coördinatie te streven. Men moest zich teweerstellen tegen het Jordaanse regiem, eerst tegen de Veiligheidsafdeling van het leger, later tegen het leger zelf.

Het PASC was om verschillende redenen daarvoor niet geschikt. In de eerste plaats was het een PLO-creatie. Dat was voor de commando-beweging in Jordanië een te verdachte zaak. De PLO was tenslotte een lichaam dat door de Arabische staten en dus ook door koning Hoessein was gesticht. Er was dus een kanaal van de Jordaanse monarchie naar het PASC. Nee, het PASC was niet het eigen coördinerend lichaam van de commando-beweging. Het was trouwens in Jordanië niet effectief gebleken. Die praktische machteloosheid van het PASC was de tweede reden om iets anders te organiseren.

Op 10 februari stonden de commando-organisaties in Jordanië voor een ernstige crisis. De Jordaanse regering had 11 maatregelen aangekondigd, die zeer bedreigend waren voor de commando's. Zo kwamen tien commando-groepen in februari 1970 tot de vorming het zgn. Verenigd Commando: El Fatah, El Saiqa, de drie Volksfronten, het Arabisch Bevrijdingsfront, de PLF, het Volksstrijdersfront (PSP), de Arabisch-Palestijnse Organisatie en de Actiegroep voor de Bevrijding van Palestina. In principe werd het Verenigd Commando geleid door afgevaardigden van alle tien organisaties, maar in feite domineerde El Fatah. George Habash werd wel de tweede man van het Verenigd Commando genoemd. Hij was bij de vorming van het Verenigd Commando zelfs de eerste man, want Arafat verbleef voor onderhandelingen in de Sovjet-Unie.

Het Verenigd Commando stond dus los van de PLO. Men was aanvankelijk hoopvol dat deze militaire coördinatie zou leiden tot een Nationaal Bevrijdingsfront in Jordanië. Zover is het niet gekomen. De spanning tussen de commando's en het Jordaanse regiem werkte desintegrerend op het Verenigd Commando, toen zij te groot werd. In mei 1970 werd het Verenigd Commando omgezet in het zgn. Centrale Comité van de Commando-organisaties, dat weldra binnen de PLO werd opgenomen.

Het Comité Nationale Eenheid, dat het Verenigd Commando begin maart 1970 had geïnstalleerd om vorm te geven aan 7 principes, was eigenlijk weer een politiek lichaam naast de PLO. Die 7 principes geven duidelijk aan, waar het Verenigd Commando naar toe wilde:

1. Unificatie van de commandogroepen
2. Correctie van vroeger gemaakte fouten
3. Verbroedering tussen de commando's en het Jordaanse leger
4. Revolutionaire discipline

5. Revolutionaire wetgeving

6. Uitvoering van de wetten

7. Bescherming van Jordaanse burgers tegen willekeur van de commando's

Maar even duidelijk is het dat koning Hoesseins legerafdeling van mening was, dat Jordanië dat wel zonder de commando's af kon. De koning was tot het uiterste geneigd dit soort dingen te realiseren in samenwerking met de commando's, maar het leger zag daar geen brood in. Hoessein zou moeten toegeven en daarmee ging de commando-beweging in Jordanië ten onder, mét alle coördinerende commissies.

Zelfs de zgn. Follow-Up Commissie die namens een aantal Arabische staten in Jordanië toezicht moet houden op de uitvoering van het Akkoord van Cairo, zal na enige tijd ondervinden dat er in het Jordanië van Wasfi Tel geen plaats is voor andere lichamen dan het leger.

4. Voorspel in Jordanië

Koning Hoessein van Jordanië stamt af van Fatima, de dochter van de profeet. Hij draagt dezelfde naam als zijn overgrootvader, de sheriff van Mekka, die zich in de Eerste Wereldoorlog met Engeland verbond tegen de Turken. De rol die het Hashemitisch koningshuis zou spelen en de aanhang die het heeft, moeten we plaatsen tegen de achtergrond van deze beide feiten: de afstamming en de bevrijdingsstrijd.

Koning Hoessein heeft uit de mond van zijn grootvader Abdoellah de fantastische avonturen kunnen horen van de Arabische opstand tegen de Turken. Het verhaal is goed, al betekende de bijdrage van de Arabische bedoeïenen niet veel voor het verloop van de oorlog. De geallieerden hadden de Turken ook zonder hen wel verslagen.

Hier ligt weer een kern van problemen in het Midden-Oosten. We wezen er al op dat het Arabisch nationalisme, wat daar dan ook onder verstaan wordt, geen andere basis heeft dan de glorie van de Kalifaten. De geschiedenis van de veldtocht tegen de Turken is niettemin het epos van de Arabische vrijheidsstrijd voor de bedoeïenen en bleef tot op de huidige dag de legende van het Hashemitisch koninkrijk. Of de versie die Lawrence er van gaf in zijn *Seven Pillars of Wisdom* ²⁵ de juiste was, is minder belangrijk dan het feit dat deze historie de grondslag is voor de loyaliteit van het Jordaanse leger aan de vorst. Daarbij moeten we niet over het hoofd zien dat die bedoeïenen-strijders net iets meer soldij krijgen dan de mannen van El Fatah. Maar ook in de veldtocht tegen de Turken werden de zakken met goud uit Mekka meegevoerd om de stammen te belonen voor hun aandeel in de strijd.

Er stamt uit die dagen nog een element, dat in onze tijd doorwerkt. De sheriff van Mekka was de eerste onderhandelaar die met het westen (Engeland) in discussie trad over de toekomst van het Midden-Oosten. Hij en vooral zijn zoon Feisal, de latere koning van Irak, kregen in dat verband te maken met de toekomst van Palestina. In die diplomatie zou blijken dat de Hashemieten totaal niet opgewassen waren tegen de westerse diplomatie, die met de linkerhand nam, wat zij de Arabieren met de rechterhand gaf.

De belofte dat er een groot en onafhankelijk Arabisch rijk gesticht zou worden werd niet nagekomen. Syrië en Palestina werden mandaatgebieden onder Frans en Engels beheer, los van Trans-Jordanië en Irak, de landen die de Hashemitische prinsen kregen als soelaas voor hun aandeel in de bevrijdingsoorlog.

Daarmee waren de toenmalige kampioenen voor de Arabische eenheid naar de achterlanden weggepromoveerd. De situatie was op die manier bijzonder gunstig voor de doelstellingen van het zionisme.

Van de reeks fatale klappen, die de Hashemieten sinds de Eerste Wereldoorlog op diplomatiek en militair gebied te incasseren kregen, is koning Hoessein de erfgenaam. Hij belichaamt als het ware het politiek falen van de Arabieren. Wanneer we de feiten nagaan

²⁵ T. E. Lawrence, *Seven Pillars of Wisdom* (1926) [Penguin Books, nr. 1696]

van die halve eeuw misère, blijkt dat dit falen allerminst te wijten is aan de persoonlijke inzet en integriteit van mensen als Feisal en Abdoellah. Het was allereerst een kwestie van onmacht. De Arabieren hadden geen enkele troef in handen. De olie speelde nog geen rol. Ze stonden in de politieke arena als bedelaars die de hand mochten ophouden. Ze waren daarbij naïef en onervaren, maar ook als ze dat niet geweest waren, had hen dat niets geholpen. Ze stonden tegenover de manoeuvres van de grote mogendheden, precies zoals nog steeds de Arabische mens tegenover het westen staat: vervreemd van zichzelf en niet bij machte om de moderne westerse cultuur, waarvan men de verleiding niet kan weerstaan, in het eigen Arabisch cultuurgood op te nemen.²⁶

Juist omdat de Arabische mens zichzelf terug vindt in de onmogelijke positie waarin de Hashemitische vorst zich bevindt, is koning Hoessein de eeuwige zondebok. Zijn neef Feisal, evenals Hoessein op 18-jarige leeftijd op de troon gekomen, heeft bij de Irakese revolutie in 1958 om dezelfde reden het leven moeten laten.

Hoessein zag zich in dat jaar volkomen geïsoleerd en maakte de Arabische schizofrenie nog erger door uit veiligheidsoverwegingen Engelse parachutisten te hulp te roepen. De enige, wel heel schrale troost voor hem was, dat president Chamoun van Libanon de Amerikaanse marine het land binnenhaalde om een eind te maken aan de Libanese burgeroorlog.

Nasser voerde een felle campagne tegen de koning in die jaren. Massapsychologisch gezien, bleef hij daarmee aan de veilige kant. De nasseristische aanhang in Jordanië pleegde verscheidene aanslagen op Hoessein, die wereldrecordhouder is in het ontkomen aan moordaanslagen.

Sinds de Westelijke Oever van de Jordaan in 1949 onder Jordaans beheer was gesteld, stond Jordanië onder verdenking een expansionistische politiek te voeren ten koste van de Palestijnen.

Met Saoedi-Arabië lag Jordanië in een dynastieke vete sinds de Wahhabieten-vorst Abd el Aziz Ibn Saoed de Hashemieten in 1925 uit de Hedjaz (hoofdstad: Mekka) verjaagd had.

In 1961 zoekt Hoessein toenadering tot Saoedi-Arabië, waarmee hij zich opnieuw het ongenoegen van Nasser op de hals haalt. De Egyptische president denkt dan nog in het schema van revolutionaire Arabische staten tegen traditionele vorstendommen. Na de juni-oorlog zou die tegenstelling vervagen, maar in de jaren 61 en 62 staat Nasser vierkant tegenover Saoedi-Arabië door de burgeroorlog in Yemen. Daar zal hij de republikeinen gaan steunen, terwijl Saoedi-Arabië achter de royalisten staat.²⁷

²⁶ De documenten uit deze periode spreken voor zichzelf. Zie b.v. Walter Laqueur, *The Israel-Arab Reader* (New York, London 1970) o Bantam Books].

Een uitstekende beschrijving, uitvoeriger dan de bovenstaande en eveneens uitgaande van de documenten, wordt gegeven in: R. John and S. Hadawi, *The Palestine Diary* (Beirut, Lebanon 1970) Vol. 1 [The Palestine Research Center].

²⁷ Voor een oriëntatie in de ontwikkelingen in het Midden-Oosten vóór de zesdaagse oorlog bevelen we aan: L. C. Biegel, *Het Midden Oosten* (Hilversum 1967) [W. de Haan].

De Arabische topconferentie van 1964 brengt koning Hoessein wat nader tot Nasser, maar de vorst blijft een tastende in de Arabische duisternis, waarin bedrog, intriges en moord het beeld beheersen.

Op die conferentie van de Arabische Liga werd de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie (PLO) gesticht. Hoessein was er tegen. De bedoeling was dat de PLO het Palestijnse volk zou vertegenwoordigen in de Arabische wereld en eventueel daarbuiten. De organisatie was een opstapje naar een Palestijnse regering in ballingschap.

Dit voelde koning Hoessein als een bedreiging voor Jordanië. Zo'n lichaam kon een staat in zijn staat vormen, de Westelijke Oever van Jordanië losscheuren of zelfs heel Jordanië onder Palestijns bewind brengen. Hij kon de stichting van de PLO natuurlijk niet tegenhouden en moest zelfs aanzien dat deze zich voorzag van een Bevrijdingsleger (PLA, Palestine Liberation Army), dat o.a. vanuit Jordanië tegen Israël zou opereren.

Alsof de chaos nog niet groot genoeg was, kwam daar de op 1 januari 1965 gestichte guerrilla-organisatie El Fatah bij. Aan de stichting van El Fatah was het optreden van een aantal kleinere guerrillagroepen voorafgegaan, waarvan enkele zich bij El Fatah aansloten en andere zelfstandig bleven opereren.

De leider van de PLO werd Ahmed Shokeiry. Hij heeft met evenveel fantasie als gebrek aan realisme geijverd voor de bevrijding van Palestina en wenste allerlei faciliteiten, die de koning hem ontzegde: militaire training voor Palestijnse jongeren, het organiseren van een Palestijnse jeugdbeweging, belastingheffing om de bevrijdingsoorlog te financieren, enz.

Alleen nadat de PLO verklaart geen aanspraken te maken op territoriale soevereiniteit (in Jordanië wel te verstaan!), erkent de koning de organisatie, maar hij doet alles om de activiteiten van de Bevrijdingsorganisatie te beperken, want, zo zegt hij in januari 1965: 'de Palestijnse Organisaties moeten niet aan de vijand de gelegenheid bieden de Arabieren in een strijd te verwickelen, waarop zij nog niet voorbereid zijn.' Dit was precies wat in 1967 wél gebeurde. Ondanks het feit dat Hoessein zich bij het uitbreken van de juni-oorlog verbroederde met Nasser en het daarmee op het allerongelegenst moment dus nog opnam voor de Palestijnen, zou hij in de Arabische kring de grote boosdoener blijven.

Hij verloor de Westelijke Oever van de Jordaan, maar hij behield de Palestijnen. Ze kwamen in grote getale de Jordaan over. Het werd een ware exodus. De stroom hield lang aan en in allerlei werden voor deze verplaatste vluchtelingen kampen ingericht. De Palestijnen beginnen dan pas goed een staat in de staat te vormen. De commandobeweging komt tot bloei en in 1970 is het zover dat de koning gaat doen, waarvan hij al lang beschuldigd wordt: hij laat de Palestijnse nationale beweging met geweld neerslaan. September 1970 zal in de geschiedenis herdacht worden als 'de zwarte maand'.

Voor we deze ontwikkeling vanuit Palestijns gezichtspunt nauwkeuriger gaan beschrijven, nog enkele opmerkingen over het mentale verschil tussen Hoessein en de anderen. Ondanks zijn afstamming is koning Hoessein een product van westerse opvoeding. Hij

kreeg zijn scholing en militaire opleiding in Engeland. Hij belichaamt de anglofilie van de Hashemieten. Hij dient de Arabische zaak vanuit een inzicht dat door de Arabieren niet begrepen wordt en is telkens gedwongen dat inzicht te laten varen als hij in kritieke situaties komt. Zijn getrouwen volgen hem, niet omdat zij zijn inzichten delen, maar omdat zij nóg minder inzicht hebben dan andere Arabieren. Wat hier gezegd is over de volken, geldt natuurlijk niet voor de leiders. Nasser heeft wel degelijk begrepen wat Hoessein bewoog. Hij heeft ook de integriteit van de koning erkend. Dat blijkt uit het feit dat hij Hoessein na de juni-oorlog de vertrouwenspost gaf van reizende ambassadeur voor de Arabieren in het westen. Zijn campagnes tegen 'de kleine koning' vóór 1967 waren opzettelijke verdachtmakingen. Nasser wist wel beter.

Koning Hoessein zag de zaken realistisch. Daarin was hij voorafgegaan door de Tunesische president Habib Bourguiba. Die had in het voorjaar van 1965 een storm van protest in de Arabische landen opgeroepen, door zijn Arabische medebroeders aan te bevelen Israël als staat te erkennen en tot een regeling te komen volgens het verdelingsplan van de Verenigde Naties in 1947. Hij werd door radio Damascus uitgekreten voor een 'kannibaal die het vlees van zijn Arabische broeders wil eten'.

Hoessein was het tweede Arabische staatshoofd, dat het bestaan van Israël als natie openlijk uitsprak. Dat was in het najaar van 1967, eerst in Parijs en iets later, in november, voor de Amerikaanse televisie. Hij meende dat de ontwikkelingen binnen de Arabische wereld in de toekomst tot de de-zionisatie van Israël zouden leiden. In een rede die hij op 6 november 1967 hield voor de Universiteit van Georgetown, zei hij: 'Als de structuur van onze toekomstige (Arabische) maatschappij bepaald is, zijn wij er zeker van dat de joden zelf zullen besluiten hun huidige separatisme op te geven.'

De derde die sprak van Israël als een realiteit was Nasser. Typerend is weer dat Nasser, zoals ook Hoessein gedaan had, zijn realisme uitte voor een westers publiek. We lezen zijn uitspraak in het Amerikaanse weekblad TIME van 12 mei 1969.

Toen Bourguiba op 17 november 1971 in een interview met Associated Press verklaarde dat een federatie tussen Israël en de Arabische staten de enige positieve oplossing was voor de crisis in het Midden-Oosten, was de persreactie weliswaar negatief, maar toch veel gematigder dan in 1965 en in ieder geval ... fatsoenlijk.

Uitingen van realisme als die van de drie staatshoofden, wekken bij de Arabieren het grootste wantrouwen op. Ze doen er beter aan niet over de realiteiten, maar over het recht te spreken. Dat doen ze dan ook ijverig. Het gaat om de rechten van de Palestijnen.

Maar naarmate de jaren verstrijken begint iedereen te voelen dat het in de eerste plaats om de realiteit van Israël gaat. De oost-west tegenstelling komt op vele momenten tot uitdrukking in die tegenstelling tussen recht en realiteit. Renate Rubinstein heeft dat zo treffend beschreven in haar boekje *Jood in Arabië, Goi in Israël*,²⁸ een boekje dat ook om vele andere redenen het lezen waard is.

²⁸ [Renate Rubinstein, Jood in Arabië, Goi in Israël](#) (Amsterdam 1967) [Meulenhoff].

In het licht van de cultuur-psychologische beschouwingen, die wij in het eerste hoofdstuk gaven, kan de westerling het aanvaarden van dit realisme door de Arabische leiders onbetrouwbaar noemen. Men weet immers dat zij dit realisme alleen uit zwakte aanhangen. Maar meedenkend met de Arabieren betekent de erkenning van dit realisme een corruptie van het recht.

Wat Nasser en Hoessein konden zeggen voor een Amerikaans publiek, was voor de Palestijnen onverkoopbare waar. Het zou tot de grootste spanningen leiden, ja tot een bloedbad in Amman.

Dat Hoessein, net als Nasser, toch ook weer Arabier met de Arabieren kon zijn, zien we op alle kritieke momenten. Zo brengt de strijd bij Karameh in de Jordaan-vallei (21 maart 1968) hem tot radicale en emotionele uitspraken ten gunste van de commando's. Op de persconferentie van 23 maart zegt hij, dat er geen onderscheid gemaakt mag worden tussen de commando's en de Jordaanse militairen: 'U moet het zo zien, dat wij allen commando's zijn.'

Na deze aanloop gaan we de zaken in Jordanië eens door de Palestijnse bril bekijken.

Men moet de ellende van de Palestijnse exodus in 1967 en daarna met eigen ogen gezien hebben om deze menselijke tragedie na te voelen.

Men was in de Arabische landen in de jaren voor de juni-oorlog algemeen van mening, dat het vluchten van de Palestijnen in 1948 een fout was geweest. Dit had de verjooding van Palestina al te gemakkelijk gemaakt.

Toch deden de Palestijnen in 1967 precies hetzelfde. Zij hadden in een isolement geleefd en waren er niet op voorbereid de fout van 1948 te voorkomen. Wie was trouwens voorbereid op zo'n verpletterende nederlaag? Ze pakten dus opnieuw hun have en goed op en staken de Jordaan over. Ze hadden weinig aanmoediging nodig om te vluchten, maar die aanmoediging wás er wel, bij voorbeeld op de Allembry-brug, waar Israëliëse militairen de mensen toeschreeuwden op te schieten. Daarbij viel ruwe taal tot verontwaardiging van de aanwezige waarnemers.

Uit het UNWRA-rapport van 1 juli 1967 - 30 juni 1968 citeren wij het volgende (vertaling van de schrijvers):

Degenen die voor de tweede keer vluchteling werden (ongeveer 175.000), tezamen met de ruim 350.000 anderen, die voor de eerste keer verplaatst werden uit de bezette gebieden zuid Syrië, de Westelijke Oever van de Jordaan, Gaza en Sinaï, hadden gebrek aan de allereerste behoeften voor het voortbestaan: voedsel, water, onderdak, dekens, kleding, gezondheidszorg; en wat nauwelijks minder belangrijk is, onderwijs voor hun kinderen.

Voor velen van hen kon aan deze behoeften alleen tegemoet gekomen worden in tentenkampen, waar de winterkoude en de stormen nog meer ontberingen brachten.

De bewoners van de kampen in de Jordaan-vallei waren bovendien blootgesteld aan het fysieke gevaar van militaire acties en vluchtten opnieuw naar hoger gelegen streken, weg uit de Jordaan-vallei. Voor velen was dat de vierde keer binnen één jaar.²⁹

Voor de nieuwe vluchtelingen was de Jordaan-vallei de aangewezen plaats. In deze diepste slenk ter wereld is het 's winters nooit bitter koud, terwijl de zomerhitte toch altijd beter te dragen is dan de barre winterkou van het Transjordaanse bergland.

Het is in Nederland bij de meeste mensen niet bekend dat de winter in het Midden-Oosten grimmig koud kan zijn. De regentijd valt tussen oktober en april en brengt veel neerslag in de vorm van regen aan de kust van de Middellandse Zee, In Trans-Jordanië valt dan sneeuw in de bergstreken en de veelal krachtige en droge woestijnwinden gaan de mensen door merg en been.

De provisorisch opgerichte tentenkampen voor de vluchtelingen waren niet tegen stormen en regen bestand. Men had uit een aantal westelijke landen, voornamelijk uit Amerika en Frankrijk een grote hoeveelheid zomertenten gekregen. Vele waren in slechte staat en de vluchtelingen wisten ook niet goed hoe ze met tenten moesten omgaan.

El Fatah was juist door de fase van kadervorming heen. De recrutering begon in de Jordaan-vallei op gang te komen. De scheiding tussen vluchtelingenkamp en Fatah-basis was nog niet tot stand gekomen. Bijzonder gevaarlijk was ook de aanwezigheid van Jordaanse legerstellingen, vlak bij de vluchtelingenkampen.

De activiteiten van El Fatah in de bezette gebieden waren sinds september 1967 toegenomen. Ze werden beantwoord met Israëlische represaille-acties tegen Jordanië. Dit leidde weer tot ernstige botsingen tussen het Jordaanse en het Israëlische leger.

Op 12 februari 1968 waarschuwt de Israëlische premier Levi Esjkol, dat Israël een militaire actie zal ontketenen, als Jordanië niet ophoudt Israël te beschieten. Daarbij levert hij scherpe kritiek op de aanwezigheid van Jordaanse stellingen bij de dorpen en de vluchtelingenkampen in de Jordaan-vallei.

Jordanië zond diezelfde dag een nota aan de Veiligheidsraad, waarin Israël aangeklaagd wordt wegens het beschieten van een vluchtelingenkamp, waarbij 17 mensen gedood en 60 gewond werden.

Op 15 februari kwam de actie waarmee Esjkol gedreigd had. De aanleiding was de beschieting van de dorpen Beth Yosef en Gesjer in de Beisan-vallei, aldus een Israëlische woordvoerder. De Israëlische luchtmacht bombardeerde vijf uur lang de Jordaanse stellingen over een frontlijn van 25 km. Het daarmee gepaard gaande artillerie-gevecht duurt de hele dag voort. Tegen middernacht komt men, door bemiddeling van de Amerikaanse ambassades tot een staakt-het-vuren.

²⁹ Report of the Commissioner-General of the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East, 1 July 1967-30 June 1968 (New York 1968) p. 1 [United Nations.

Beide landen dienden een klacht in bij de Veiligheidsraad.

De volgende dag zegt koning Hoessein, dat hij niemand kan toestaan de vijand een voorwendsel te geven om Jordanië aan te vallen. Dit was een bedekte aanval op El Fatah en een bevestiging van het feit, dat de Israëlische actie een vergeldingsactie was voor wat El Fatah ondernam in bezet gebied. De verklaring van de koning, die herhaald werd door zijn minister van Binnenlandse Zaken, wekte grote weerstand op bij de Palestijnen en hun aanhangers in Jordanië. Met hun invloed moest rekening gehouden worden. Zo kwam premier Talhoeni op 19 februari tot een verklaring, die vierkant stond tegenover die van de koning: 'De Jordaanse regering, evenals de andere Arabische regeringen, neemt geen stelling tegen de activiteiten van personen die werken voor en in overeenstemming met de belangen van de Arabische politiek.'

Het Jordaanse Parlement echter verklaarde zich de volgende dag achter 'de leiding van het land'. Daarmee werd de koning bedoeld!

De Palestijnen konden uit dit gedraai niet wijs worden. Eén ding was zeker: de koning was niet te vertrouwen. Hun gevoelens van onzekerheid sloegen gemakkelijk om in zelfoverschatting. Er heerste in die dagen een bravoure-stemming bij de Palestijnse jeugd, terwijl de ouderen hun hart vasthielden. Een tentdoek biedt weinig weerstand tegen kogels.

Intussen hield de vluchtelingenstroom maar aan. Zo'n twee- tot drieduizend mensen kwamen elke maand de Jordaan over. Ze vertellen hoe bar het is voor de Arabische bevolking in de bezette gebieden. Velen komen helemaal uit Gaza, waar de toestand ondragelijk is. Dit alles verhoogt de agressieve stemming in de kampen. Er is dan ook geen sprake van dat El Fatah het wat kalmer aan gaat doen, integendeel.

Het wordt 18 maart 1969, een dag waarop heel wat gebeurde.

De Israëlische ambassadeur bij de Verenigde Naties overhandigde Oe Thant een brief met beschuldigingen aan het adres van Jordanië. Er waren in de laatste tijd 12 grensincidenten voorgekomen.

Op 18 maart vergaderde ook de Knesset. Premier Esjkol zegt daar dat Jordanië maar niets doet tegen de terreurdaden die vanaf Jordaans grondgebied tegen Israël worden ondernomen.

Mosje Dayan, Israëls minister van Defensie, houdt die dag een persconferentie en geeft getallen. Sinds de juni-oorlog zijn er 168 Israëli's en 72 Arabieren gedood. Bovendien zijn er nog 90 saboteurs gedood en 1500 gevangen genomen. Dayan merkt ook op, dat Hoessein niets tegen de terroristen onderneemt, ondanks wat hij in februari gezegd heeft.

Dan rijdt er diezelfde dag een bus met Israëlische schoolkinderen op een mijn, noordelijk van Elath. Een schoolarts en een leerling worden gedood. Acht leerlingen zijn ernstig gewond.

Op 19 maart is er sprake van Israëlische troepenconcentraties aan de Jordaan.

El Fatah zoekt intussen naar grotere commando-eenheid, naar een bundeling van de diverse commando-organisaties. Daartoe vergadert men in Damascus.

Daar gebeurt iets, wat een blijvende invloed zal hebben op het commando-vraagstuk. De Syrische autoriteiten arresteren dr. George Habash en twee andere leiders van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina. De arrestatie van een vierde leider volgt op 22 april.

Een half jaar later zou Habash uit de gevangenis ontsnappen om de leiding van zijn organisatie weer op zich te nemen. Voor unificatie-plannen voelt hij sinds die ervaring niet veel meer. Maar hij heeft daar ook andere en betere redenen voor, zoals wij beschreven hebben in het hoofdstuk over de fedayien.

Op 21 maart 1968 voert Israël de 15-uren durende actie uit, die sindsdien geboekstaafd is als 'de slag bij Karameh'. Ondersteund door de luchtmacht trokken Israëlische troepen in de vroege ochtenduren de Jordaan op twee plaatsen over: de Allemby-brug en de Damiya-brug. Tegen Jordaanse pantsereenheden werd een zware slag geleverd. Een Israëlische kolonne stootte door naar Karameh en blies daar verscheidene bases en installaties op.

Wij waren ooggetuigen. Karameh is een gehucht, waarvan de meisjesschool (door de Jordaanse overheid afgestaan aan de vluchtelingen) het grootste en meest solide gebouw was. De kinderen waren naar school gestuurd 'uit veiligheidsoverwegingen'. De directrice zond hen na enkele uren weg, bij wijze van ingeving. Geen half uur later werd het gebouw zwaar onder vuur genomen ... Velen zagen daarin een teken, dat Allah met hen was. De commando's zeiden dat het een grote dag zou worden. Toen de Israëli's tot in Karameh doorstootten, zochten wij achter rotsblokken dekking in het veld. We zaten er uren lang. Sommige commando's probeerden van het ene rotsblok naar het andere dichterbij te komen. Maar elke beweging had een salvo mitrailleurvuur tot gevolg. Er was waarachtig iemand die koffie zette.

Nadat het donker geworden was, kwam iemand zeggen, dat de vijand op de vlucht was. De spanning ontladde zich in een overwinningsroes. Daar was in feite geen enkele aanleiding toe, maar het deed het moreel van de commando-beweging veel goed. Op de weg naar Salt stonden ambulances. In het kamp was de elektriciteit uitgevallen. Wij geloven dat dit het enige kamp in Jordanië was, waar ze elektrisch licht hadden. Het was aangelegd door een Nederlandse vrijwilliger die liftend naar Jordanië was gekomen. Er heerste een merkwaardige mengeling van vreugderoes en bezorgdheid over de mannen die nog niet waren komen opdagen.

Volgens Jordanië hadden 15.000 Israëlische militairen aan de operatie deelgenomen. Er zouden 200 Israëliërs zijn gedood, 5 vliegtuigen neergeschoten en 45 tanks vernield. De eigen verliezen waren 22 doden, 65 gewonden en 10 vernielde tanks. Tel Aviv gaf op dat de Israëlische verliezen waren: 22 doden, 65 gewonden en 10 tanks.

De Veiligheidsraad, die op dezelfde dag op verzoek van Jordanië een spoedzitting hield, nam een scherpe resolutie tegen Israël aan. Ook in Israël was er kritiek. HAARETZ schreef, dat de prijs die Israël betaald had te hoog was in vergelijking met de behaalde resultaten. 'Er is geen vernietigende slag toegebracht aan de Arabische commando's en het Jordaanse leger ...'

In de Knesset-vergadering van 25 maart kwam kritiek los. De slag bij Karameh heeft allerm minst het effect gehad dat Israël ermee beoogde. In Jordanië was groot enthousiasme ontstaan voor de commando's, die schouder aan schouder met het leger hadden gevochten en tenslotte de vijand hadden verjaagd. In een persconferentie op 23 maart gaf koning Hoessein uiting aan zijn sympathie voor de commando's. In Libanon werd een vluchtelingenkamp bij Beiroet omgedoopt in 'Karameh-kamp'.

Het Karameh-kamp in de Jordaan-vallei was echter snel verdwenen. De vluchtelingen trokken zelf de conclusie, die de autoriteiten eerder hadden kunnen trekken, namelijk dat er vlak bij de wapenstilstandslijn geen plaats was voor concentraties van vluchtelingen. De mensen hebben niet gewacht tot de Jordaanse autoriteiten, in samenwerking met de UNWRA, nieuwe plaatsen voor de vestiging van kampen hadden aangewezen. Ze pakten hun spullen op en vertrokken. Eenmaal in beweging was er geen houden meer aan. In grote haast regelden de Jordaanse autoriteiten de zaken met landeigenaren, de UNWRA zag zich voor onmogelijke opgaven geplaatst, er was gebrek aan alles: geld, tenten, transportmiddelen en vooral water. Tenslotte kwam iedereen toch wel 'ergens' terecht. De was hopeloos in de knoop geraakt.

Zo ontstaat in de zomer van 1968 de kampsituatie zoals die bij verschijnen van dit boek nog bestaat. Alle volgende cijfers zijn genomen of berekend op grond van het UNWRA-rapport op 1 juli 1969. Waar we getallen geven van Jordanië is de Westelijke Oever niet inbegrepen.

Jordaanse bevolking	1.463.000
Vluchtelingen	386.855

De Jordaanse grenzen omvatten dus een totale bevolking van 1.849.855 mensen, waarvan bijna 20% vluchtelingen.

De verhouding tussen Palestijnen en niet-Palestijnen in Jordanië is echter een andere, want lang niet alle Palestijnen hebben de vluchtelingenstatus. Het is moeilijk om daarvoor een cijfer op te geven. Wie is in Jordanië nog een Palestijn te noemen? Ook de Palestijnen die zich er vóór 1948 vestigden? Ook de kinderen van een Jordaanse vader en een Palestijnse moeder? Het zou een eindeloze uitzoekerij worden, als er al criteria vast te stellen waren. We hakken de knoop door, eenvoudig door aan te nemen dat de helft van alle mensen die in Jordanië wonen Palestijnen zijn. Dit wordt namelijk altijd beweerd en daar houden we het dan maar op.

We maken nu een onderscheiding in vier categorieën: Jordaniërs, geïntegreerde Palestijnen, vluchtelingen die niet in kampen wonen en vluchtelingen die wel in kampen wonen.

Jordaniërs	929.977
Geïntegreerde Palestijnen	533.023
Palestijnse vluchtelingen niet in kampen	213.816
Palestijnse vluchtelingen in kampen	173.039

In de nieuwste nood-kampen vinden we 90.900 mensen, die eerst in de Jordaan-vallei gezeten hebben:

Baqa'a	38.000
Jerash	11.500
Soef	8.800
Hoeson	12.000
Marka	15.400
Talbiya	5.200
	90.900

Dit zijn de mensen die twee winters in tenten tegemoet gaan. In de winter van 1970-71 zijn de tenten vervangen door simpele keten, die een betere bescherming bieden tegen de koude, maar toch nog altijd geen menswaardige behuizing genoemd kunnen worden. De keten boden wel een betere bescherming tegen het weer, maar ontnamen de Palestijnse families de privacy, die de tenten wél boden. Men kon in de keten horen wat de burens bespraken. Vele van die keten waren dubbele woningen, gescheiden door een dunne tussenwand. Er waren nog ruim 100.000 verplaatste vluchtelingen bóven dat getal van 90.900. Zij vonden na de juni-oorlog en na de slag bij Karameh een onderkomen in de bestaande kampen in Trans-Jordanië, of wisten zich buiten de kampen onderdak te verschaffen.

De bevolkingscijfers voor de bestaande kampen zien er op 1 juli 1969 zó uit:

Amman, Jebel Hoessein	26.232
Amman, Het Nieuwe Kamp	31.282
Zerka	11.284
Irbid	13.341
totaal	82.139

totaal

Er zitten dus ongeveer evenveel vluchtelingen in de kampen in Amman, Zerka en Irbid tezamen, als in de noodkampen die na Karameh werden opgericht. De toestanden in die oude kampen zijn minstens zo miserabel als in de noodkampen, omdat er veel te veel mensen opgepakt zitten in de kamphuisjes, die voor een geringere capaciteit bestemd waren na de vluchtelingenstroom van 1948.

Amman heeft in 1969 een bevolking van 475.000, waarvan 40% vluchtelingen. Maar de vertienvoudiging van de bevolking in Amman sinds 1948 komt voornamelijk op rekening van de Palestijnen, waardoor het percentage Palestijnen in de hoofdstad, de vluchtelingen inbegrepen, bij de 80% moet liggen. Dit getal is belangrijk voor het begrijpen van de crisis tussen het Jordaanse leger en de commando's in Amman in september 1970. Hetzelfde geldt voor de stad Irbid, waar vrijwel de totale bevolking Palestijns is. Ook El Salt en Zerka hebben een hoog percentage Palestijnen. De eigenlijke Jordaanse bevolking vinden we verspreid in de kleinere plaatsen.

De overheersende aanwezigheid van de Palestijnen in de grote bevolkingscentra schiep een bijzonder probleem in Jordanië, anders dan in Libanon, waar in geen enkele stad de Palestijnen in aantal de Libanezen overheersen. Dit verschil is een van de hoofdpunten, waarom de crisis in Jordanië een totaal ander karakter had dan die in Libanon.

Een tweede belangrijk verschil tussen Jordanië en Libanon ligt in de getalsverhoudingen zelf.

Libanese bevolking, vluchtelingen niet meegeteld	2.500.000
Palestijnen in kampen	86.459
Palestijnen, niet in kampen	85.085

Nemen we weer aan, dat er evenveel Palestijnen in de Libanese samenleving zijn geïntegreerd als er zijn overgebleven in en buiten de kampen, dan is de verhouding aldus:

Libanezen	2.328.500
Libanezen van Palestijnse origine	171.500
Palestijnen, al of niet in kampen	171.500

Al met al maken de Palestijnen in Libanon, de Libanezen van Palestijnse origine inbegrepen, dus hoogstens 13,5% van de bevolking uit. De getalsterkte van de Palestijnen in Libanon heeft dus nooit iets veranderd aan het feit dat Libanon van de Libanezen is.

In Jordanië is hun getalsterkte zodanig, dat men hoogstens kan zeggen, dat Jordanië nog maar half voor de Jordaniërs is. De betere ontwikkeling van de Palestijnen en hun overheersende positie in de steden, twee dingen waartussen trouwens een samenhang bestaat, maakt alleen al dat de balans ten gunste van de Palestijnen doorslaat.

Nu we toch aan het vergelijken zijn, nemen we Syrië ook even onder de loupe. Alle getallen zijn nog steeds genomen in de zomer van 1969.

Syrische bevolking	6.000.000
Palestijnen in kampen	27.151
Palestijnen, niet in kampen	127.134

Ook als we voor Syrië aannemen dat er een gelijk aantal Palestijnen sinds 1948 de Syrische nationaliteit verkreeg, wat stellig een grote overdrijving inhoudt, dan komen de Palestijnen daar met inbegrip van deze laatste groep niet hoger dan 5%.

Uit deze percentages volgt dat Syrië, Libanon en Jordanië een verschillende politiek moesten voeren tegenover de commando-beweging. Daar kwamen nog andere factoren bij, zoals de aard der regiems in de drie landen, hun onderlinge verhouding, de gesteldheid van de grensgebieden met Israël en de preoccupaties van de niet-Palestijnen in andere problemen.

Van de bezette Westelijke Oever vluchtten sinds juni 1967 ongeveer 175.000 Palestijnen, die al vluchteling waren. Er bleven echter, verdeeld over 20 kampen (Jeruzalem inbegrepen) nog 73.903 Palestijnen in de kampen over (alweer cijfers van de UNWRA op 1-VII-1969).

Buiten de kampen was de Palestijnse bevolking 197.893, wat een totaal maakt van Palestijnen op de Westelijke Oever van 271.796. Het zijn er meer dan in Libanon, minder dan in Jordanië.

We maken het overzicht compleet met de cijfers voor de Gazastrook:

Gaza-bevolking (Palestijns, geen vluchtelingen)	145.000
Palestijnen in kampen	195.446
Palestijnen, vluchtelingen, niet in kampen	112.268

Een totaal overzicht levert het volgende op:

	Jordanië	W. Oever	Libanon	Syrië	Gaza
Nationale bevolking	929.977	197.893	2.328.500	5.845.715	—
Geïntegreerde Palestijnen	533.023	—	171.500	154.285	145.000
Niet-geïntegreerde Palestijnen (vluchtelingen)	213.816	—	86.459	27.151	195.446
Palestijnse vluchtelingen in kampen	173.039	73.903	85.085	127.134	112.268
Totaal alle Palestijnen	919.878	271.796	343.044	308.570	452.714
Totaal vluchtelingen	386.855	73.903	171.544	154.285	307.714
Totaal aantal Palestijnen in de buurlanden en bezette gebieden					2.296.002
Aantal vluchtelingen onder hen					1.094.301

In deze getallen zijn de Arabische inwoners van het Israël van voor 1967 niet inbegrepen en evenmin de Palestijnen die in andere Arabische staten werken of geëmigreerd zijn naar andere delen van de wereld.

In het eerste hoofdstuk hebben wij gesteld dat het totaal aantal Palestijnen op de wereld tussen de 2 en 3 miljoen ligt, ongeveer een gelijk aantal aan dat van Israëls inwoners.

Er valt op de getallen wel wat af te dingen. In de kampen wordt nog altijd de tactiek toegepast rantsoenen in de wacht te slepen van personen die zijn overleden. Dit werd al gemeld door Gerald Sparrow in zijn boekje *Hussein of Jordan*: De doden worden dikwijls heimelijk begraven, wat in de hete droge bodem van Jordanië niet moeilijk is. Door de ervaring geleerd heeft deze vreemde gemeenschap een geheime techniek ontwikkeld om van haar dode leden af te komen. Het is een monsterlijke kant van het kampleven, maar ik vond het fascinerend, al is het afschuwelijk. ³⁰ (vertaling van de schrijvers)

Ook komt het voor dat Jordaniërs of 'halve' Palestijnen, die buiten de kampen wonen, zich meester maken van rantsoenenkaarten. Tenslotte zijn de employés van de UNWRA Palestijnen of Jordaniërs (afgezien van de hoogste leiding) en corruptie is niet geheel uitgesloten.

Geknoei met getallen is gemakkelijk in landen die geen centrale bevolkingsadministratie hebben. Maar welke correcties men ook wil aanbrengen in de door ons gegeven cijfers, 'wegcijferen' kan men de Palestijnen niet en de verhoudingsgetallen blijven wel ongeveer gelijk.

Een mogelijke fout die voor onze rekening komt, schuilt in onze veronderstelling, dat er steeds evenveel geïntegreerde Palestijnen per land zijn als vluchtelingen. We weten op grond van andere berekeningen dat dit voor Libanon juist is. Voor Jordanië zijn we daarmee waarschijnlijk wat aan de lage kant. Het aantal identificeerbare geïntegreerde Palestijnen is daar waarschijnlijk veel hoger. Wat Syrië betreft hebben we eigenlijk totaal geen idee van de gelegenheid die aan de Palestijnen geboden is zich in de samenleving te integreren. Maar de percentages zijn daar zo laag, dat dit er weinig toe doet voor het totaalbeeld.

Wat zijn nu de getallen voor de commando-organisaties? Daarover bestaat grote onzekerheid. We zullen de lezer niet vervelen met de vele tegenstrijdige opgaven. Alleen die van het Palestijnse Bevrijdingsleger zijn betrouwbaar. Dit is echter geen commando-organisatie. Wanneer we de meest geflatteerde schatting maken voor de dagen waarin de commando's hun hoogtepunt beleefden, komen we hooguit tot een gevechtssterkte van 100.000 man. Dat is dus ongeveer 10% van de Palestijnse vluchtelingen en 3% van de Palestijnen in de buurlanden en de bezette gebieden. Dit was dan zo in de zomer van 1969, toen de commando-beweging sterk in opkomst was.

De geschiedenis van de afzonderlijke commando-organisaties bewijst, dat het altijd moeilijk geweest is de nodige aanhang onder de Palestijnen te verwerven. De verbale aanhang is groter geweest dan de deelname. Velen hebben ook El Fatah gediend om het geld en bij gebrek aan andere bezigheden.

Voor 90% van de vluchtelingen betekende de ontwikkeling van 1967 tot 1972 een verergering van de materiële ellende, ziektes en ondervoeding, terwijl de hoop vervloog

³⁰ Gerald Sparrow, *Hussein of Jordan* (London 1960) p. 89 [George G. Harrap & Co. Ltd].

naarmate de tijd verstreek. In de dagen die op de slag bij Karameh volgden, kwam het aan de bestandslijn tot nieuwe gevechten, die in een totale artillerieoorlog overgingen, nadat op 29 maart 1968 een Israëliisch voertuig even ten zuiden van het Meer van Galilea op een mijn was gereden. Daarbij lieten vier Israëliërs het leven en een Amerikaanse vrijwilliger werd gewond.

De Veiligheidsraad had het er maar druk mee. Jordanië en Israël dienden weer klachten in.

In de zitting van 30 maart boog de Raad zich over een rapport van Oe Thant over de activiteiten van diens speciale afgezant voor het Midden-Oosten, Gunnar Jarring. Dat zag er niet zo gunstig uit. Israël stelde directe onderhandelingen voorop, de Arabische staten de terugtrekking van Israëliische troepen uit de bezette gebieden. De resolutie van de Veiligheidsraad van 22 november 1967 definieerde wel de uitgangspunten voor het overleg, maar zei niet hoe de zaak aangepakt moest worden.

In april is er een artilleriegevecht, alweer het gevolg van het op een mijn lopen van een Israëliisch voertuig, nu bij Jericho op 8 april. Later treden Israëliische parachutisten op tegen El Fatah-kampen zuidelijk van de Dode Zee, 30 km op Jordaans grondgebied. Vier commando's van El Fatah worden gedood, een kamp wordt vernield. De Israëli's maken documenten buit, waaruit blijkt dat El Fatah een operatie voorbereidde tegen de Israëliische havenstad Elath.

Een wonderlijke zaak is de Israëliische overval op het kamp Viasphalte, 30 km noordelijk van Aqaba. Twintig Israëliische parachutisten dringen 35 km op Jordaans grondgebied door om deze Franse teerfabriek te overvallen. Zij nemen alle papieren van de arbeiders en de werkdocumenten mee.

Begin mei is Israël vertoornd op Egypte, omdat El Fatah op het Sinaï schiereiland mijnen gelegd heeft. Dat kostte Israël twee legervoertuigen.

Maar de Arabieren zijn intussen erg boos over het Israëliische voornemen om op 2 mei een militaire parade in Jeruzalem te houden, Het gaat daarbij om de viering van de Israëliische onafhankelijkheidsdag. Jordanië vraagt om een spoedzitting van de Veiligheidsraad om de parade te voorkomen, die een schending is van de wapenstilstandsovereenkomst. De Veiligheidsraad besluit op 27 april dat de parade niet gewenst is, maar het feest gaat gewoon door. Wat dan op 2 mei door de Veiligheidsraad betreurd wordt.

De Veiligheidsraad speelt de rol van de brommerige schoolmeester, die Israël telkens een standje geeft, maar niet de macht heeft om de kwajongen in de hoek te zetten. De ondeugd timmert er verschrikkelijk op los, omdat de anderen maar niet ophouden hem met de bekende speld te bewerken. Het is om dol van te worden en het zal nog erger worden.

De houding van de Veiligheidsraad werkt echter als een bemoediging op de commando's. Zij voelen dat niemand meer dan zij het recht hebben de vijand te bestoken. 'Het Palestijnse Volk' neemt het eigen lot in handen. Niemand kan dat tegenhouden, zéker de koning niet. Zijn troon wankelt reeds.

Maar daar wordt snel iets aan gedaan. Op 2 juni komen er berichten uit Washington dat de Amerikaanse wapenleveranties aan Jordanië zijn hervat. Het gaat om 18 Starfighters F-104 en 100 Patton tanks. Van Engeland krijgt Hoessein de toezegging voor de levering van een tiental Hawker Hunters.

De koning is van 29 april tot 14 mei in Londen. Hij krijgt een medische behandeling in een kliniek, waar hij verscheidene dagen moet blijven. Op 6 mei spreekt hij met Michael Stewart (Buitenlandse Zaken) over wapenleveranties en de Jarring-missie. Een week later vertrekt hij naar Frankrijk waar hij blijft van 14 tot 22 mei. Op de laatste dag heeft de kleine koning een onderhoud met de grote De Gaulle. Hierna laat hij zich hoopvol uit over de laatste ontwikkelingen in het bemiddelingswerk van Jarring.

Op 4 juni voeren de Israëlische artillerie en luchtmacht een grote aanval uit op Irbid en omgeving. Deze vergelding, die in de namiddag plaatsvond, was volgens Israël het antwoord op een Jordaanse beschieting van Israëlische dorpen ten zuiden van het Meer van Galilea diezelfde ochtend. Israël sloeg dus bliksemsnel toe. Irbid geraakte in een chaos. Radio Amman sprak van 35 doden, waaronder 3 militairen en 62 gewonden (10 militairen). Er zouden 4 Israëlische vliegtuigen zijn neergeschoten.

In die tijd bouwen de commando's ook nog op andere wijze hun prestige op. Na overleg tussen een dertigtal commando-organisaties wordt een comité gevormd van 21 man, dat een nieuwe Palestijnse Nationale Raad moet samenstellen.

De PLO wordt daarmee omgezet van een werktuig van de Arabische Liga in een commando-vertegenwoordiging.

Er is nu één jaar verstreken sinds de juni-oorlog. Een Palestijn die in 1958 naar de Verenigde Staten emigreerde schiet om dit feit te herdenken op 5 juni senator Robert Kennedy dood. Hij is de 24-jarige Sirhan Beshara Sirhan, afkomstig uit Jeruzalem.³¹ Wie niet gelooft dat de Palestijnen machtig zijn, zal moeten toegeven dat zij gevaarlijk zijn ...

Het wordt een warme zomer. Israël maakte melding van 98 grensschendingen in de maand juli door Arabische guerrilla's, die daarbij vaak steun zouden hebben ontvangen van de Jordaanse strijdkrachten. Het wordt ondoenlijk om alle incidenten op te noemen. Verhalen over guerrilla-acties en Israëlische vergeldingsacties worden onverkoopbaar in de pers. De kwestie Tsjecho-Slowakije vraagt alle aandacht op.

Een van de middelen die de Jordaanse regering in deze zomer te baat nam om de commando-beweging de wind uit de zeilen te nemen, was het oproepen van Palestijnse jongens voor de militaire dienst in het Jordaanse leger. Dit werkte averechts. De jongelui doken onder, natuurlijk in de commandobeweging. De maatregel zette veel kwaad bloed in de vluchtelingenkampen, want de middelbare scholieren werden er het slachtoffer van. De kampjeugd die voor middelbaar onderwijs in aanmerking kwam, bezocht namelijk de staatsscholen, uitgezonderd diegenen die afkomstig waren uit Gaza. Die werden niet toe-

³¹ De tragiek van Sirhans moordaanslag is fascinerend beschreven in: Robert Blair Kaiser, *R.F.K. Must Die!* (New York 1971) (Grove Press, Inc.).

gelaten. De Palestijnse scholieren waren daardoor identificeerbaar voor de autoriteiten, wat een gevaar was voor hen die zich op het eindexamen voorbereidden. Velen van hen hebben in dat jaar hun examen niet gedaan om aan de dienst te ontkomen. Er waren er ook die wel in dienst gingen.

De Jordaanse regering kan niet veel doen tegen de steeds grotere invloed die de commando's in het land krijgen. Jordanië heeft geen nationale politieke organisatie. De volksaanhang van de koning is beperkt tot de bedoeïenen, de Tscherkessen en de Trans-Jordaanse dorpsbevolking. Er zijn een aantal verboden politieke partijen, zoals de Ba'ath-partij, de Moslim Broederschap, de Communistische Partij, de Socialistische Nationale Partij en de Arabische Nationalisten.

Op 13 september 1968 zouden gedelegeerden van die politieke partijen met een aantal vooraanstaande persoonlijkheden en leden van het koninklijk huis een nationale conferentie houden. Maar de regering vreesde dat die conferentie een pro-Palestijnse lijn zou propageren en verbood de bijeenkomst. Pas op 25 november 1971 zou het Nationaal Congres bijeenkomen, maar toen stond de regering sterk en had de Palestijnen zorgvuldig geselecteerd op hun monarchistische gezindheid.

De enige manier om de situatie in handen te houden, was het leger in te zetten tegen de Palestijnen. Koning Hoessein moest weerstand bieden aan zijn generale staf om dit middel, dat burgeroorlog betekende, af te wenden.

El Fatah voelde deze dreiging aan en richtte via de Stem van de Storm, het radiostation in Cairo een oproep tot de Jordaanse bevolking en het Jordaanse leger om weerstand te bieden tegen 'een complot om de guerrillabeweging uit te roeien'. Het radiostation stelde dat de commandobeweging werd opgeofferd aan een politieke regeling van het conflict met Israël.

Dit heeft het Jordaanse leger er toe gebracht om in de Jordaanse steden straatversperringen op te richten en de passerende commando's te controleren. De toestand werd opeens zeer gespannen, maar op 17 oktober wordt de crisis afgewend door een verklaring van premier Talhoeni. Hij zegt dat zijn regering zich niet zal mengen in de activiteiten van de commando-organisaties. De straatversperringen worden weer opgeheven.

Op 2 november ontketent een kleine commando-organisatie, Kataeb el Nasr, een rel in Amman, die de andere commando-organisaties, tegen hun bedoeling, toch in een open conflict met het leger brengt. De Kataeb el Nasr demonstreerde die dag tegen de Balfourverklaring (2 november 1917). Er wordt een aanslag gepleegd op de Amerikaanse ambassade. De leider van de Kataeb, Taher Dablan wordt gearresteerd. Volgens de Jordaanse regering zou de Syrische Ba'ath-partij de hand hebben in de Kataeb.

Een jaar later wordt Dablan veroordeeld tot 15 jaar gevangenisstraf. Negen anderen krijgen de doodstraf. Onder hen tellen wij vier leden van de Kataeb, twee leden van de PLO en twee van het Volksfront-Habash. Achttien anderen krijgen gevangenisstraffen variërend van 1 tot 5 jaar. Op 3 en 4 november breiden zich de onregelmatigheden uit.

Een politieauto wordt overvallen en vier agenten worden als gijzelaar meegenomen door de commando's. Met luidsprekers roept de Kataeb op tot demonstraties tegen de regering. Er komen zo'n 10.000 jongelui op de been.

De regering zet troepen in. Tanks rijden vurend door de straten. Ze kunnen echter niet doordringen in de nauwe straatjes van de vluchtelingenwijken. Er breekt een gevecht uit tussen het leger en de commando's, ook andere commando's dan van de Kataeb el Nasr. Er vallen 30 doden. Meer dan 100 mensen zijn gewond. Een uitgaansverbod wordt afgekondigd en 70 mensen worden gearresteerd.

Op 5 november publiceren El Fatah en het Volksfront een gemeenschappelijk communiqué dat de Jordaanse regering beschuldigt van het zoeken van een voorwendsel om de commandobeweging te liquideren.

Maar in de nacht van 5 en 6 november maken onderhandelingen tussen de koning, het leger, de regering en de commando-organisaties een einde aan alle 'misverstanden'.

We hebben daarmee twee sleutelwoorden te pakken, *liquidatie* en *misverstand*. Ze zullen nog vaak herhaald worden. Ze duiden op een ingewikkeld psychisch mechanisme, een van die rampzalige processen die de Arabieren volkomen aan de grond brengen.

Wil koning Hoessein de commando-beweging liquideren? Zégt zo'n koning dan maar wat na die slag bij Kamareh (wij zijn allemaal commando's)? De koning komt in een dwangpositie. Hij heeft een land, een volk, allerlei belangen, Jordanië is ook de geallieerde van de andere Arabische staten, wat dit dan ook voorstelt. De Palestijnen hebben niets. Ze zijn alles kwijt. Voor hen staat er niets op het spel, behalve wat zij te winnen hebben. En dat is álles.

Israël houdt de koning in zijn dwangpositie. De tactiek daarvoor is eenvoudig: vergeldt aan Jordanië wat de commando's doen. Als Israël dit maar stug volhoudt, zal er vanzelf een confrontatie ontstaan tussen de commando's en de koning. Zoals het ook zal gebeuren in Libanon tussen de commando's en het leger. Koning Hoessein ziet het allemaal heel duidelijk, maar dat helpt hem niets. Wat heeft hij eigenlijk duidelijk te maken aan de Palestijnen? Dat ze toch geen kans hebben? Dat ze ook als ze 'schouder aan schouder' met het Jordaanse leger tegen Israël vechten opnieuw allemaal in de pan gehakt worden? Dat wil hij niet zeggen. Dat gaat lijnrecht in tegen het gevoel dat het recht zal zegevieren. Maar Israël dwingt hem én de Palestijnen iedere keer weer om het alternatief scherper te stellen. De Palestijnen spreken dat alternatief, dat zij heel goed aanvoelen uit: de koning staat niet achter ons, dus wil hij onze guerrilla liquideren. De koning wil dat niet, maar hij doet het uiteindelijk wél. Zolang hij het niet doet, spreekt hij van 'misverstanden'.

Er zijn aanwijzingen dat Hoessein in dat najaar van 1968 open stond voor een Israëliisch vredesplan. Het werk van Gunnar Jarring was vastgelopen. De Sovjet-Unie kwam met een vredesplan en Israël diende haar eigen voorstellen in. Maar de druk waarin de commando's

de koning gebracht hadden, weerhield hem ervan op de Israëlische voorstellen in te gaan. De commando's beheersten het beeld.

Op 26 december 1968 doen twee Palestijnse guerrilla's een aanval op een El Al toestel op de luchthaven van Athene. Ze gebruiken geweren en granaten. Een Israëlische passagier laat er het leven bij en verscheidene mensen worden gewond. Het was het werk van een afdeling van het Volksfront-Habash.

Radio Beiroet noemde de aanslag een grote overwinning voor de Arabische vrijheidsstrijders. Was deze uitdagende taal van invloed op het Israëlische besluit om een vergeldingsactie tegen Libanon te ondernemen? In ieder geval kreeg Libanon de volle laag.

De Israëlische aanval op de luchthaven van Beiroet (28 december 1968) bepaalt nu eerst onze aandacht bij de commandobeweging in Libanon.

5. Crisis in Libanon

Op de avond van 28 december 1968 landden een aantal Israëlische commando's per helikopter op de Internationale Luchthaven van Beiroet. Door de vliegcorridors te vermijden en laag boven zee te vliegen, werden ze door de niets vermoedende Libanezen niet opgemerkt. Zelfs toen zij op het platform in het Arabisch instructies gaven, dat iedereen zo snel mogelijk moest verdwijnen, had men niet door dat de vijand zou toeslaan. Een vliegtuig waarin de passagiers al hadden plaatsgenomen, werd inderhaast ontruimd.

Dat er iets ernstigs aan de hand was, drong pas tot de aanwezigen door, toen dertien toestellen van Middle East Airlines door enorme explosies in deerlijke wrakken veranderden.

De hele operatie had krap 45 minuten geduurd. Er waren geen slachtoffers gevallen. De materiële schade beliep zo'n 200 miljoen gulden, maar de morele klap kwam harder aan en stortte Libanon in een crisis, waarin de republiek in zijn bestaande vorm bijna ten onder ging.

Voor Israël heette deze operatie een 'vergeldingsactie' voor de aanval die twee Arabische commando's op 26 december hadden uitgevoerd op het El Al toestel op het vliegveld van Athene.

Engeland en Amerika lieten zich afkeurend uit over de Israëlische stunt in Beiroet en op 31 december nam de Veiligheidsraad een resolutie aan die Israël veroordeelde en Libanon het recht toekende van Israël schadevergoeding te eisen.

Of Israël met de operatie het effect beoogd heeft dat in Libanon optrad, is ons niet bekend. Maar het effect wás er en het was bijzonder ernstig.

In het najaar van 1968 was het duidelijk geworden, dat de commando's hun bases voor een deel van Jordanië naar zuid Libanon verplaatsten. De redenen daarvoor waren: verhevigde activiteit van de Israëlische strijdmacht aan de bestandslijn met Jordanië en de toenemende spanning tussen de commando's en het Jordaanse leger. Daarbij kwam dat het grensgebied tussen Libanon en Israël geschikt is voor guerrilla-activiteiten. Het is heuvelachtig, bebost en heeft op vele plaatsen geen duidelijke grensafscheiding. Bovendien kan men de Middellandse Zee gebruiken, die de meeste tijd van het jaar met kleine vaartuigjes zonder gevaar te bevaren is.

De reactie van de Libanese autoriteiten op het binnenkomen van aanzienlijke aantallen commando's, was zoals de Libanese reactie altijd is, wanneer zich de wolken aan de politieke hemel samenvakken: men ontkende het feit eenvoudig. Later negeerde men het en toen ook dat niet meer vol te houden was, zei men vergoelijkend dat het zo'n vaart wel niet zou lopen.

Intussen was de olijvenoogst binnen en begonnen de boeren het land te bewerken. De aanwezigheid van de commando's werd hinderlijk. De bevolking klaagde over voedsel-afpersing.

Achtereenvolgens hadden troepen van El Fatah, El Saiqa, de P.L.F. en het Volksfront Habash zich in zuid Libanon gevestigd, wat tevens inhield dat zij in de steden kantoren onderhielden, contact zochten met de pers en uit de kampen nieuwe strijders recruteerden. Veel later, pas in mei 1969, kwam het Arabisch Bevrijdingsfront er bij.

De commando-beweging werd in Libanon als een zak poot aardappelen in de vette klei uitgeschud. Aan mankracht was geen gebrek met 15 vluchtelingenkampen die 20% van de Palestijnse vluchtelingen herbergden. Voor financiële acties was Libanon een ideaal terrein. De rijke Palestijnen, die in 1947 hun zaken naar Beiroet verplaatst hadden om voor de bui binnen te zijn, en ook de Libanese zakenlieden die er na 1948 door de monopoliepositie van Libanon als doorvoerland niet slechter op waren geworden, hadden wel een gewetens-geldje voor de Palestijnen over. Oorspronkelijk waren zij, met hun collega's in Koeweit en andere florerende handelsplaatsen, zelfs de financiële ruggegraat van El Fatah. Die tijd was echter voorbij, nu Arabische en niet-Arabische mogelijkheden de commandobeweging begonnen te steunen op grotere schaal.

Minstens zo belangrijk was, dat Beiroet met vier universiteiten en een handvol hogescholen een centrum is van jeugdig ideologisch elan. De jeugd, het establishment beu, zat te wachten op een grijpbaar revolutionair doel, liefst met ingebouwd martelaarschap. De commando-beweging en de fedayien kregen dan ook grote aanhang in Libanon. Bovendien hadden de Palestijnen een aantal professoren aan de universiteiten. Zij hebben niet direct deelgenomen aan de ideologie achter de commando-bewegingen, maar zij hebben het politieke denken van hun studenten gevormd en gericht op nieuwe ideeën. Intussen bleven de universiteiten patriarchale instellingen, waartegen elk studentenverzet dood liep. Het kwam deze instellingen wonderwel te pas, dat de agressieve energieën van de studenten gericht konden worden op de Palestijnse bevrijdingsstrijd. Ook was het een factor van belang, dat in Libanon een vrij politiek partijleven floreerde. De pers, de radio en de televisie waren niet aan censuur of staatscontrole gebonden.

Komen we echter te spreken over de invloed van de politieke groeperingen in Libanon op het staatsbestel, dan blijkt Libanon niet zo democratisch te zijn, als het uiterlijk lijkt.³²

³² De Libanese pers omvat een groot aantal dagbladen, weekbladen en maandbladen, die uiteenvallen in de volgende categorieën:

- a) onafhankelijke bladen, doorgaans rechts georiënteerd;
- b) bladen die de Libanese partijen vertegenwoordigen;
- c) bladen die spreken voor een bepaald regiem in een van de Arabische landen;
- d) bladen die spreken voor een oppositiegroep van een bepaald Arabisch regiem;
- e) bladen die spreken voor een bepaalde commandogroep.

Voorzover wij de Libanese en niet-Libanese kranten gebruikt hebben als bronnen voor dit boek, worden ze vermeld in het aanhangsel op bladzijde 253. (*Niet opgenomen in deze digitale versie*) Het Libanese politieke stelsel hebben wij kort geschetst in een aanhangsel, waarvoor we verwijzen naar bladzijde 255. Een korte, maar voortreffelijke oriëntering in allerlei zaken die Libanon betreffen, vindt men in: Rudolf Weckerling e.a., *Libanon, Kleine Orientierung* (Beirut, Libanon 1970) [Evangelische Gemeinde zu Beirut, p. o. box 4018].

Een uitvoeriger beschrijving van de Libanese politieke partijen vindt men in het boek van Michael W. Suleiman, *Political Parties in Lebanon*, zie noot 19. Dit boek is wat de ontwikkelingen in de linkse partijen betreft niet up-to-date.

Van de juni-oorlog tot 3 december 1970 stond de Libanese Binnenlandse Veiligheidsdienst onder het leger. Daarna kwam de afdeling onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken.

President Franjieh, gekozen op 17 augustus 1970, loste daarmee een deel van zijn belofte in, het land te bevrijden van de zo gehate controle, die de geheime legerafdeling, het zgn. 'Deuxième Bureau' door middel van infiltraties met agenten in de publieke instellingen op het burgerleven uitoefende. Maar onder Franjieh's voorganger, president Charles Helou, speelde het Deuxième Bureau nog een geduchte rol.

Een bijzonder ondemocratische trek in de Libanese democratie is het stelsel van bevoorrechtiging, waardoor de bezittende klasse bij wijze van familietraditie het alleenrecht heeft op de parlamentszetels. Doordat de werkende klasse, met name de boerenstand, economisch van de 'families' afhankelijk is, weten de politici uit deze families zich altijd weer van hun herverkiezing te verzekeren. De stembusstrijd in Libanon is in feite een invloedsstrijd tussen de rijken onderling, waarbij miljoenen worden uitgegeven om kiezers voor zich te winnen. Zo wordt het feodalisme op het platteland gehandhaafd.

Voegen we daarbij het feit, dat er iets meer Libanezen als 'emigranten' over de hele wereld verspreid leven dan er in het land zelf wonen en dat deze emigranten zorgen voor grotere en kleinere netwerken van handelsbelangen, dan is het beeld van de Libanese economie in grondtrekken geschetst. Natuurlijk worden de rijken steeds rijker. Men kan daar niet aan toe voegen dat de armen steeds armer worden. De rijken zien wel in dat een vergroting van de armoede de revolutie dichterbij haalt.

Tegen dit libertijns-feodaal establishment is al sinds de vijftiger jaren een merkbaar verzet gaande in Libanon, uiteraard een verzet van "links". Het ligt buiten het kader van ons onderwerp om deze oppositie in details te beschrijven. Slechts enkele opmerkingen, die de Palestijnse zaak raken. Allereerst de kwestie van het grootgrondbezit en de grondverkoop aan de zionisten.

In de Ottomaanse tijd verwierf de prominente Libanese familie Soersock een groot stuk land in de Esdraelon Vallei in Palestina voor "bewezen diensten aan de Sultan".

Toen na de Eerste Wereldoorlog de Soersocks, die in Beiroet woonden, van hun land gescheiden werden door het feit dat Palestina onder Brits en Libanon, als deel van Syrië, onder Frans mandaat kwamen, verkochten zij het land aan de zionisten. Daarvan werden 688 Arabische families het slachtoffer. Deze pachtboeren moesten in 1921 het land ontruimen. Tot het einde van de mandaatstijd (1948) zat de Palestijnse mandaatsregering met het probleem, voor deze mensen pachtgronden te vinden.

Dit Soersock-schandaal, dat begeleid wordt door een aantal soortgelijke landverkopen van Arabische grootgrondbezitters aan de zionisten, is een van de punten, waarop de linkse groepen het feodalisme aanvallen. Niet ten onrechte wordt er door links op gehamerd dat het feodalisme mede verantwoordelijk is voor de vestiging van de staat Israël.³³

³³ R. John and Sami Hadawi, *The Palestine Diary*, Vol. I, Chapter XII: Immigration, Land Settlement and Development, p. 217-236 (vergelijk noot 1).

De groepen die in dergelijke dingen een reden zien om de Libanese staat ondersteboven te keren, waren dus uiteraard sympathisanten van de Palestijnen.

Toen de commando's in zo grote getale naar zuid Libanon trokken, vreesde men voor een polarisering, die de moslimbevolking achter de Palestijnen zou stellen, terwijl dan de christenen uit vrees voor een Israëlische invasie in zuid Libanon een zo groot mogelijke neutraliteit zouden willen bewaren. Men verwachtte dat deze polarisatie tot een burgeroorlog zou leiden, waarbij men teruggacht aan 1958, toen de Libanese economie een grote klap kreeg door precies zó'n burgeroorlog.

We kunnen hier al stellen, dat dit gevreesde polarisatieproces uitgebleven is. De scheidingslijn voor of tegen de commando's bleek in de verdere ontwikkelingen zowel dwars door de moslimgroepen als door de christengroepen te lopen. Dat bewees dat de tegenstelling, die in 1958 tot een burgeroorlog kon leiden, achterhaald was door nieuwe ontwikkelingen.

Totaal achterhaald bleek ook de gedachte dat de Libanese christenen speelden met de idee van een joods bolwerk in Palestina en een christelijk bolwerk in Libanon als tegenwicht tegen de Islam, die het verdere Midden-Oosten beheerst. Heeft een dergelijke gedachte al ooit gespeeld in kringen van de Libanese Maronieten na de Eerste Wereldoorlog, zéker na 1967 hebben alle Libanese christengroeperingen zich duidelijk tegen de staat Israël opgesteld.

Het ligt o.a. aan het algemene secularisatieproces, dat de tegenstelling moslims-christenen niet meer het eerste is, waaraan men denkt als potentieel gevaar. Dit leeft nog wel bij de Armeniërs, die in de halve eeuw die zij als ballingen in de Arabische landen doorbrachten, vrijwel allen de nationaliteit van het gastland hebben gekregen. Maar dit gaat bij hen meer terug op het trauma van de moordpartijen die de Turken onder hen aangericht hebben, dan op een reëel gevaar dat hen zou bedreigen van de zijde der Arabische moslims.

Het verschil tussen de rechtse groepen in Libanon die het establishment beheersen en de linkse oppositie, is met betrekking tot Israël en de Palestijnen, dat de rechtsen wel de staat Israël afwijzen, daarbij echter niet zo ver gaan, dat zij de onafhankelijkheid en integriteit van de staat daarvoor op het spel willen zetten. Ze willen dus wel erkennen dat de Palestijnen het recht hebben naar de wapens te grijpen om hun land te heroveren, maar wanneer de uitoefening van dit recht inhoudt, dat Israël dit vergeldt aan Libanon, roepen zij de Palestijnen een halt toe, desnoods met geweld, zoals in 1969 zou gebeuren. De confrontatie met Israël gingen zij steeds uit de weg. Dit wordt natuurlijk door 'links' als verraad gebrandmerkt.

Zo kwam het dat linkse demonstranten in Beiroet de straat op gingen toen op die beruchte zaterdagavond 28 december 1968 overal in de stad de telefoons rinkelden en ooggetuigen van de heuvels nabij het vliegveld hun opgewonden verslag uitbrachten over het unieke vuurwerk dat de Israëlische commando's op de luchthaven hadden ontstoken.

De verontwaardiging was nationaal en richtte zich ook in rechtse kringen tegen de lamlendigheid van de Libanese Veiligheidsdienst, die de vijand vrij spel had gelaten.

Het verhaal deed de ronde, dat de minister van Defensie onvindbaar was en dat de chef-staf van het Leger dronken uit een nachtclub gesleept werd. Waar of niet waar, iedereen was er van overtuigd, dat het Libanese veiligheidssysteem geen knip voor de neus waard was. De natie was diep geschokt. Het was een psychologische voltreffer. In de grote steden, vooral in Beiroet, ontstond een enorme chaos door de wilde demonstratie die geopend werd door linkse groepen, waaronder zich allereerst de studenten weerden.

Het was onder de studenten het hele najaar al bijzonder onrustig geweest. In november hadden zij gedemonstreerd tegen de beperkingen die koning Hoessein de commando's oplegde en de zaak was bijzonder hoog gelopen toen een tegendemonstratie was ontketend door een groep rechtse studenten van de St. Joseph Universiteit, geleid door de zoon van Pierre Gemayel, de falangisten-leider, die toen minister van Binnenlandse Zaken was. Alle smeulende vetes vlamden weer hoog op en het jaar 1968 eindigde met tientallen doden en gewonden. De autoriteiten maakten de werkelijke cijfers nooit bekend.

Het studentenprotest nam de vorm aan van een staking, die werd overgenomen door allerlei moeilijk te identificeren groepen, wat het spontane karakter bewijst waarmee het volk zijn ongenoegen over de slappe regering uitte.

De ministers kibbelden over de vraag wie verantwoordelijk was voor het ontbreken van voldoende veiligheidsmaatregelen op de luchthaven, een typisch staaltje van het totale gemis aan gevoel van regeringsverantwoordelijkheid als ploeg, dat nu eenmaal inherent is aan het [minoriteiten-systeem](#) van het land.

Daarmee raken we aan dat levensgevaarlijke probleem, dat door de geëmotioneerde demonstranten in die dagen nog niet duidelijk onderkend werd. Om Libanon een regering te geven die inderdaad zó krachtig kan optreden, dat zij tegenwicht biedt tegen een Israëliëse actie, zouden de 10 religieuze groepen, dwars-doorsneden door 6 politieke partijen, de regering mandaten moeten geven, die in het eigen vlees snijden. Die groepen zijn er nu juist op uit om aan de regering steeds een minimum aan handelingsvrijheid te geven, omdat ze vrezen dat een krachtige regering het precaire evenwicht tussen de groepen onderling zal verstoren. Er heerst een groot wantrouwen tussen die groepen onderling, men heeft veel oude vetes, men bedriegt elkaar, maar tegelijk heeft iedereen er belang bij dat men elkaar niet in de haren vliegt, want in Libanon kan men goed geld verdienen zolang de pistolen maar onder de bedden blijven liggen. Nu was er opeens een nationale roep om een krachtige regering en slechts weinigen beseften dat dit niets meer of minder betekende dan *revolutie*.

Dit zou echter in het komende halfjaar wel tot de Libanezen doordringen. De economie van het land begon al gauw te stagneren. Als teken daarvan vermelden wij dat er begin mei 1969 geconstateerd moest worden, dat de helft van de deposito's in Libanon naar Amerikaanse banken was afgevloeid, die een rentevoet gaven van 8,5%, terwijl de banken in Beiroet niet hoger kwamen dan 5,5%. Zoals overal werkt een welstandsverlaging

ontnuchterend en de algemene malaise is dan ook een belangrijke oorzaak van het gestadig verlies aan sympathie dat de Palestijnen leden.

Een opinieonderzoek van uitgeverij El Nahar in Beiroet wijst uit dat er in april 1969 slechts 40,5% van de geënquêteerden onvoorwaardelijk de Palestijnen willen steunen, tegen 78,9% in september 1968. Het opinieonderzoek toonde tevens aan, dat er een stijging was in het percentage Libanezen, die voor een vredelievende oplossing van het conflict met Israël waren, nl. 33,8% in april tegen 26,7% in september 1968.

De stakers, de studenten voorop, eisten van de Libanese regering na de aanval op de luchthaven: invoering van de militaire dienstplicht, verdediging van het zuiden, vrijlating van de gearresteerde demonstranten, compensatie aan de families van de slachtoffers.

Op 8 januari 1969 trad de regering van dr. Abdoellah Yafi af, op 15 januari vormde Rachid Karami een 'nationaal kabinet' dat de volgende dag alweer uit elkaar begon te vallen. Op 23 januari kwam hij met een gereorganiseerd kabinet tevoorschijn, dat van de oppositie in het Parlement een 'bestand' kreeg van twee maanden.

Tot ieders verbazing hield dit kabinet het zelfs een maand langer uit, maar op 24 april moest Karami het dan toch opgeven.

Op dat moment was het algemene ongenoegen met de Libanese regering samengeballd in één verwijt: de commando's mogen niet vanaf Libanees grondgebied opereren tegen Israël. Deze bepaling, die overigens al bestond voor er een Israëlsche helikopter aan de lucht was verschenen, maakte de toenemende aanwezigheid van de commando's in zuid Libanon natuurlijk tot een farce.

Natuurlijk was het niet de bepaling zelf, maar de uitvoering ervan door het Libanese leger, die de gemoederen hoog deed oplopen. De zaak was aanleiding voor de linkse organisaties om op 23 april een demonstratie te houden. Ook de P.S.P. (Progressieve Socialistische Partij) van Kamal Joemblatt, de enige legale socialistische partij uit die dagen, deed mee.

De falangisten kwamen onmiddellijk in het geweer. Hun leider, Pierre Gemayel verklaarde dat Libanon kalmte en stabiliteit nodig had en dat de studenten moesten studeren en niet aan politiek doen. Dat had hij beter niet kunnen zeggen, want de linkse studenten herinnerden zich nog best, dat zijn zoon nog geen twee maanden geleden slaags geweest was met de linksen. Zij vonden het hoog tijd voor de Palestijnen om de barricades op te gaan. Er ontstond voor de gelegenheid een nieuw front, waarin dissidenten van de Libanese Communistische Partij samen gingen met groepen van de Arabisch Nationalistische Beweging en de Ba'athisten in Libanon, voornamelijk dié Ba'athisten die tegen het regiem in Syrië waren.

De Sovjet-Unie kwam onder felle kritiek van links, waar men er een verwijt van maakt, dat Moskou niet meer wil doen, dan de Palestijnen terugbrengen in de toestand waarin zij van 1948 tot 1967 verkeerden.

In diezelfde week was de strijd met Israël op alle fronten bijzonder hevig.

Het Libanese kabinet probeerde nog wat olie op de golven te gieten door wat te zwaaien met een ontwerpwet voor de invoering van de militaire dienstplicht. Het ontwerp lag al jaren in de kast. Men hoefde er alleen maar het stof af te blazen.

Op dezelfde dag (23 april) liep de zaak volkomen uit de hand. In Beiroet ontstond een vuurgevecht tussen de politie en de demonstranten. Zes doden. Achtduizend Palestijnen van het Ain El Hilweh Kamp bij Sidon marcheerden op naar de stad, waar het al gauw stenen gooien en schieten werd. Ook hier doden en gewonden. In Tripoli, de rode stad van Libanon zag men soortgelijke tonelen.

Het kabinet dat tóch al bijeen was, kon de noodtoestand voor vier dagen afkondigen, er werd militaire censuur ingevoerd op pers, radio en televisie en een uitgaansverbod werd van kracht.

De onrust was snel bedwongen. Legereenheden rukten in voorbeeldige discipline de steden binnen met gepantserde wagens, die nog wel een jaar lang tot het straatbeeld van Beiroet zouden behoren. Er werden de nodige lieden opgepikt, waarbij bepaald niet zachtzinnig met de arrestanten werd omgesprongen. De meeste arrestatiebevelen konden niet uitgevoerd worden, omdat de lui onderdoken. Uiteraard had het Deuxième Bureau de hand in alles; de ingevoerde noodtoestand gaf de vrije hand aan de militaire autoriteiten.

De 25ste april moest de regering Karami aftreden. Het Parlement uitte boosheid over het optreden van de veiligheidstroepen tegen de demonstranten. Ook wilde men nu onverwijld de militaire dienstplicht invoeren, men wilde dat de gearresteerden onmiddellijk werden vrijgelaten, enz.

Karami zei bij zijn aftreden, dat geen regering een standpunt kon innemen, zonder het land te splitsen: ófwel de regering steunt de commando's onvoorwaardelijk en loopt het risico van een Israëlische vergelding, die het bestaan van de staat in gevaar brengt, óf de regering legt de Palestijnen aan banden en Libanon komt in gevaar door de oppositie.

In menig opzicht bleek Libanon beter regeerbaar zonder dan mét regering in de periode van 24 april tot 25 november, maar voor de economie was deze periode funest.

Omdat het Parlement, ja niemand in Libanon, aan het alternatief dat Karami zo duidelijk geformuleerd had, kon ontkomen, was er voor de regeringscrisis geen oplossing.

Belangrijk was dat president Charles Helou in deze toestand meer initiatieven kon ontwikkelen. Hij heeft zijn land met grote handigheid door deze levensgevaarlijke crisis geloodst, zonder een ogenblik zijn kalmte te verliezen.

Op 6 mei houdt president Helou zijn befaamde toespraak. Hij herdenkt dat 50 jaar geleden Libanese en Syrische verzetshelden door de Turken werden terechtgesteld

(Martelarendag). De president zegt in zijn toespraak, dat Libanon achter de Palestijnen blijft staan, maar binnen de grenzen van de Libanese soevereiniteit. Dat wil dus zeggen, dat Libanon de commando's binnen de perken zal houden. De president zegt ook dat Libanon niet overhaast tot beslissingen zal komen aangaande de commando-crisis, maar tezamen een plan zou uitwerken met andere Arabische landen.

Op 27 april had de Libanese regering besloten de Arabische Liga te verzoeken een spoedzitting te houden. Op de Arabische topconferentie in augustus 1967 was immers besloten dat de Arabische landen de commando-activiteiten tegen Israël zouden steunen voor zover ze plaats vonden vanuit Egypte, Syrië en Jordanië, maar niet vanuit Libanon. Een dag later ziet Libanon weer af van het voornemen een Arabische top bijeen te roepen. President Helou had toen al duidelijkheid verkregen omtrent de houding van zijn collega Nasser. Nasser nam het standpunt in dat de commando-beweging overal onder controle van de gastlanden moet blijven en uit de uitlatingen van de Egyptische president in het voorjaar en de zomer van 1969 valt af te leiden, dat hij onvoorwaardelijk achter de handhaving van de Libanese staat stond, ook al moesten de commando's daar een veer voor laten.

Daarbij speelde Nassers zin voor realiteit een rol. Hij wist dat de commando-beweging alléén nooit het gestelde doel, herovering van Palestina zou kunnen halen. Hij heeft nooit uit het oog verloren, dat de commando-beweging in de militaire verhoudingen niet meer was dan een bijverschijnsel en vaak een hinderlijk bijverschijnsel.

Noch Nasser, noch enige Arabische regering neemt de Palestijnen ernstig, als zij via hun PLO op 29 april 1969 een verklaring publiceren, waarin staat dat de commando's, vastbesloten om hun vaderland te bevrijden, 'moeten kunnen opereren vanuit elke Arabische stelling rond het bezette vaderland'. De verklaring stelt verder dat de omringende Arabische landen 'dit moeten realiseren en de Palestijnse Revolutie en haar commando's bijstaan in plaats van hindernissen op hun weg te plaatsen. Zij moeten ophouden op te treden als de politie-agent, die de vijandelijke posities en de vuurlinies verdedigt'. Van zulke verklaringen kon de politicus Nasser zich niets aan trekken, al is het stellig zó dat de Arabier Nasser een hart had dat warm klopte voor de Palestijnen.

President Helou kon dus zijn gang gaan en vanaf die 6 mei-rede was het duidelijk hoe Libanon zich uit de nesten ging bevrijden. Gladjes ging dit niet. President Helou werd voor de voeten gelopen door premier Karami, die uiteraard verplicht was alles te doen teneinde Libanon weer een regering te geven. Als aan het einde van die maand mei Karami zowaar optimistisch wordt en de rechtse partijen bij toerbeurt verklaringen uitgeven dat er tussen het leger en de commando's geen meningsverschillen bestaan - een typisch staaltje van Libanese struisvogelpolitiek - houdt president Helou, zonder Karami te raadplegen een toespraak voor radio en televisie. Dat gebeurt op 31 mei. De president wenst het beste aan de Palestijnen, hij staat achter hun bevrijdingsstrijd, maar hij herhaalt dat de Libanese integriteit hem boven alles gaat. Hij beroept zich op zijn ambtseed. Zijn rede boort iedere illusie dat het tussen de commando's en Libanon tot een compromis kan komen in de grond.

Karami is woedend en verschijnt op 3 juni voor de Libanese televisie. Hij oefent kritiek op een passage van de presidentiële toespraak, waarin Helou had verwezen naar het Defensiepact van de Arabische Liga en het in 1964 ingestelde Verenigd Arabisch Militair Commando. Daarmee had Helou duidelijk te kennen gegeven, dat hij de oplossing zag op inter-Arabisch vlak. Karami werkte op het nationaal Libanese politieke vlak en moest derhalve uitgeschakeld worden.

Karami heeft voor zijn tegenactie tegen de president steun gezocht bij Joemblatt. Zijn toespraak schreef hij in het huis van deze socialistische Druzenleider, die hem wel iets van de tekst ingefluisterd zal hebben. Dit theaterstukje eindigde met een jammerlijke afgang voor Karami. Daarmee eindigde ook de speculatie dat Libanon tijdelijk een militaire regering zou krijgen.

In deze ontwikkeling zijn twee momenten belangrijk geweest. Ten eerste was een bemiddelingspoging mislukt o.l.v. Hassan Sabry El Kholy, de man die Nasser er altijd op uitstuurde als er buiten Egypte iets te lijmen viel. Van 7-11 mei werden in het presidentiële paleis besprekingen gevoerd, waaraan Yasser Arafat deelnam. Arafat was niet tot concessies te bewegen. Nadat op 11 mei het overleg was afgebroken, verklaarde de radio van El Fatah, dat aan de verlangens van de commando's inzake vrijheid van handelen niet was tegemoetgekomen en ook de beperkingen t.a.v. de vluchtelingenkampen niet waren opgeheven.

Het tweede beslissende moment kwam op 26 mei. Vóór de laatste hand gelegd werd aan de kabinetsformatie, stuurde Helou de Egyptische ambassadeur in Libanon, Ibrahim Sabry met een belangrijke boodschap naar Nasser. Het is ons niet bekend geworden, wat die boodschap behelsde, maar in het licht van de voorafgaande en de volgende ontwikkelingen moet het wel iets geweest zijn in de geest van:

'Meneer de President, Als er nu een Libanees kabinet gevormd wordt, blijven we in de ellende zitten. Maar zonder een definitieve toezegging Uwerzijds dat U UW gezag zult inzetten om de commando's tot de orde te roepen, kan ik het gevaar van deze kabinetsformatie niet afwenden.'

Wij stellen ons het antwoord van Nasser aldus voor:

'Meneer de President, Ik sta volkomen achter U.'

Daarbij kan het voor Nasser een rol gespeeld hebben ten koste van alles de inmenging van de Verenigde Staten af te wenden. Er gingen namelijk geruchten dat de Amerikaanse ambassadeur in Libanon aangeboden had de Libanese regering bij te staan bij het waarborgen van de onafhankelijkheid. Een woordvoerder van het State Department verklaarde op 19 mei, dat Washington niet had aangeboden troepen te laten landen in Libanon. Het een sluit echter het ander niet uit.

Een ander obstakel dat gevormd werd door Karami en al diegenen die zo snel mogelijk de Libanese staatsmachine weer aan het draaien wilden krijgen, daartoe bewogen door de

economische malaise, was de pro-Palestijnse stemming in het Libanese publiek, dat nog niet bekomen was van de schok van de 28ste december.

Het was echter een minderheid geweest die in december '68 en april '69 op de barricades te vinden was, in december echter met een algemene weerklank in het verontwaardigde volk, in april met een duidelijk geformeerde rechtse oppositie tegenover zich.

Op zichzelf was de linkse oppositie niet sterk genoeg om iets te kunnen uitrichten, maar de zaak zou anders komen te liggen, als groepen van de bevolking uit verontwaardiging over het optreden van het leger tegen de commando's gemene zaak met de linksen zouden maken.

Om deze reden heeft de Libanese regering steeds het uiterste gedaan om het optreden van het leger te rechtvaardigen met het argument, dat Syrië, via de commando-organisatie El Saiqa zich in de binnenlandse aangelegenheden van Libanon mengde.

Syrië heeft dat tot op zekere hoogte ook werkelijk gedaan, maar geen ogenblik is die inmenging gevaarlijk voor Libanon geweest. Daarmee heeft Syrië Libanon eigenlijk een grote dienst bewezen. Want als er iets is wat in de Libanezen weerstand opwekt dan is het de gedachte nog eens bij Syrië te worden ingelijfd.

Een krant als EL NAHAR, gewoonlijk betrouwbaar, gaat op 7 mei 1969 een breed uitgemeten rapport publiceren over de incidenten die zouden hebben plaatsgevonden tussen El Saiqa en het Libanese leger. Daaraan was een legercommuniqué voorafgegaan op 5 mei, waarin El Saiqa met name genoemd werd. Leden van El Saiqa hebben volgens dit communiqué drie maal een aanval gedaan op een legervoertuig in de buurt van Hasbaya in zuid Libanon, alles op 4 en 5 mei. Het legercommuniqué voegt er aan toe: 'Met pijnlijke gevoelens overweegt de Libanese strijdmacht welke gevolgen deze onverantwoordelijke incidenten kunnen hebben in de zin van afschrikkende militaire maatregelen, die ingegeven worden door de vereiste veiligheid van het leger en de handhaving van de moraal.'

Een dag eerder beweerde de Libanese krant EL JARIDA (4 mei) dat president Nasser, die in het afgelopen weekeinde president Attassi van Syrië ontving in Cairo, 'zijn ongenoegen tot uitdrukking bracht over het feit, dat Syrië zich mengde in de Libanese binnenlandse aangelegenheden'.

Ondanks het feit dat ex-premier Yafi na een gesprek met Attassi op 30 april verklaard had, dat de rapporten in de Libanese pers over de Syrische interventie niets anders dan 'zeepbellen' waren, gonsde het die dagen van de geruchten over schermutselingen met El Saiqa, waarbij zelfs El Fatah betrokken zou zijn.

Op 7 mei schrijft EL NAHAR dat het eerste incident met El Saiqa plaats vond te Deir Mimas, vlak bij de Israëliëse grens. Het Libanese leger kwam daar met El Saiqa in

botsing en dit zou, volgens Nahar, de onmiddellijke oorzaak geweest zijn van de demonstraties van de 23ste april.

EL NAHAR verklaarde verder dat El Fatah niets te maken had met het tweede incident dat plaats vond op 26 april, toen het Libanese leger contact maakte met El Saiqa-troepen in de omgeving van Hasbaya. Eenzelfde soort incident vond plaats op 29 april. Deze gezaghebbende krant doet het dus voorkomen, alsof de demonstranten zich voor niets opgewonden hebben. Het Libanese leger heeft in werkelijkheid niets gedaan tegen de commando's, alleen maar tegen die commando's, die in El Saiqa Libanon zijn binnengedrongen om onder de dekmantel van deze organisatie ten gunste van Syrië in Libanon te interveniëren.

Dit alles was zonder meer verspreiding van valse geruchten, die nota bene door Syrië zelf in de hand gewerkt werden door de scheldcampagne van Radio Damascus en de Syrische kranten tegen Libanon.

Dat El Saqa niet met 2500 man aanwezig was, kon iedere journalist ter plaatse vaststellen. Bovendien was het bekend, dat er binnen de kring van de Ba'athisten, die in Damascus regeerden, zowel voor- als tegenstanders waren van een interventie. Om precies te zijn: Jedid was vóór, maar Assad was tegen, net zoals later in de interventie in Jordanië (september 1970). Natuurlijk was iets van dien aard wel gaande, maar de omvang rechtvaardigde niet de gevolgtrekking die men er in Libanon uit trok.

Hoe dan ook, het ging er bij de Libanezen in als koek en de omslag die dit teweegbracht in de publieke opinie, was duidelijk voelbaar.

Het derde en grootste obstakel dat president Helou te nemen had, was de commandobeweging zelf. Hiermee komen we te spreken over de kern van de zaak die zich tegen het Libanese decor afspeelde.

Het Palestijnse nationalisme had in de eerste dagen van februari 1969 een mijlpaal bereikt met de besluiten van de vijfde zitting van de Palestijnse Nationale Raad te Cairo. Yasser Arafat, tot voor kort een vrijwel onbekend man, die zijn kracht had gevonden in het organiseren van guerrillacellen, dook uit zijn anonimiteit naar boven. Hij werd gekozen tot voorzitter van het Uitvoerend Comité van de PLO en nam daarmee de plaats in van Ahmed Shoekeiry, die op 24 december 1967 was afgetreden en wiens voorzitterschap tijdelijk was waargenomen door Yahya Hamoeda.

Ook was de structuur van de PLO ingrijpend gewijzigd. Er was ruimte gemaakt voor de splintercommando-organisaties, die konden toetreden als zij wilden. Tegelijk was El Fatah binnen de PLO van een dominerende positie verzekerd, niet in het laatst door de benoeming van Arafat.

Als derde punt noemen wij de beginselverklaring, waarin de Bevrijdingsbeweging stelde een vrije democratische samenleving in Palestina te beogen voor alle Palestijnen: moslims, christenen en joden.

De formulering van deze doelstelling maakte het de gematigde kringen in de Arabische landen gemakkelijker om de bevrijdingsbeweging toe te juichen. De dagen van Shoekeiry's gezwets waren voorbij. De Palestijnse bevrijdingsstrijd was niet gericht op de uitroeiing van de joden, maar tegen het zionisme, dat door de Raad wordt gezien als 'een bederf van de menselijke betrekkingen dat leidt tot vijandschap en afkeer van de joodse massa, omdat het een beweging is die de geest van het antisemitisme weer doet opleven'.

Er is over die doelstelling enorm gediscussieerd. De vraag is altijd weer, of die Arabieren die met overtuiging zoiets poneren, zichzelf voldoende kennen om serieus genomen te worden. De eerlijkheid de verklaring trekken wij niet in twijfel, maar het blijft voor ons de vraag, of de Palestijnen wel achter de verklaring staan en niet alleen maar achter de leiders die de verklaring opstelden. Hoe het ook zij, de commando-beweging was een veel acceptabeler zaak geworden in de Arabische wereld.

Daarbij speelde ook de Arabische romantiek een rol. Yasser Arafat werd in de verhalen afgeschilderd als een soort van Arabische Rode Pimpernel, een figuur die dan eens hier en dan eens daar opdook, die grenzen passeerde zonder dat iemand hem opmerkte, die de stoutste stukjes uithaalde zonder ooit gesnapt te worden, enz., enz. De meisjes in Amman hadden in december 1968 een adoratie voor Arafat, zoals in het westen voorkwam onder Beatle-fans. De man zelf is een nuchtere ingenieur, die zich met een enorme gepassioneerdeheid kan inzetten, maar altijd beteugeld wordt door zijn redelijk denken. Hij is bovendien - en ook dat is zeer zeldzaam onder de Arabieren - een goede organisator en een goede bemiddelaar in conflicten tussen de commando-organisaties. Hij werd dus op die historische zitting van de Palestijnse Nationale Raad van een ondergrondse cellenbouwer opeens een bovengrondse leider. Als voorzitter van de PLO zou hij ook de Palestijnen vertegenwoordigen in de Arabische Liga en zijn functie zou hem in direct contact brengen met Arabische staatshoofden en politici van de eerste rang.

De aandacht van de wereld was op de Palestijnen gevallen door enkele acties van de commando's zoals de kaping van een El Al Boeing op 23 augustus 1968 en de befaamde aanslag op het El Al toestel te Athene op 26 december 1968, dat de inleiding werd tot het drama in Libanon. Dat ging zo voort met een aanval op een El Al toestel op de luchthaven bij Zürich, waarbij bleek dat het El Al personeel van terugschieten wist.

Op 26 februari, de dag na de dood van Levi Esjkol, vond er een ontploffing plaats op de luchthaven Lydda, op 6 maart gebeurde hetzelfde in de Hebreeuwse Universiteit. Een dag later verrassen de commando's de wereld met een raketaanval op de haven van Elath.

Het blijft dan een poosje rustig, tot op 31 mei de olieleiding van de maatschappij Tapline wordt opgeblazen op de Golanhoogte. Vanaf eind juni volgen er dan steeds meer aanvallen, waarbij de kaping van een TWA-vliegtuig naar Damascus op 29 augustus door het Volksfront-Habash wel een bijzonder ernstig incident was.

Er werd in en buiten de Arabische wereld meer afkeurend dan goedkeurend over deze aanvallen gesproken, maar er werd tenminste over hen gesproken. Zij waren een niet

langer te verzwijgen groep geworden. Ze dienden zich zelfs krachtig aan als volk en natie. Hun gelijk of ongelijk was op ieders lippen.

Men sprak in de Arabische landen over een 'gezondmakings-proces'. Eindelijk hadden de Palestijnen dan het heft zelf in handen genomen. Eindelijk hadden ze de hoop laten varen, dat Egypte, Syrië, Irak, Algerije, Jordanië of welke bevriende mogendheid dan ook voor hen de kastanjes uit het vuur zou halen. Voorbij waren de tijden van afhankelijkheid. Een natie is pas gezond als ze op eigen benen weet te staan.

In dit soort uitlatingen die wij optekenden uit de mond van professoren aan de universiteiten in Bagdad, Amman en Beiroet, zat wel een kern van waarheid. Het psychisch elan van de Palestijnse Doe-het-zelvers wás echt. Maar bij hen die dit van een afstand tevreden constateerden niet!

Er was natuurlijk geen sprake van dat de Palestijnen zelf de middelen opbrachten, die voor hun bevrijdingsstrijd nodig waren. Daarvoor waren zij toch altijd nog afhankelijk van de Arabische staten, in de eerste plaats van Egypte. Hoewel geen enkele Arabische staat zou dulden dat de Palestijnen zich zo sterk maken, dat zij Israël van de kaart kunnen vegen (dit voorrecht willen de staten aan zichzelf behouden), bewijzen de Arabische landen lippendienst aan de heroïsche strijd van het Palestijnse Volk.

Op 9 mei schrijft het dagblad EL NADWA (Mekka): 'El Fatah heeft het vertrouwen gewonnen van het Palestijnse Volk, van de Arabieren in Palestina en de erkenning van de Arabische landen wat betreft de commando-actie.' In deze lof van de Saoedische pers voor El Fatah, schuilt angst voor de linkse commando-groepen en hun ideeën over een totale revolutie in de Arabische landen. Op Palestinadag (herdenking van 15 mei 1948, opheffing van het Palestijns Mandaat) regent het complimenten voor de Palestijnen.

Irak betuigt sympathie met de heilige strijd door 10 spionnen te executeren; de burgers worden opgehangen, de militairen doodgeschoten. Intussen gaat het viermogendheden-gesprek van start en in het weekblad TIME van 12 mei lezen we dat Nasser bereid is Israël een realiteit te noemen.

Deze eerste aanloopjes naar een vredesregeling worden in de Arabische landen nauwelijks opgemerkt. Men is te vol van de successen op militair gebied. Zo schrijft EL AHRAM op 20 mei, dat de Palestijnse verzetsbeweging een keerpunt heeft bereikt. Er is namelijk een nogal opzienbarende commando-aanval uitgevoerd op een vooruitgeschoven Israëlische post, zuidelijk van de Damya-brug over de Jordaan. De Palestijnen hadden daar [de Palestijnse vlag](#) gehesen en El Ahram wees er op, dat de commando's in bezet gebied overal vertakkingen hadden.

Dat laatste was waar. Wij hebben dat op een verkenningstrek in april 1969 in de bezette gebieden ook geconstateerd. De jeugd sloot zich spontaan bij de commando's aan, de ouderen bekeken het met een mengeling van bezorgdheid en trots. De verbanden waren echter uiterst los en afgezien van de uitzonderingen betekende deze toeloop meer voor de geestdrift die zich van de Palestijnen meester maakte, dan voor de reële

krachtsverhoudingen. In ieder geval had El Ahram iets toe te juichen. Aan het Suezkanaal ging het in die dagen niet al te best.

Er waren zware luchtgevechten boven het kanaal en Jordaanse troepen raakten slaags met Israël in het gebied van Wadi Araba, zuidelijk van de Dode Zee. Het zou een warme zomer worden.

Er was in die tijd ook een enkele krant, die op de commando's kritiek gaf. Zo schrijft op 21 mei EL RAI AAM in Koeweit, dat het een fout van de commando's is Libanon in moeilijkheden te brengen. De krant meent dat zuid Libanon een ongeschikt operatieterrein is voor hun acties, een nogal vreemde opmerking.

Kritiek krijgen de commando's ook voor het opblazen van de olie-leiding op de Golanhoogte in de ochtend van 3 juni. Saoedi-Arabië geeft woedende commentaren, vooral als blijkt dat het marxistische Volksfront-Habash het gedaan heeft. Ook Heikal keurt de actie af. Voor het eerst komt de controverse tussen El Fatah en het Volksfront duidelijk in de publiciteit.

In Jordanië lijkt in die dagen alles koek en ei tussen de regering en de commando's.

Op 11 juni kon premier Rifai van Jordanië zeggen, dat zijn regering geen partij was in het conflict met de commando's. In een interview met het Beiroetse blad EL JARIDA had de Jordaanse minister van Binnenlandse Zaken, Akef El Fayez verklaard, dat zijn regering voortdurend overleg pleegt met de commando's en hun alle hulp gaf.

Intussen gaat men in de internationale diplomatie voort met het opzetten van de steken van het breiwerk dat later het Rogersplan genoemd wordt.

Charles Yost, de Amerikaanse ambassadeur bij de Verenigde Naties, die voor Washington de besprekingen voert in de vergaderingen van de Grote Vier, deelt mee dat Moskou het stationeren van UNO-troepen in principe aanvaardt (11 juni).

De commando's leven in een roes van grandeur. Arafat is met een delegatie in Khartoem. Daar is op 25 mei een staatsgreep uitgevoerd, die een totaal onbekend officier, Jaafar Noemeiri, aan de macht heeft gebracht en de commandoleider haast zich naar de Soedan, waar het nieuwe bewind op 15 juni een pro-Palestijnse demonstratie op touw zet. Arafat voert daar het woord: 'De Soedanese Revolutie is een verlengstuk van de Arabische Revolutie in zijn totaliteit.' Achteraf moet worden vastgesteld, dat de steun van Soedan de commando-beweging bitter weinig heeft opgeleverd.

Hoewel Arafat zijn kans waarneemt propaganda te maken voor de commando's, waar dit mogelijk is, blijft hij toch de realist die hij altijd geweest is. In een interview met het Egyptische weekblad EL MOESSAWAR, vlak na zijn bezoek aan Soedan, schrijft hij de nederlaag van juni 1967 toe aan negativisme bij de Arabieren. Over de bevrijdingsstrijd zegt hij: De weg is lang en de strijd is hard, maar in de activiteit van de commando's zie ik de overwinning als iets onvermijdelijks.'

Tekenend voor de stemming in de commando-beweging is ook de toon van 'De Stem van de Storm', de radio van El Fatah, die in Cairo gastvrijheid geniet. In de laatste dagen van juni pakt Radio El Fatah uit tegen Moshe Dayan, die zich cynisch heeft uitgelaten over de gesprekken van de Grote Vier in het licht van de Arabische activiteit aan de fronten. Die kwestie laten wij voor wat zij is; het punt waarop wij wijzen is, dat de commando-radio zich bezig houdt met de wereld-diplomatie over het conflict en ... er wordt in die dagen naar geluisterd.

Daarbij werd het vraagstuk van de commando-eenheid, of liever gezegd het ontbreken daarvan, in diezelfde dagen actueel door het verschijnen van het door de panarabische Ba'ath-partij in Irak gestichte 'Arabisch Bevrijdingsfront'. De Irakese Ba'ath had deze commando-organisatie gesticht begin 1969 om, zoals het heette, 'de Palestijnse bevrijdingsstrijd een panarabische dimensie te geven'.

El Fatah was niet zo gelukkig met de Irakese ijver om op het toneel te verschijnen en president Helou nog minder. Het binnenkomen van de Irakese commando's was een doorkruising van een overeenkomst die hij op 13 mei met de commando's bereikt had, namelijk om de situatie te 'bevriezen'.

Een knaleffect in de publieke opinie bereikten de commando's door het opblazen van de Israëlische olieleiding bij Haifa (24 juni). Dat was nog eens iets anders dan het opblazen van de transarabische olie-leiding op de Golanhoogte, waarmee het Volksfront-Habash in het eigen Arabisch vlees had gesneden! Jammer was, dat het effect ietwat bedorven werd doordat zowel El Fatah, als genoemd Volksfront, er aanspraak op maakten de Israëlische pijp te hebben opgeblazen. Dat er met de commando-eenheid iets niet klopte, werd iedereen duidelijk. Hoeveel commando-organisaties waren er eigenlijk? Wat wilden zij, wie waren de leiders, door wie of wat werden zij gesteund? Niemand wist het.

De schrijvers van dit boek begonnen navraag te doen. Wij stelden een voorlopige documentatie samen en raakten er danig mee in de knoop. Bestonden de Helden van de Terugkeer en het 'Regiment der Martelaren' nu nog, of waren zij opgegaan in El Fatah of een andere organisatie? Welke politieke bindingen hadden zij?

Bij het publiek bestond grote onzekerheid over de stand van zaken. Men sprak van wel zeventig organisaties. Dat was stellig overdreven, maar er hebben zeker een twintigtal van elkaar te onderscheiden commando-bewegingen bestaan, alleen niet allemaal gelijktijdig. Bij dat alles was het met de commando-eenheid toch ook weer niet zo droevig gesteld, als sommigen het wilden doen voorkomen.

Numeriek en materieel gezien beheerste El Fatah het beeld. Het Volksfront-Habash vormde in 1969 zoiets als een randstoring. Met de participatie van Fatah, Saiqa, PLO en het Volksfront-Hawatmeh in het militaire commando, dat 'Palestijns Gewapend Strijd Commando' genoemd werd, was eigenlijk een eenheid bereikt waarmee men tevreden kon zijn, zo oordeelde men in El Fatah-kringen. Die randstoring van het Volksfront-Habash zou in september 1970 een zware depressie veroorzaken in Jordanië. Daarin zou El Fatah

meegesleept worden in een noodweer, waarna de vraag van de commando-eenheid wel degelijk serieus aan de orde moest komen. Maar toen was het te laat.

Deze ontwikkeling toont aan dat El Fatah zich in de roes van de opkomst op een paar essentiële zaken heeft verkeken. Men heeft het gevaar van het ontbreken van een commando-eenheid die de Arabisch Nationalistische Beweging omvatte, totaal onderschat en men heeft niet beseft dat president Nasser achter Libanon (en later achter Jordanië) zou staan bij het inperken van de commando-activiteiten. Ook heeft het Volksfront-Habash beter dan El Fatah begrepen, dat de binding aan de Arabische regimens de ontbinding van de commando-beweging zou gaan betekenen. Habash heeft zich principiëler opgesteld en zijn organisatie voerde daarom de strijd op alle fronten, d.w.z. ook tegen de conservatieve krachten in de Arabische landen. Dit Volksfront was kleiner dan El Fatah, maar de ideologische vasthoudendheid en een consequent volhouden van de niet-gebondenheid aan de Arabische regimens en de PLO hebben tenslotte gemaakt dat dit Volksfront een van de hardste kernen is geworden van de Palestijnse Bevrijdingsbeweging. Het woord 'revolutie' is voor de leden van dit Front geen loze kreet.

Op 26 juni 1969 werd een delegatie van het Volksfront-Habash ontvangen door de voorzitter van de Presidentiële Raad van zuid Yemen, Salem El Roebei. Daarmee worden banden aangehaald, die later, na de burgeroorlog in Jordanië uiterst belangrijk zullen zijn voor het Volksfront. Het Volksfront vond in Aden een steunpunt, waardoor het de Arabische stormen die over de commandobeweging zouden woeden kon weerstaan. Bovendien lag Aden gunstig voor de aanvoer van wapens uit China. Het hele Zuid-arabische gebied vanaf Aden tot Oman geraakte in een gistingsproces, het schreeuwde om een linksgerichte guerrilla tegen de conservatieve vorstendommen. Dit alles werd in de zomer van 1969 door de meeste politici nog niet zo doorzien en de gewone man in de Arabische landen rondom Israël vond het ronduit onzinnig dat een commando-groep de totale revolutie in de Arabische wereld verbond aan de bevrijding van Palestina.

Zoals het altijd gaat met de Arabieren als iets lang duurt, men kreeg genoeg van die commando-kwestie. In Libanon wilde men overgaan tot de orde van de dag. Men wilde geld verdienen. In de kranten ging men de dagen tellen. Het werd de veertigste dag van de Libanese crisis. Het werd zelfs de vijftigste dag. Wat voor de drommel had dat te betekenen! Zelfs de juni-oorlog had niet langer dan 6 dagen geduurd. In de drie hete maanden juli, augustus en september gaan de scholen en universiteiten dicht en zoeken honderdduizenden Arabieren hun toevlucht in de koele berglucht van Libanon. In de zomer van 1969 liep het slecht met de toeristenstroom. De toeristencentra lagen nu wel niet direct naast de commando-bases (die er volgens een nota van de Libanese regering aan de Grote Vier en de Veiligheidsraad trouwens niet eens waren...), maar je wist toch maar nooit.

De zomervakantie had nog een ander effect. De studenten ontbraken op het toneel. De gangmakers waren weg. Beiroet is in die maanden een stille stad, waar alleen de zakenmensen de hitte trotseren, en 's avonds in eindeloze files naar de bergdorpen rijden. De soldaten zitten slaperig op de tanks en geschutswagens, die Beiroet nog altijd een grimmig aanschijn geven. Niemand heeft zin in demonstraties. Alle acties en reacties

worden via het papier gespeeld. Op Arafat wordt op 5 juli een aanslag gepleegd in Amman. Het wordt voor kennisgeving aangenomen.

Op 20 juli is de hele crisis in het Midden-Oosten vergeten, want dan landen de eerste Amerikaanse astronauten op de maan. De Moefti in Cairo heeft gezegd dat hij het er mee eens is en dat heeft de moslims gerustgesteld. Er waren hier en daar mensen die zich bezorgd hadden afgevraagd, wat die Amerikanen nu op de maan moesten, op hún maan wel te verstaan. Want de maan speelt een grote rol in het leven van de moslims.

De Libanese Shiieten, die voornamelijk in zuid Libanon wonen, winden zich begin augustus op over het repressieve optreden van de Irakese regering tegen de Shia-gemeenschap in zuid Irak, wegens spionage voor de CIA. Daaruit blijkt dat de Libanese Shiieten in die dagen nog in betrekkelijke rust leefden.³⁴

Dat werd anders, toen op 11 augustus de eerste luchtaanval door Israël op zuid Libanon werd uitgevoerd. Volgens berichten uit Tel Aviv was dit een tegenactie tegen de commando's, die in de maand juli 21 aanvallen hadden uitgevoerd vanaf Libanees grondgebied. Libanon diende een klacht in bij de Veiligheidsraad, waarin gemeld werd dat Israël napalm gebruikt had tegen burgers in zuid Libanon.

Op 13 augustus houdt president Helou een toespraak, waarin hij zegt dat de aanwezigheid van de commando's in zuid Libanon voor Israël een voorwendsel is tot agressie.

Op 17 augustus wordt een gesneuvelde commando van het Volksfront-Habash begraven. Hij is de eerste Droeze die omkomt en dat is aanleiding voor Kamal Joemblatt om het spreekgestoelte te beklimmen. De begrafenis gaat over in een massabijeenkomst, die duizenden mensen op de been brengt. Joemblatt valt de Libanese regering fel aan. Hij wil dat de Libanese leiders aftreden om plaats te maken voor de jeugd en wenst dat het gehele Arabische gebied verandert in een tweede Noord-Vietnam. Daarmee neemt hij de kreet van de commando's over dat de Arabische buurlanden van Israël 'Hanoi's' moeten worden voor de commando-beweging.

Het kan verkeren. Na het Akkoord van Cairo (3 november) wordt er een nieuw kabinet gevormd door Karami en daar vinden we dan de weliswaar nog jeugdige Joemblatt (net 50 jaar geworden) terug als minister van Binnenlandse Zaken. Hij zal zich dan, overigens zeer verdienstelijk, wijden aan de taak te voorkomen dat Libanon verandert in zoiets als Noord-Vietnam, en nog wel in een kabinet, waarin Karami (twee jaar jonger dan Joemblatt) premier is.

³⁴ De Shia-beweging is een modaliteit binnen de islam, die vasthoudt aan een leidersprincipe dat door de goddelijke voorzienigheid is gebonden aan de *imman*, in tegenstelling tot de Soennieten, die elke vorm van 'priesterschap' afwijzen en de leiders kiezen op de grondslag van een menselijke beslissing.

De Shiieten zijn onderling verdeeld in een aantal submodaliteiten, afhankelijk van strijdvragen over de echtheid van diverse immans. Zie: Pierre Rondot, *Der Islam und die Mohammedaner von Heute* (Stuttgart 1963) p. 210 e.v. [Schwaberverlag].

Begrafenissen worden de gelegenheden bij uitnemendheid om mensen op de been te krijgen en toespraken ten gunste van de commando's te houden. Een dag na de Droezen-begrafenis, vindt de begraftenis van een Fatah-commando plaats in Tripoli en een enorme menigte stroomde samen. Demonstraties waren verboden, maar begraafenissen niet.

De spanning tussen de Libanese regering en de commando's is aanzienlijk opgelopen door het gevecht tussen legertroepen en gewapende Palestijnen in het Nahr el Bared-vluchtelingenkamp, noordelijk van Tripoli. In dat kamp waren de Palestijnen begonnen met de bouw van een nieuw hoofdkwartier voor het Palestijns Gewapend Strijdcommando. Nu zijn vluchtelingenkampen geen Palestijns territorium en dus mag er niets gebouwd worden, tenzij men daarvoor een vergunning heeft van de Libanese autoriteiten. Zo kwam het dat de autoriteiten met bulldozers het reeds begonnen bouwwerk wilden neerhalen. Daarop ontstond een schietpartij, die aan een tiental mensen het leven kostte. De Libanese regering stelde een ultimatum aan de kampbewoners. De 35 personen die geschoten hadden op de soldaten, moesten zich voor 8 september melden, wat ze natuurlijk niet deden. De Palestijnen riepen op tot demonstraties in Tripoli en die gingen wél door. Ook werd het onrustig in het Ain El Helweh-kamp bij Sidon.

Een paar dagen later publiceert EL JARIDA een 'zeer geheim rapport', geschreven voor de Libanese autoriteiten over de toestanden in het Ain El Helweh-kamp. In dit rapport lezen wij, dat het kamp een trainingsbasis is voor verschillende commando-groepen, met in totaal 2000 gewapende mannen. Uit het rapport blijkt dat het kamp een staat in de staat is, waar de Palestijnen doen wat zij willen.

Maar wat willen ze eigenlijk? Willen ze iets anders, dan zich uitrusten voor de bevrijding van hun vaderland? Het conflict wordt gesust. Brigadier Abdel Razzak El Yahaya, de commandant van het Bevrijdingsleger, had op 8 september namens de PLO gesprekken met de Libanese regering. Beide partijen betreurden het incident in het Nahr El Bared-kamp, en men vergat de hele kwestie. Wel installeerde het Libanese leger zgn. veiligheidsposten in elk kamp, waardoor de militaire autoriteiten onmiddellijk bijstand konden verlenen aan de Libanese politie in de kampen als dat nodig zou zijn.

In de weken die volgen, horen we van verschillende incidenten, telkens gevolgd door een officieel dementi (*een officiële ontkenning of tegenspraak van een bewering*). Het is duidelijk dat het Libanese leger de commando's scherp in de gaten houdt, zich opstelt op strategische punten en hier en daar ook met de Palestijnen slaags raakt. Er moet iets anders gebeuren om het Libanese publiek opnieuw warm te krijgen voor de commando's. Dat wordt iets héél onverwachts.

Op 15 oktober, 's ochtends om 11 uur vliegen er vier RBJ-raketten binnen in het PLO-kantoor te Beiroet. Het moordend tuig doorboort verscheidene muren. Alle ruiten springen, glas vliegt rond, van de meubels blijft weinig over, kortom het is een enorme chaos. Maar o wonder, de hele flat zit vol personeel en al wat er met die mensen gebeurt is dat 10 employés wat glaswonden hebben. Allah is groot!

De aanval is even slim als eenvoudig uitgevoerd. De raketten zijn uit een flat aan de overkant van de straat afgevuurd met een tijdontsteking. De drie heren, die enige tijd tevoren die flat gehuurd hadden, hebben intussen Beiroet per vliegtuig verlaten, één naar Frankfurt en de andere twee naar Athene.

De zaak is nooit opgehelderd. Israël werd er op aangekeken, maar bewijsmateriaal voor die beschuldiging is nooit gepubliceerd. Raadselachtig was ook de rol die een fotograferende journalist vijf dagen voor de beschieting heeft gespeeld. De man gaf zich uit voor een Nederlands journalist en vroeg in het PLO-kantoor toestemming foto's van het gebouw te maken. Dit werd hem geweigerd. Later meende een employé gezien te hebben dat de man tóch foto's nam, en wel vanuit het appartement dat later zou dienen als afvuurbasis.

Op slag was de commando-kwestie weer actueel. De vakantie was dan ook net afgelopen. Verscheidene kranten brengen de aanval in verband met een verklaring van de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken, Joseph Sisco, op 11 oktober. Daarin uitte hij zich bezorgd over de veiligheid en territoriale integriteit van Libanon. Zo'n bevoogdende opmerking was natuurlijk koren op de molen van de Palestijnen, die via hun Stem van de Storm, het radiostation El Fatah in Cairo, beweerden, dat Amerika Libanon wilde isoleren van de andere Arabische landen om de Palestijnse revolutie neer te kunnen slaan. Een kop in EL MOHARRER luidde: MEER ZULKE INCIDENTEN VERWACHT IN HET KADER VAN AMERIKAANSE INMENGING IN LIBANESE ZAKEN.

Onmiddellijk na dit incident verheft Radio El Fatah zijn campagne tegen Libanon. Er zouden verscheidene botsingen hebben plaatsgevonden in zuid Libanon, waarbij het leger had geschoten op de commando's. Er volgt een PLO persverklaring van dezelfde strekking en op 21 oktober houden ook de kranten zich met deze zaken bezig.

Parlements lid Kamel El Assad, afgevaardigde van zuid Libanon vindt dat de zaak niet langer verdoezeld kan worden en volgens enkele kranten wil hij de ernstige incidenten die in twee Zuidlibanese dorpen hebben plaatsgevonden in het Parlement ter sprake brengen.

De volgende dag sluit Syrië de grens met Libanon. Dit wordt door Radio Damascus een van de 'krassere maatregelen' genoemd om de Libanese autoriteiten te dwingen hun houding tegenover de commando's te herzien. Het was de eerste keer sinds 1950, dat Syrië de grens sloot om Libanon te treffen. (Grenssluitingen waren sindsdien meer voorgekomen, maar de reden was gewoonlijk dat er in Syrië een staatsgreep werd uitgevoerd.)

De grenssluiting trof Libanon zwaar, want het transitverkeer kwam stil te liggen, wat een verlamdend effect had op de activiteiten in de haven van Beiroet.

Op diezelfde 22ste oktober kwam het tot bijzonder felle demonstraties tegen de Libanese regering in de hoofdsteden van Jordanië, Irak, Syrië en Libië. Kritiek kwam ook uit Algerije. EL AHRAM deed mee en sprak van een Amerikaanse samenzwering in Libanon.

Arafat had een dag eerder aan alle Arabische staatshoofden, koningen en niet-koningen, een nota getelegrafeerd. Daarin vraagt hij voor de commando's vrijheid van actie in de buurlanden van Israël, vooropstellend dat de commando's zich niet mengen in de binnenlandse aangelegenheden van die landen.

In Libanon bezonnen alle religieuze groepen zich op de situatie.

Het Libanese leger gaf een communiqué uit, waarin de commando's de schuld kregen. In de bossen bij de dorpen Majdel Silm en Shakra waren gewapende mannen verschenen, die daar een commando-basis wilden vestigen. Omdat er een stilzwijgende overeenkomst was met de commando's, dat zij geen bases zouden vestigen in bewoonde gebieden, had het leger de zaak weggeveegd. Het leger betreurde het incident, waarbij volgens het communiqué 2 Libanese soldaten en 5 commando's gedood waren. Een communiqué van de commando's sprak van 20 doden. Natuurlijk waren er ook ettelijke gewonden.

Opnieuw was de crisis in Libanon opgelaaid en opnieuw vroegen de verantwoordelijke politici zich met zorg af, of het land gespleten zou worden in moslimgroepen vóór de commando's en christengroepen, die prioriteit zouden geven aan de handhaving van Libanon. Het spookbeeld van de burgeroorlog van 1958 waarde weer rond.

Interconfessionele contacten werden die dag gelegd. Pierre Gemayel, leider van de Falangisten sprak met moslimleiders. Weldra zou blijken dat 1958 wérkelijk alleen maar een spook was, want ook de moslimgroepen waren niet bereid de nationale integriteit van Libanon ter wille van de commando's in de waagschaal te stellen.

Koning Hoessein bood bemiddeling aan. Dat deed ook Nasser, die een beroep deed op president Helou om persoonlijk tussenbeide te komen. De Egyptische president is herstellende van een 'griep'. Na zijn dood wordt bekend dat het een hartaandoening was.

Premier Karami trad af. Hij was een half jaar tevoren al afgetreden, maar nu legde hij zijn functie als demissionair hoofd van de regering neer. De stuurman verliet het schip en kapitein Helou stond alleen aan het roer. Hij loodste het wonderlijke vaartuig met vaardige hand door de woelige golven en langs de gevaarlijke klippen, wel wetende dat hij bij broeder Nasser voor anker kon gaan.

Een uitgaansverbod werd van kracht in de grote steden. Dat betekent in Libanon dat niemand zijn woonwijk mag verlaten, maar binnen de wijk kan men zich op straat begeven. Omdat velen daardoor niet hun kantoren, scholen of werkplaatsen kunnen bereiken, wordt het een soort vakantiedag, waarbij men elkaar bezoekt om de laatste ontwikkelingen bij de koffie te bespreken.

De kinderen vermaken zich thuis, tot verzuchting van de moeders, die van de kindervreugde genoeg hebben genoten tijdens de lange zomervakantie en nét opgelucht waren, dat het woelige kroost weer op de schoolbanken zat.

De beschrijving van de 22ste oktober zou niet compleet zijn zonder de bomaanslag te vermelden op de Amerikaanse ambassade. Het was slecht amateurswerk, want het ding ontplofte buiten het gebouw, zonder noemenswaardige schade aan te richten. Een buikdanseres uit een nachttablissement aan de overkant kreeg een shock en rende gillend de straat op. Men zegt dat daardoor de politie afgeleid werd en de daders niet kon grijpen.

In de nacht van 22 op 23 oktober werden de grenswachten op de weg naar Damascus aangevallen door 'gewapende mannen' die uit Syrië Libanon waren binnengedrongen, aldus een legercommuniqué. Men moet op de terminologie letten. In deze dagen begon men van 'gewapende mannen' te spreken, nog iets later zou het 'gewapende elementen' worden.

Ook aan de twee noordelijke grensovergangen naar Syrië waren commando's verschenen. Maar aan de oostgrens, bij het dorp Masnaa was volgens het legercommuniqué hevig gevochten.

Drie rechtse kranten, EL AMAL, EL SAFA en NIDA EL WATAN verschenen met grote koppen over Syrische troepenconcentraties voor de Libanese grens. Hetzelfde spelletje werd gespeeld als in april. Door de aandacht van het publiek af te leiden naar de vermeende dreiging van een Syrische militaire interventie, kon het leger in zuid Libanon snel zijn gang gaan. Evenals in het voorjaar liet Syrië de troepen in het grensgebied net genoeg bewegen, om aanleiding te geven tot die veronderstelde dreiging. Als we niet zeker wisten, dat het regiem in Damascus beslist niet verdacht kon worden van zulke intenties, zouden we geloven, dat de Syrische Ba'athisten Libanon een handje wilden helpen. Het was geen hulp, maar onbeholpenheid.

Al gauw deed ook het gerucht de ronde, dat Syrië al over de grens was, zelfs met tanks, alles onder het mom van El Saiqa.

Waarschijnlijk echter was de Syrische regering toch ook niet gesteld op een commando-staat Libanon. Tenslotte telt ook daar het economisch belang en het onderhouden van goede relaties met andere staten. Syrië had in die dagen net een zetel ingenomen in de Veiligheidsraad, een prestigekwestie die niet zonder belang was.

Arafat liet intussen weten dat hij niet naar Beiroet zou gaan voor onderhandelingen met de Libanese regering. Dat klopt ook, want hij zou naar Cairo gaan. De grote commando-leider was in die dagen nog zeker van zijn positie. Hij beweerde dat de commando's hun bevrijdingsoorlog vanaf Libanese bodem zouden voortzetten. Een en ander volgens het Egyptische blad EL AKHBAR, dat een telefonisch interview met Arafat had, die toen waarschijnlijk in Damascus zat. Hij was er in ieder geval op 26 oktober, toen dr. El Kholi, Nassers eeuwige bemiddelaar, er besprekingen voerde met president Attassi. Libië was er vertegenwoordigd in de persoon van de minister van Binnenlandse Zaken, majoor Moessa Ahmed en nog een lid van de Revolutionaire Raad, die eerder een onderhoud gehad had met president Helou in Libanon.

In Libanon werd deze bespreking terecht door de pers beoordeeld als een begin van een regeling met de commando's.

Op 27 oktober maken de kranten bekend, dat Libanon een delegatie zal zenden naar Cairo, waar het conflict met de commando's aan de conferentietafel beslecht zal worden.

Intussen is het in Libanon zeer onrustig. Er blijven berichten binnenkomen over El Saqa troepen, die de oostgrens over komen. Wij besloten om ons ter plaatse maar eens op de hoogte te stellen.

Het is half 10 in de ochtend, als we bij de grenspost Masnaa arriveren. Er is niemand te bekennen, behalve een paar Libanese militairen en enkele douanebeambten. Ze hebben de laatste dagen geen commando's gezien. 'Die trekken verderop over de heuvels Libanon binnen. Er is daar nog een andere weg, die gewoonlijk niet open is voor grensverkeer.'

We rijden 20 km van Masnaa naar het zuiden. Daar is een T-kruising, waar men af kan slaan naar het dorp Yanta. Er staat een gebouwtje, dat door een fruitteler gebruikt wordt als fruitwinkel. De andere helft dient als politiepost. Er staat een tank die betere dagen gekend heeft. De politiemannen raden ons af de weg naar Yanta in te slaan. 'Wij hebben er vanochtend twee van onze mannen heengestuurd en die zijn gekidnapt.'

We gaan toch maar. De weg is smal en in slechte conditie. Zware legervoertuigen zouden hier niet kunnen rijden.

Na 5 km zien we het Druzendorp. Yanta is een gehucht van niet meer dan 1400 inwoners, maar ons verslag zou het bekend maken over de hele wereld.

We zien een klein voertuig met luchtafweergeschut. Zes zwaar gewapende commando's laten ons stoppen. 'Ja, we zijn van El Fatah. Waar willen jullie naar toe?'

David maakt duidelijk dat we de opmars van de fedayien in de wereldpers willen verslaan. Er gaat iemand met ons mee en we rijden langzaam het dorp binnen. In het politiebureau zitten vier agenten met de twee gekidnapte collega's een kaartje te leggen. De Fatah-commandant heeft er een kamer voor zichzelf gereserveerd. Men is zeer gemoedelijk met elkaar.

De Moekhtar (burgemeester), een prachtige Druzensheikh komt verklaren, dat hij blij is, dat de commando's gekomen zijn. 'We zijn allen broeders in dezelfde strijd.' De commando's zijn om één uur 's nachts uit Syrië gekomen. De commando's, de Moekhtar en de inwoners verklaren allen, dat er geen enkele Syriër Libanon is binnengekomen. Ook heeft men in de afgelopen dagen geen Syrische legereenheden gezien, ook niet in Syrië bij de Libanese grens.

Het is duidelijk een El Fatah-operatie. Wij herkennen verscheidene jongens als zodanig. Er zitten 200 Fatah-commando's in het dorp. In de heuvels om het dorp moeten er meer zitten. De wijnoogst gaat gewoon door.

We krijgen koffie. De commando's dragen behalve hun wapens ook koffiepannetjes. We zien ze overal langs de weg van het heerlijke bruine vocht genieten.

Als we wegrijden worden we hartelijk nagewuifd. Weldra zijn we van 'van achter de vijandelijke linie' weer terug in dat deel van Libanon, dat onder gezag van de regering staat.

Eén ding was volkomen duidelijk geworden: Syrië was niet present in Libanon. Maar het propagandistisch effect van de dreigende Syrische interventie had zijn werk al gedaan. De Libanezen blijven kalm. Het uitgaansverbod wordt overdag opgeheven, behalve in Tripoli, waar nog steeds incidenten voorkomen.

Dat verhindert evenwel Karami niet om in zijn huis in Tripoli te lunchen met de Sovjet ambassadeur, Sarvar Azimov. Was niet Karami afgetreden als premier? De heer Azimov legde Karami de tekst voor van een Tass-bericht, waarin de Sovjet-Unie waarschuwt tegen de Verenigde Staten of andere inmenging van buitenaf in de Libanese binnenlandse aangelegenheden.

Washington had op 24 oktober een beroep op Israël gedaan niet tussenbeide te komen en betreurde de opmerkingen van de Israëlische vice-premier Allon, die twee dagen eerder gezegd had, dat Israël niet met de armen over elkaar zou blijven zitten, als het tot een wijziging van een status quo in de buurlanden kwam. Zo zetten deze drie mogendheden elkaar onder druk, wat uiteindelijk betekende dat Nasser onder druk stond om te doen, wat hij president Helou toch al beloofd had, namelijk tussenbeide te komen om Libanon te laten blijven wat het was.

Het weekeinde van 25 en 26 oktober werd allereerst gekenmerkt door botsingen in Tripoli. Er was daar een jonge revolutionair aan het werk, Faroek Mokkaem genaamd, 31 jaar oud. Hij had rechten gestudeerd in Parijs, waar hij kennis maakte met het marxisme. Later wist hij in Libanon een kring van vrienden en medestanders om zich te verzamelen. Zij zagen in de steun aan de commandobeweging een middel om tot revolutionaire actie te komen. Dit gebeurde op 24 oktober door de bezetting van de Citadel van Tripoli, de betaamde kruisvaardersburcht. Later kreeg deze beweging de naam: Democratisch Socialistische Beweging van de 24ste oktober. Men beroept zich er op een politieke partij te zijn, die in bloed is gedoopt, en niet, zoals de andere partijen in Libanon in een salon is geboren. Inderdaad kan de beweging bogen op reeksen van martelaren. Er is in die dagen in Tripoli verbitterd gevochten ten koste van veel mensenlevens, ook aan de kant van de politie en de veiligheidstroepen.

De trieste tragiek van de Arabieren kreeg óók greep op de Tripolitaanse revolutie. Deze vestigde namelijk zoveel aandacht op zich, dat het de meeste mensen ontging, dat het Libanese leger in het zuiden bezig was de commando-beweging het land uit te schieten.

Op 25 oktober spreekt een legercommuniqué van een aanval op grote schaal, gedaan door 'gewapende elementen' in het gebied van Hasbani, bij de dorpen Ibel El Saki, Khiyam en Ain Ibel. De opgegeven getallen voor doden en gewonden zien er onschuldig uit, voor wie er geloof aan hecht ... Nee, het gaat in zuid Libanon niet goed met de commando's. Ze kunnen natuurlijk niet op tegen het veel zwaarder bewapende Libanese leger.

Maar niemand denkt nog aan een gewapende overwinning van het Libanese leger over de commando's. Ook onder de buitenlandse journalisten overheerst de mening, dat het Libanese leger de handen vol heeft aan de commando's en de commentaren zijn niet van de lucht dat de staat Libanon in gevaar blijft, zolang men niet een modus vivendi vindt, waarbij de commando's bepaalde territoriale faciliteiten krijgen. Deze misvattingen illustreren wel hoe aanstekelijk het enthousiasme voor de commando's in die dagen was.

Over de pers gesproken: Yasser Arafat hield een persconferentie in Damascus op 28 oktober. Op hetzelfde ogenblik zat de Libanese legerchef, generaal Emile Boestani in Cairo bij generaal Fawzi, de Egyptische minister van Oorlog. Arafat hield zijn persconferentie in de Universiteit van Damascus. De Syriërs hadden de grens geopend voor alle journalisten uit Beiroet, die voorzien waren van een introductiekaart van de PLO. Het decorum was fantastisch. Arafat werd geflankeerd door commando's, tot de tanden bewapend. Hij sprak in fraai Arabisch: 'Geen onderhandelingen met Libanon.'

De volgende dag lezen we in de Egyptische kranten, dat Arafat bereid is naar Cairo te komen voor besprekingen met de Libanese delegatie, mits vrijheid van actie voor de commando's vanaf Libanees grondgebied verzekerd is.

In Libanon neemt de spanning af. Gedurende de gehele dag van 28 oktober was het uitgaansverbod opgeheven.

Bij Rashaya in zuidoost Libanon proberen de commando's een oud fort te bestormen. Het Libanese leger slaat terug. Nieuw is de bestorming van een politiebureau in het Akkar-district; dat is in noord Libanon. Op 30 oktober spreekt Boestani met Nasser. Er is dan al een document in de maak. Men spreekt er zowaar over dat Karami óók naar Cairo zal komen. Arafat is er nog niet. Het Libanese leger botst met de commando's. Vooral in noord Libanon gaat het hard tegen hard. De commando's trachten een militair vliegveld noordelijk van Tripoli in handen te krijgen. Ook bij Rashaya vloeit Arabisch bloed. Verder worden gevechten gemeld in Sidon. De pers in de Arabische landen protesteert fel tegen het optreden van het leger.

In Libanon heeft de bevolking genoeg van de affaire. Men wacht op Cairo.

De Irakese vice-premier, generaal Saleh Mahdi Ammash arriveert op 31 oktober in Libanon, nadat hij de dag tevoren met generaal Boustani in Cairo geconfereerd had. Het valt op dat Radio Baghdad opeens stopt met de campagne tegen Libanon. Ammash blijkt mee te doen aan de bemiddeling. Arafat vliegt op zaterdag 1 november naar Cairo.

Het was intussen 2 november geworden, de dag waarop het staakt-het-vuren werd overeengekomen tussen de Libanese en de commando-delegatie in Cairo.

Op diezelfde dag kwam ex-koning Idris van Libië in de Egyptische hoofdstad aan om er de laatste jaren van zijn leven in ballingschap door te brengen. Alles op de dag van de [Balfour-Declaratie](#)!

De volgende dag lezen we in rapporten, dat er aanwijzingen zijn, dat Egypte en Irak geneigd zijn begrip te tonen voor de beperkingen die Libanon de commando's wil opleggen, teneinde de veiligheid en de soevereiniteit van de staat te bewaren.

Radio Damascus stopte abrupt met de zenuwslopende campagne tegen Libanon. Het was wel tekenend, dat dit radiostation nooit melding heeft gemaakt van de aankomst van Arafat in Cairo, noch van de besprekingen tussen de commando's en de Libanezen.

Op maandag 3 november wordt het staakt-het-vuren gevolgd door een akkoord. 's Avonds om half negen verkondigden Radio Libanon, Radio El Fatah en Radio Cairo gelijktijdig het nieuws.

Het akkoord van Cairo, tot stand gekomen door de persoonlijke tussenkomst van president Nasser, was geheim. De tekst bleef geheim tot 20 april 1970. Toen drukte EL NAHAR de 19 punten van het akkoord af op de voorpagina. We lezen dan, dat de bereikte overeenkomst bereikt was om de aanwezigheid van de Palestijnen in Libanon te reorganiseren volgens de volgende principes:

1. Alle Palestijnen die zich op dat ogenblik in Libanon bevinden hebben recht op werk, verblijf en vrijheid van beweging.
2. In de kampen worden lokale comités van Palestijnen geïnstalleerd om te waken over de belangen van de Palestijnen die daar wonen, zulks in samenwerking met de lokale autoriteiten en binnen het kader van de Libanese veiligheid en de belangen van de Palestijnse revolutie.
3. Er zullen posten geïnstalleerd worden voor het Palestijns Gewapend Strijd Commando (het coördinerend lichaam), die zullen samenwerken met de lokale comités om goede betrekkingen met de Libanese autoriteiten te onderhouden; deze posten hebben tot taak regelen en beperken op te treden wat betreft het houden van wapens in de kampen, alles binnen het kader van de Libanese veiligheid en de belangen van de Palestijnse revolutie.
4. Palestijnen die in Libanon wonen, krijgen toestemming om deel te nemen aan de Palestijnse Revolutie in het Palestijns Gewapend Strijd Commando en binnen het kader van de Libanese soevereiniteit en veiligheid.

De faciliteiten voor de commando activiteiten worden geregeld volgens de volgende principes:

1. De bewegingen van de commando's worden vastgelegd wat betreft de punten voor doortocht en verkenning.
2. De weg naar de Arkoeb (bedoeld is blijkbaar de weg van Syrië naar dit gebied) wordt ter beschikking van de commando's gehouden.
3. Het Palestijns Gewapend Strijd Commando zal toezicht houden op de gedragingen van alle leden van de bij haar aangesloten organisaties en staat er borg voor dat zij zich niet mengen in Libanese aangelegenheden.
4. Er komt een politiemacht, samengesteld uit het Strijd Commando en het Libanese leger.
5. De propaganda-campagnes over en weer worden gestaakt.
6. Het Palestijns Gewapend Strijd Commando zal een telling houden van de manschappen.
7. Vertegenwoordigers van het Palestijns Gewapend Strijd Commando zullen benoemd worden in de Libanese legerstaf om noodtoestanden op te lossen.
8. Er zal studie gemaakt worden over de juiste posities en de mate van concentratie (van de commando's) in het grensgebied, alles in overleg met de Libanese legerstaf.
9. Er komt een regeling voor binnenkomst, verblijf en circulatie van leden van het Strijd Commando.
10. De Jeron-basis wordt opgeheven.
11. Het Libanese leger zal zorg dragen voor centra voor medische hulp, evacuatie en bevoorrading ten behoeve van de commando-beweging.
12. Gevangenen zullen worden vrijgelaten en in beslag genomen wapens vrijgegeven.
13. De Libanese autoriteiten, zowel de burgerlijke als de militaire, gaan voort hun volledige autoriteit en verantwoordelijkheid uit te oefenen overal in Libanon en onder alle omstandigheden.
14. De twee partijen leggen er de nadruk op, dat de Palestijnse strijd met de wapenen zowel in het belang van Libanon, als in het belang van de Palestijnse Revolutie en in het belang van alle Arabieren is.
15. Deze overeenkomst is topgeheim en zal alleen toegankelijk zijn voor de hoogste leiding.

Wij hebben de hoofdpunten van het akkoord hiermee verkort weergegeven.

We willen een ogenblik stilstaan bij het eerste punt van de vijf principes, die de positie van de Palestijnen in Libanon raken.

De Palestijnen krijgen recht op werk, verblijf en vrijheid van beweging. Kamal Joemblatt heeft als minister van Binnenlandse Zaken inderdaad maatregelen getroffen, om bij het verstrekken van werkvergunningen aan niet-Libanezen, prioriteit aan de Palestijnen te geven. Maar ten eerste moeten we constateren, dat de Palestijnen dan toch nog die werkvergunningen nodig hadden en ten tweede blijkt uit het vervolg van de geschiedenis, dat deze bepaling in het Akkoord van Cairo een dode letter is gebleven. Want de discriminatie waaraan de Palestijnen in de Arabische landen blootstaan, is niet in de eerste plaats een kwestie van wettelijke bepalingen, maar een spontane reactie van de bevolkingen in die landen.

Zo maakte de twintig jaar oude afzondering van de Palestijnse kampbevolking, en de aversie die de Libanezen door de laatste gebeurtenissen gekregen hadden van alles wat Palestijns is, dat de werkgevers uiterst terughoudend waren met het aannemen van Palestijns personeel. Als Palestijnen aangenomen werden, gebeurde dat meestal, omdat zij bereid waren tegen lagere lonen te werken dan de Libanezen. Er is dan ook bepaald sprake van economische uitbuiting. Dit verschaft de links opgestelde commandogroepen weer steun voor het argument, dat er allereerst een revolutie in de gevestigde Arabische orde nodig is.

Behalve die economische discriminatie, heerst er in Libanon na de crisis een sterkere emotionele aversie tegen de Palestijnen.

Wat de principes voor de commando-activiteiten betreft, kan uit de latere ontwikkelingen worden vastgesteld dat de beide partijen zich na enkele aanvankelijke strubbelingen aardig geschikt hebben in de bepalingen van het akkoord.

We moeten allereerst bedenken dat het akkoord geheim was. Het mag als een sterk staaltje gelden, dat het tot 20 april 1970 duurde eer de geheime tekst was uitgelekt. Gewoonlijk lezen we de verslagen van geheime besprekingen of overeenkomsten de volgende dag al in de Libanese kranten. De geheimhouding van het akkoord diende allereerst om iedereen gezichtsverlies te besparen, een typisch Arabisch trekje. De Libanese formule 'geen verslagene en geen overwinnaar', die ook in 1958 dienst had gedaan, werd opnieuw toegepast.

Maar waarom hebben de commando's het akkoord, dat toch tamelijk nadelig was voor hun aspiraties, aanvaard? Ten eerste had de commando-beweging rake klappen geïncasseerd van het Libanese leger. Die confrontatie had veel geld en levens gekost en beide waren bedoeld om ingezet te worden tegen Israël.

Ten tweede had Nasser zijn invloed aangewend, ja misschien wel pressie uitgeoefend op Arafat om het akkoord te aanvaarden. Daar had Nasser de middelen toe. In de zomer van

1970 werd ons vermoeden bevestigd, dat Nasser heel wat te zeggen had in de financiering van de commando-beweging. Toen trof hij de commando's namelijk zwaar door de geldstroom te blokkeren, dit in verband met de campagne die de commando's tegen hem begonnen, omdat hij inging op het Rogersplan. De commando's hadden er dus belang bij Nasser te vriend te houden.

Een bijzonder interessante vraag is, welke bedoelingen Nasser heeft gehad met het akkoord, dat Libanon redde van een totale ontredde. Op het eerste gezicht is het toch vreemd dat hij een staat redde, die zo totaal verschillend was van het staatsideaal dat Nasser voor Egypte én voor andere Arabische staten nastreefde, getuige zijn inmenging in Syrië en Yemen. Het antwoord hierop moet zijn dat Nasser realistisch genoeg was om in te zien, dat Libanon met zijn geheel eigen structuur en in zijn rol als schakel tussen de Arabische wereld en het westen niet gemist kon worden. Een machtsovername door een of andere revolutionaire groep, zou allerlei kanalen tussen Libanon en het westen hope-loos verstoppt hebben. Wat zou er bij voorbeeld terecht gekomen zijn van de handel, van de invoer van de zo nodige consumptiegoederen en van de uitvoer van de olie, als Libanon als transitland niet langer draaide op het particulier initiatief! Het Libanese liberalisme is immers de borg dat de economische contacten tussen de Arabische landen en het westen gewoon doorgaan, ook al stellen de Arabische politici zich nóg zo anti-westers op!

Maar dit zijn ónze interpretaties. Misschien zal een en ander nog eens op zijn juistheid getoetst worden, als Nassers vriend en biograaf, [Mohammed Heikal](#) hierover een boekje open doet.

De geheimhouding van het akkoord had ook tot gevolg dat de betrekkingen tussen Libanon en Syrië vlot hersteld werden. Het partijblad EL BAATH in Damascus schreef, dat de betrekkingen tussen de progressieve groepen in Libanon en de commando's verbeterd waren als gevolg van de crisis. Na deze doodoener ging de grens op 13 november weer open, waarbij Syrië wel even waarschuwde dat er opnieuw maatregelen tegen Libanon genomen zouden worden, als de Libanese regering zich niet aan het akkoord zou houden.

Tot verlichting van iedereen fleurde de handel weer op. Gelukkig viel er in de winter van '69-70 weinig sneeuw, zodat het transit-verkeer op de twee bergpassen tussen Beiroet en Damascus niet nóg eens tot stilstand kwam, zoals gewoonlijk het geval is.

Of Israël wist van de inhoud van het akkoord, is ons niet duidelijk geworden. Maar Israël hield rekening met de mogelijkheid dat de commando-activiteit als gevolg van het akkoord verhoogd zou kunnen worden. Dit blijkt uit de dreigende taal, die we onmiddellijk na de sluiting van het akkoord uit Israël horen. 'Israël zal niet dulden dat de commando's hun activiteit vanuit Libanon verhogen.'

Terwijl het akkoord aan de ene kant de commando's beperkte in hun vrijheden in Libanon, stond het toch de activiteit van de commando's tegen Israël niet in de weg. Dat bleek duidelijk uit de acties die de commando's sindsdien tegen Israël lanceerden.

Er kwamen daarop fikse vergeldingsacties van Israël. Sommige streken in zuid Libanon werden daardoor geheel onbewoonbaar. Maar toch bracht Israël de Libanese staat daarmee niet in gevaar en ook bleef de annexatie van zuid Libanon, waarvoor altijd gevreesd werd, uit.

Israël begon op 3 december een aanval op de Arkoeb, het stukje Libanon aan de voet van de Hermon, waar de commando's waren samengetrokken. Israël maakte bekend dat dit een vergeldingsactie was voor een overval op een Israëlische patrouille en een bus door de commando's de nacht tevoren op de Golanhoogte. Deze actie was uitgegaan van El Saiqa en ook in de gevechten in de Arkoeb speelde Saiqa de hoofdrol. Israëlische artillerie en vliegtuigen waren ingezet om een troepenpenetratie te steunen die het gemunt had op de commando's ter plaatse.

Voor het eerst sinds het Cairo-Akkoord was gesloten, vocht het Libanese leger tezamen met de commando's tegen de 'gemeenschappelijke vijand'. Het werd een soort van verbroederingsgevecht, Omdat El Saiqa in het middelpunt stond, vergaten de Libanezen voor één ogenblik de animositeit met Syrië. De pers schreef enthousiast over de heldenrol die Saiqa gespeeld had. De verbroedering had ook een golf van enthousiasme verwekt in Damascus, waar de volgende dag zes gesneuvelde Saiqa-strijders werden begraven.

Zoals zal blijken uit de commando-acties in de komende maanden, heeft Israël de Arkoeb niet van de commando's vrij kunnen maken, integendeel, hun acties werden heviger en veelvuldiger.

Op 14 december beschiet Israël vanaf haar grondgebied het Libanese dorp El Khiyam, als vergelding voor een beschieting van El Moetillah door El Fatah. Golda Meir gebruikte op 15 december dreigende taal. Op 31 december doet El Fatah een overval op Metoellah en Kiryat Shmoena. Daarbij wordt een Israëlische militair gekidnapt.

Daarop volgt op 2 en 3 januari een vergeldingsactie. Het begint met een Israëlische lucht-aanval op de wegen bij Hasbaya en Rashaya El Wadi, die belangrijk zijn als aanvoerlijnen voor de commando's. Op 3 januari trekken Israëlische troepen Libanon binnen en vallen twee grensdorpen aan. Ter plaatse gestationeerde Libanese militairen bieden weerstand. Aan Israëlische kant vallen drie doden. Dan laat Israël versterkingen aanrukken en moeten de Libanezen het loodje leggen. Had Fatah één Israëliër gevangen genomen, het Israëlische leger nam éénnentwintig Libanezen mee. Evenals bij de aanval op de luchthaven van Beiroet op 28 december 1968, was deze Israëlische vergeldingsactie gericht tegen Libanese militairen en burgers en niet rechtstreeks tegen de commando's.

Op 8 januari 1970 volgt daarop een Israëlische luchtaanval op het gebied bij Rashaya. De commando's laten zich niet onbetuigd en blazen volgens een Israëlische zegsman 2 huizen op in El Jesh, een Arabisch dorp op Israëlisch grondgebied. Zo gaat het al maar door. Op 22 februari valt het Volksfront-Hawatmeh een Israëlisch militair vliegveld aan in Opper-Galilea. Op 2 mei maakt El Fatah de diepste penetratie in Galilea. Men komt tot Safad.

Deze kleine bloemlezing maakt wel duidelijk dat Libanon de commando's niet hinderde bij de uitvoering van hun acties.

Israël heeft in feite op zich genomen de commando's in Libanon van tijd tot tijd een klap toe te dienen. Daartoe dringen herhaaldelijk Israëlische patrouilles door op Libanees grondgebied. Zelfs heeft Israël brutaalweg een asfaltweg aangelegd vanaf de Golanzijde van de Hermon naar beneden, alles op Libanees grondgebied. Hierdoor wordt het patrouilleren vergemakkelijkt. Libanon schijnt hier niet veel tegen te kunnen of te willen doen.

Minister Joemblatt had zelfs openlijk kritiek op El Fatah vanwege de aanval op Methoella. Zei Joemblatt niet enkele maanden geleden, dat de Arabische buurlanden van Israël moesten veranderen in "Hanoi's"?

Het Libanese kabinet besluit op 12 januari 1970 de verdediging van het zuiden te herzien. Maar bij gebrek aan geld komt er niets van terecht.

Libanon had sinds 25 november weer een kabinet. Joemblatt was daarin benoemd tot minister van Binnenlandse Zaken. Dat was een sleuteldepartement in de toenmalige situatie. Joemblatt heeft heel handig gemanoeuvreerd tussen de Libanese regering en de commando's. Hij begon zich onmiddellijk te bemoeien met de orde in de kampen. Er kwamen beperkende maatregelen voor de 'begrafenissen' van commando's. Later begon Joemblatt vergunningen uit te delen voor het houden van demonstraties in de steden. Die verliepen dan zó ordelijk onder het toezicht van de politie, dat men zich afvroeg of zij nog wel demonstraties te noemen waren.

Laten we echter niet denken dat alles zo gladjes liep. Er kwam in het voorjaar van 1970 nog een afschuwelijke golf van incidenten, die aan tientallen het leven kostten. Ook in die gevallen toonde Joemblatt zich een goed bemiddelaar. Hij maakte van zijn positie gebruik om openlijk het Deuxième Bureau aan te vallen.

Het kabinet Karami, waarvan Joemblatt deel uit maakte, zou regeren tot de presidentsverkiezing op 17 augustus 1970. President Sleiman Franjeh en de regering van Saeb Salam die daarna gevormd werd, kwamen in een opgemaakt bed.

Niet alleen de crisis met de commando's was voorbij, maar ook het oude spook van 1958 was verjaagd. De tijd was rijp voor goede betrekkingen met Syrië, Irak, Saoedi-Arabië en andere achterlanden.

Weldra vinden we Franjeh met zijn premier Saeb Salam op de vogeltjesjacht met de Syrische president. Voor de commando's zou Libanon het veilige toevluchtsoord worden en het laatste bolwerk voor de bevrijdingsstrijd, want inmiddels trokken donkere wolken samen boven de commandobeweging in Jordanië.

6. Crisis in Jordanië

Het jaar 1969 dat voor Libanon zo spannend was geweest, was in Jordanië betrekkelijk rustig verlopen. Na de onlusten in november 1968 was een tamelijk stabiele toestand ontstaan. Het 'misverstand' was opgehelderd.

Er was even een moeilijk moment in april 1969. El Fatah had de haven van Elath onder vuur genomen, wat een Israëlische vergeldingsactie uitlokte tegen Aqaba. Jordanië liet een aantal commando's arresteren, die later weer werden vrijgelaten. De commando-beweging had de handen vol aan de Libanese crisis en koning Hoessein kon het zich veroorloven zijn positie tegenover de commando's te versterken door twee benoemingen: Mohammed Rasoel El Kailani, bekend als voormalig hoofd van de Jordaanse Militaire Veiligheidsdienst, wordt op 30 juni 1969 benoemd tot minister van Binnenlandse Zaken. Op dezelfde dag benoemt Hoessein zijn oom generaal-majoor Nasser Ben Jamil tot opperbevelhebber van het Jordaanse leger.

De benoeming van deze twee vijanden van de Palestijnse commando's wekte ongerustheid onder de guerrilla's, vooral omdat Ben Jamil op de dag van zijn benoeming al voor de draad kwam met een verklaring dat de commando's niet mogen vuren vanaf de Westelijke Oever. Ze moeten eerst in bezet gebied penetreren en dan pas mag er geschoten worden.

De commando-acties van het jaar 1969 voldoen in grote trekken wel aan die eis. We horen van vernielingen van olieleidingen. Op 31 mei blaast het Volksfront-Habash een gat in de Transarabische pijp op de Golanhoogte en 24 juni gaat de Israëlische leiding er aan bij Haifa.

Het Volksfront-Habash zegt verantwoordelijk te zijn voor een explosie in Haifa. Het moordend tuig was in een watermeloen gemonteerd: één dode en één gewonde op 24 juli.

Op 27 juli vernielt El Fatah het hoofdgebouw van de Israëlische luchthaven te Affoela.

Het Volksfront is dan weer aan de beurt op 30 juli met een brand in een kartonfabriek bij Tel Aviv, die grote materiële schade aanricht. Ook blaast dit front een Israëlische militaire bus op in het Himmeh-gebied, waarbij volgens opgave van dit front alle 50 inzittende militairen gedood worden. Dit gebeurde op 7 augustus.

De volgende dag voeren El Fatah, de P.L.F en de P.L.A de zgn. 'Operatie De Groene Gordel' uit tegen Israëlische nederzettingen in de Jordaan-vallei, gevolgd door iets soortgelijks op 23 augustus Seimeh-gebied van de Jordaan-vallei (Operatie Speerpunt). Zo gaat het door.

Een nieuw element kwam in deze acties op 25 augustus. Commando's van El Fatah vuurden toen enkele Russische raketten af op Jeruzalem. Het was bedoeld als vergeldingsactie voor de brand in de El Aqsa Moskee op 21 augustus. Deze aanval had niet veel effect. Er was weinig materiële schade en niemand werd gedood of gewond.

Men moet er niet gering over denken, wat de commando's klaarspeelden voor de raketten afgevuurd werden. Ondanks de toch scherpe controle waren die dingen dwars door Israël vervoerd en op een hoog punt in de buurt van Bethlehem in stelling gebracht. Maar in de technische finishing touch faalden de commando's. De helft van de raketten ging niet af en die wél gelanceerd werden, misten hun doel.

Eenvoudiger was het ergens explosieven te plaatsen, de tijdsontsteking in te stellen en zich uit de voeten te maken. Dat deed El Fatah op 2 september in een van de installaties van de Hebreeuwse Universiteit en op 2 oktober met twee olieleidingen, die van Elath naar Haifa en die van Haifa naar Tel Aviv.

Van de veldoperaties van El Fatah noemen we nog de twee acties van 4 september, die de codenamen kregen 'De Bajonetten van Fatah' en 'De Goede Aarde'. In de laatste werd El Himma voor enige uren bezet. Men hees er de Palestijnse vlag.

Een week later blies El Fatah een dam op in Naharayim in het noordelijk deel van de Jordaan-vallei en op 29 september horen we van 'Operatie Beit Sahoer' in de Jordaan-vallei.

Dit zijn enkele voorbeelden uit een lange lijst van guerrilla-acties in Israël en de bezette gebieden. De tijd is voorbij dat de Israëlische vergeldingsacties voor wat de commando's uithalen, Jordanië opzet tegen de commando's. Hetzelfde geldt voor Libanon.

Op 10 februari 1970 ontstaat een nieuwe crisis tussen Jordanië en de commando's, doordat het kabinet Talhoeni een aantal veiligheidsmaatregelen uitvaardigt, die zeer bedreigend zijn voor de commando-beweging. Het gaat om 11 maatregelen, die in overleg met de koning ingevoerd zullen worden. De commando's krijgen twee weken de tijd om aan de voorwaarden te voldoen.

In de eerste drie bepalingen wordt gesteld dat er geen andere wet in Jordanië geldt dan de Jordaanse wet. Punt vier zegt: Alle burgers moeten te allen tijde hun identiteitskaarten bij zich dragen en deze tonen op verzoek van de Jordaanse Veiligheidsdienst. Overtreders worden gearresteerd. Uit deze inleidende bepalingen is al duidelijk wat de Jordaanse regering wil: aan het staatje-in-de-staat-spelen van de commando's moet een eind komen. De artikelen 5 en 6 komen hard aan. Daarin wordt bepaald dat het dragen van wapens in de steden, dorpen en openbare gelegenheden, dat zijn: cafés, bioscopen, auto's, bussen en taxi's, ten strengste verboden is, behalve voor leden van de Volksweerstand.

Niemand wist op dat moment wat de 'Volksweerstand' was, tot iemand zich opeens herinnerde, dat Wasfi Tel zo'n anderhalf jaar eerder een voorstel had ingediend tot oprichting van die Volksweerstand. Tel was toen premier. Zijn idee was dat deze georganiseerde staatsguerrilla-beweging de Palestijnse guerrilla zou absorberen. De Palestijnse commando-beweging had er uiteraard negatief op gereageerd en men dacht dat daarmee de zaak in de doofpot gegaan was. Dat bleek toch niet het geval te zijn. Ben Jamil had voor zijn benoeming tot opperbevelhebber de leiders van de Volksweerstand gerecruteerd uit de bedoeïenen-stammen en ze in legerverband opgeleid.

Op 11 februari horen de verbaasde Jordaniërs en de verontwaardigde commando's een niet bij naam genoemde 'commandant' van de Volksweerstand spreken voor Radio Amman. Hij zegt dat de organisatie een aanhangsel is van het leger en 45.000 getrainde Jordaniërs omvat. Die mochten dus wél gewapend zijn. De reactie onder de commando's was: Zij wel en wij niet? Dat nooit!

We gaan nog even door met het opsommen van de veiligheidsbepalingen. Artikel 7 zegt: het opslaan van explosieve stoffen in de hoofdstad en andere gemeenten is streng verboden, omdat dit een gevaar oplevert voor de bevolking. Men krijgt twee weken tijd om het spul, met hulp van het leger, uit de woongebieden weg te halen. Artikel 8 schrijft voor dat alle voertuigen nummerplaten moeten hebben, uitgegeven door het Ministerie van Verkeer. Ook de rijbewijzen moeten Jordaanse rijbewijzen zijn. Weer krijgt men 2 weken om de zaken in orde te maken met de Jordaanse autoriteiten. De laatste drie artikelen verbieden alle demonstraties, samenscholingen, massabijeenkomsten, publicaties en politieke activiteiten.

De commando-organisaties steken de koppen bij elkaar. Dit is het begin van het zgn. Verenigd Commando. Yasser Arafat is in Moskou. George Habash neemt de leiding. Men komt op 10 februari samen in het hoofdkwartier van het PASC in Amman en besluit zo nodig geweld te gebruiken.

Blijkbaar heeft de Jordaanse regering er niet mee gerekend dat de reactie van de commando's zó fel zou zijn. De koning stond op het punt om te vertrekken naar Aboe Dhabi en Pakistan, premier Talhoeni zou net naar Cairo vliegen om rapport uit te brengen over de toestand in Jordanië aan de staatshoofden van Egypte, Soedan en Libië, die in Cairo vergaderden ter voorbereiding van de federatie die hun landen in de toekomst wilden vormen.

De Stem van de Storm liet zich horen uit Cairo: de Derde Divisie van het Jordaanse leger zou orders hebben gekregen om Amman binnen te trekken om de veiligheidsmaatregelen uit te voeren.

Radio Damascus waarschuwt: Syrië beschouwt de bescherming van de Palestijnse commando-beweging als een van haar eerste plichten. Op 11 februari 1970 komt het tot gevechten tussen commando's en Jordaanse veiligheidstroepen. Er vallen doden in Amman en Salt. De Stem van de Storm zegt dat Jordanië aan de rand van de burgeroorlog staat en roept de kampbevolking op de vinger aan de trekker van het geweer te houden.

Voorlichtingsminister Salah Aboe Zaid en de minister van Binnenlandse Zaken Kailani zijn 'verbaasd' over de commando-reactie...

De koning gaat toch maar niet op reis. 's Avonds is hij aanwezig ten huize van premier Talhoeni, waar ook de vertegenwoordigers van de 10 commando-groepen zitten. De koning verzekert de aanwezigen dat de maatregelen helemaal niet tegen de commando's gericht zijn. Het is allemaal alweer een misverstand...

De commando-leiders gaan vol gemengde gevoelens naar huis. Wil koning Hoessein op de commando's los slaan of niet? Talhoeni is een sympathisant van de commando's, maar tenslotte komen de maatregelen uit de koker van Kailani, wiens optreden tegen El Fatah in 1965 nog niet vergeten is.

Diezelfde dag kreeg koning Hoessein een verklaring, ondertekend door een aantal vooraanstaande Jordaanse politici en vakbondleiders. Onder hen bevonden zich bij voorbeeld Akef El Fayez, het hoofd van de machtige Beni Sakhr stam, Rohi Khatib, voormalig burgemeester van Jeruzalem en ex-premier Soeleiman Naboelsi. De verklaring vraagt om een nieuwe Jordaanse regering die achter de commando's staat en het land wérkelijk voorbereidt op de oorlog met Israël.

Dit was zeer bedreigend voor de koning. Er bleek dus een omvangrijke oppositie te bestaan tegen de harde lijn. De koning moest terugkrabbelen.

Nu werd hem dat gemakkelijk gemaakt door een onverwachte gebeurtenis. Bij een Israëlische luchtaanval op een staalfabriek te Aboe Zaabal, even ten noorden van Cairo, werden 70 arbeiders gedood. Dit wekte enorme verontwaardiging op. Als koning Hoessein in de avond van 12 februari met de commando's vergadert, herinnert iedereen zich duidelijk dat er een gemeenschappelijke vijand is. De veiligheidsmaatregelen van het kabinet gaan de ijskast in.

Op 13 februari 1970 houdt de koning een persconferentie. Het is allemaal een misverstand geweest. De veiligheidsmaatregelen waren verkeerd uitgelegd en daarom moesten ze maar opgeborgen worden. Er is geen overwinnaar en geen overwonnene.

Eensgezind beginnen de commando's aan een actie tegen Israël over een front van 17 km in de Jordaan-vallei. Ook op de Golanhoogte zijn zij actief en zelfs vanuit Libanon wordt er iets ondernomen. Dat alles sterkt het moreel.

Intussen heeft het Verenigd Commando via de Stem van de Storm laten weten, dat alle commando's die de orde verstoren of tegen de Jordaanse wet handelen, gestraft zullen worden.

Op 17 februari blijkt dat het Verenigd Commando de taak op zich heeft genomen met de Jordaanse autoriteiten de orde te handhaven.

Op 18 februari spreekt de Stem van de Storm over een keerpunt in de verhoudingen tussen de commando's en Jordanië. Er gaan geruchten dat Habash het hoofd zal worden van een politiek bureau dat aan het Verenigd Commando gehecht zal worden. Intussen komen de leiders van 33 bedoeïenen-stammen hun loyaliteit aan de koning betuigen. Het kabinet van de koning laat weten dat Hoessein niet van plan is afstand van de troon te doen.

De Irakese minister van Buitenlandse Zaken, lt. gen. Saleh Mahdi Amash komt op 21 februari ook een duit in het zakje doen. Arafat is dan al terug uit Moskou en op 22 maart

wordt er een akkoord ondertekend tussen de Jordaanse regering en het Verenigd Commando na 2 dagen van overleg tussen Arafat, andere commando-leiders en de Jordaanse regering. De koning en prins Mohammed hebben aan het overleg deelgenomen, maar Kailani en Ben Jamil niet.

Kailani vraagt op 23 februari zijn ontslag en de koning verleent het, 'om persoonlijke redenen'. Het was duidelijk dat de gehate minister van Binnenlandse Zaken de ontwerper was van de maatregelen die de crisis veroorzaakt hadden.

In de weken die volgen blijft de samenwerking tussen de commando's en het Jordaanse leger goed. Ben Jamil looft een prijs van 1000 dinar uit voor ieder die een Israëlisch vliegtuig neerschiet.

De spanning is voor een ogenblik verplaatst naar Libanon, waar minister Joemblatt de commando's herhaaldelijk in bescherming moet nemen tegen 'geheime machtscentra' in het land. Daarmee zijn de militiae bedoeld van de grote rechtse partijen en het Deuxième Bureau. Op 13 april komt het in Libanon tot een nieuw akkoord met de commando's, dat een uitwerking inhoudt van het Akkoord van Cairo.

In die dagen komt Joseph Sisco naar Cairo. Hij is, om het in de Nederlandse terminologie over te brengen, staatssecretaris voor Midden-Oosten in het ministerie van Buitenlandse Zaken van de Verenigde Staten. Na Cairo zal hij Israël bezoeken, dan Libanon en Jordanië. Hij gaat niet naar Damascus en Baghdad, want Syrië en Irak aanvaarden resolutie 242 van de Veiligheidsraad niet.

Zijn voorgenomen bezoek aan Amman leidt tot een demonstratie in Amman op 15 april 1970. Enige duizenden demonstranten trekken in laaiend protest op naar de Amerikaanse ambassade. Men draagt spandoeken mee met 'Sisco go home' en 'American Phantoms kill Arab Children'. Dat laatste sloeg op de Israëlische luchtaanval op een Egyptische school op 8 april, die grote verontwaardiging had opgewekt in de Arabische landen.

De politiebeveiliging van de ambassade was onvoldoende. De Jordaanse autoriteiten wisten dat, maar wilden een crisis vermijden. De demonstranten plunderden het gebouw, hesen de Palestijnse vlag, staken drie auto's in brand en maakten er een glorieus feest van. Ambassadeur Harrison Symnes is woedend. Hij is een bekend tegenstander van de commando's. Hij belt de koning op. Hij steekt zijn verontwaardiging niet onder de inmiddels uit de ramen gesmeten stoelen en banken. Hij beklaagt zich over de houding van de politie. De koning vindt het een vervelend telefoongesprek. Maar rondt boos wordt de koning als hij te weten komt dat de heer Symnes Sisco heeft laten weten dat er in Amman onvoldoende garanties zijn voor zijn veiligheid, waarop Sisco besluit om zijn bezoek aan Jordanië af te gelasten.

Intussen blijkt dat de schade aan de Amerikaanse eigendommen in Amman toch wel onbehoorlijk groot is. Door een misverstand is ook het USIS-kantoor (United States Information Service) het mikpunt geworden. Het machinegeweer van een commando was

per ongeluk afgegaan. Dit was door de menigte opgevat als het sein dat de politie begon op te treden en men liep te hoop bij het USIS-kantoor, dat weldra in vlammen opging.

Er werden emblemen buitgemaakt, die in triomf werden rondgedragen. Een van de demonstranten had op zo'n ding een schoen gebonden, wat in het oosten zo ongeveer het toppunt van vernedering uitdrukt.

Deze vrolijke dag in Amman drukte tegelijk de kritiek van de Palestijnen uit op Egypte. Die kritiek was er toch al. Op 14 april hield Fatah-leider Hani el Hassan een lezing in Koeweit. Het is altijd onze tactiek geweest ons niet te mengen in de binnenlandse aangelegenheden van de Arabische landen. Dit is een strategische regel van El Fatah. Maar de organisatie zál tussenbeide komen als een Arabische leider zijn handtekening zet onder een vredesregeling. Door dit te doen tekent hij zijn eigen doodvonnis.

De Stem van de Storm prijst die avond de Jordaniërs en de Palestijnen. Amerika wordt beschuldigd. Sisco's bezoek wordt een onderdeel van een samenzwering genoemd. Het doel is natuurlijk: Arabische onderwerping en liquidatie van de Palestijnse Revolutie.

De koning zegt de volgende dag dat hij achter de commando-beweging staat en hij gaat nog verder. Op 19 april brengt hij wijzigingen aan in het Jordaanse kabinet en in de legerleiding. Generaal-majoor Ali El Hiyari wordt bevorderd tot luitenant-generaal en vervolgens benoemd tot minister van Defensie. In zijn plaats als chef-staf wordt generaal-majoor Mashoer Haditha benoemd. Beiden staan bekend om hun goede relaties met de commando's. Haditha kan zelfs een vertrouwensman van de commando's genoemd worden. Hij was de enige Jordaanse militair die de commando's toestonden hun bases te betreden in de crisis van november 1968. In het kabinet Talhoeni wordt Najib Arshidat, de voormalige burgemeester van Amman, minister van Binnenlandse Zaken in de nog vacerende plaats van Kailani.

Op 20 april komt het nieuwe kabinet bijeen onder voorzitterschap van de koning, die het initiatief neemt de Amerikaanse regering te verzoeken haar ambassadeur uit Jordanië terug te roepen. Het afgelaste bezoek van Sisco was de Jordaanse regering zeer onaangenaam. Dit wekte de indruk als zou de regering de situatie niet voldoende in de hand hebben.

Het verdwijnen van de heer Symnes werd bejubeld in de linkse pers. Hij was altijd al het mikpunt geweest van linkse kritiek, waarbij kort tevoren het Sovjet Nieuwsagentschap voor het Midden-Oosten NOVOSTI zich ook had geweerd.

Moskou maakte van de gelegenheid gebruik door Jordanië economische en militaire bijstand aan te bieden. Het visje was uitgegooid, maar Hoessein beet niet. Voorlopig kon hij het best af met de dollars uit Amerika en de 100 miljoen dollars die hij van Libië, Saoedi-Arabië en Koeweit ontving als jaarlijkse subsidie sinds de zesdaagse oorlog.

Sisco is wel in Libanon geweest. Hij arriveerde op 18 april op de luchthaven en werd schielijk per helikopter naar de ambtswoning van de Amerikaanse ambassadeur in Yarzeh

gebracht, vanwaar hij in enkele minuten het presidentiële paleis kon bereiken. De demonstraties in Beiroet verliepen ordelijk dankzij het organisatietalent van Joemblatt. Er sneuvelden alleen een paar ruiten van de Amerikaanse ambassade.

Joemblatt heeft die dagen de handen vol. Hij laat op 20 april huiszoeking doen in het bergdorp Kahhaleh, waarbij honderden arrestaties verricht worden. In dit dorp, dat door de hoofdweg van Beiroet naar Damascus doorsneden wordt, hadden zich op 25 maart schietpartijen voorgedaan tussen een groep commando's die een gesneuvelde makker naar Damascus escorteerden en de militia van Chamoens Nationaal Liberale Partij. Joemblatt laat niet toe dat de militia van de rechtse partijen of het Deuxième Bureau van het leger het recht in eigen handen nemen. Er dreigt even een kabinetscrisis, maar Joemblatt wint het pleit. Uiteraard brengen linkse bladen naar voren dat er achter dit alles een complot zit van de Amerikaanse CIA.

In die geest spreekt ook het Volksfront-Habash, dat op 1 mei een persconferentie houdt in Beiroet. Maar nu is de beschuldiging gericht tegen Jordanië. Het Volksfront beweert dat er een speciale legerafdeling is gekomen onder leiding van Ben Jamil. Deze zou zich tot taak hebben gesteld de commando-beweging in Jordanië te isoleren, tweedracht te zaaien en interne conflicten te creëren, waardoor de ene commando-organisatie in botsing zou komen met de andere. Ook zou het plan bestaan verscheidene commando-leiders te vermoorden, o.a. Arafat en Habash. Commando's van het Volkstront en El Fatah hebben enige lieden in Jordanië gearresteerd, die brieven bij zich droegen waaruit bewijsmateriaal voor de beschuldiging wordt geput. Het Volksfront laat fotokopieën zien op de persconferentie. El Fatah zwijgt over deze dingen.

De rede die Nasser op de eerste mei houdt, maakt de commando's argwanender. Hij doet een beroep op Nixon. De deur staat nog open voor onderhandelingen.

Op 2 mei botsen commando's van El Fatah met het Jordaanse leger in het noordelijk deel van de Jordaan-vallei. Het leger belette de commando's een operatie uit te voeren. Chef-staf Haditha noemt het een misverstand, maar de Stem van de Storm beweert, dat 'contra-revolutionairen en Amerikaanse agenten' in het Jordaanse leger bezig zijn tweedracht te zaaien tussen de commando's en de 'eerlijke elementen' in het leger.

Op 3 mei 1970 komt het tot omvangrijke gevechten tussen de commando's en Israëlische troepen in het noordelijk deel van de Jordaan-vallei. Israël zendt versterkingen, waaronder tanks, zware artillerie en parachutisten. Dit leidt de aandacht van de interne spanningen in Jordanië weer even af.

Op 6 mei besluiten de commando-organisaties tot nauwere samenwerking. Dan vraagt Libanon weer alle aandacht op. Er worden op 9 en 10 mei artilleriegevechten gemeld in zuid Libanon, Moshe Dayan en Golda Meir laten zich dreigend uit tegen Libanon wegens de commando-aanvallen. Het blijkt eens te meer dat de commando-activiteiten vanaf Libanees grondgebied in hevigheid zijn toegenomen. Wegens een Israëlische luchtaanval op de Arkoeb op 9 mei roept Libanon de Veiligheidsraad bijeen.

Op 11 en 12 mei komt het tot omvangrijke gevechten in de Arkoeb. Israël dringt op Libanees grondgebied door met tanks. Het Libanese leger en de guerrilla's verzetten zich. Zelfs Syrië helpt mee, o.a. met de luchtmacht. Damascus maakt later bekend dat 3 Syrische Migs zijn neergeschoten, wat wel tekenend is voor de ernst van deze gevechten.

Men gaat spreken van de Slag in de Arkoeb, die vergeleken wordt met de Slag bij Karameh (21 maart 1968). Er heerst grote geestdrift over de solidariteit waarmee de commando's, de Libanezen en de Syriërs tezamen gevochten hebben.

De Veiligheidsraad neemt op 12 mei een resolutie aan, waarin Israël wordt gesommeerd onmiddellijk uit Libanon terug te trekken. Op 19 mei volgt een veroordelende resolutie over de hele actie van Israël.

De zaak heeft in Libanon nog een hele nasleep. Dorpsbewoners uit het Arkoebgebied trokken weg en creëerden een nieuw vluchtelingenprobleem. Volgens de kranten ging het om 30.000 mensen, Joemblatt sprak in een eerste raming van 15.000 mensen. Hun geestelijke leider, de Shiitische Imam Moessa Sader kondigde een staking aan en begon een actie om zijn mensen te helpen. De regering vergaderde over een plan het zuiden te versterken en voteerde een bedrag voor de vluchtelingen, die intussen in Beiroet leegstaande huizen kraakten.

Eind mei neemt de Libanese regering strikte maatregelen tegen het vuren van de commando's vanaf Libanees grondgebied. Ook zal het vanaf 15 juni verboden zijn in het publiek wapens te dragen. Joemblatt krijgt deze dingen, die met de bepalingen in het Cairo-Akkoord overeenkomen, van de commando's gedaan, omdat hij even strikt is met de militiae van de rechtse partijen.

De commando's zijn tevreden, hetgeen blijkt uit een PLO-rapport dat ter sprake komt op de zitting van de Palestijnse Nationale Raad te Cairo, die begon op 30 mei. Daarin wordt gesteld, dat het Cairo-Akkoord tussen de commando's en Libanon (3 november 1969) een einde heeft gemaakt aan de militaire interventie van de Verenigde Staten in Libanon ... Alleen het Volksfront-Habash heeft scherpe kritiek op de Libanese maatregelen.

Ook in Jordanië deed zich een goede gelegenheid voor om de solidariteit van de commando's en het leger te bewijzen in de strijd tegen de vijand. Zelfs de Irakese troepen deden mee. Op 3 juni 1970 nemen de Jordaanse en Irakese artillerie Tiberias onder vuur. Ook kregen Israëlische nederzettingen in het noordelijk deel van de Jordaan-vallei hun deel. Bovendien werd Himma onder vuur genomen. Radio Amman noemde dit een strafmaatregel voor de agressie van Israël tegen Irbid en een aantal Noordjordaanse dorpen, kort tevoren. Het PASC meldde dat de commando's meegedaan hadden aan de aanval op de Israëlische nederzettingen. Afgezien daarvan hadden zij eerder op de dag een raketaanval gedaan op Beissan en Kiryat Shmona.

Ook aan het Suezkanaal was die dag hevig gevochten.

De Palestijnse Nationale Raad, bijeen in de zevende zitting te Cairo, besluit een Jordaans-Palestijns Comité in het leven te roepen ter bevestiging van de eenheid van het Jordaanse en het Palestijnse volk op beide oevers van de Jordaan. Dit wordt toegejuicht door premier Talhoeni, die in Cairo is om een boodschap van koning Hoessein te overhandigen aan president Nasser. De gemeenschappelijke confrontatie werkt weer heilzaam op de latente spanning tussen de commando's en het Jordaanse leger. Als men op de 5de juni terugziet op drie moeilijke jaren, heeft het er alle schijn van dat de Arabische landen met de commando's één front vormen tegen Israël.

Dan, opeens, is de illusie vervlogen.

Op 7 juni luisteren wij naar de Stem van de Storm. Het is tegen 8 uur in de avond. Het programma wordt onderbroken en de luisteraars wordt gevraagd zich voor te bereiden op belangrijk nieuws. Twee minuten later meldt een geëmotioneerde omroeper: 'Er is vandaag veel bloed vergoten in Zerka, het bloed van onze strijders voor de vrijheid en het bloed van het Jordaanse leger.'

In dit stadje, even ten noordoosten van Amman, waren om een nooit opgehelderde reden commando's van het Volksfront-Hawatmeh in botsing gekomen met de zgn. Stormtroepen van het Jordaanse leger.

Het heeft er alle schijn van dat hier sprake was van eigenmachtig optreden van zekere legerelementen. Er heerste toenemende ontevredenheid in het leger over de houding van de koning. Het was niet uitgesloten dat 'zekere elementen' het recht in eigen hand namen.

Er vielen in Zerka een veertigtal doden. Er waren uiteraard ook veel gewonden. De Jordaanse autoriteiten arresteerden een aantal commando's van het Volksfront-Hawatmeh.

Op 8 juni reageerde het Volksfront daarop met de ontvoering van Morris Draper, de eerste secretaris van de Amerikaanse Ambassade in Amman. Daarop lieten de Jordaanse autoriteiten de gearresteerde commando's weer los en het Volksfront stelde Draper in vrijheid.

Het Volksfront-Habash vraagt om het ontslag van Ben Jamil, maar daarop zouden de commando's nog even moeten wachten. Patrouilles waarin de commando's en de Jordaanse troepen verenigd zijn, rijden rond in Amman en Zerka. Zij vertellen de bevolking dat het incident in Zerka niets anders was dan een misverstand!

De volgende dag zijn er nog meer misverstanden. Heel Amman knalt van de schoten. De Jordaanse stormtroepen zijn overal slaags met de commando's.

De commando's beweren, dat het Voorlichtingsbureau van El Fatah en het kantoor van het PASC aangevallen zijn door het leger. In de buurt van de Amerikaanse ambassade wordt gevochten en ook in de omgeving van het vliegveld is het niet pluis.

De koning die zich van zijn zomerverblijf naar Amman begaf, kwam onder vuur en maakte rechtsomkeer. De zoveelste aanslag op Hoessein was mislukt.

Yasser Arafat vliegt ijlings terug uit Cairo. In Amman zijn intussen de onvermijdelijke Irakese bemiddelaars, vier in getal, aangekomen.

Gedelegeerden van de Jordaanse regering en de commando-organisaties beginnen 's avonds te vergaderen en onderhandelen de hele nacht. Tegen het ochtendgloren komt men tot een akkoord in tien punten. Het papier is geduldig, maar het overeengekomen staakt-het-vuren wordt op 9 juni totaal genegeerd. De gecombineerde patrouilles waarin Jordaanse veiligheidstroepen samen met de commando's de orde moeten handhaven, kunnen niets uitrichten.

Het is bepaald onveilig in Amman. De persattaché van de Franse Ambassade wordt gewond als hij in zijn auto op weg is naar zijn kantoor. Hij kreeg drie kogels. Dit incident haalt de wereldpers, maar de doden, gewonden en gearresteerden onder de Palestijnen worden alleen in getallen opgegeven.

Het Volksfront-Habash schudt de wereld wakker en vestigt de aandacht op de naamlozen die in de kampen in Amman door het Jordaanse leger met tanks en artillerie bestookt worden.

Op 9 juni bezet het Volksfront het grootste hotel in Amman, Hotel Intercontinental. Daar worden 32 buitenlanders als gijzelaars vastgehouden. Later bezet het front ook het Philadelphia Hotel in de benedenstad. Het aantal gijzelaars komt daarmee op ongeveer 80.

Als op 10 juni Radio Amman aankondigt dat alles normaal is in de hoofdstad, noemt de Stem van de Storm dit een leugen. Het is een leugen. De hele stad is in wanorde. De opgaven van de aantallen doden en gewonden door de beschieting van de vluchtelingenkampen variëren van 100 tot 500 doden en van 250 tot enkele duizenden gewonden.

Een met name genoemde dode is majoor Robert Perry, de assistent van de Amerikaanse militaire attaché in Amman. Hij was zo onvoorzichtig naar de deur te gaan toen er gebeld werd. Hij werd door machinegeweervuur van de commando's gedood.

Bij de koning en bij Yasser Arafat komen telegrammen binnen van Nasser en Kaddafi. Beide staatshoofden dringen aan op hun persoonlijk ingrijpen om aan het bloedvergieten een einde te maken.

Irak trommelt de ambassadeurs van Egypte, Syrië en Irak in Amman op. Radio Damascus verklaart dat Syrië aan de kant van de commando's staat, wat het ook moge kosten.

Habash is in Parijs, waar hij dreigt een volledige burgeroorlog te ontketenen als Jordanië zou proberen de guerrilla's te onderdrukken.

In de avond is de Stem van de Storm drie uren in de ether in plaats van één uur. Een communiqué van het Centrale Comité van de commando-beweging stelt de Jordaanse autoriteiten aansprakelijk voor het bloedbad in Amman. 'Verantwoordelijke kringen' worden verdacht gemaakt van nauwe banden met de Amerikaanse Inlichtingendienst (CIA). Het communiqué stelt de eis, dat Jordanië zich zal houden aan het bestand dat in de nacht van 8 op 9 juni is gesloten en dat de 'provocatieve elementen' verwijderd moeten worden. Dat zijn Ben Jamil, Kailani en Zaid Ben Shaker. Het radiostation roept bij herhaling op de verraders en de contrarevolutionairen neer te slaan.

's Avonds om 11 uur komt ook de koning in de ether. Hij houdt een toespraakje van 10 minuten voor radio Amman. Hij waarschuwt dat land en volk geruïneerd worden, als er geen eind komt aan de opruiing. Met gebroken stem zegt de vorst: 'Dit is het pijnlijkste moment in mijn leven.'

De volgende dag, 11 juni 1970, zijn de commando's heer en meester in Amman. Het Volksfront heeft een sterke troef in handen met de meer dan 80 gijzelaars in de twee grootste hotels. De stad is in een chaos veranderd. Dieven en plunderslaan hun slag. De Amerikanen zijn niet meer veilig in hun woningen.

Koning Hoessein doet een laatste poging om de toestand weer in handen te krijgen. Hij ontslaat de opperbevelhebber van het leger, Nasser Ben Jamil en de commandant van de Derde Pantser Divisie, generaal-majoor Zaid Ben Shaker. Hij neemt zelf het oppercommando in handen.

De koning komt daarmee tegemoet aan de eisen van het Centrale Comité, maar hij gaat niet zover, dat hij Wasfi Tel en Mohammed Rasoel El Kailani het land uitzet, zoals door het Volksfront-Habash geëist werd.

Nasser en Kadaffi stuurden opnieuw telegrammen, Irak bood aan de in Jordanië gelegeerde troepen te gebruiken om de wegen te controleren en Syrië ging voort met dreigen.

Het werd iets rustiger in Amman. Met ere moet generaal-majoor Haditha genoemd worden, die persoonlijk verhinderde dat het Vierde Regiment op eigen houtje oprukte naar Amman, een geval van regelrechte muiterij in het leger. Dit gebeurde op 13 juni. Haditha riskeerde er zijn leven mee. Zijn auto kwam onder machinegeweevuur, waarbij 5 van zijn escorterende manschappen gewond raakten. Zelf ontkwam hij ongedeerd, maar zonder pet. Die was hem van het hoofd geschoten.

Op 12 juni had het Volksfront de gijzelaars losgelaten, omdat de beschieting van de kampen was gestaakt. George Habash sprak de gijzelaars toe. Hij vroeg excuus voor de actie tegen de gijzelaars, maar tegelijk vroeg hij begrip voor de vluchtelingen die gedurende 22 jaar leden onder armoede en slechte levensomstandigheden. Hij merkte op dat de crisis nog niet voorbij was, maar dat de koning aan de eisen van het Volksfront had voldaan.

Anti-Jordaanse demonstraties werden die dagen gehouden in verscheidene Arabische hoofdsteden en ook in Westeuropese steden, zoals Bonn en Kopenhagen.

In Beiroet werd op 13 juni de Jordaanse Ambassade geplunderd en in brand gestoken. De Jordaanse ambassadeur en zijn staf dankten hun leven aan het kordate optreden van een Saiqa-commando, die hen in bescherming nam.

Die dag verscheen het eerste nummer van EL FATAH in Amman. Het werd gratis verspreid. Er verschenen op dat moment geen andere kranten in de Jordaanse hoofdstad en de verspreiding van EL FATAH was een propagandistische voltreffer.

De onderhandelingen tussen Jordanië en de commando's worden voortgezet. Vice-president Saleh Mahdi Ammash van Irak is weer op het toneel verschenen om zich bij het Irakese bemiddelingsteam te voegen. Hij geeft een eigen lezing van de moeilijkheden. De zaak zou zijn aangesticht door degenen die het Oostelijk Front tegen Israël kapot willen maken. In die dagen ijverde vooral Kadaffi van Libië voor dit Oostelijk Front, maar alle propaganda ten spijt heeft dit front nooit bestaan, tenzij op papier.

De 14de juni was het betrekkelijk normaal in Amman. De mensen kochten haastig het nodige voedsel in. Je kon immers nooit weten. De koning zond een boodschap aan de strijdkrachten waarin hij opriep de eenheid te bewaren.

Arafat hield een persconferentie. Hij gaf de schuld aan de Verenigde Staten. Washington was volgens hem verantwoordelijk voor de recente provocaties. Zelf was hij net aan een aanslag ontkomen, die zijn helikopterpiloot het leven had gekost. Arafat was schietend uit de helikopter vertrokken. Op de persconferentie wou hij over dat avontuurtje niet praten. Men kan niet kniesoren over zulke kleinigheden als de revolutie op het spel staat. Wel uitte hij zijn verbazing over de evacuatie van de Amerikanen. Alles was immers voorbij...

Maar het vuur was nog heet onder de as in Amman, om de woorden die Arafat zelf een paar dagen later aan Nasser, Kadaffi en Noemeiri telegrafeerde, te gebruiken. Er zal niet veel nodig zijn om de brandweer te laten uitslaan, maar voorlopig doen de Jordaanse autoriteiten tezamen met de commando's hun best om het vuur te blussen.

De commissie van regeringsvertegenwoordigers en afgevaardigden van de commando-groepen, die bij het eerste staakt-het-vuren gevormd was, werkt aan een nieuwe regeling.

Behalve Irak is intussen ook Algerije present om te bemiddelen. Zoals het altijd gaat bij zulke gelegenheden loopt men elkaar flink voor de voeten en ook gaat er ongelofelijk veel tijd verloren voordat de personen die elkaar willen spreken elkaar gevonden hebben, om dan te komen tot uitvoerige uiteenzettingen waarom ze elkaar niet konden vinden, enz.

Maar je kunt tenminste op straat lopen zonder dat de kogels je om de oren vliegen.

Op de 14de juni lieten de autoriteiten 42 commando's vrij die op 7 juni tijdens de incidenten in Zerka waren gearresteerd.

Er volgt een heel rijtje administratieve maatregelen aan de kant van de commando's. Yasser Arafat was al op 9 juni benoemd tot opperbevelhebber van alle Palestijnse commando's. Ook was hij voorzitter van de Palestijnse Militaire Raad en op 16 juni vormde het Centrale Comité een Algemeen Secretariaat van 6 leden, die alle commando-groepen heette te vertegenwoordigen. Als de comités als paddestoelen uit de grond opschieten, is er meestal iets aan de hand met de grond.

De koning houdt een persconferentie op 17 juni 1970. Hij ontkent dat hij van plan was af te treden. Hij prijst de PLO en El Fatah voor hun bijdrage de situatie onder controle te krijgen. Ook deelt hij een pluimpje uit aan de ontslagen bevelhebbers Ben Jamil en Ben Shaker. Maar hij valt bijzonder fel uit als een van de aanwezige journalisten de resolutie van de Veiligheidsraad van 22 november 1967 ter sprake brengt. 'To hell with this resolution! This is no time to talk about it. Jordan and the UAR have already accepted the resolution. Today we are more determined than ever to recover Jerusalem and all the occupied territory. This is the only peace we accept.'

Het was natuurlijk afschuwelijk voor Zijne Majesteit, dat terwijl het vuur nog heet was onder de as, broeder Nasser op het punt stond de weg van de vredesdiplomatie in te slaan. Een diplomatiek vredesoffensief hing in de lucht. Oe Thant zegt op 22 juni 1970, dat er nieuwe elementen zijn in de Amerikaans-Russische contacten. Hij is net uit Moskou terug, waar hij met Andrei Gromyko, de Sovjet minister van Buitenlandse Zaken heeft gesproken. Eerder had Charles Yost, de Amerikaanse afgevaardigde in de Verenigde Naties zich optimistisch uitgelaten. Op 24 juni zullen de vertegenwoordigers van de Grote Vier bijeenkomen.

Deze berichten worden uitvoerig besproken in de Arabische pers en wekken ongerustheid in Palestijnse kringen. Wat zal Nasser doen? De Egyptische president zegt voorlopig nog niets over zijn houding tegenover het vredesoffensief. Op 20 juni is hij in de Libische hoofdstad Tripoli om deel te nemen aan de festiviteiten die Kadaffi heeft georganiseerd ter gelegenheid van de evacuatie van de Britse en Amerikaanse troepen uit Libië. Er is daar een allermerkwaardigst gezelschap van Arabische staatshoofden bijeengekomen. De opstelling van deze kopstukken voor het afnemen van de parade moet wel een van de moeilijkste protocollaire puzzels geweest zijn, die ooit is voorgekomen. Van links naar rechts zien we president Attassi van Syrië, koning Hoessein, Kadaffi, Nasser, Helou en tenslotte de Irakese president Bakr. Naast hem stond Bahi Ladgham van Tunesië. President Bourguiba was ziek. Nasser staat terecht in het middelpunt. Attasi en Bakr staan zover mogelijk van elkaar. De twist tussen Syrië en Irak is op dat moment nog de meest kritieke spanning in de Arabische wereld.

De buitenwereld weet op dat moment nog niet, dat Nasser net een laaiende ruzie heeft gehad met Bakr. Daarbij heeft hij volgens EL AHRAM van 6 augustus 1970 gezegd: 'Ongelukkigerwijze kunnen wij U niet vertrouwen. Al onze vroegere ervaringen met U vragen er om dat wij U, en alles wat U vertegenwoordigt, moeten wantrouwen. De bevrijding van Palestina wordt niet bereikt met woorden maar met bloed.' De ruzie zou dan volgens EL AHRAM verder gegaan zijn over de rol die Irak speelde in 1963. Nasser haalde dus oude koeien uit de sloot.

Kadaffi had op deze informele topconferentie opnieuw gespeeld met het idee het Oostelijk Front te versterken. Dat is een stokpaardje van hem. Irak speelde daarop in en diende een plan in, waarbij een deel van de Egyptische strijdmacht overgebracht zou worden naar het Oostelijk Front. Dat was wel het laatste waar Nasser over dacht. Niet alleen had hij zijn strijdkrachten hard nodig aan het Westelijk Front, zolang daar nog gevochten werd, maar ook achtte hij het volkomen illusoir dat het conflict tussen de Ba'athisten van Syrië en Irak en het conflict tussen Jordanië en de commando's overbrugd zouden kunnen worden. Dat was nu juist wat Kadaffi beoogde.

Nasser remt alle confrontatie-plannen af. De tijd daarvoor is voorbij, misschien wel voorgoed. De Aswandam is klaargekomen en Egypte heeft geld nodig, reusachtig veel geld. Want zonder miljardeninvesteringen zal Egypte hopeloos aan de grond raken. De Nijl brengt geen klei meer naar Egypte en dus is er voortaan kunstmest nodig. Ook moet het bevoeiingssysteem in Opper-Egypte totaal veranderd worden. Van het systeem van perceelbevoeiing bij hoge waterstand, moet men overschakelen op geregelde irrigatie. Tenslotte moet er gewerkt worden aan de verdeling van de door de dam opgewekte elektriciteit. Om die volledig ten nutte te maken, moeten er grote industrie-projecten worden uitgevoerd. Wie zal er geld steken in een land dat voortdurend in oorlog is? De dam is óók een dam tegen Arabisch wapengeweld.

Deze overwegingen komen echter in Tripoli niet ter sprake. Wel spreekt men af, dat een bemiddelingscommissie naar Jordanië zal gaan om het conflict tussen Jordanië en de commando's in het reine te brengen. Dat moet eerst gebeuren. Nasser houdt wijselijk zijn mond over de diplomatieke reuzenzwaai die hij zal gaan maken, waarvoor hij enige weken later de bitterste verwijten krijgt van Irak.

De bemiddelingscommissie bestaat uit Kaed Ahmed, lid van het regerende Nationale Bevrijdingsfront in Algerije, dr. Hassan Sabry El Kholy, Nassers gerenommeerde bemiddelaar in ongeregelde zaken, majoor Maamoen Awad Zaid, lid van de Soedanese Revolutionaire Raad en Mohammed Najm, lid van de Libische Revolutionaire Raad. Die commissie arriveert in Amman op 29 juni 1970.

Op dezelfde dag arriveert Nasser in Moskou, waar hij zal blijven tot 18 juli. In zijn gezelschap bevinden zich Ali Sabry, lid van het Hoger Uitvoerend Comité van de Arabisch Socialistische Unie, Mahmoed Riad, minister van Buitenlandse Zaken, Mohammed Hassanein Heikal, toen nog minister van Voorlichting, meer bekend als de hoofd-redacteur van EL AHRAM en generaal Mohammed Fawzi, de opperbevelhebber van het Egyptische leger.

In Amman kondigt chef-staf Haditha diezelfde dag aan, dat de Speciale Veiligheidsafdeling van het leger, die gesticht was door Ben Jamil, ontbonden wordt. Ben Jamil zelf is enkele dagen tevoren in Londen aangekomen, waar hij enige tijd bij vrienden zal doorbrengen. Dat verlicht de spanning aanzienlijk. De kinderen van de koning zijn, in gezelschap van enkele leden van de Ben Jamil-tak van de koninklijke familie, ook naar Londen afgereisd. De bemiddelingscommissie vindt de weg bereid voor haar werk.

De koning heeft het uiterste gedaan om het de commando's naar de zin te maken. Het kabinet is op 27 juni vervangen door een regering, die 'het Kabinet van de Nationale Eenheid' wordt genoemd. Er zitten 7 ministers in van de Westelijke Oever. Twee van hen zijn openlijke tegenstanders van Ben Jamil: Akef El Fayez, minister van Staat voor premierzaken en Soeleiman El Hadidi, die minister van Binnenlandse Zaken is geworden. Premier wordt Abdel Moneim Rifai, die in het vorige kabinet minister van Buitenlandse Zaken was.

Er wordt eindeloos vergaderd, maar tenslotte komt men tot een 'formule' die alle partijen bevredigt. Dat is in de nacht van 6 op 7 juli na vijf uren vergaderen. De commissies zijn dan vertegenwoordigd in een nieuwe commissie van zes, twee vertegenwoordigers van de regering, twee van de commando's en twee van de Arabische bemiddelingscommissie.

Intussen wordt het Bevrijdingsleger geteisterd door de twist tussen Yahya en Haddad. De klachten over geldgebrek zullen daar wel niet vreemd aan zijn.

Nasser zit in Moskou en uit diplomatieke kringen in Washington wordt gemeld dat de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie dichterbij elkaar komen in de interpretatie van Resolutie 242 van de Veiligheidsraad. Er is sprake van een eerste fase in de vredesdiplomatie, die ingeluid zou worden door een staakt-het-vuren en een tweede fase, waarin Gunnar Jarring het contact met de partijen in het conflict weer gaat opnemen.

Libanon moet aanzien dat Israëlische patrouilles regelmatig de grens over komen, maar de commando's vermijden confrontaties. Als de vier man sterke bemiddelingscommissie op 11 juli naar Libanon komt, nadat in Jordanië op 10 juli het zoveelste akkoord getekend is door premier Rifai en commando-leider Arafat, is er eigenlijk voor de commissie niets te doen. Joemblatt heeft zijn zaken goed voor elkaar.

Op die elfde juli werd dr. George Haddads huis het doelwit van een raketaanval. Haddad is een van de voornaamste medewerkers van Habash en wordt wel het brein achter de vliegtuigkapingen genoemd. Wat er achter die aanval zat, is niet opgehelderd. De familie Haddad was op een paar schrammen na ongedeerd, zo ook een vrouwelijk lid van het Volksfront, Leila Aboe Khaled geheten, die zich al eens onderscheiden heeft bij een vliegtuigkaping en binnenkort wegens en andere vliegtuigkaping weer in het nieuws zal komen.

Nasser is nog altijd in de Sovjet-Unie. Zolang hij daar nog is, heeft Jordanië de tijd om orde op zaken te stellen. Er wordt alweer een nieuwe commissie samengesteld uit regeringsvertegenwoordigers en commandoleiders. Deze commissie heeft tot taak de gesloten akkoorden uit te voeren. Jordanië erkent het Centrale Comité van de commando-beweging, wat een belangrijk winstpunt voor de commando's betekent. Er worden nog enkele concessies gedaan aan de commando's, maar de koning laat de 'speciale eenheden' van zijn leger niet ontbinden.

De laatste overeenkomst tussen Jordanië en de commando's kan als een overwinning voor de koning worden beschouwd, want de koning houdt zijn sterkste troef in handen en zal die, zij het noodgedwongen, een maand later uitspelen.

Op 18 juli komt Nasser thuis. Onmiddellijk begint er een diplomatiek overleg met de andere Arabische staten. Er is zelfs een ogenblik sprake van een topconferentie.

Donald Burgess, chargé d'affaire voor de Verenigde Staten in Egypte, wordt op het ministerie van Buitenlandse Zaken ontboden om Egyptes antwoord in ontvangst te nemen op de Amerikaanse voorstellen. De tekst wordt niet bekend gemaakt, maar in Washington wordt het antwoord 'bemoedigend' genoemd. Dezelfde dag zendt Nasser een boodschap aan koning Hoessein.

Voor de commando's is het een grote dag, want 6 guerrilla's van het Volksstrijdersfront kapen een toestel van Olympic Airlines en houden het, met de passagiers, vast op het vliegveld van Athene, waarmee ze de vrijlating van 7 gevangenen gehouden guerrilla's afdwingen van de Griekse regering.

Op 23 juli 1970 spreekt Nasser het congres van de Arabisch Socialistische Unie toe. Het is een zeer spannend moment. Nasser maakt bekend dat Egypte de Amerikaanse voorstellen om tot een vredesregeling te komen, het zgn. Rogersplan, aanvaardt. Egypte heeft de resolutie van de Veiligheidsraad (nr. 242 van 22 november 1967) aanvaard en trekt daar de consequentie uit. Het is de laatste kans voor Amerika. In zijn toespraak prijst Nasser een aantal Arabische landen, vooral Syrië, voor de confrontatie met Israël, maar Irak wordt daarbij overgeslagen. De Syrische reactie is aanvankelijk dan ook positief, maar Irak begint onmiddellijk een campagne tegen Egypte.

Op 26 juli accepteert ook Jordanië het vredesplan, Hoessein zendt een telegram aan Nasser, waarin hij de Egyptische president laat weten dat Jordanië hetzelfde standpunt inneemt als Egypte. Het Jordaanse kabinet heeft de hele dag vergaderd. Men moest zich uitvoerig beraden over de gevolgen die deze stap met zich mee zou brengen voor de verhouding tot de commando's.

Als Nasser op 26 juli met een toespraakje van 10 minuten het congres van de partij sluit, weerlegt hij de kritiek van Irak en zegt over de Palestijnse kwestie, dat er geen rechts-herstel in het Midden-Oosten zal zijn, zonder dat de Palestijnen uit hun tenten gehaald worden en terugkeren naar hun steden en dorpen.

EL HORRIYA, de spreekbuis voor het Volksfront-Hawatmeh noemt op 27 juli het besluit van Nasser 'een stap om de nederlaag te accepteren'.

In Amman vinden demonstraties plaats, die door de Volksfronten van Habash en Hawatmeh georganiseerd zijn. Alles verloopt ordelijk.

Maar de Stem van de Storm zegt diezelfde avond op het Rogersplan: Neen, en duizendmaal neen! Waarop Nasser de volgende dag de knop van de commando-radio omdraait. Ook de Stem van Palestina van de PLO mag niet meer zenden vanuit Cairo.

EL FATAH schrijft op 27 juli dat er altijd een tegenstelling van ondergeschikt belang heeft bestaan tussen de Palestijnse Revolutie en zekere Arabische regimens. Dit, schrijft het blad, zou wel eens kunnen veranderen in een fundamentele tegenstelling, nu deze regimens plannen hebben aanvaard, die uiteindelijk zullen leiden tot de liquidatie van de commando-beweging. Sarcastisch was de 'advertentie' die in het blad voorkwam:

TE KOOP

Een groot aantal gevechtsvliegtuigen, tanks en andere militaire uitrustingsstukken. In uitstekende conditie. Sommige nooit gebruikt. Te bevragen: kantoor Oe Thant, hoofd-kwartier V.N. New York.

De kritiek van de commando's wordt afgeremd door Yasser Arafat, die op 29 juli een brief publiceert in EL MOHARRER. Hij schuwt dat de commando-beweging niet partij moet kiezen in de campagnes tegen Nasser en voor dié Arabieren, die niets anders doen dan praten. Het standpunt van de commando-beweging moet het volgende zijn, aldus Arafat: men moet toegeven, dat Egypte het recht heeft de stappen te ondernemen, die nodig zijn om het Arabisch gebied terug te krijgen dat door Israël in 1967 bezet werd, zonder dat dit het recht van de Palestijnse Revolutie aantast om het grondgebied te bevrijden, dat Israël in 1948 bezette.

Libië kiest Nassers partij, Kadaffi vliegt naar Bagdad om Bakr over te halen tot een ander standpunt, althans om deel te nemen aan een nieuwe topconferentie in Tripoli. Maar Irak blijft ageren en weigert aan dit overleg in Tripoli, dat op 5 augustus zal beginnen, deel te nemen. Tussen Bakr en Nasser ontstaat een briefwisseling, waarin harde woorden vallen. In het kort komt het hier op neer, dat Nasser Irak verwijt nooit te hebben meegevochten, terwijl Bakr Egypte verwijt te handelen in dezelfde geest die leidde tot de nederlaag van 1967. De PRAVDA levert kritiek op Irak, maar de Irakese bladen steken de loftrumpet over China, dat altijd onvoorwaardelijk achter de commando's gestaan heeft. Alleen het Irakese blad EL TAAKHI (Broederschap) dat voor de Koerden spreekt, stelt zich achter Nasser op.

Radio Peking valt op 30 juli de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie tegelijk aan en spreekt van een samenzwering tegen de Arabische belangen, tegen de Palestijnse in het bijzonder.

Ook koning Hoessein schrijft een brief aan president Bakr, waarin hij beweert dat er geen tegenstelling bestaat tussen de resoluties van de Tripoli-bijeenkomst en de politieke stappen die Jordanië en Egypte nu ondernemen. Het enige verschil is, dat die stappen nu ondersteund worden door de Sovjet-Unie.

Dit is nu juist het punt waarover de commando's zich zo ongerust maken. Twee organisaties, de groep van Ahmed Zaaroer (Palestijns Arabische Organisatie) en de Actiegroep onder leiding van Issam Sartawi, verklaren zich vóór Nassers politiek. Dit staat

op 31 juli in de kranten in Amman. Het is een ernstige zaak, want beide organisaties maken deel uit van het Centrale Comité, dat dus niet langer een door allen gedeeld standpunt inneemt.

Het afwijkende standpunt van deze twee organisaties leidt tot botsingen met het Volksfront-Habash, eerst in Irbid op 4 augustus, de volgende dag ook in Amman.

Maar tijdens de spoedzitting van de Palestijnse Nationale Raad, die in Amman gehouden wordt op 27 augustus, nemen álle commando-groepen nog eens stelling tegen Resolutie 242 van de Veiligheidsraad, deze twee groepen inbegrepen. Ze zijn dus wél door het Volksfront tot de orde geroepen.

Op 8 augustus gaat het eerste staakt-het-vuren in, voor een periode van 90 dagen. Op 8 augustus komt ook Sherif Zaid Ben Shaker terug als chef-staf van het Jordaanse leger. De spanning loopt daardoor weer op.

Onduidelijk is de status geworden van de Irakese troepen die in Jordanië zijn gelegerd. Op 5 en 6 augustus hebben de ministers van Buitenlandse Zaken en van Defensie van Egypte, Libië, Soedan en Jordanië overleg gepleegd in Tripoli. Daar is besloten dat het Oostelijk Front wordt opgeheven. Er zal voortaan gesproken worden van een Noordelijk Front (Syrië) en een Oostelijk Front (Jordanië). Irak heeft de vergadering geboycot. Formeel staan de Irakese troepen, die in Jordanië gelegerd zijn, nu onder Jordaans bevel, iets wat Irak natuurlijk niet accepteert. Maar de regering in Baghdad maakt voorlopig geen beslissing bekend over de toekomst van de Irakese troepen in Jordanië. In dat verband is het niet zonder grond, dat EL FATAH op 8 augustus schrijft dat de Jordaanse regering wil, dat de Irakese troepen zich uit Jordanië terugtrekken.

Maar de regering in Baghdad denkt daar voorlopig nog niet over, integendeel. De troepen staan 'ter beschikking van de commando's'. Dit wordt op 17 augustus in Baghdad door officiële bronnen gemeld, naar aanleiding van een onderhoud dat Arafat met de Irakese autoriteiten heeft gehad.

Het pro-Syrische blad EL RAYAH schrijft de volgende dag dat die belofte niet ernstig genomen kan worden. Het blad spreekt van een clowneske vertoning. De komende gebeurtenissen zullen het blad in het gelijk stellen.

De 17de augustus komt een gecombineerde patrouille van Jordaanse strijdkrachten en commando's onder vuur in het dorpje Naoer bij Amman. Ook wordt gemeld dat er gevraagd is op een commando-kamp in de omgeving van Karak.

We lezen in EL FATAH van 17 augustus, dat Egypte ongeveer 140 Palestijnse studenten heeft uitgewezen. Zij behoren tot de Volksfronten-Habash en Hawatmeh.

De ruzie tussen Irak en Egypte loopt hoger. Over en weer worden arrestaties verricht. In die tijd heerst ook de cholera.

Libanon krijgt een nieuwe president. De verkiezing vindt plaats door het parlement op 17 augustus. Sleiman Franjieh wint met één stem meerderheid. Alles schijnt op springen te staan in de Arabische wereld.

Een ongelofelijke activiteit op diplomatiek gebied wordt ontwikkeld.

De Fatah-leiders Aboe Iyad en Faroek El Kaddoemi arriveren op 18 augustus in Cairo voor besprekingen met Heikal.

Op 20 augustus arriveert koning Hoessein in gezelschap van kroonprins Hassan, premier Rifai, verscheidene ministers en de chef-staf Haditha in Cairo.

Ook Naboelsi is in het gevolg van de koning, wat voeding geeft aan de speculaties, dat de stichting van een onafhankelijke Palestijnse Staat weer ter sprake zal komen. De koning heeft daarover kort tevoren gesproken in een interview met het Franse weekblad NOUVEL OBSERVATEUR. Een ongelukkiger moment had hij niet kunnen kiezen.

Over de tweede dag van de besprekingen van de koning in Egypte, weet het Westduitse nieuwsagentschap D P A te melden, dat Naboelsi zijn diensten heeft aangeboden als president van de voorgestelde Palestijnse Staat.

Op de 23ste augustus vertrekt Hoessein weer naar Amman. Het resultaat van de besprekingen kan in 3 punten worden samengevat: gecoördineerd optreden van Jordanië en Egypte in de diplomatie, de commando-beweging moet in stand gehouden worden en de Irakese strijdmacht moet in Jordanië blijven.

Als de koning terug is in Amman, zit het Centrale Comité van de commando-beweging te vergaderen. Men bespreekt de resultaten van het bezoek van Arafat aan Baghdad en Damascus, van het bezoek van Aboe Iyad en Kaddoemi aan Cairo en men treft voorbereidingen voor het samenkomen van de Palestijnse Nationale Raad.

Er wordt die dag ook een botsing tussen de commando's en de speciale afdeling van het leger gemeld uit Madaba. De atmosfeer is bijzonder gespannen.

Dan zijn er weer moeilijkheden in Libanon. Op 24 augustus komen de commando's in botsing met de nasseristische bevolking van Sidon, Beiroet en Tripoli naar aanleiding van de ontvoering van een pro-Egyptisch parlamentslid.

In New York beginnen de onderhandelingen van Gunnar Jarring met Egypte, Jordanië en Israël en Arafat is op 24 augustus toch zelf ook nog eens met Nasser gaan praten.

De Palestijnse Nationale Raad komt op 27 augustus bijeen in Amman in een uiterst gespannen atmosfeer.

Op 29 augustus, houdt de koning onverwachts een toespraak voor radio en televisie. Hij verdedigt zijn politiek tegenover de kritiek van de Raad. Hij zegt dat de confrontatie met

Israël de mogelijkheid open laat politieke middelen te gebruiken. Voor een vredesregeling is de volledige terugtrekking van Israël uit de bezette gebieden een absolute eis van Jordanië. Er moet recht gedaan worden aan de Palestijnen. Hij verdedigt Egypte en prijst Nasser. Tenslotte waarschuwt Hoessein, dat hij pogingen van welke aard dan ook, om de nationale eenheid en identiteit van Jordanië te ondermijnen niet zal toestaan, en bekritiseert de commando's.

De volgende dag beginnen de gevechten tussen het Jordaanse leger en de commando's. Er wordt geschoten bij het gebouw van de Binnenlandse Veiligheidsdienst, het Koninklijk Paleis, het radiostation, het postkantoor en de ambassades van Engeland en Amerika. Wie begonnen is, valt moeilijk uit te maken. Het is ook van weinig belang. Wat de koning gezegd heeft is veel belangrijker. Dat het leger in en om Amman in beweging is, zegt heel veel. Maar het Centrale Comité verklaart op 30 augustus, dat verscheidene commando's verwezen zijn naar een disciplinaire rechtbank van de fedayien in verband met de botsingen. Natuurlijk wordt er een vergadering uitgeschreven tussen Jordaanse regeringsvertegenwoordigers en commando-leiders.

Het Volksfront-Hawatmeh verklaart openlijk in de Palestijnse Nationale Raad, dat het Jordaanse regiem ondersteboven moet.

Op 31 augustus zendt Arafat Kamal Nasser naar Damascus, Baghdad en Cairo om de respectievelijke regeringen te vragen tussenbeide te komen. EL FATAH meldt geruchten over de vorming van een militaire regering in Jordanië.

Het Centrale Comité vraagt op 1 september de Arabische Liga om maatregelen te nemen die een halt kunnen toeroepen aan 'de verschrikkelijke massamoord die in voorbereiding is tegen ons standvastig volk in Jordanië en tegen de militante Palestijnse Revolutie'.

Radio Amman zegt diezelfde avond dat er een aanslag op de koning is gepleegd (het was de zeventiende). Hoessein was op weg naar de luchthaven van Amman, om zijn dochter, prinses Alia af te halen. Zijn escorte kwam onder vuur. De prinses arriveerde overigens niet, want het vliegtuig was naar Beiroet uitgeweken, omdat de luchthaven voor alle verkeer gesloten was. Vreemd dat de koning daar niets van wist. De Stem van de Storm noemde het verhaal van deze aanslag een verzinsel. Maar de spanning is in Jordanië al zó opgelopen, dat het eigenaardige effect optreedt, waarin het gewicht van de beweerde dingen niet meer afhankelijk is van het waarheidsgehalte van de bewering.

Later in de avond meldt radio Baghdad, dat de Irakese minister van Buitenlandse Zaken, Abdel Karim El Sheikhali, de Jordaanse ambassadeur in Irak heeft opgeroepen om hem te vragen zijn regering te zeggen 'alle buitengewone maatregelen tegen de commando's en de commando-activiteiten onmiddellijk te staken'. Bij in gebreke blijven zouden de Irakese regering en de Irakese troepen aan het Oostelijk Front de nodige maatregelen treffen om de commando-actie te beschermen. Dit kwam dus neer op een ultimatum van Irak aan Jordanië.

De botsingen op de eerste september hebben zich uitgebreid over heel Amman. Het Rode Kruis maakt later bekend dat er 33 doden en 169 gewonden geteld waren.

Op 2 september wordt er warempel een wereldcongres van Palestijnen geopend in Amman. De laatste keer dat zo'n congres bijeen geweest was, was in 1965 te Cairo. Er zijn 300 gedelegeerden aanwezig van revolutionaire en progressieve bewegingen uit Azië, Afrika, Europa en Amerika. Arafat opent het congres. Hij zegt dat de vredesregeling er niet door komt, zolang er nog een geweer is en zolang er nog revolutionairen zijn.

De koning vergadert op 3 september met het voltallige kabinet en 's avonds houdt hij een radiotoespraak. Hij heeft zijn regering opgedragen om alle noodzakelijke maatregelen te treffen om de orde te herstellen. Zijn stem klinkt nog vastbeslotener dan enkele dagen geleden. Premier Rifai moet contact opnemen met het Centrale Comité om een poging te ondernemen de discipline onder de commando's te herstellen.

Het Centrale Comité antwoordt dat het niet meer praten wil, voordat alle verdachte elementen uit het leger verwijderd zijn. Nu deed de koning die dag juist het omgekeerde. Hij benoemde 'enkele verdachte elementen' in een nieuwe Koninklijke Raad voor privé-zaken. De meest verdachte 'elementen' waren wel Habes Majali en Wasfi Tel. De toestand in Jordanië verergert met de dag. Daarin luiden de vliegtuigkapingen van het Volksfront-Habash een nieuwe fase in.

Al eerder was de aandacht van de wereld gevallen op de Palestijnen door de methodes die sommige organisaties hadden toegepast ver buiten het gebied van het eigenlijke conflict. De gedwongen landingen van vliegtuigen, het gijzelen van passagiers, die de dupe worden van zulke acties, de aanslagen op vliegvelden, kantoren van lucht- en scheepvaartmaatschappijen, ambassades en andere gebouwen die Israëlische belangen vertegenwoordigen, behoorden tot de tactiek van de Palestijnse guerrilla's.

De lijst wordt geopend door het Volksfront-Habash op 23 juli 1968, als de commando's een El Al-toestel dwingen te landen in Algiers. Het vliegtuig, een Boeing 707, was onderweg van Rome naar Tel Aviv. De niet-Israëlische passagiers worden onmiddellijk vrijgelaten, maar 12 Israëlische passagiers en de 10 bemanningsleden worden vastgehouden. Het Volksfront deed een beroep op Algerije om deze 22 Israëliërs als gijzelaars te gebruiken voor de vrijlating van een aantal in Israël gedetineerde fedayien.

Algerije kwam onder druk te staan van de Internationale Federatie van Verkeersvliegers en er dreigde een boycot door Air France, Swissair en Alitalia. Voor het zover kwam liet Algerije de Israëliërs vrij en Israël gaf 'uit dankbaarheid' de vrijheid terug aan 16 fedayien.

Twee commando's van hetzelfde Volksfront deden een aanslag met granaten en geweervuur op een toestel van El Al op de luchthaven van Athene. Een Israëlische passagier werd gedood en verscheidene anderen waren gewond. De twee commando's worden gearresteerd.

Deze aanval, die eigenlijk mislukt was, bracht Israël tot de befaamde vergeldingsactie tegen de luchthaven van Beiroet op 28 december 1968. Daarmee bewees Israël dat het niet onderdeed voor de commando's in het gebruiken van 'ongeregelde methodes'.

Als het de bedoeling van Israël geweest is, door deze vergeldingsactie een halt toe te roepen aan de piratenmethodes van de Palestijnse guerrillabeweging, illustreert de hier volgende lijst wel, dat het tegendeel het geval zou zijn.

Het Volksfront-Habash sloeg opnieuw toe op 18 februari 1969. Vier commando's openden met twee machinegeweren het vuur op een toestel van El Al, dat op de luchthaven van Zürich naar de startbaan reed. Twee bemanningsleden en vier passagiers raakten gewond. De piloot overleed later aan zijn verwondingen. Aan boord bevond zich een lid van de Israëlische Veiligheidsdienst, Mordechai Rahamim. Hij vuurde terug en doodde een van de guerrilla's.

De Zwitserse regering zond een protestnota aan Libanon, Syrië en Jordanië. De gearresteerde commando's werden berecht in Winterthur op 22 december 1969.

Op 29 augustus werd een Boeing 707 van Trans World Airlines met 101 passagiers en 12 bemanningsleden aan boord, gedwongen koers te zetten naar Damascus. Het toestel was onderweg van New York naar Tel Aviv. De drie commando's van het Volksfront-Habash namen boven zuid Italië het bevel in handen. Een van hen was Leila Khaled. Vlak na de landing in de Syrische hoofdstad werd de cockpit door een bomontploffing geruïneerd.

De Syrische autoriteiten lieten de bemanning en de passagiers vertrekken, met uitzondering van de zes Israëlische passagiers. Vier van hen, drie vrouwen en een meisje, mochten op 31 augustus Syrië verlaten, maar de twee mannelijke passagiers werden pas op 12 december vrijgelaten. Zij werden door bemiddeling van het Rode Kruis uitgewisseld tegen 13 in Israël gedetineerde Syriërs.

De drie commando's van het Volksfront waren door de Syrische autoriteiten aangehouden, maar na enige tijd in vrijheid gesteld.

Op 28 augustus ontplofte er een bom in het kantoor van de Israëlische scheepvaartmaatschappij Zim te Londen. Op 8 september volgen er meer dergelijke aanslagen, waarvoor het Volksfront-Habash verantwoordelijk is. Nu is de beurt weer aan Israël. Op 23 september 1969 arresteert de Zwitserse justitie een zekere Alfred Frauenknecht, chef van de technische afdeling van de firma Sulzer A.G. Zijn naam verbergt een heel wat minder onschuldige knechtschap, want het komt uit dat de man 850.000 Zwitserse Franken heeft opgestreken voor het verkopen van geheime schema's die betrekking hebben op het fabriceren van Mirage-motoren.

Er is een Israëlische agent in het spel.

Op 21 december 1969 zijn drie leden van het Volksfront-Habash in Athene om een TWA-toestel te kapen. Het vliegtuig is onderweg van Tel Aviv naar New York. Bij het inboeken worden ze gearresteerd.

Een geslaagde ontvoering werd vervolgens op de rekening van Israël geboekt. In de kerstnacht vertrokken uit Cherbourg de laatste vijf kanonneerboden, die Israël in 1965 in Frankrijk had besteld. Vóór het Franse wapenembargo in januari 1969 van kracht werd, waren er reeds zeven aan Israël geleverd. De resterende vijf boten waren door de werf met goedkeuring van de Franse regering verkocht aan een op 5 november 1969 opgerichte firma, die in Panama geregistreerd was.

De 'Panamese' firma had verklaard dat de schepen onbewapend waren en voor olieboringen gebruikt zouden worden. Daarop verstrekke de douane van Cherbourg de nodige exportformaliteiten.

Op 24 december was een 74-koppige Israëlische bemanning aan boord gekomen en enige uren na middernacht verlieten de schepen zonder licht en zonder vlaggen de haven, waarbij gebruik gemaakt werd van een kanaal dat uitsluitend voor de Franse marine beschikbaar was.

Net voor het nieuwe jaar begon, kwamen de schepen in Haifa aan, uitbundig begroet door een samengestroomde menigte en geëscorteerd door de Israëlische marine. Het was de beurt aan de Arabische landen, om van een piratendaad te spreken. Deze affaire werpt licht op de houding van Frankrijk. De pro-Arabische politiek van De Gaulle, die voortgezet wordt door president Pompidou, wekt weerstanden onder de bevolking en bij vele vooraanstaande persoonlijkheden. Zo kon Israël in Frankrijk voldoende medewerking krijgen om de schepen het land uit te krijgen. Zelfs werd voorkomen dat de Franse marine de schepen aanhield in de Middellandse Zee.

Op 10 februari 1970 worden drie commando's van de Aktiegroep Voor de Bevrijding van Palestina gearresteerd op de luchthaven van München. Zij hebben een granaat gegooid naar een bus, waarmee passagiers vervoerd werden naar een El Al-toestel, dat naar Londen zou vertrekken. De aanval was gericht op de toneelspeler Asaf Dayan, zoon van Moshe Dayan. Deze werd niet gewond, maar 11 andere passagiers wel. Eén Israëliër kwam om het leven.

Een storm van verontwaardiging steekt op als op 21 februari 1970 een Coronado CV-990 van Swissair verongelukt door een ontploffing aan boord, 14 minuten na de start uit Zürich. Later blijkt dat de explosie plaatsvond in een postzak in de staart van het vliegtuig, met behulp van een hoogtemeter van Japanse makelij. De 38 passagiers (waaronder 15 Israëliërs) en de 9 bemanningsleden vonden de dood. Het Volksfront-Algemeen Commando (groep Jibriel) maakte bekend dat het de verantwoordelijkheid voor de actie droeg, maar later werd deze claim ingetrokken.

Dezelfde dag vond eveneens door middel van een hoogtemeter een explosie plaats aan boord van een Caravelle van de Oostenrijkse luchtvaartmaatschappij AUA, 6 minuten na

de start van de luchthaven van Frankfort. De piloot slaagde er in een noodlanding te maken op hetzelfde vliegveld.

Yasser Arafat veroordeelde deze acties in een persconferentie te Amman. Hij merkte daarbij op, dat het te wensen ware, dat de gevoelens, opgeroepen door de ramp met het Zwitserse toestel, ook ten gunste zouden werken van de slachtoffers van de afschuwelijke misdaden, die tegen het Arabische volk in Jordanië, Egypte en zuid Libanon begaan werden.

Maar Habash maakte iets later bekend dat zijn organisatie met dergelijke acties gewoon door zal gaan. Overigens is daarmee niet gezegd dat het Volksfront aansprakelijk is voor de twee aanslagen. Welke organisatie hier achter zat is nooit bekend geworden.

Op 22 juli 1970 verplichtte zich het Volksstrijdersfront wél aan het Volksfront-Habash. Zes leden van deze organisatie, waaronder een vrouw, hielden een Boeing 707 van Olympic Airlines vast op de luchthaven van Athene. Zij waren in Beiroet aan boord gegaan en dreigden het toestel met alle passagiers en bemanningsleden op te blazen, als de zeven in Griekenland gedetineerde Palestijnse guerrilla-strijders niet werden vrijgelaten.

De Griekse regering gaf toe. De fedayien die het stoute stukje hadden uitgehaald, werden naar Cairo gestuurd. De gevangen commando's zouden binnen een maand worden vrijgelaten. Dat gebeurde op 12 augustus 1970. Het Volksfront-Habash had enkele waardevolle leden terug. De opgedane ervaringen zouden nog te pas komen.

Als in de eerste dagen van september 1970 de situatie in Jordanië uit de hand loopt, gebeuren er twee dingen die illustratief zijn voor de tendenzen in de commandobeweging. De PLO roept de Raad van de Arabische Liga bijeen in een spoedzitting. Deze wordt gehouden op 5 september. Het Volksfront-Habash gaat tot het uiterste in de tegenover-gestelde richting. Op 6 september slaan commando's van dit front toe op vier vliegtuigen tegelijk.³⁵

De operaties van deze commandogroep schakelen een mogelijke bemiddeling van de Arabische staten voorlopig uit, brengen de Jordaanse monarchie aan het wankelen en veroorzaken de meest ernstige internationale crisis die sinds de zesdaagse oorlog om het Midden-Oosten is voorgekomen.

Op die zesde september laat Radio Baghdad weten dat het nooit de Irakese troepen in Jordanië onder bevel van koning Hoessein zal plaatsnemen. Hoessein spreekt die dag voor de televisie en doet een oproep een nationale conferentie te houden. Hij wil dat die conferentie een nationaal charter opstelt, waarbij vooropstaat dat de Westelijke en de Oostelijke Oever van de Jordaan een eenheid vormen. Over de commando's zegt hij: 'Wij

³⁵ De gebeurtenissen van 6 tot 30 september 1970 zijn helder beschreven in: Peter Snow en David Phillips, *Leila's Hijack War* (London 1970) [Pan Books Ltd].

hebben nooit de bedoeling gehad, en zullen nooit de bedoeling hebben, de verzetsbeweging te liquideren.'

Maar in feite is het Jordaanse leger met de liquidatie al bezig. In noord Jordanië komt het tot botsingen, en ook bij Maan aan de weg naar Aqaba.

Ook voor Libanon was het een onrustige dag. Israël was voor de derde opeenvolgende dag in de aanval in de Arkoeb.

De vliegtuigroof, die alles zou veranderen, verliep niet geheel volgens plan. Vier commando's van het Volksfront waren aangewezen om een El Al Boeing 707 op weg van Amsterdam naar New York een gedwongen landing te laten maken in Jordanië. De ploeg werd echter gesplitst. Het El Al-kantoor in Amsterdam weigerde twee van de mannen te boeken voor plaatsen in de eerste klas afdeling. Daarom boekten ze plaatsen in een Pan American Jumbo Jet, een Boeing 747. In plaats van één, werden daardoor twee vliegtuigen bedreigd. De Jumbo had enige vertraging. Leila Khaled en een zekere Patrick Joseph Arguello, die zij kende onder de naam René, gingen aan boord van het El Al-toestel. René was geen Palestijn. Leila had hem ontmoet na aankomst in Stuttgart op 1 september, waar zij twee handgranaten en een vals paspoort in ontvangst nam.

Omstreeks de tijd waarop Leila en René hun slag probeerden te slaan, landden een TWA-Boeing 707 en een Swissair DC-8 op het Dawson-vliegveld in de Jordaanse woestijn. Dit vliegveld was een buiten gebruik gestelde natuurlijke landingsstrip, die destijds de Royal Air Force gediend had. Het werd door het Volksfront omgedoopt in 'Vliegveld van de Revolutie', de Boeing kreeg de naam Haifa-I, de DC-8 heette voortaan Gaza-I. Met het TWA-toestel, dat het Volksfront boven België in handen viel op een vlucht van Frankfurt naar New York, werden 145 passagiers en een bemanning van 10 koppen in de woestijn gezet. De DC-8 was veroverd boven Frankrijk op een vlucht van Zürich naar New York. De buit was 143 passagiers en 12 bemanningsleden. Het ging het Volksfront niet om de vliegtuigen, maar om de mensen, die als gijzelaars moesten dienen voor de vrijlating van gevangen gehouden commando's in diverse landen.

Toen het El Al-toestel boven het Engelse graafschap Essex vloog, sprongen René en Leila, 's middags om kwart voor 2, plotseling op en stormden de eerste klas afdeling binnen om de cockpit te bereiken. Een steward deed een poging om René te grijpen. René gaf hem een klap met zijn geheel van plastic vervaardigde revolver. Hevig bloedend zakte de steward in elkaar. René ramde met zijn wapen op de deur van de cockpit. Niemand deed open.

Leila gebod de passagiers zich rustig te houden. In elk van haar fraai gevormde handjes lag een granaat.

Een stewardess werd gesommeerd de deur naar de cockpit te openen. Het meisje klopte op de deur en René vuurde een schot af om zijn bevel kracht bij te zetten. Dit was het sein voor een vuurgevecht tussen René en de weer tot zijn positieven gekomen steward. Deze werd opnieuw gevloerd, nu door vijf schoten uit het pistool van René.

Toen kwam er een agent van de Israëlische Veiligheidsdienst tevoorschijn, die zeven schoten afvuurde. René werd door verscheidene kogels getroffen. Voor hij het bewustzijn verloor, zag hij kans de pin uit zijn granaat te trekken. Er gebeurde niets. Het ding bleek defect te zijn.

Intussen voerde de piloot een plotselinge duikvlucht uit, waardoor Leila het evenwicht verloor en overmeesterd kon worden, voor zij de pinnen uit haar granaten kon trekken. De operatie was mislukt. Het toestel maakte een onvoorziene landing op Heathrow Airport, vanwaar Leila, René en de gewonde steward naar een vlakbij gelegen hospitaal vervoerd werden. Onderweg overleed René, alias Patrick Joseph Arguello. De steward werd door een chirurgische ingreep gered. Leila Khaled kwam op het politiebureau terecht.

De onvoorziene afloop van de operatie zou leiden tot de roof van een BOAC VC-10, op weg van Bahrein naar Londen via Beiroet op woensdag 9 september. Het Volksfront voerde deze actie tot in de puntjes uit. Het toestel werd netjes op het Vliegveld van de Revolutie neergezet bij de toestellen van Swissair en TWA. De reden van deze extra operatie: onder de gegijzelde passagiers in Jordanië bevonden zich geen Engelsen en Leila moest vrij!

In de spannende ogenblikken, waarop voor het oog van de dodelijk verschrikte passagiers op zondag 6 september de salvo's pistoolschoten in de Boeing van El Al knalden, zette tegelijkertijd de Jumbo van Pan American koers naar het Midden-Oosten.

Een van de twee guerrilla's hield met zijn pistool de cockpit onder controle, de andere bedreigde de passagiers met een handgranaat. Het Volksfront had op korte termijn een beslissing moeten nemen voor de bestemming van de Jumbo. Een landing op het Vliegveld van de Revolutie was te riskant. Men koos Cairo. Het werd een demonstratie van afkeuring voor de Egyptische vredespolitiek.

De gezagvoerder zette evenwel koers naar Beiroet. Hij beweerde dat er gebrek aan brandstof was. Dat kon door de guerrilla's, die geen kennis hadden van het instrumentenpaneel van een Jumbo, niet gecontroleerd worden.

Het toestel maakte ettelijke rondjes boven Beiroet, voor de toestemming voor de landing afkwam. De Libanese autoriteiten stemden toe uit 'menslievende overwegingen'.

De commando's in het vliegtuig maakten ook contact met het PASC in Libanon. Het PASC meldde dat de falangistenleider Pierre Gemayel, die in die dagen minister van Publieke Werken was, naar het vliegveld was gesneld. Gemayel was wel een van de meest verklaarde tegenstanders van de commando's en zijn partij geldt als het machtigste rechts-christelijke bolwerk in de Libanese politiek. De heer Gemayel kon echter op de luchthaven niets anders doen dan op afstand toekijken.

Via de radio wist men ook, dat de commando's in het vliegtuig eisten dat niemand anders het toestel zou naderen, dan de brandstofploeg en 9 commando's van het Volksfront. Alles verliep vlot. De opgeroepen commando's kwamen met een gevulde tas en brachten

explosieven aan in de eerste klas afdeling. Men zou er voor zorgen dat het vliegtuig niet door president Nasser teruggegeven kon worden aan de Amerikanen.

Om 5 minuten over half 10 in de avond vloog de reuzenvogel weer op van de luchthaven van Beiroet. Een lid van de commando-grondploeg vloog mee, de anderen verlieten ongehinderd de luchthaven. Zo ook minister Gemayel, die er het zwijgen toe deed. Het was een van de weinige keren dat hij niets te vertellen had.

De Egyptische autoriteiten deden al het mogelijke om de landing te verhinderen. Het vliegtuig cirkelde twee uur lang boven Cairo. Toen landde het. Drie minuten na de landing explodeerde het vliegtuig. De passagiers waren er op tijd uit. Alle nooduitgangen waren gebruikt. Er gebeurden geen persoonlijke ongelukken. De materiële schade beliep zo'n 75 miljoen gulden.

Het Volksfront had intussen bekend gemaakt, dat de toestellen van TWA en Swissair op het Vliegveld van de Revolutie stonden. Na de slechte ervaringen met Syrië en Algerije, leek het beter de buitgemaakte vliegtuigen en de passagiers op 'eigen territorium' vast te houden.

Radio Baghdad en Radio Damascus vielen de commando's onmiddellijk bij. Een Irakees blad sprak de volgende ochtend van de 'heldhaftigheid van de Palestijnen die de vliegtuigen hadden gekaapt'. Het blad vond dat meer dergelijke klappen moesten worden uitgedeeld tegen de 'belangen van het Amerikaanse imperialisme in het Arabische vaderland'.

Het Volksfront stelde een ultimatum. Het eiste de vrijlating van Leila Khaled, die in Engeland vastgehouden werd, en van de drie commando's die op 22 december 1969 in Winterthur tot 12 jaar dwangarbeid veroordeeld waren voor hun aanslag op 18 februari 1969. Verder werd de vrijlating geëist van drie commando's van de Aktiegroep die op 10 februari 1970 de mislukte aanval gedaan hadden op Asaf Dayan op de luchthaven van München. Bovendien eiste het Volksfront dat Israël een niet nader vastgesteld aantal gedetineerde commando's zou vrijlaten.

Het ultimatum ging in om 3 uur 's morgens op maandag 7 september. De regeringen van de Verenigde Staten, Engeland, West-Duitsland, Zwitserland en Israël hadden 72 uur de tijd.

De eisen van het Volksfront stonden eigenlijk in geen enkele verhouding tot de omvang van de acties. Met een actie van veel bescheidener omvang had het Volksstrijdersfront op 22 juli 1970 de vrijlating afgedwongen van zeven in Griekenland gevangen zittende commando's. Of dacht het Volksfront aan grote aantallen gevangen gehouden guerrilla's in Israël? Het is niet waarschijnlijk dat men zich op dát punt teveel illusies maakte. Het zou een kwestie zijn van druk, die de Verenigde Staten op de Israëlische regering kon uitoefenen.

Langs die weg konden de resultaten niet daverend groot zijn. Het belangrijkste effect dat het Volksfront bereikte, was dat de Palestijnse kwestie op de voorpagina's van de kranten zou komen.

Er gebeurde nóg iets. Het Israëlische kabinet, dat op die zondagavond zijn wekelijkse zitting hield, besloot voorlopig niet deel te nemen aan de vredesgesprekken onder leiding van Gunnar Jarring. Het besluit hield verband met de klachten die Israël had over Egypte inzake het handhaven van het staakt-het-vuren aan het Suezkanaal. Het ging om de verplaatsing van de Russische raketten naar de zone van het staakt-het-vuren. Dat de vliegtuigaffaires invloed hebben gehad op dit Israëlische besluit lijkt ons niet waarschijnlijk. Maar het effect van het besluit was belangrijk voor de commando-beweging.

Het nam iets weg van de spanning tussen de commando's en Nasser en er kwam ruimte voor speculaties die aanmoedigend werkten op de Palestijnen. Stel nu eens, dat ook Jordanië zich uit de vredesbesprekingen zou terugtrekken. Misschien had Nasser wel gelijk gehad, toen hij zei dat Egypte gerust kon ingaan op het Rogersplan, omdat Israël tóch niet zou willen meedoen. Voor dit soort overwegingen werd een klein plaatsje ingeruimd in de Arabische kranten van maandag 7 september.

In Jordanië drong het nieuwtje uit Israël nauwelijks door. Er was geen terugkeer mogelijk, ook al probeerden de partijen en vooral de commissie van de Arabische Liga het uiterste.

Op 8 september komt het Centrale Comité met de Jordaanse regering overeen dat een staakt-het-vuren in acht genomen zal worden en dat de voorzieningen van vorige akkoorden zullen worden uitgevoerd, maar niemand houdt zich aan de op papier geschreven bepalingen. Het Centrale Comité zegt later op de dag, dat de commando's zich niet aan het staakt-het-vuren houden, omdat de Jordaanse regering er niet in slaagt de bepalingen uit te voeren. Daar is de Jordaanse regering ook niet toe in staat, evenmin als het Centrale Comité zelf wat alle commando-groepen betreft.

In het noordelijk deel van de Jordaan-vallei stonden die dag de commando-bases bloot aan een hevig artilleriebombardement van het Jordaanse leger, aldus een mededeling van het Centrale Comité.

In Amman is in de nacht van 7 op 8 september hevig geschoten.

De 127 vrouwen en kinderen, die door bemiddeling van generaal Mashoer Haditha door de commando's op het Vliegveld van de Revolutie waren vrijgelaten, brachten in Hotel Intercontinental een onrustige nacht door.

Bij alle spanning over wat hen te wachten stond, hadden de gijzelaars niet te klagen over het gedrag van de commando's. De vrouwen die naar het hotel waren overgebracht, vertelden dat de commando's erg aardig waren voor de kinderen. Generaal Haditha had in de ochtend van 7 september ook de positie van de tanks geregeld. Ze werden gestationeerd op een heuvel, ongeveer 2 km van de vliegtuigen.

Het wachten was op het resultaat van de onderhandelingen tussen de Verenigde Staten, Engeland, West-Duitsland, Zwitserland en Israël. Premier Edward Heath van Engeland had de leiding genomen. Men besloot één front te vormen om alle gijzelaars tegelijk vrij te krijgen. Gedelegeerden van de vijf landen vergaderden in Washington in voortdurend contact met hun regeringen. Tegen het protest van Israël besloten de andere vier landen de zeven commando's de vrijheid te geven in ruil voor alle gijzelaars. Uiteraard werd niets toegezegd inzake de vrijlating van guerrilla's die in Israël gevangen zaten.

Op dinsdag 8 september veranderde er maar weinig in de positie van de gijzelaars. Het vijf-landen-overleg werd verplaatst van Washington naar Bern.

Op het Vliegveld van de Revolutie werd een persconferentie georganiseerd. Wat zich daar in de woestijn afspeelde, was een heel vreemd mengsel van grimmige vastbeslotenheid om zo nodig tot het uiterste te gaan en Arabische gastvrijheid. Waar de omstandigheden het toelieten, waren de menselijke verstandhoudingen zo hartelijk als het maar kon.

Het is misschien juist dat echt menselijke in de Palestijnen en in de Arabieren, dat hen verhindert om de onmenselijke oorlogsmachine op te bouwen, die Israël weg zou kunnen walsen. Het is ons ook opgevallen, dat de Arabische persreacties op het buitmaken van het BOAC-toestel op woensdag 9 september, de nadruk legden op dat menselijk aspect. EL ANWAR vroeg zich af of het niet vreemd was, dat de hele wereld zich ongerust maakte over het lot van 200 westerlingen, in plaats van zich het lot aan te trekken 2 miljoen Palestijnen, die in de afgelopen 20 jaar van hun vaderland verdreven zijn.

Zoals we al beschreven hebben, werd op woensdag 9 september het BOAC-toestel buitgemaakt om een aantal Engelse gijzelaars in handen te krijgen. Leila Khaled werd immers nog altijd vastgehouden op het politiebureau Ealing-Londen. De wettelijke grond van die aanhouding was een bepaling, die het de immigratiedienst mogelijk maakt een buitenlander te verhinderen het land binnen te komen, in afwachting van instructies van de autoriteiten. Leila was niet in staat van beschuldiging gesteld.

De Engelse regering ontving een nota van de Israëlische ambassadeur in Londen, waarin deze verzocht Leila voorlopig aan te houden in afwachting van stappen die Israël zou ondernemen in het kader van de uitleveringsverdragen tussen Israël en Engeland.

Maar wat het Volksfront of Israël ook naar voren brachten, premier Heath reageerde niet en hield Leila op het politiebureau op een wetsbepaling die het hem mogelijk maakte haar vrij te laten, als het moment daarvoor gekomen zou zijn. De BOACVC-10 werd eerst naar Beiroet gedirigeerd om extra brandstof in te nemen.

Er waren 105 passagiers aan boord en een bemanning van 10 koppen.

In Amman was die woensdagmiddag het vuur weer in alle hevigheid losgebarsten.

De koning hoopte nog op een vergelijk met de commando's en had generaal Haditha de vrije hand gegeven alles te doen om de brand te blussen.

Maar de orders om niet te vuren werden door het leger op vele plaatsen niet gehoorzaamd.

De vertegenwoordiger van het Rode Kruis in Amman, de heer André Rochat, die volgens een besluit van de Engelse ministerraad op dinsdag 8 september het mandaat had gekregen voor Engeland op te treden in de onderhandelingen met de commando's, was door het gijzelen van de groep Engelsen op woensdag in een moeilijker onderhandelingspositie gekomen. Er zou meer tijd nodig zijn, nu de situatie veranderd was.

Het ultimatum van het Volksfront werd verschoven naar zondagochtend 10 uur. Er kwamen dus drie dagen bij. Het Volksfront gaf daarmee meer tijd aan Washington om Israël onder druk te zetten, teneinde de gevangen gehouden guerrilla's in Israël vrij te krijgen. Die zeven makkers in Europa zouden toch wel vrij komen. Hoeveel guerilla's het Volksfront van Israël terug eiste, is nooit gezegd. Er zaten er rond 3500 gevangen. Israël hield echter het been stijf en was in de gesprekken van de vijf landen in Bern alleen maar 'waarnemer'.

De nacht van 9 op 10 september was bijzonder onrustig voor de gasten in Hotel Intercontinental. De spanning was ondragelijk, omdat men niet wist dat het ultimatum tot zondag was verschoven.

Op 10 september nam Radio Baghdad het op voor de gijzelaars. Het programma werd onderbroken voor een mededeling. De Irakese autoriteiten onderhielden contacten met de guerrilla's die moesten leiden tot de vrijlating van de gijzelaars en de teruggave van de vliegtuigen.

Wel werden 23 passagiers van het BOAC-toestel vrijgelaten. Zij kwamen in de middag van donderdag 10 september aan op de luchthaven van Beiroet. Uit Hotel Intercontinental waren eerder 68 gastgijzelaars vrijgelaten.

Bemoedigend was een officiële mededeling dat in Amman een overeenkomst was bereikt tussen de commando's en de autoriteiten. Men besloot tot een staakt-het-vuren, het derde ... Maar ook aan dit bestand zouden de partijen zich niet houden.

Het begon er intussen op te lijken dat in de commando-gelederen spanningen waren ontstaan over de vliegtuigaffaires. Het Centrale Comité kwam op donderdag 10 september bijeen in Amman. Een plan van 4 punten werd ontworpen en aangenomen, waarbij de twee vertegenwoordigers van het Volksfront zich van stemming onthielden. Men wilde alle vliegtuigen en de passagiers vrijgeven, met uitzondering van de Israëliërs. Dit in ruil voor de vrijlating van de zeven commando's in Europa. Via het Rode Kruis zou men dan proberen een aantal gevangen guerrilla's uit Israël los te krijgen voor de Israëliërs.

Welke onenigheden er ook geweest mogen zijn tussen het Volksfront en de andere organisaties die in het Centrale Comité vertegenwoordigd waren, één ding is zeker: door de formulering van deze voor- waarden stelde El Fatah zich achter de vliegtuigroof en de

gijzelingen. El Fatah had tot voor kort deze methodes bij herhaling veroordeeld. Het Centrale Comité stelde zich dus op áchter het Volksfront.

In Bern veroorzaakte dat plan in 4 punten verwarring. Met wie had men nu eigenlijk te maken? Met het Volksfront of met het Centrale Comité?

De commando's die het bevel voerden op het Vliegveld van de Revolutie, vonden dat de wereld met hén te maken had. Ze waren wantrouwig geworden tegenover hun eigen leiders in Amman. Het vrijlaten van de verschillende groepen passagiers was hen aan het hart gegaan. Misschien vonden ze dat een teken van zwakte van de leiding.

Op vrijdag 11 september kregen alle passagiers op het Vliegveld van de Revolutie orders de vliegtuigen niet te verlaten. De commando's verzochten hun telegrammen op te stellen voor hun regeringen. Een van de guerrilla's zei: Wij willen U niet doden, maar als het móet zullen we het doen. Dat deze opmerking ernstig gemeend was, bleek al gauw. De commando's brachten dynamiet aan boord van de vliegtuigen.

De reden van deze verscherpte maatregelen, lag in de besluiten van de Engelse en Amerikaanse regering om hun strijdkrachten gereed te houden. Eenheden van de Zesde Amerikaanse Vloot waren opgestoomd tot vlak bij de Libanese kust.

Naar de vliegbasis bij Adana in Turkije, waren vier C-130 transportvliegtuigen overgevlogen, geëscorteerd door 25 Phantoms. De Royal Airforce Basis te Lyneham in het Engelse graafschap Wiltshire gonsde van activiteit ... De commando's op het Vliegveld stuurden een konvooi van het Rode Kruis terug. De dokters en verpleegsters die eerder gekomen waren, moesten vertrekken. Na vele telegrammen tussen Rochat en de regeringen van de vijf landen, kon op vrijdagavond door het Rode Kruis in Amman worden medegedeeld, dat de vijf landen niet zouden overgaan tot militaire interventie in Jordanië. De spanning op het Vliegveld van de Revolutie werd daardoor weer gebroken.

De commando's op het vliegveld wilden echter een troef in handen houden, wat hun hoofdkwartier in Amman ook zou beslissen. Zij brachten 18 passagiers over naar Zerka buiten medeweten van de leiding.

In de vroege ochtend van 12 september maakten de guerrilla's op het vliegveld bekend, dat alle vrouwen en kinderen naar Amman vervoerd zouden worden, waar zij de vrijheid zouden verkrijgen.

Onder het zingen van revolutionaire liederen, reden de commando's de gijzelaars in bussen naar Hotel Intercontinental.

De op het vliegveld achtergebleven mannen en de vijf Israëlische meisjes werden later ook per bus weggereden. Op een paar honderd meter afstand van de vliegtuigen werd halt gehouden. De passagiers waren getuigen van een uniek spektakelstuk. Eerst vloog de VC-10 van BOAC de lucht in, daarna het toestel van TWA en tenslotte de DC-8 van Swissair. Dit vuurwerk kostte ca. 100 miljoen gulden.

Het drama op het Vliegveld van de Revolutie eindigde met een climax. De tanks van het Jordaanse leger waren in beweging gekomen. Kolonel Issa Sahi gaf order de commando's en de bussen met de gijzelaars aan te houden. Alle commando-geweren werden op de gijzelaars gericht. Kolonel Sahi begreep dat het ernst was, en liet hen ongemoeid vertrekken.

Een van de bussen reed het Wahdat-vluchtelingenkamp in Amman binnen, de andere leverden de passagiers af in Hotel Intercontinental. Daarmee waren 38 gijzelaars onder het bereik van het Volksfront in het Wahdat-kamp. De guerrilla's van het vliegveld hadden bovendien nog de 18 gijzelaars in handen, die eerder waren overgebracht naar Zerka.

Het ultimatum verliep om 10 uur in de ochtend ... Op dat tijdstip was er een pers-conferentie georganiseerd in het hoofdkwartier van het Volksfront. De pers hoopte iets wijzer te worden. Maar de verwarring was volkomen.

Aangezien de guerrilla's van het vliegveld een eigen groep gijzelaars hadden achtergehouden, waren er in feite twee groepen van het Volksfront waarmee men zaken moest doen. Of had men te maken met het Centrale Comité, dus met de PLO?

Het Centrale Comité kwam tot een besluit, dat de verwarring nog groter maakte. Het schorste namelijk de twee vertegenwoordigers van het Volksfront van deelname in het Comité. De aanleiding daartoe was het opblazen van de vliegtuigen, dat voor rekening van de commando's op het vliegveld kwam. De schorsing betekende dat El Fatah het Volksfront verweet geen discipline te kunnen handhaven in de eigen gelederen. Officieel heette het, dat het Volksfront de veiligheid van de staat in gevaar bracht.

Het was duidelijk dat elke vorm van discipline zoek was. De Jordaanse autoriteiten hadden geen controle over het land. De PLO had geen controle over het Volksfront en het Volksfront had geen controle over zijn eigen mensen. In 'Bern' zat geen muziek door de starre houding van Israël en het Volksfront zou er het Rode Kruis op aan kunnen zien, dat het niet tot een oplossing kwam.

De vice-president van het Rode Kruis nam het besluit, dat deze organisatie zich als onderhandelaar ter plaatse terug trok.

De situatie werd intussen in Jordanië zo kritiek, dat een ander gevaar het leven van de gijzelaars bedreigde: het geweld van de burgeroorlog.

In noord Jordanië was het op zondag 13 september tot botsingen gekomen tussen het leger en de guerrilla's.

De commando's werden tot het uiterste geprikkeld, doordat Israël in de bezette gebieden 450 Arabieren liet arresteren. Dit geschiedde 'uit veiligheidsoverwegingen', maar de conclusie aan de kant van de commando's lag voor de hand: Israël wilde óók gijzelaars hebben.

Op maandag 14 september werden er harde noten gekraakt tussen de vertegenwoordigers van de vijf landen in Bern en het Rode Kruis.

Na drie uur onderhandelen, was het Rode Kruis bereid de draad weer op te nemen. Twee nieuwe bemiddelaars vertrokken naar Amman. Ze kwamen Amman nog net op tijd binnen. De situatie zou weldra het landen van vliegtuigen onmogelijk maken. In het noorden van het land werd bitter gevochten.

De koning stond onder hevige kritiek van zijn officieren. Er gingen geruchten dat sommige commandanten alleen maar de orders van de koning wilden opvolgen, als die mede ondertekend waren door generaal Ben Shaker ...

De eerste berichten kwamen binnen over de deelname van het Palestijnse Bevrijdingsleger aan de strijd in noord Jordanië. Dit was bijzonder ernstig. Het Bevrijdingsleger lag in Syrië en was dus de grens overgekomen. Wat was de houding van Syrië? Had Syrië dit aangemoedigd, toegestaan of alleen maar niet verhinderd?

Een mededeling van het Centrale Comité zei dat het Qadisiya-regiment, dat bij de Irakese troepen in Jordanië gelegerd was, onder direct commando van het Bevrijdingsleger was gesteld.

De eerste tekenen van de burgeroorlog waren duidelijk aanwezig. Was het onder deze omstandigheden nog wel zo belangrijk de gijzelaars vast te houden? Er moest duidelijke taal gesproken worden.

Dat deed Ghassan Kanafani op 15 september in Amman, als woordvoerder voor het Volksfront. Hij formuleerde de eisen opnieuw. De Engelse, Zwitserse en Duitse gijzelaars konden uitgewisseld worden tegen Leila Khaled en de zes anderen. Maar de Amerikanen en de Israëliërs zouden pas vrijgelaten worden tegen een groot aantal gevangenen in Israël.

Het was een poging om het vijflanden-front in Bern te breken. Aan de ene kant werkte de consequente weigering van Israël om ook maar iets toe te geven, en aan de andere kant de gevaarlijke situatie in Amman er toe mee om de drie Europese landen er toe te bewegen, Israël en Amerika hun eigen boontjes te laten doppen. Voor die verleiding zijn Engeland, West-Duitsland en Zwitserland echter niet bezweken. Het zag er voor de gijzelaars niet zo best uit.

In Amman werd hevig geschoten en het zou nog erger worden. Omstreeks het middaguur kwam premier Rifai naar de koning met het bericht, dat er overeenstemming bereikt was tussen de regering en de guerrilla's. De volgende ochtend zouden zowel de commando's als het leger zich uit de steden terugtrekken. De koning geloofde het niet.

Nog dezelfde dag benoemde de koning een militair kabinet. Maarschalk Habes El Majali werd de militaire gouverneur van Jordanië. De koning deed daarmee iets waartegen hij zich tot het uiterste verzet had.

In zijn onmiddellijke omgeving was het vooral Wasfi Tel, die op dit ogenblik gewacht had. Hij onderhield nauwe contacten met generaal Zaid Ben Shaker en vier brigadiers van het leger. Zij vonden dat premier Rifai, in de gegeven omstandigheden, totaal niet voor zijn taak berekend was en hadden de koning laten weten, dat gesprekken over een verzoening met de commando's niet langer geduld konden worden.

Radio Amman maakte de instructiebrief bekend, die Hoessein aan de nieuwe premier, brigadier Mohammed Daoed had verzonden. Het nieuwe kabinet moest de orde in het land herstellen. Daarin zou de regering samenwerken met de 'eerlijke comando's'. Jordanië ging de woensdag 16 september in met bange voorvoelens. In Zerka werd hevig gevochten.

Yasser Arafat riep het Centrale Comité bijeen voor een spoedzitting. Het Volksfront werd uitgenodigd weer zitting te nemen in het Comité. Brigadier Yahya werd benoemd tot Arafats chef-staf. Alle Palestijnse strijdkrachten, inclusief de commando's en de militie kwamen onder Arafats bevel. Radio Damascus en Radio Baghdad begonnen ogenblikkelijk een campagne tegen Jordanië. President Nixon hield een spoedzitting met zijn adviseurs. Moest Amerika interveniëren? Golda Meir vloog naar Washington om meer Phantoms te vragen. Radio Amman zond marsmuziek uit, onderbroken door nieuwsbulletins en herhaalde oproepen aan de commando's om de wapens neer te leggen. Tanks en bewapende voertuigen van het Jordaanse leger trokken Amman binnen, ze werden in stelling gebracht op punten vanwaar ze de kampen gemakkelijk konden beschieten.

In verscheidene delen van de stad en in Zerka wordt aanhoudend geschoten. Er is een uitgaansverbod van kracht geworden en het luchtverkeer van en naar Amman komt tot stilstand. Generaal Majali laat bekend maken, dat het leger orders heeft elk huis in elkaar te schieten, vanwaar geschoten wordt. En dat gebeurt.

Van de gijzelaars horen we voorlopig niets meer. Niemand kon in de komende 10 dagen een stap buiten de deur wagen. Alle telefoonverbindingen werden verbroken. Het enige nieuws dat de wereld uit Amman ontving, was afkomstig van de diplomatieke diensten, die over een eigen zender beschikken.

Een kleine honderd journalisten zaten gevangen in Hotel Intercontinental, met hun neus boven op de gebeurtenissen, maar niet in staat om het nieuws naar huis te seinen.

De koning had 60.000 man onder de wapenen. De commando-sterkte werd geschat op 50.000 man. Er was een groot verschil in bewapening. Het leger was in het voordeel doordat het de beschikking had over tankbrigades en een bescheiden luchtmacht. Een nadeel was, dat het leger voor meer dan de helft uit Palestijnen bestond. De koning kon in feite op niet meer dan 25.000 man rekenen. Dat was de bedoeïenen-kern van zijn leger.

De commando's hadden het voordeel, dat ze verspreid over de hoofdstad waren. Het uitkammen van Amman zou veel schade toebrengen aan de eigendommen van de burgerbevolking en de nodige slachtoffers eisen. De koning moest zo snel mogelijk de situatie

meester zien te worden, vóórdát andere Arabische staten, in de eerste plaats Irak en Syrië tot interventies konden komen.

Mersa Matroek, een Egyptisch plaatsje vlak bij de Libische grens kwamen Nasser en Kadaffi samen. Nasser weerhield zijn Libische collega van onbesuisde acties. Tenslotte was Hoessein zijn partner in het vredesoverleg. Nasser was tegen interventie in Jordanië door andere Arabische staten.

In Londen vergaderde het Britse kabinet. Aan een Britse interventie in Jordanië, zoals in 1958, viel niet te denken. Engeland zou het hoofd niet in dit wespennest steken.

Aan de Jordaanse ambassadeur in Damascus deelde de Syrische president Noereddin Attassi mede dat Syrië niet met de handen over elkaar zou blijven zitten. De ambassadeurs van de andere Arabische staten werden allemaal ontboden. Syrië verzocht de regeringen tussenbeide te komen, 'om een einde te maken aan de massamoord die de huurlingen in Jordanië aanrichten'. De Irakese troepen in Jordanië deden niets. Wel weerhield hun aanwezigheid de koning ervan zijn luchtmacht te gebruiken, althans voor de eerste drie dagen.

In Amman hadden de bedoeïenen-soldaten van Hoesseins leger volgens een oud gebruik hun gezichten zwart gemaakt. De strijders maken zich onherkenbaar om aan de persoonlijke bloedwraak te ontkomen voor het geval dat zij iemand doden. In de vooravond van deze donderdag zond Radio Amman een boodschap uit van veldmaarschalk Majali. Er zouden nog maar enkele guerrillanesten in Amman zijn, die weerstand boden. Het antwoord van de guerrilla's was: Wij vechten tot de overwinning of tot de dood. Noord Jordanië is bevrijd gebied en er zijn gouverneurs benoemd in verscheidene districten.'

Die avond kwam ook generaal Mohammed Sadek van Egypte aan op het vliegveld van Amman. Hij bracht een boodschap mee van Nasser, Kadaffi en Noemeiri. De strijdende partijen werden opgeroepen met vechten op te houden. Hij kwam net op tijd om de Stem van de Storm te horen, het radiostation van El Fatah, dat in Egypte verboden was, maar een clandestiene zender had in 'bevrijd gebied'. De commando-radio beschuldigde Radio Amman ervan valse berichten te verspreiden en te spreken met de tong van het zionisme.

Radio Damascus verleende trouwens gastvrijheid aan de commando-radio. Het zond een mededeling uit van het Centrale Comité over de toestand in noord Jordanië, waar in 'bevrijd gebied' de 'revolutionairen' hun eigen gouverneurs benoemd hadden.

Ook horen we via Radio Damascus dat het Centrale Comité nu een oproep doet aan het Irakese leger in Jordanië om onmiddellijk tussenbeide te komen in het belang van de Palestijnse Revolutie. Had niet Baghdad gezegd dat deze troepen ter beschikking van de Palestijnen stonden?

In de ochtend van vrijdag 18 september voerde brigadier Ghasid een aanval uit op Rumtha. Deze 'bevrijde' grensplaats moest allereerst onder controle van het Jordaanse leger worden gebracht, omdat van hier de bevoorrading van de commando's uit Syrië

plaatsvond. Bovendien zou Jordanië een interventie vanuit Syrië gemakkelijker kunnen stuiten, als de aanvoerweg in handen van het leger was. De aanval mislukte. Ghasid trok zich terug in de richting van Irbid.

Daarmee gebeurde wat de koning had willen verhinderen. Uit Syrië stroomden enige duizenden Palestijnse guerrilla's het land binnen, mét een aantal tanks van het Bevrijdingsleger.

In Syrië waren de machthebbers verdeeld over de vraag of het Syrische leger wel of niet tussenbeide zou komen. Generaal Salah Jedid, de sterke man in Syrië en ex-premier Yoessef Zoeayen hadden hun bivak alvast in Deraa opgeslagen. Zij wilden zo snel mogelijk de commando's te hulp komen, wat het einde van de Jordaanse monarchie zou hebben betekend. Hafez Assad, de minister van Defensie, was voorzichtiger. Hij vreesde dat Israël zou kunnen oprukken vanaf de Golanhoogte, waardoor de Syrische troepen in Jordanië van Syrië afgesneden zouden worden.

Syrië vroeg Irak of dit land Syrië zou bijstaan ingeval van een interventie.

Het lag voor de hand dat Amerika een militaire rol zou gaan spelen, als Syrië en Irak zich in de strijd zouden mengen. Er werden troepen in paraatheid gebracht in Noord-Carolina (Fort Bragg) en het helikoptervliegdekschip Guam stoomde met 1500 mariniers aan boord op naar de Middellandse Zee, geëscorteerd door de El Paso, een schip voor vracht- en troepenvervoer. Het vlaggeschip van de Zesde Amerikaanse Vloot, de Springfield, zette koers naar het oostelijk bekken van de Middellandse Zee, tezamen met twee grote vliegdekschepen. De regering in Washington zei, dat dit alleen maar was om de bevrijding van de gijzelaars voor te bereiden.

Op zaterdag 19 september was de Syrische interventie een feit. In Syrië heette het dat het Palestijnse Bevrijdingsleger oprukte. Inderdaad had men de Syrische tanks beschilderd met de Palestijnse kleuren.

De koning zond alle tanks die hij in Amman missen kon naar het noorden. De situatie was hachelijk voor het Jordaanse leger. Syrië beschikte over veel grotere militaire reserves dan Jordanië. Daarbij liep Hoessein de kans dat de Irakese tankbrigade bij Mafraq zijn versterkingen uit Amman zou ophouden, om er nog maar niet aan te denken, dat de Irakese troepen actief aan de kant van de Palestijnen zouden gaan vechten.

Tot verbazing van de hele wereld echter trokken de Irakese troepen zich oostwaarts terug en lieten Hoessein vrij spel.

Dit raadsel is tot dusverre nooit helemaal opgehelderd. Waarom liet Irak de Palestijnen na herhaalde verzekeringen dat de Irakese troepen ter beschikking van de Palestijnen stonden zo smadelijk in de steek? Ten eerste had Syrië het initiatief genomen en Irak zou zich dus in een openlijke of verkapte militaire interventie bij Syrië moeten aansluiten. Daarbij zou, als de operatie slaagde, wat zo goed als zeker was, een conflict over de verdeling van de buit niet uit kunnen blijven. De koude oorlog tussen de Syrische en de

Irakese Ba'athisten was té ernstig om aan toenadering in een militaire interventie te denken.

Waarschijnlijk deinsde de regering in Baghdad terug voor de internationale consequenties die zo'n militaire interventie zou kunnen hebben, consequenties, die ook Syrië zouden nopen het bebloede hoofd uit Jordanië terug te trekken.

Er was nog een andere overweging. Het Irakese regiem stond niet sterk. Het schijnt dat de gevaarlijkste opposanten in het leger het commando over de troepen in Jordanië voerden. Het idee dat deze troepen onder dit commando een overwinning zouden behalen in Jordanië, was bedreigend voor het voortbestaan van het regiem in Baghdad.

Dit zijn onze interpretaties achteraf. Misschien zal later nog iets aan het licht komen van de besluitvorming in Baghdad.

De koning gaf op deze zaterdag een order aan veldmaarschalk Majali, dat de gevechten gestaakt moesten worden. Driemaal werd via de radio een oproep aan de guerrilla's gedaan om het vuren te staken. Het was tevergeefs. Ook in het leger werden de orders niet overal gehoorzaamd.

Hoessein was tot zijn order gekomen, omdat generaal Sadek, die terug was uit Cairo, hem berichtte dat Nasser ongeduldig begon te worden. Sadek had rapport uitgebracht. De koning had hem laten weten, dat hij zijn leger niet zou terugroepen, voordat de commando's er in zouden toestemmen de steden te verlaten en zich te legeren bij de wapenstilstandslijn met Israël. Kadaffi had bij het vernemen van deze eis een woede-aanval gekregen en onmiddellijk de Libische subsidie aan Jordanië ingetrokken. Dit was een gevoelige slag voor de koning. Die subsidie had hij hard nodig. Zij werd gegeven door Saoedi-Arabië, Koeweit en Libië sinds de zesdaagse oorlog en bedroeg ongeveer 300 miljoen gulden per jaar.

Zondag 20 september 1970 werd de meest kritieke dag voor het Hashemitisch Koninkrijk Jordanië. Hoewel de tankgevechten noord Jordanië niet vernietigend voor Jordanië verliepen, was toch de Syrische overmacht duidelijk. Brigadier Ghasid liet de koning weten, dat de strijd niet vol te houden zou zijn.

De koning ontbood de ambassadeurs van de grote mogendheden in zijn paleis en deed een dringend beroep op de westelijke mogendheden. Als die hem niet konden helpen zou hij zich tot Israël wenden.

Dit laatste werd later officieel tegengesproken. Maar toen was het gevaar geweken.

Israël stond klaar om in te grijpen. Voor het geval dat de Syriërs te ver kwamen, stonden er twee tankbrigades gereed in de Jordaan-vallei, vlak bij Irbid. In de volgende dagen zond Israël nog meer versterkingen naar het noorden. In de namiddag van die zondag, kwam er óók een nieuwe tankbrigade uit Syrië naar het zuiden. Volgens een EL NAHAR-

verslaggever die in Irbid aanwezig was, moesten de Syrische versterkingen het gat opvullen dat was ontstaan door het terugtrekken van de Irakese troepen.

Een schrale troost voor de koning was, dat hem drie hoge commando-leiders als krijgsgevangenen in handen gevallen waren.

Op voorstel van Tunesië riep president Nasser de Arabische staatshoofden op voor een topconferentie in Cairo. Die topconferentie zou gehouden worden, maar nog niet onmiddellijk.

Op maandag 21 september was president Attassi van Syrië in Cairo. Hij wilde wel met Nasser praten, maar aan een topconferentie zou hij niet deelnemen. Ook Hoessein en Arafat weigerden. Hun weigering werd later ingetrokken.

Radio Damascus en de Stem van de Storm melden verschrikkelijke dingen over de toestand in Amman. Er zouden vijftien- à twintigduizend mensen gedood zijn. De schaarse ooggetuigenverslagen die ons in Beiroet uit Amman bereiken, wekken het vermoeden dat dit wel ongeveer juist moet zijn. Het voedsel- en watergebrek is een van de ergste plagen voor de bevolking. Natuurlijk lijden de armste mensen, dus de Palestijnen in de kampen, het meest onder de toestand.

De koning deed die zondag opnieuw een beroep op de westelijke mogendheden en ook op de Sovjet-Unie. De volgende dag vraagt Hoessein zelfs aan de Sjah van Iran, of deze niet iets kan ondernemen om te verhinderen dat de Irakese troepen mee gaan doen.

Voor de militaire acties in noord Jordanië is het een keerpunt geweest, dat de Jordaanse luchtmacht tegen de avond van 21 september eindelijk in actie kwam. Op dinsdag 22 september konden de Centurion-tanks van de koning zich handhaven tegen de tanks van Russische makelij die Syrië had ingezet.

De superioriteit van de Centurion over de T-54 en de T-55 was op dit vlakke terrein duidelijk aan het licht gekomen. Het geschut van de Centurion was accurater en het plaatwerk minder kwetsbaar. Gedurende de hele dag vielen Hoesseins Hawker Hunters de vijandelijke tanks aan, terwijl de Jordaanse Starfighters boven het gebied rondcirkelden om uit te kijken naar Syrische vliegtuigen. Minister Assad, tevens commandant van de Syrische luchtmacht, besloot zijn Migs thuis te laten.

De beslissing viel echter niet op het slagveld, maar aan de conferentietafel. De Sovjet-ambassadeur in Damascus had die dag een ernstig onderhoud met de Syrische regering. In Cairo stelde Nasser voor een Arabische delegatie naar Amman te zenden. Dit was het eerste resultaat van het nog kreupele topberaad. De delegatie zou geleid worden door Noemeiri. Verder bestond de delegatie uit Saad Salem El Sabah, de minister van Defensie in Koeweit, de Tunesische premier Bahi Ladgham en generaal Mohammed Ahmed Sadek van Egypte.

Nog dezelfde dag arriveerde de delegatie in Amman, waar zij ontvangen werd door koning Hoessein. Men probeerde Yasser Arafat te bereiken, maar de commando-leider was onvindbaar.

Arafat was echter wel in contact met Cairo en deed een beroep op de Arabische staatshoofden om hun topconferentie in Amman te houden, zodat de heren met hun eigen ogen de misdaden konden zien die begaan werden tegen het Palestijnse volk. Arafat meldde dat er 20.000 mensen dood of gewond waren in Amman.

De toestand was er verschrikkelijk. Amman was een stad van verwoesting, honger, dorst en rottende lijken.

EL HADAF schreef, dat de commando-eis eerst was geweest, dat het militaire kabinet in Jordanië verwijderd zou worden, maar nu eiste de commando-beweging de omverwerping van het regime en de vestiging van een nationale regering die het volk vertegenwoordigde.

Het blad verwierp de bemiddeling van de Arabische leiders.

In de ochtend van woensdag 23 september sprak koning Hoessein voor Radio Amman. Hij meldde dat hij vier voorwaarden had opgesteld voor een regeling van het conflict:

1. De wapenstilstandslijn met Israël is de natuurlijke plaats voor de commando's.
2. De Jordaanse regering zal alleen de PLO erkennen en alleen met de PLO samenwerken.
3. Er zullen geen commandobases meer zijn in Amman of enige andere Jordaanse stad.
4. De commando's staan, net als alle andere Jordaanse burgers, onder de Jordaanse wet en de Jordaanse soevereiniteit.

De koning kondigde vervolgens het zoveelste staakt-het-vuren af.

Daarna kwam Noemeiri aan het woord. Hij zei dat de Arabische bemiddelingscommissie volledig achter de voorstellen van de koning stond.

Van een staakt-het-vuren was in Amman echter nog niet veel te merken. Het Rode Kruis zond die dag enkele artsen met medicamenten en andere voorzieningen naar Amman. Dezen konden het El Hoessein-kamp niet bereiken. Ze kwamen zelf onder vuur.

In noord Jordanië was het gevaar geweken. De Syriërs trokken zich terug. In de middag liet brigadier Ghasid de tanks ongemoeid en tegen de avond was er geen Syrische tank meer in Jordanië.

De Arabische bemiddelingscommissie vloog terug naar Cairo. Veldmaarschalk Majali schatte het aantal doden en gewonden op ongeveer 1500. Niemand geloofde hem, maar tot verbazing van iedereen bleek later dat zijn schatting niet ver bezijden de waarheid was.

De catastrofe in Amman had wat persoonlijk leed en materiële schade betreft ongeveer dezelfde omvang als de watersnoodramp in 1953 in Nederland.

In Libanon legde Sleiman Franjeh de presidentiële eed af. Zijn eerste reis buiten Libanon als president zou Franjeh maken naar Cairo. Hij vertrok de volgende ochtend.

Arafat zond een boodschap aan Nasser, waarvan de tekst nog dezelfde avond door Radio Damascus werd bekendgemaakt. Arafat spreekt er zijn verbazing over uit dat Noemeiri gesproken heeft over een overeenstemming. Hij gaat in geen geval akkoord met de vier punten van koning Hoessein en vraagt Nasser tussenbeide te komen in de 'samenzwering', die blijkbaar opgebouwd is tegen de commando-beweging. Blijkbaar heeft Jordanië de door Arafat gewraakte overeenkomst gesloten met de drie gevangen genomen commando-leiders over het hoofd van Arafat heen.

In Cairo zou de volgende dag de al wat minder kreupele Arabische topconferentie worden voortgezet. De Arabische bemiddelingscommissie zou verslag uitbrengen en met nieuwe instructies naar Jordanië terugkeren. Koning Feisal van Saoedi-Arabië was nu ook present.

Maar de Jordaanse premier, brigadier Daoed kwam niet opdagen. Toen men zijn appartement in het Hilton Hotel, waar de vergadering plaatsvond, doorzocht, vond men een briefje: 'Ik treed af om de weg te openen voor de vorming van een burgerlijke regering, die aan het werk kan gaan voor een Jordaanse eenheid'. Daarmee stond de koning voor de taak een nieuwe regering samen te stellen. De grondwet in Jordanië schrijft voor dat met het aftreden van de premier de hele regering aftreedt.

Daoed, die een Palestijn was, kon blijkbaar de spanning niet langer aan. Hij bleek naar Libië te zijn uitgeweken, waar hem politiek asiel verleend werd.

De Arabische leiders kraakten harde noten met de bemiddelingscommissie. Noemeiri en zijn 'vredesteam', intussen versterkt tot 8 man, werden teruggestuurd naar Amman.

De koning voelde zich nu veel sterker. In noord Jordanië was het leger begonnen tegen de commando's op te treden. De hoofdwegen en gedeelten van Amman waren weer onder controle gebracht, maar er waren nog overal commando-sluipschutters en de kampen herbergden niet alleen de commando's, maar ook de gijzelaars. Die hoorden in de ochtend van vrijdag 25 september het mortiervuur van het leger dichterbij dan de dagen tevoren. De guerrilla's die op allerhoffelijkste wijze hun cipierstaak hadden vervuld, waren verdwenen. Een bedoeïenen-soldaat opende de deur. De gijzelaars waren bevrijd. Ongedeerd werden ze naar het gebouw van de Jordaanse Televisie gereden.

Het Volksfront maakte bekend, dat het de gijzelaars op een plaats gehouden had, waar de royalisten hen gemakkelijk konden vinden. De beslissing was genomen, omdat de Palestijnse kinderen het voedsel en het water nodig hadden, dat aan de gijzelaars werd gegeven. Daarmee waren nog niet alle gijzelaars terecht. Zolang dat niet het geval was, kwamen de Palestijnen in Europa niet vrij.

Intussen was ook door Arafat het staakt-het-vuren afgekondigd. Hij had 's nachts Noemeiri opgeroepen om naar de Egyptische ambassade te komen. Via de radio had hij de route beschreven waarlangs Noemeiri moest rijden. Daar zou dan door de commando's niet gevraagd worden. De koning zorgde er voor, dat ook het leger de route niet onveilig maakte.

Noemeiri maakte het nieuwe bestand bekend voor Radio Amman omstreeks het middaguur en Arafat deed hetzelfde voor de Stem van de Storm over Radio Damascus. Het zou nog dagen duren voordat overal in Amman de geweren zwegen, maar de toestand was toch zó dat het Rode Kruis hulp kon gaan bieden.

Dat er geen epidemieën uitbraken, mag wel een wonder heten. Vanaf de Westelijke Oever van de Jordaan brachten konvooien van Arabische transportbedrijven grote hoeveelheden voedsel, medicamenten en andere dringend noodzakelijke zaken, die ingezameld waren met de hulp van de Israëlische militaire autoriteiten.

Noemeiri landde met zijn vredesteam die avond om half 9 op de luchthaven van Cairo. Even later, maar geheel onopgemerkt, kwam Arafat aan. Hij kreeg in het Hilton Hotel een suite naast die van koning Feisal.

In de 'Zaal Van 1001 Nacht' begon om 10 uur het topperleg van de Arabische staatshoofden weer. Vier uren lang luisterde men naar de verslagen van Noemeiri en Arafat over de ontstellende gebeurtenissen in Amman.

Om 2 uur 's nachts verzond de Egyptische president een telegram aan koning Hoessein, waarin hij zich bitter uitliet over de 'massamoord' die had plaatsgevonden.

De koning maakte de volgende ochtend, op zaterdag 26 september, bekend, dat hij een nieuw kabinet had gevormd onder leiding van premier Sayed Ahmed Toeka, weer een Palestijn. Er zaten in dit kabinet 5 militairen. Het was een overgangskabinet naar een normale burgerlijke regering.

Hoessein seinde Nasser, dat hij zelf naar Cairo wilde komen om zich te verdedigen. Nasser seinde terug dat hij welkom was. De koning zou de volgende ochtend vertrekken.

Intussen zond Radio Cairo op zaterdagochtend een persconferentie uit, die gehouden werd door Noemeiri. Deze was de meeste tijd zelf aan het woord. De koning werd bitter aangevallen. 'We hebben Amman verlaten met de indruk, dat er een complot aan het werk was, om de dappere Palestijnse verzetsbeweging uit te roeien.'

Zondag 27 september 1970, half één in de middag: Nasser komt met Hoessein het Hilton Hotel binnen. Op het vliegveld hebben ze elkaar omhelsd. In de Zaal Van 1001 Nacht wachten Feisal, Sabah, Kadaffi, Noemeiri, Ladgham, Franjeh en Ahmed Chami, een lid van de noord Yemenitische Revolutionaire Raad. En Arafat. Hij is gewapend, koning Hoessein ook.

Met een onderbreking van 2 uur voor het diner, vergadert men tot half 10 in de avond. Dan ligt een akkoord op tafel van 14 punten. Wij geven de inhoud verkort weer.

De eerste 5 punten regelen de eigenlijke crisis:

1. Alle militaire operaties van de Jordaanse strijdkrachten en de commando's worden onmiddellijk beëindigd en alle propaganda-campagnes die strijdig zijn met het akkoord worden gestaakt.
2. De Jordaanse strijdkrachten zullen zich onmiddellijk uit Amman terugtrekken om hun 'natuurlijke bases' weer in te nemen. Ook de commando's zullen zich uit Amman terugtrekken en geconcentreerd worden op plaatsen, die geschikt zijn voor commando-actie.
3. Wat Irbid en andere Jordaanse steden betreft, zullen de militaire en burgerlijke omstandigheden teruggebracht worden tot de situatie waarin zij zich voor de recente gebeurtenissen bevonden.
4. De autoriteiten belast met de interne veiligheid staan onder het burgerlijk bestuur.
5. Beide partijen zullen hun gevangenen onmiddellijk vrijlaten.

Dan komen er een aantal bepalingen over een Comité van de Arabische staten, dat op de naleving van het akkoord zal toezien:

6. Er wordt een Hoger Follow-up Comité gevormd, dat op de uitvoering van dit akkoord en van de akkoorden die er uit zullen voortkomen, toe zal zien. Dit Hoger Comité is gemachtigd maatregelen aan te bevelen, die het nodig acht voor het opnieuw tot stand komen van de verstandhouding tussen de beide partijen en voor de normalisering van het leven.
7. Dit Hoger 'Follow-up Comité' zal drie kantoren openen, die direct onder zijn orders staan:
 - a. een militair kantoor, dat zich zal bezig houden met alle militaire zaken die uit de voorzieningen van dit akkoord voortvloeien;
 - b. een burgerlijk kantoor, dat zich zal bezig houden met alle burgerlijke zaken;
 - c. een kantoor voor de hulpverlening, dat belast zal zijn met de verdeling van hulpvoorziening aan de slachtoffers.
8. Het Follow-up Comité zal een nieuw akkoord voorbereiden, dat bindend is voor beide partijen en dat de garantie biedt voor de continuering van de commando-

actie en de soevereiniteit van het land, binnen de grenzen van de wet, waarbij uitzonderingen mogelijk zijn, die noodzakelijk zijn voor de commando-actie.

9. Besluiten die het Follow-up Comité neemt ter nakoming van dit akkoord zijn bindend voor beide partijen.
10. Het Follow-up Comité zal de bovenvermelde autoriteit uitvoeren, van tijd tot tijd rapport uitbrengen van zijn vorderingen, de mate waarin het akkoord is uitgevoerd en de wijze waarop de partijen zich aan het bepaalde houden.
11. Het Follow-up Comité bestaat uit Bahi Ladgham, de Tunesische premier en twee andere leden, namelijk een vertegenwoordiger van de Jordaanse autoriteiten, aan te wijzen door koning Hoessein en een vertegenwoordiger van de commando-beweging, aan te wijzen door de heer Yasser Arafat.

In artikel 12 en 13 steken de Arabische staten de bevoogdende neus diep in de Jordaanse zaken:

12. Er moet de juiste sfeer geschapen worden voor de uitvoering van dit akkoord, de beide partijen moeten alle buitengewone omstandigheden, waaronder het militaire bewind, beëindigen.
13. Ingeval een van de partijen zich niet houdt aan het in dit akkoord bepaalde, zullen de ondertekenende Arabische staten gezamenlijk optreden tegen deze partij.

Belangrijk is het laatste punt:

14. De volledige steun aan de Palestijnse Revolutie is verzekerd om deze in staat te stellen haar heilige plicht uit te voeren; de bevrijding van het land.

De handtekeningen kwamen er onder, waarbij die van Hoessein en Arafat uiteraard de belangrijkste waren. Daarna drukte de koning en de commando-leider elkaar de hand.

In vergelijking met het 4-punten plan, dat koning Hoessein had voorgelegd aan Noemeiri, was dit akkoord een concessie van Jordanië.

De guerrilla's moeten de steden verlaten om 'geschikte posities' voor de strijd tegen Israël in te nemen. Er staat niet, zoals in het vier-punten plan, dat de commando's naar de wapenstilstandsgrens met Israël moeten. Ook staat niet in het akkoord dat de commando's zich aan de Jordaanse wet moeten onderwerpen en gebonden zijn aan de Jordaanse soevereiniteit.

De koning tekende dít akkoord, *maar hij zou het ándere uitvoeren*. In Washington besloot het Pentagon Hoesseins verloren wapens weer aan te vullen. Uit veiligheidsoverwegingen

liet de Jordaanse regering de vliegtuigen die deze versterkingen aanvoerden, landen op het 'Vliegveld van de Revolutie'...

Op maandag 28 september deed president Gamal Abd El Nasser zijn gasten persoonlijk uitgeleide naar de luchthaven van Cairo. Emir Sabah El Salem El Sabah van Koeweit was de laatste en tevens de laatste van de Arabische staatshoofden, die Nasser levend zag. Wij herhalen hier, wat we in een commentaar voor Radio Bern over Nasser zeiden: 'Die Spannung, das zu müssen, was nicht zu vollbringen ist, hat Nasser zerrissen.'

Nadat op 29 september de zes laatste gijzelaars in Irbid door het leger bevrijd waren, konden Leila Khaled en de zes commando's uit Zwitserland en West-Duitsland vertrekken. Zij kwamen nog net op tijd voor Nassers begrafenis.

7. De Palestijnse staat

Een Arabisch-Palestijnse staat heeft nooit bestaan.

Naarmate het besef doordringt, dat het na 1967 geformuleerde ideaal, bevrijding van heel Palestina en vestiging van een democratische staat, waarin joden en Arabieren samenleven, niet op korte termijn en misschien wel nooit te verwezenlijken is, komt de vestiging van een onafhankelijke Palestijnse staat in discussie.

Vlak na de juni-oorlog was het Sheikh Mohammed Ali El Jabari, de burgemeester van Hebron, die het idee lanceerde op de Westelijke Oever van de Jordaan een Palestijnse staat te stichten in federatie met Israël.

We horen daarvan meer op 6 augustus 1969, toen koning Hoessein aankondigde dat hij de Palestijnen het recht van zelfbeschikking zou geven, nadat de Westelijke Oever door Israël zou zijn ontruimd.

Daarmee leek koning Hoessein een streep te zetten onder een politiek die Jordanië twintig jaar gevoerd had. In 1949 had Trans-Jordanië er een flink brok van Palestina bij gekregen, dat door het legioen van Clubb Pasha was behouden voor Israëlische verovering. De inlijving van de Westelijke Oever en Oud-Jeruzalem bij het Hashemitisch Koninkrijk, dat weldra de naam veranderde in 'Jordanië', had vergaande consequenties. De op Jordans grondgebied wonende Palestijnen werden 'Jordaniërs'. Formeel stond hen voor de integratie in de Jordaanse samenleving niets meer in de weg. Sindsdien hebben vele Palestijnen zich in Jordanië een normaal bestaan verworven. In het Jordaanse parlement, in de regering en in het ambtenarenkorps werden plaatsen voor hen ingeruimd.

De oppositie tegen deze 'verrijking' van Jordanië groeide in de vijftiger jaren in Egypte aan tot een campagne tegen 'de kleine koning'.

Na de staatsgreep in Irak in 1958 waarbij Hoesseins neef, koning Feisal II, vermoord werd, sloot Bagdad zich bij die oppositie aan. Dat leidde in 1960 tot twee plannen om een aparte Palestijnse staat los te maken van Jordanië, een van Nasser en een van premier Kassem van Irak. Deze plannen bleken propagandistische manoeuvres te zijn. Jordanië kon deze pressie aan en alles bleef zoals het was.

De juni-oorlog heeft in Jordanië een tweevoudige ommekeer bewerkt. De confrontatie met Israël bracht Nasser er toe zijn campagne tegen de reactionaire monarchieën te stoppen, zich met Hoessein te verzoenen en alle Arabisch potentieel te bundelen, of daar nu 'vijanden van de revolutie' bij waren of niet.

De tweede ommekeer kwam in Jordanië, waar de Palestijnen wakker geschud waren door de catastrofale afloop van de oorlog en zich bewust werden van de onmacht der Arabische staten. De commando-beweging nam een hoge vlucht, een Palestijns nationaal besef ontwikkelde zich snel en weldra bleek er een splitsing te zijn tussen Palestijnse verzetsgroepen en andere Jordaniërs. Die splitsing werd een kloof, die koning Hoessein

tot het uiterste probeerde te overbruggen, tot het niet meer ging. Dat werd duidelijk in 1968 en óverduidelijk in de zomer van 1970.

Vandaar dat Hoessein in 1969 de integratiepolitiek, die Jordanië twintig jaar lang gevoerd had, de rug toe draaide en zich in principe achter de vestiging van een onafhankelijke Palestijnse staat stelde. Hoessein heeft daarmee beoogd, een betere samenwerking met de commando's te bereiken. Dat is mislukt. De desintegratie die door de juni-oorlog in de Jordaanse integratiepolitiek was gaan woekeren, was al te ver voortgeschreden.

De commando's haalden de schouders op. Een staat op de Westelijke Oever wilden zij niet. Heel Palestina moest bevrijd worden. Hun gevoel voor realisme verschilde van dat van de koning. Zij beleefden net de sensatie van de nationale trots. In Jordanië werden zij gevreesd en bewonderd. In Libanon rukten zij op tegen het leger. Ze bezetten daar zelfs hele dorpen.

Een jaar later aanvaardt koning Hoessein het Rogersplan en komt opnieuw te spreken over de vestiging van de Palestijnse staat op de Westelijke Oever van de Jordaan. Jeruzalem moet de hoofdstad zijn, zo oppert de koning in een interview met het Franse weekblad LE NOUVEL OBSERVATEUR.

Begin 1970 komen opnieuw initiatieven om een Palestijnse staat te stichten in de publiciteit, die dateren van de zomer van 1969 en afkomstig zijn uit de bezette Westelijke Oever.

Moessa El Alami, een Palestijn die in de omgeving van Jericho en project leidde, dat 'Jongensstad' genoemd werd, heeft voor de Palestijnse staat oriënterende besprekingen gevoerd, o.a. met ex-premier Ben Goerion in de zomer van 1969, met de Israëlische regering en met verscheidene Arabische regeringen, o.a. met die van Egypte begin maart 1970. Ook met Oe Thant heeft hij over het idee gesproken. We horen ook van Palestijnse medestanders in bezet gebied; de namen van Anwar Noesseibah, Moessa Nasser en Aziz Shehadeh worden in dit verband genoemd.

Het wordt duidelijk dat de Palestijnen in bezet gebied anders zijn gaan denken dan hun volksgenoten in de Arabische landen. Met hun neus bovenop de feiten van de Israëlische superioriteit, verwijten velen van hen de commando's aan de andere kant, dat deze zich overgeven aan bevrijdingsdromen waarmee de Arabische bevolking in de bezette gebieden geen stap verder komt. Als de vestiging van een Palestijnse staat een haalbare kaart is, vinden zij dat voorlopig de beste oplossing.

Uiteraard zijn er in de bezette gebieden ook tegenstanders van die gedachtengang. Er is bepaald moed voor nodig hardop over Palestijnse staat te spreken, want de tegenstanders zien er niet tegenop lieden uit de weg te ruimen, die niet voor 100% achter de bevrijding van heel Palestina staan.

Nasser heeft na zijn aanvaarding van het Rogersplan tegenkanting ondervonden van de commando's. Zo zelfs dat hij de knop van de commando-radio in Cairo omdraaide en de financiële hulp introk in die veelbewogen zomer van 1970. Tijdens een ontmoeting met

commando-leiders kwam de totale bevrijdingsoorlog ter sprake. Heikal geeft die discussie een verslag op 26 februari 1971 in EL AHRAM, zonder het tijdstip van die discussie te noemen. Nasser zou het principe van het vasthouden aan de totale bevrijdingsoorlog op dat moment verworpen hebben. Hij vroeg de commando's, waaronder Arafat zich bevond, hoe lang zij voor hun bevrijdingsstrijd nodig dachten te hebben. Het antwoord was: Dertig tot veertig jaar. Nasser: En wat moet er dan in die dertig tot veertig jaar met de mensen in de bezette gebieden gebeuren?

Zijn realisme houdt een bemoediging in voor de voorstanders van de Palestijnse staat. Alleen besprak Nasser dit onderwerp uitsluitend achter de schermen, terwijl koning Hoessein de ondankbare taak op zich nam de proefballonnetjes in het heftig protesterende Arabische publiek op te laten. Hij kreeg natuurlijk de wind van voren.

Het Beiroetse dagblad EL RAYAH dat schrijft voor de Ba'ath-partij in Syrië, sprak van een 'campagne om een onderwerping voor te bereiden' (18 augustus 1970).

Ook Moessa El Alami kreeg kritiek, waartegen hij zich verweerde in een brief die begin september 1970 in Beiroet gepubliceerd wordt. De zaak ligt dan bijzonder gevoelig, want het Jordaanse leger is intussen begonnen met de grote actie tegen de commando's. De gedachte aan een mogelijke staat voor de Palestijnen wekt dan associaties aan een reservaat voor de wilde dieren, die koning Hoessein de tanden heeft uitgetrokken.

Al Alami ontkent, dat hij *voorstellen* voor de vestiging van een Palestijnse staat heeft gedaan. Hij heeft alleen zijn *ideeën* gespuid, o.a. aan Oe Thant, en wel op diens verzoek. Hij voegt er aan toe, dat de uiteindelijke oplossing ligt in de vestiging van een staat, waarin alle Palestijnen (zowel joden als Arabieren) kunnen samenleven op gelijke voet. Die toevoeging baat hem niets. Hij blijft een verdachte ijveraar voor een oplossing, die geen oplossing is.

In november wordt koning Hoessein weer in opspraak gebracht. TIME MAGAZINE beweert op 23 november 1970 dat de koning geheime besprekingen heeft gevoerd met vice-premier Allon en Golda Meir van Israël. Het wordt snel officieel tegengesproken door de Jordaanse en de Israëlische regering. Maar de correspondent van de BBC in Israël zegt, dat het beslist waar is en dat hij en andere correspondenten in Israël zich geen censuur van de Israëlische regering laten welgevalen. Dezelfde correspondent zwijgt over dit onderwerp de volgende dag in alle talen, waarschijnlijk niet omdat hij zich dan de Israëlische censuur laat welgevalen, maar omdat hij inziet, dat niemand er mee gebaat is koning Hoessein in opspraak te brengen. Men vermoedt dat er over de Palestijnse staat gesproken is en dat de overeenstemming tussen de koning en de Israëli's groter is, dan de publieke opinie in de Arabische landen kan verteren.

Onmiddellijk daarna, op 24 november zegt de koning in een interview met het Beiroetse dagblad EL NAHAR, dat hij over de Palestijnse staat wil spreken op een Arabische topconferentie. Het moet een open discussie worden, waarbij alle gezichtspunten, de gevaren en de voordelen, moeten besproken worden door de Arabische koningen en presidenten. Hoessein legt er bijzonder de nadruk op, dat de Palestijnen in bezet gebied

hun mening moeten uitspreken en dat kan pas nadat het land bevrijd is van de Israëlische bezetting.

Het dagblad EL FATAH schrijft op dezelfde dag, dat er op de Westelijke Oever enige 'defaitistische elementen' zijn, met 'verdachte activiteiten' waarbij zij de zegen hebben van de 'zionistische vijand' om een Palestijnse staat te vestigen, hetgeen een nieuwe fase is in de internationale samenzwering die de Palestijnse revolutie wil liquideren en de hoop van ons volk op bevrijding wil verijdelen'.

REUTER bericht die dag nog, dat Arafat in Libië besprekingen heeft gevoerd met de leiders van het regiem aldaar over de mogelijkheid een Palestijns parlement en een voorlopige regering te vormen.

Het onderwerp wordt in het najaar van 1970 een thema dat regelmatig terugkeert in de Arabische pers. Het wordt ook besproken in de vergadering van het Centrale Comité van de PLO. Daarover bericht het pro-Egyptische weekblad AL SAYYAD in Beiroet in oktober. Het blad meent, dat de commando-beweging voor de keus staat ofwel een volledige en effectieve revolutie te lanceren om Palestina te bevrijden, of haar actie te bevriezen en toe te staan, dat een onafhankelijke Palestijnse staat op beperkt territorium wordt gesticht. Daarbij tekent het blad aan dat de linkse organisaties tegen zo'n staat zijn, maar die organisaties zijn door de Jordaanse burgeroorlog sterk verzwakt.

Of dat laatste juist is staat nog te bezien. Verzwakking is een betrekkelijk begrip. Men kan het militair opvatten en ideologisch, op kortere en op langere termijn. De tijd zal leren, wat de taaiste kernen zijn in de bevrijdingsbeweging en welke kernen de tijd mee hebben en kunnen rekenen op blijvende steun van buitenaf.

Op 7 december 1970 lezen we in EL QOEDS een oproep van Hamdi Kanaan, de voormalige burgemeester van Nabloes aan koning Hoessein. Hij vraagt om een onafhankelijke Westelijke Oever in federatie met Jordanië. Hij herinnert de koning eraan dat deze de Palestijnen het recht van zelfbeschikking heeft toegekend. Een wijziging in de Jordaanse grondwet zal nodig zijn. Hamdi heeft het dus niet over een onafhankelijke Palestijnse staat, maar over een autonome Westelijke Oever binnen het Jordaanse staatsbestel.

Een reactie hierop is de verklaring die het Centrale Comité op 8 december uitgeeft. Daarin worden alle vormen van een Palestijnse staat verworpen, ook de autonomie voor de Westelijke Oever.

Een andere reactie was die van Kadri Toekan, een voormalig minister van Jordanië, die in een bijeenkomst te Nabloes het idee naar voren bracht op de Oostelijke en de Westelijke Oever een Palestijnse staat te stichten, los van Jordanië. Uit dit voorstel blijkt dat er in bezet gebied sterke oppositie bestaat tegen koning Hoessein.

De tijd nadert nu dat koning Hoessein een reis maakt langs verscheidene Arabische en westerse hoofdsteden. Met het oog daarop bespreekt het Centrale Comité de zaak nog eens, waarover EL SAYYAD op 10 december opnieuw schrijft. Blijkbaar houdt men er

rekening mee, dat de koning het idee van de Palestijnse staat wel eens op de internationale diplomatieke markt zou kunnen aanbieden. Volgens Nayef Hawatmeh zijn er twee plannen (interview in L'ORIENT 20 december 1970): 1. Een Palestijnse staat op beide oevers. De Verenigde Staten zouden daar achter staan, ook als dit zou betekenen dat het koninkrijk Jordanië moet verdwijnen. 2. Een Palestijnse staat op de Westelijke Oever. Dit plan zou koning Hoessein trachten te verkopen op zijn reis.

Of hij dat inderdaad gedaan heeft, weten we niet, maar een feit is dat de bal nadien in de Europese hoofdsteden flink aan het rollen is en ook in kringen van de commando's komt de Palestijnse staat in discussie, zoals we zullen zien. De koning zelf, op 21 januari 1971 uit Londen teruggekeerd, houdt zich verder opvallend stil over deze zaak.

De Jordaanse regering zal zich weldra officieel tegen het plan uitspreken, maar koning Hoessein is duidelijk vóór het plan geweest. Hij is een van degenen die het potje op het vuur gezet heeft. Toen het begon te pruttelen trok hij zich terug. We lezen nog in de Londense OBSERVER op 28 februari, dat de koning gezegd heeft, dat hij niet tegen een onafhankelijke Palestijnse staat is, als de Palestijnen dat zelf willen.

Dan beginnen de commando's over de stichting van een Palestijnse staat te praten. Als we de kranten volgen, dan wordt het een reeks van uitspraken gevolgd door een even lange reeks van ontkenningen. Eind december 1970 krijgen we daar al een voorproefje van in EL KIFAH, het Beiroetse dagblad dat de meningen vertolkt van de Irakese Ba'athisten. Het blad beweert dat dr. Issam Sartawi, de leider van de Aktiegroep voor de Bevrijding van Palestina, de idee van de vestiging van de Palestijnse staat zou propageren. Ook schrijft het blad, dat deze commando-leider, die oorspronkelijk lid was van El Fatah, zijn organisatie weer bij El Fatah zou hebben aangesloten, of althans een nauwe samenwerking zou zijn aangegaan, wat de indruk wekt, dat ook El Fatah voor zo'n staat zou zijn. Sartawi ontkent dit dan onmiddellijk in EL KIFAH.

Op 1 februari komt het laatste nieuws over de Palestijnse staat breeduit op de voorpagina van EL HAYAT. Een Palestijnse delegatie van de Westelijke Oever is twee dagen tevoren in Beiroet aangekomen om met de commando-organisaties te spreken over de vredesregeling. Moshe Dayan zou hen daarvoor opgetrommeld hebben. Een woordvoerder van El Fatah ontkent de volgende dag dat er een dergelijk contact heeft plaatsgevonden en legt er de nadruk op, dat Fatah al eerder alle voorstellen tot vestiging van een Palestijnse staat verworpen heeft.

Op 11 februari geeft L'ORIENT in Beiroet, (Franstalig) een voorpagina-artikel, waarbij velen zich de ogen uitwrijven. De schrijver, Samir Franjeh, beweert uit El Fatah-bronnen te weten, dat Arafat op zijn laatste reis langs de Noordafrikaanse landen, Koeweit en Saoedi-Arabië van verscheidene Palestijnse persoonlijkheden de verzekering kreeg, dat zij achter hem staan als het met het oog op de voorgestelde Palestijnse staat tot contacten komt tussen de Palestijnen en de Amerikaanse regering. De Amerikanen zijn in het Midden-Oosten al op pad.

Daarmee doelt het blad op de delegatie van dr. Roger Fischer, die begin 1971 contact zocht met de commando's om hen te polsen over verscheidene dingen die met een eventuele vredesregeling samenhangen, maar in ieder geval ook over de stichting van een Palestijnse staat. Fischer is een van de mede-opstellers van het uitmuntende Quaker-rapport *A Search for Peace in the Middle East*,³⁶ maar anders dan bij het uitgeven van dit rapport, reist hij nu rond in opdracht van de Amerikaanse regering. Hij wordt geacht nauwe contacten te hebben met Henry Kissinger en William Rogers.

L'ORIENT schrijft verder dat de (verboden) Jordaanse Communistische Partij bij het Centrale Comité van de PLO een voorstel heeft ingediend om Hamdi Kanaan, de voormalige burgemeester van Nabloes, uit te nodigen op de zitting van de Palestijnse Nationale Raad, die op 27 februari in Cairo zal worden geopend, om over de Palestijnse staat te spreken. De Palestijnse 'bourgeoisie' in Amman (bedoeld worden de geïntegreerde Palestijnen) hebben volgens het blad de goedkeuring voor de vestiging van zo'n staat gezocht bij de commando's.

Op het internationale symposium over de Palestijnse kwestie, dat op 13 februari in Koeweit werd gehouden, zei Zoeheir Al Alami, lid van het Centrale Comité PLO en beheerder van het Palestijnse Fonds: 'De Palestijnse revolutie heeft herhaaldelijk de plannen voor de vestiging van een Palestijnse staat verworpen.'

Het rookt nu in Palestijnse kringen toch teveel om niet te geloven dat er ook vuur is. De commando-organisaties willen er nu wel eens het fijne van weten. Zij vragen het Centrale Comité zwart op wit te zetten, wat het nu eigenlijk denkt over een politieke regeling van het conflict en de vestiging van een Palestijnse staat. Dit lezen we in EL KIFAH op 15 februari. Het Comité vergadert dezer dagen toch in Damascus om zich voor te bereiden op de zitting van de Palestijnse Nationale Raad.

Dat zal blijken de knuppel in het hoenderhok te zijn. Het Centrale Comité vergadert op 8 februari onder voorzitterschap van Yasser Arafat. De vergadering duurde 14 uren. De meningsverschillen over de stichting van een onafhankelijke Palestijnse staat liepen hoog. Volgens AL NAHAR, welks verslag wij volgen, waren de meningen ook verdeeld binnen dezelfde organisatie. Kamal Adwan (Fatah) leidde de zaak in. Volgens hem waren er drie mogelijkheden:

1. Terugkeer naar de verhouding tussen Palestijnen en Jordanië, zoals het was voor 1967, wat hij onmogelijk en onaanvaardbaar vond.
2. De strijd opgeven en een Palestijnse staat op de Westelijke Oever en in Gaza aanvaarden binnen het kader van een politieke regeling, wat hij haalbaar noemde.
3. Een revolutie beginnen, waaronder Adwan verstond dat de strijders opnieuw gegroepeerd werden en in bezet gebied werden ingezet. Dat zou betekenen dat

³⁶ *A Search for Peace in the Middle East, Report prepared for American Friends Service Committee* (New York 1970) [Hill & Wang]. Een Duitse bewerking van dit rapport, uitgebreid met de laatste gegevens verscheen begin 1972 bij Christian Kaiser Verlag, München.

90% sneuvelt, maar dat de overblijvende 10% die de Westelijke Oever bereikt, de vonk kan worden voor een grote revolutie, die niet zal uitdoven voor de bezetters zijn verjaagd.

In de felle woordenwisseling die volgde, waarin Yasser Arafat (Fatah) en Yasser Amre (Saiga) tegen Adwan stelling namen, stond Ibrahim Bakr (woordvoeder van het Centrale Comité) op om te verklaren: 'Ik ben er zeker niet tegen.' Fayek Warad, een van de leiders van de Jordaanse Communistische Partij, die voor Al Ansar aanwezig was, betoogde dat het aanvaarden van een Palestijnse staat een doorgangsfase kon zijn naar de bevrijding van geheel Palestina.

Na enige ogenblikken van tumult, kreeg Salah Khalef (Aboe Iyad), de tweede man van Fatah het woord. Hij haalde op, dat op zekere dag een Jordaanse regeringspersoon van hoge rang – de naam noemde hij niet – hem en Ibrahim Bakr had uitgenodigd voor een bespreking. Zij gingen en namen ook Kamal Adwan mee. Hun werd gevraagd wat de commando-beweging van de Palestijnse staat zou denken. De niet geïdentificeerde regeringspersoon zei, dat de grote mogendheden de idee van de vestiging van zo'n staat steunden. Salah Khaled antwoordde daarop: 'Wij moeten niet toestaan, dat welke macht dan ook ons in posities brengt buiten de posities die wij geacht worden in te nemen.'

Daarna bewoog zich de discussie rond de reis van Fischer, die zowel de Jordaanse autoriteiten als de commando-leiders gepolst had. Fischer heeft de mening van de heren gevraagd over:

- a. De vestiging van een Palestijnse staat op de oostelijke en de westelijke oever van de Jordaan, gecombineerd met de Gaza-strook.
- b. Hetzelfde voor de Westelijke Oever en de Gaza-strook tezamen
- c. De vestiging van een Palestijnse regering in ballingschap.

Ook had Fischer de Palestijnse leiders voorgesteld hun PLO-vertegenwoordiger in New York te vervangen door iemand met politieke capaciteiten, die zou moeten fungeren als contactfiguur bij toekomstige internationale discussies over het Palestijnen-vraagstuk.

In de verdere bespreking – wij volgen nog altijd EL NAHAR – deelden de leden, die voor de stichting van de staat waren mee, dat Frankrijk bereid was het idee over te nemen en het op internationaal niveau te steunen. Washington was bereid het voorstel in studie te nemen. Zij stelden ook voor, dat er in Parijs een conferentie gehouden zou worden voor ongeveer 80 Palestijnse afgevaardigden, 20 van de Westelijke Oever, 20 van de Oostelijke Oever, 10 uit Libanon en 30 uit andere delen van de wereld. Tot zover EL NAHAR.

Uit een en ander blijkt wel, dat de zaadjes die koning Hoessein en Moessa El Alami zo hier en daar uitgestrooid hadden, in vruchtbare aarde gevallen zijn. Zelfs de rotsbodem van de commando-beweging blijkt toch niet zo ongenaakbaar te zijn, als aanvankelijk werd gedacht.

Na een contact tussen enkele leden van het Centrale Comité en enige Jordaanse regeringsambtenaren kwam de onvermijdelijke officiële ontkenning dat er sprake was van de stichting van een onafhankelijke Palestijnse staat, niet alleen van het Centrale Comité in Amman, maar ook van een woordvoerder van de Jordaanse regering: 'Wij beschouwen de Jordaanse regering of welke regering dan ook, niet competent wat betreft het recht van het Palestijnse volk op zelfbeschikking.'

Het Palestijnse programma van Radio Damascus maakte het wel heel bont, door iedereen die nieuws verspreidde over de Palestijnse staat met de dood te bedreigen. Een zekere Said Toekan, die kort tevoren in Parijs vermoord was, werd als afschrikwekkend voorbeeld genoemd. Deze Palestijn had zich er op beroepen de leider te zijn van een nieuwe Palestijnse revolutionaire beweging, die de vrede met Israël nastreefde. Het is echter in het geheel niet zeker dat Toekan om die reden in zijn appartement in Parijs werd doodgeschoten. De man stond bekend als een internationale bandiet.

Scherpe kritiek kreeg ook de Egyptenaar Khaled Mohieddin te verduren, omdat hij de Palestijnse staat in discussie had gebracht op het symposium in Koeweit, dat in februari gehouden werd. Het Centrale Comité viel hem fel aan en EL KIFAH, het bekende pro-Irakese dagblad in Beiroet, maakte van de gelegenheid gebruik om Cairo te verwijten, dat het een psychologische campagne voerde tegen de commando-beweging.

Een merkwaardige uitspraak komt op 25 februari uit de mond van Chafic El Hoet, het hoofd van het PLO-kantoor in Beiroet. Hij beweerde dat het niet voldoende was, dat de commando's de stichting van een Palestijnse staat verwerpen. De Palestijnen zouden ook moeten weigeren, dat de Westelijke Oever terug zou komen onder het regiem van koning Hoessein.

Wat hij bedoelde, is niet duidelijk. Zijn uitspraak kan twee dingen betekenen: ófwel de Westelijke Oever blijft bij Israël, óf de Palestijnen jagen Hoessein weg. Waarschijnlijk betekent zijn uitspraak alleen maar, dat alweer iemand zo maar wat zegt.

Het Jordaanse parlement (60 afgevaardigden van beide Oevers) nam op 24 februari 1971 een motie aan waarbij de idee van een onafhankelijke Palestijnse staat (op wat op dat moment bezet gebied was) verworpen wordt. De motie noemt zo'n plan 'een middel om het Palestijnse volk te gronde te richten en het Palestijnse vraagstuk te liquideren'.

Eind maart schrijft Ghassan Kanafani in EL HADAF een artikel over de Palestijnse staat, die hij een 'overdreven illusie' noemt.

In een ongesigneerd artikel, geschreven door topfiguren van het Volksfront, krijgt Kanafani daarvoor in het volgend nummer van El Hadaf ongenadig op zijn nek. De idee van de stichting van de Palestijnse staat leeft wél, zegt dit artikel, bij zekere Arabische staten, bij de grote mogendheden en zelfs bij sommige commando-organisaties. Dit is geen zaak om te kleineren, integendeel, het plan is een bedreiging voor de revolutie en moet krachtig bestreden worden.

Gekibbel ontstaat ook over de uitspraken van Nayef Hawatmeh, de leider van het Democratisch Volksfront. Deze was in maart '71 in Bagdad en gaf volgens een rapport van Reuter voor de Irakese televisie een uiteenzetting over de bemiddeling van de Tunesische minister van Buitenlandse Zaken, Mohammed El Masmoedi. Deze bewindsman zou een voorstel inzake de stichting van een Palestijnse staat van zijn Amerikaanse collega Rogers hebben overgebracht aan de commando-leiders. Ook zou hij gesproken hebben over de liquidatie van het regiem van koning Hoessein. Aldus Reuter.

Dit gaf deining onder de commando's. Sommigen wilden dat Hawatmeh zou terecht staan, anderen wilden dat hij uit het Centrale Comité gewipt zou worden.

Hawatmeh geeft op 7 april opheldering in het dagblad EL BAATH, dat in Damascus verschijnt. Hij beweert dat Reuter zijn woorden verkeerd heeft aangehaald. Masmoedi zou verscheidene Arabische regeringen hebben meegedeeld, dat Washington bereid is het Palestijnse probleem te bespreken en dat het voor de Palestijnen een politieke entiteit in de vorm van een Palestijnse staat nastreeft. Hawatmeh ontkent gezegd te hebben, dat een dergelijk voorstel door Masmoedi ter kennis van de Palestijnse commando-beweging is gebracht, laat staan dat deze het zou hebben aanvaard. Opgemerkt moet worden, dat Hawatmeh dan toch maar van de hele affaire afweet!

De secretaris-generaal van het 'Tunesische Oppositie Front', Ibrahim Toebal, die in Damascus woont, maakte van de gelegenheid gebruik om in EL SAYYAD te spuien, dat Masmoedi's bezoek aan Washington tot doel had Tunesië op te laten treden als voorstander voor de Palestijnse staat en voor het terugdringen van de Sovjet-invloed in het Midden-Oosten. In ruil daarvoor zou Tunesië een lening krijgen van de Verenigde Staten om een nieuw ontwikkelingsplan te financieren. Daarom zou weer Bourguiba's adviseur voor technische zaken, Mohammed Fayad naar Israël gegaan zijn voor besprekingen met de Israëlische autoriteiten en een aantal Arabische leiders op de Westelijke Oever.

Of dit nu allemaal waar is of niet - Tunesië is niet zo scheutig met officiële ontkenningen - het verhaal werpt een aardig licht op de sfeer van intrige die er rond de kwestie van de Palestijnse staat speelt.

In het najaar van 1971 trok sheikh Mohammed Ali El Jabari, de burgemeester van Hebron, weer de aandacht door zijn politieke activiteit in de bezette gebieden. Hij onderhield nauwe contacten met de Israëlische autoriteiten, sprak o.a. met Moshe Dayan en trad voor het voetlicht met zijn ideeën over zelfbestuur voor de Palestijnen. Jabari heeft verscheidene ministerposten vervuld in de Jordaanse regering voor 1967 en staat bekend om zijn vriendschap met koning Hoessein. In de juni-oorlog wekte hij grote verontwaardiging onder de Arabieren, door de Israëlische bezetters in zijn stad openlijk welkom te heten.

Geen wonder dat de sheikh onder felle kritiek kwam van de Arabische pers naar aanleiding van zijn laatste politieke initiatieven. De commentaren luiden, dat Jabari bezig was aanhang te verwerven onder prominente Palestijnen in de bezette gebieden. Hij zou een voorstander zijn van de stichting van een onafhankelijke Palestijnse Staat in federatie met Israël. Het Koeweitse blad EL RAI ALAAM beschuldigde hem van verraad.

Jabari verweerde zich door te zeggen, dat hij alleen maar van plan was de Arabische gemeenteraden, de kamers van koophandel en een aantal politieke figuren bijeen te brengen om van gedachten te wisselen over het lot van de Palestijnen. Eind oktober 1971 zegt hij, dat hij geen voorstellen gedaan heeft over een Palestijnse staat. Hij legt er de nadruk op, dat als het ooit zou komen tot een samenkomst zoals hij in de zin heeft, een beslissing genomen moet worden door de meerderheid. De samenkomst is, voorzover wij weten, niet doorgegaan.

Uit een en ander blijkt intussen wel, dat Jabari toch wel met de gedachte aan een Palestijnse staat aan het spelen is. En hij is niet de enige. Na wat koning Hoessein gedaan heeft met de Palestijnen in de zwarte septembermaand, willen velen in bezet gebied nooit meer terug onder het bewind van 'die bloedhond'.

In het najaar van 1971 horen we ook van de publicatie van een boekje, geschreven door Mohammed Aboe Shilbaya: *No Peace without a Free Palestinian State*.³⁷ Shilbaya gaat terug op de gedachte die ten grondslag lag aan het Verdelingsplan van de Verenigde Naties (1947). Hij gaat er vanuit dat de Palestijnen en de joden in Palestina moeten samenwonen in twee afzonderlijke staten.

De bezette gebieden zouden voorlopig onder beheer van de Verenigde Naties moeten komen, tot de vluchtelingen zijn teruggekeerd, vrije verkiezingen zijn gehouden en een eigen Palestijnse regering is samengesteld.

Shilbaya is van mening, dat de tegenstand van de commando-beweging en de Arabische regiems tegen deze oplossing niet realistisch is. Hij meent dat de meerderheid van de Palestijnen in bezet gebied de voorkeur zou geven aan de Israëlische bezetting, wanneer ze de keus hadden tussen de bezetting en de heerschappij van Jordanië.

Jeruzalem zou de hoofdstad van de Palestijnse staat moeten worden, zoals het ook de hoofdstad van Israël is. De stad zou echter een open stad moeten blijven.

Shilbaya is, voorzover wij weten, de eerste Arabier die in het kader van het vluchtelingenprobleem ook spreekt over de joodse vluchtelingen uit de Arabische landen. Hij stelt voor dat dezen door de Arabische staten schadeloos gesteld worden, terwijl de Palestijnse vluchtelingen schadeloosstelling moeten verkrijgen van Israël.

De voorstellen van Shilbaya berusten op een regionalistische grondgedachte. Hij stelt eigenlijk niets meer of minder dan dat de Palestijnen maar moeten vergeten, dat zij deel uitmaken van de grote Arabische natie. Dit wekt in de Arabische wereld natuurlijk de grootste weerstanden op. Wat nog versterkt wordt door de implicatie, dat de bevrijding van heel Palestina door de commando's geen haalbare kaart is. Ook is het moeilijk te aanvaarden dat de meerderheid van de Palestijnen in bezet gebied de Israëlische bezetting verkiest boven het Jordaanse regiem.

³⁷ Muhammed Abu Shilbaya, *No Peace without a Free Palestinian State*. Voor de bespreking van dit boekje volgden wij: *New Middle East* (1971) nr. 39, p. 37-39.

Eliezer Beeri, het hoofd van de Arabische afdeling van de Mapam, vraagt in het weekblad EL MIRSAD, in wiens naam Shilbaya eigenlijk spreekt, als hij dit beweert. Het zou ons echter niet verwonderen als blijkt dat Shilbaya gelijk had.

Begin januari 1972 is Yasser Arafat in Algiers, waar een paneldiscussie gehouden wordt in het PLO-kantoor. Volgens het verslag in het Algerijnse weekblad EL MOEJAHID (de strijder in de heilige oorlog), beschuldigde iemand in het publiek Arafat openlijk ervan de commando-beweging in diskrediet te brengen door contacten te onderhouden met Arabische notabelen in de bezette gebieden, die op hun beurt weer in contact staan met de Israëlische autoriteiten.

Arafat antwoordde, dat hij de plaatselijke leiders in de bezette gebieden had opgeroepen te weigeren deel te nemen aan de 'maskerade van de verkiezingen' die door Israël was opgezet. Ja, hij had met geweld gedreigd, als zij er toch aan deelnamen.

Israël trof namelijk voorbereidingen voor de gemeenteraadsverkiezingen, die begin 1972 in de bezette gebieden gehouden moesten worden.

Arafat voegde er aan toe: 'Als een groep van onze landgenoten op de Westelijke Oever een eigen bestuur of een Palestijnse staat zou accepteren met goedkeuring van Israël, zou dit een definitieve splijting betekenen onder de Palestijnen.'

De discussie over de Palestijnse Staat krijgt een totaal andere wending op 15 maart 1972. Koning Hoessein maakte op die dag in een persconferentie bekend, dat hij het plan heeft in de toekomst een Verenigd Arabisch Koninkrijk te stichten, dat beide oevers van de Jordaan zal omvatten. De Westelijke Oever zal daarin een autonoom Palestijns gebiedsdeel worden met Jeruzalem als hoofdstad.

Amman blijft de hoofdstad van alles ten oosten van de Jordaan en tevens de federale hoofdstad van het koninkrijk. Koning Hoessein loopt met het lanceren van dit plan vooruit op de vredesregeling. Dit wekt alom het vermoeden, dat hij directe contacten met Israël heeft gehad. Hoe kan immers Hoessein een plan lanceren, dat vooronderstelt dat Israël de Westelijke Oever zal vrijgeven, als hij daarover geen toezeggingen van Israël heeft? We lezen dan ook weldra in een aantal Arabische kranten, dat de koning een geheime overeenkomst met Israël zou hebben gesloten, ja, dat er een ontmoeting heeft plaatsgevonden tussen Hoessein en Golda Meir, ergens tussen Aqaba en Elath.

We behoeven aan deze verhalen niet zoveel aandacht te schenken, want ook als zij een zekere waarheidsgehalte bezitten, blijft toch het contact tussen de prominente Palestijnen op de Westelijke Oever en de Israëlische autoriteiten het belangrijkste contactpunt. Deze Palestijnen, die bestuurlijke verantwoordelijkheden dragen in de bezette gebieden, kunnen ongehinderd contact onderhouden met de regering in Amman. Het is allereerst via déze contacten, dat Hoessein de zekerheid heeft gekregen, dat zijn plan om zo'n Verenigd Arabisch Koninkrijk te stichten bij Israël een haalbare kaart zou zijn.

Israël verwierp het plan echter onmiddellijk bij monde van Golda Meir. Dit kan een manoeuvre geweest zijn, want een week later al zei Yigal Allon, blijkens een interview in MAARIV, dat Israël geen bezwaar had tegen een toekomstig Federatief Hashemitsch Koninkrijk, alhoewel Israël grote bezwaren had tegen Hoesseins voorstellen betreffende de grenzen. Op zaterdag 25 maart zei Abba Eban in een radio-interview dat de visie van Allon op Hoesseins plan de goedkeuring had van de meeste leden van het Israëlische kabinet.

Het is aan te nemen dat koning Hoessein zijn plan lanceerde om te voorkomen dat de Palestijnse leiders op de Westelijke Oever te ver zouden gaan in het projecteren van de toekomst van de bezette gebieden, uiteraard in samenwerking met Israël. Op 28 maart en 2 mei zouden gemeenteraadsverkiezingen gehouden worden op de Westelijke Oever. Daarin lag de kwade kans dat er Palestijnen op sleutelposten gekozen zouden worden, die het gebied zouden kunnen losscheuren van het Hashemitsch Koninkrijk.

We zien dus dat koning Hoessein volledig teruggekeerd is tot de oude politiek, die zijn grootvader sinds de inlijving van de Westelijke Oever volgde. Het is weer een van de bekende Hoesseinse zwenkingen.

Irak en de commandobewegingen reageren onmiddellijk. De Federatielanden onthouden zich aanvankelijk van officieel commentaar. Zij waren van het plan tevoren door Hoessein op de hoogte gesteld en keken de kat eerst uit de boom. De drie regeringschefs, die in dezelfde week hun vergadering hielden in Cairo, besloten de zaak eerst door te spreken met de PLO.

Fel reageerde George Habash van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina. Hij waarschuwde de Palestijnen in de bezette gebieden niet deel te nemen aan de gemeenteraadsverkiezingen en noemde Anwar Noesseibeh (een voormalige Jordaanse minister), Mohammed Ali El Jabari (de burgemeester van Hebron) en Rashad Shawa (de burgemeester van Gaza) verraders.

Habash werd overtroefd door het Volksfront-Hawatmeh, dat mededeelde dat het een gewapende revolutie begonnen was tegen het regiem van de koning. Een politiepost bij Irbid zou door de organisatie zijn bestookt met raketten, machinegeweren en granaten. Arafat wees er op, dat Hoesseins plan een kopie is van een plan van Allon, dat voorziet in teruggave van de Westelijke Oever aan Jordanië, waarbij het gebied echter onder Israëlische militaire controle zou blijven.

Het eerste Arabische land dat het plan officieel verwierp, was Irak. De regering in Baghdad maakte van de gelegenheid gebruik om een nieuw panarabisch initiatief te nemen. Irak lanceerde het voorstel een staatkundige eenheid te vormen met Syrië en Egypte. Dit verrassend initiatief leidde tot het zenden van een Irakese delegatie naar Damascus (21 maart) en de daaropvolgende dagen naar Cairo.

Irak negeerde daarmee totaal dat er al een Federatie van Arabische Republieken (Egypte, Syrië en Libië) bestond. Dat was een indicatie om het Irakese initiatief niet al te serieus te

nemen. Bepaald fruikend voor het Irakese plan was de eis die de Koerden stelden op 20 maart, net voordat de Irakese delegatie naar Damascus zou vertrekken. De Koerden eisten namelijk de onmiddellijke invoering van de autonomie voor het Irakese deel van Koerdistan, ingeval Irak van staatsvorm zou veranderen. Zij konden zich voor die eis beroepen op een artikel in het Akkoord van 11 maart 1970 dat een einde maakte aan de vijandelijkheden tussen Irak en de opstandige Koerden.

De eis van de Koerden maakte de Irakese missie volkomen nutteloos. Het initiatief had alleen maar propagandistische waarde.

Tegelijkertijd begonnen vier Jordaanse ex-premiers (wie is in Jordanië nog geen ex-premier?) aan een rondreis langs de Arabische hoofdsteden om het plan toe te lichten. Het werd een vruchteloze onderneming.

De Egyptische pers begon het plan af te kraken. EL AKHBAR noemde Joseph Sisco de architect van het plan. Bijzonder fel reageerde ook de pers en radio in Algerije. Op 15 maart zei Radio Algiers, dat Hoesseins plan de trekken heeft van het zionisme. Libië verwierp als tweede Arabisch land het plan officieel. Premier Kaddafi ging zover het Jordaanse leger op te roepen de Hashemitische monarchie omver te werpen.

De Syrische Ba'ath-partij verwerpt het plan op 18 maart en Egypte zal nóg later komen, hoewel de perscampagne tegen Hoessein vanuit een pianissimo aanzwelt in een machtig crescendo. In Beiroet wordt door linkse groepen en Palestijnen tegen het plan gedemonstreerd op 21 maart 1972. Men gedenkt dat 4 jaar geleden de strijd bij Karameh gestreden werd. Van het Palestijnse elan uit die dagen is weinig overgebleven, maar ingeblikt worden in een Palestijnen-reservaat door Hoessein, dat nooit! Merkwaardig is de houding van de Soedanese president Noemeiri. Op 26 maart wrijven velen zich bij het lezen van de krant de ogen uit.

Noemeiri roept op tot matiging in de campagne tegen het plan van de koning. Hij wil een Arabische topconferentie houden om de zaak grondig te bestuderen. Zijn kritiek is fel tegen Irak, dat zich als kampioen tegen Hoessein heeft opgeworpen. Noemeiri's ideeën waren eerder gepubliceerd in het tijdschrift voor de Soedanese strijdkrachten.

Bijzonder interessant is de houding van het Jordaanse Parlement. Beide Kamers hebben hun goedkeuring aan het plan gehecht. Maar de stemmenuitslag in het Lagerhuis betekent veel. Het Huis bestaat uit 60 zetels, 30 voor de Oostelijke en 30 voor de Westelijke Oever. Van de laatsten stemden slechts 9 voor het plan. Het Parlement nam het plan dus aan onder druk van de vertegenwoordiging van de Oostelijke Oever. Van de afgevaardigden die het gebied vertegenwoordigden waar het eigenlijk om ging, was slechts een minderheid voor het plan.

Eind maart komt het plan in bespreking op internationaal niveau. Koning Hoessein reist naar Washington om de zaak met president Nixon te bespreken. Zijn minister van Buitenlandse Zaken, Abdoellah Salah is hem een dag vooruitgereisd en verklaart dat het

plan niets anders is dan een middel om resolutie 242 van de Veiligheidsraad uitgevoerd te krijgen.

Welnu, dat is precies het punt waarom de Palestijnen zo boos zijn.

In EL FATAH van 30 maart lezen we dat de Revolutionaire Raad van El Fatah plannen heeft aangenomen om het royalistisch regiem van Jordanië overhoop te gooien.

De Sovjet-Unie gaf in die dagen een commentaar vrij op het plan via de Commissie voor Afro-Aziatische Solidariteit. Daarin werd het plan niet afgewezen. De nadruk wordt gelegd op het feit dat de Sovjet-Unie achter de Arabische Bevrijdingsbeweging staat. Zo knikt de Sovjet-Unie op de bekende wijze vriendelijk naar alle ruziemakers, die om strijd naar haar gunsten dingen.

De koning is intussen beland in het Walter Reed Hospitaal voor een medisch onderzoek. Zijn hart slaat niet geheel regelmatig, maar het valt allemaal erg mee. Hij heeft in de oorlog van 1967 een verwonding aan de rug opgelopen en dat geeft nog wat naweeën. Dat zijn echter niet de ergste naweeën die de koning van de zesdaagse oorlog heeft. De koning wil het probleem van het Midden-Oosten opgelost zien en hij ziet zijn plan als de enige oplossing daarvoor. Of willen de Arabieren nog 200 jaar wachten?

'Ik heb het plan met mijn broeders, de Palestijnen besproken en de meesten staan achter mij.' Dat verklaart de koning in een interview met de Beiroetse krant EL NAHAR, gepubliceerd op 4 april 1972. Diezelfde dag lezen we in EL HAYAT, dat Saoedi Arabië zijn mening over het plan niet te kennen zal geven, voordat Jeruzalem en de andere bezette gebieden terug zijn in handen van de Arabieren. Dit was een manier om zich niet tegen Hoessein op te stellen naar het motto van de Arabische zegswijze, dat de koning een vis had verkocht, die nog in zee zwom.

Op 5 april schrijft EL NAHAR, dat zekere Arabische staten sancties tegen Jordanië in de zin hebben en de volgende dag brengt inderdaad iets van dien aard. Egypte verbreekt de diplomatieke betrekkingen met Jordanië. President Sadat maakte dat bekend in zijn toespraak voor het Palestijns Congres dat in Cairo bijeen was. De diplomatieke betrekkingen tussen Egypte en Jordanië functioneerden toch al niet normaal, sinds september 1970. Jordanië had sindsdien na enig gehakketak over de persoon van de ambassadeur, wel een man in Cairo, maar de ambassadeur die Egypte had benoemd voor Amman was nooit in de Jordaanse hoofdstad aangekomen.

Egypte dreigde ook het Egyptische luchtruim voor Jordaanse vliegtuigen te sluiten. Sinds Syrië het gebruik van haar luchtruim voor Jordaanse toestellen niet meer toestond, werd er van Amman naar Beiroet gevlogen over Saoedi-Arabië en Egypte. Toch zag president Sadat er van af tot een dergelijke sanctie over te gaan. Het isolement van Jordanië kon immers inhouden, dat koning Hoessein meer toenadering zou zoeken bij Israël. Geruchten over vliegrecht voor Jordaanse toestellen boven de Golanhoogte deden al de ronde.

In het Jordaanse isolement school nog een ander gevaar. Koning Hoessein zou er gemakkelijk door kunnen komen tot een regeling tussen Jordanië en Israël, los van de Sinaï-regeling. Het gevaar voor eenzijdige vredesregelingen dreigde misschien eerder van Egyptische kant en sommige commentatoren neigen tot de opvatting, dat Sadat door het verbreken van de relaties met Jordanië de weg voor een eenzijdige regeling tussen Egypte en Israël heeft willen effenen.

Opvallend is, dat Syrië in deze dagen het grensverkeer met Jordanië niet extra bemoeilijkt, integendeel, de bepalingen worden verruimd. Irak breekt de diplomatieke betrekkingen met Jordanië niet af.

Alle Arabische poeha tegen Jordanië van buitenaf is niet zo bedreigend als de uitholling van Hoesseins gezag van binnenuit. We wezen al op de twijfelachtige houding van het Jordaanse Parlement.

Zo is het ook een teken aan de wand, dat het zgn. Jordaans-Palestijns Congres dat Hoessein op 15 mei 1972 wilde laten bijeenkomen in Amman om zijn plan de schijn van de volkssteun te geven, op 8 mei werd afgelast, naar het van regeringszijde heette 'wegens gebrek aan belangstelling'. De prognose voor Hoesseins plan lijkt ons niet gunstig, maar die voor het Hashemitisch Koninkrijk nóg ongunstiger.

8. Latere ontwikkelingen

De crisis in Jordanië was voorbij. Net als in Libanon bleef het staatsbestel wat het was. Maar anders dan in Libanon zou de verhouding tussen de Jordaanse regering en de commando's niet door het te Cairo gesloten akkoord bepaald worden.

Wasfi Tel had het plan in vier punten opgesteld, waarmee Noemeiri zich op 23 september 1970 de afkeuring van Arafat en Nasser op de hals haalde. De koning kon akkoorden tekenen zoveel als hij wilde, zolang Wasfi Tel leefde, zou hij de zaken anders aanpakken. Het papier is altijd geduldig.

Op 13 oktober 1970 tekenen Hoessein, Arafat en Ladgham een akkoord in de Tunesische ambassade in Amman. Het is een uitwerking van het Akkoord van Cairo. De soevereiniteit van Jordanië wordt gewaarborgd en de commandobeweging houdt het recht de strijd tegen Israël vanuit Jordanië te voeren. Op 14 oktober zegt de koning voor de radio en de televisie, dat het Akkoord niet zo maar een stukje papier is, maar een keerpunt in de betrekkingen tussen de commando's en Jordanië. Dat Jordanië terugkeert naar normalere toestanden, moet blijken uit het ontslag op 18 oktober van de militaire gouverneur, veldmaarschalk Majali.

Maar zó normaal is de toestand in Amman die dag toch niet. Een politieagent schiet pardoes een burger dood, die exemplaren van EL FATAH aan het verkopen is. Alle winkels gaan weer op slot. Het lijk wordt gedeponereerd in het kantoor van de Arabische Follow-up commissie als 'levend' bewijs dat die commissie nog wel iets te doen heeft in Jordanië. Ladgham zal echter snel tot de conclusie komen, dat zijn commissie niets te doen heeft in Jordanië.

Op 18 oktober zijn er ook gevechten bij de grensplaats Rumtha. Het leger vecht daar om de aanvoer van commando-voorraden uit Syrië te stuiten. Als die gevechten twee dagen later nog aan de gang zijn, beschuldigt Arafat de Jordaanse regering ervan zich niet aan de akkoorden te houden.

Op 22 oktober volgt de ondertekening van het zgn. Amman Protocol, dat de militaire aanwezigheid van de commando's in Jordanië regelt.

In Amman worden maar liefst 13 PLO-kantoren geopend om de commando-organisaties te bundelen.

EL FATAH schrijft op 27 oktober 1970, dat Ibrahim Bakr, de vertegenwoordiger van de commando's in de Follow-up commissie, een nota bij de commissie heeft ingediend, waarin hij de Jordaanse regering beschuldigt op de volgende punten tegen de gesloten akkoorden te handelen:

1. In bepaalde delen van het land zijn de noodmaatregelen nog van kracht.
2. Het leger houdt Zerka nog bezet.

3. Het leger oefent controle uit op de weg tussen Amman en Zerka. Auto's worden doorzocht.
4. In het noorden en het zuiden van Jordanië bemoeit het leger zich met de activiteiten van de commando's.
5. Een aantal ambtenaren in overheidsdienst wordt ontslagen, omdat zij in contact stonden met de commando-beweging.
6. Niet alle gearresteerde commando's zijn vrijgelaten en de regering heeft het verstrekken van werkvergunningen aan vluchtelingen uit de Gazastrook opgehouden.

De volgende dag krijgt Jordanië het burgerkabinet, dat de resten van de commando-beweging in Jordanië volledig zal liquideren, zonder dat er van enig misverstand sprake zal zijn. Wasfi Tel wordt premier.

EL AHRAM schrijft op 30 oktober dat Egypte zeer verontrust is over de benoeming van Tel. Hij was een van de voornaamste drijfkrachten achter de bloedige crisis in september. Toen een eventuele benoeming van Tel in Cairo ter sprake was gekomen, had president Nasser zich over dat idee zeer afkeurend uitgesproken. Ladgham is intussen naar Tunesië gegaan, waar Bourguiba hem ontsloeg van zijn premierschap. Ladgham zou zijn handen vol hebben in Jordanië. Hadi Noeëira wordt premier van Tunesië.

Premier Tel blaast meteen hoog van de toren. In een interview met het weekblad EL HAWADITH noemt hij de correspondent van LE MONDE een leugenaar. Eric Rovleau heeft namelijk beweerd, dat Tel had deelgenomen aan de leiding van de legeroperaties tegen de commando's in de burgeroorlog. 'Ik nam niet deel aan de massamoord', zegt Tel.

Op 9 november kan hij zeggen dat de commando's zich uit Amman hebben teruggetrokken. Over de beschuldigingen die Arafat aan het adres van de Jordaanse regering richtte, zegt Tel eenvoudigweg: 'Hij kent mij niet en ik ken hem niet.'

Met het gevaar van een voortgaande liquidatie, wordt het voor de commando-beweging steeds dringender om de nodige eenheid te creëren. In deze dagen verschijnen er series artikelen over dat onderwerp in EL FATAH. Zo lezen we op 15 november dat de commando-organisaties werken aan een formule voor de stichting van een Palestijns Bevrijdingsfront naar het voorbeeld van het Vietnamees Nationaal Bevrijdingsfront. De hoogste autoriteit zal de Palestijnse Nationale Raad moeten zijn. De binding aan de PLO doet al meteen vermoeden dat deze formule zal stuiten op weerstanden bij de Volksfronten.

Het Jordaanse leger houdt de commando's intussen flink bezig. Botsingen worden dagelijks gemeld. Op 22 november wordt bij een schietpartij in Amman een lid van de Jordaanse Veiligheidsdienst gedood. Op 25 november valt het leger commando-posities aan bij Saghrat Asfoer even ten noorden van Jerash, waardoor de hoofdweg onder strikte Jordaanse controle komt.

De koning gaat op reis. Eerst naar Saoedi-Arabië, waar hij met Feisal spreekt over de financiële toestand van zijn land. Koeweit heeft de subsidie opgeschort, maar op 6 december hervat dit land de betalingen aan Jordanië weer, wat een verschil uitmaakt van ruim 150 miljoen gulden per jaar. Dan gaat Hoessein naar Cairo. De verkoelde betrekkingen met Egypte moeten wat verbeterd worden.

Ook blijkt dat Hoessein toch nog altijd de rol van reizend ambassadeur voor de Arabische zaak vervult, want hij krijgt van Sadat enige instructies mee voor besprekingen die hij later met Nixon zal voeren.

Op 3 december vliegt Hoessein van Cairo naar Londen en op 3 december breken opnieuw de vijandelijkheden in Jordanië los. De koning komt pas op 21 januari 1971 weer thuis. Hij heeft 16 dagen doorgebracht in een verpleeghuis in Londen, voor 'onregelmatige hartslag'. Zijn broer, kroonprins Hassan, heeft de zaken waargenomen en het zijn weer bloedige zaken geweest.

In de nacht van 6 op 7 december werd er weer gevochten bij Jerash. Volgens de Jordaanse regering hebben de commando's overvallen gedaan op een paar politieposten, maar een woordvoerder van het Centrale Comité in Beiroet heeft een andere lezing. Hij zegt dat de strijdkrachten van Jordanië artillerievuur geopend hebben in de richting van het Soefkamp en de commando-bases in de bossen bij Jerash. Op 7 december rukken extra tanks en bewapende voertuigen op in de richting van Jerash.

De militaire waarnemers van de Arabische landen blijken geen controle te hebben over de situatie. Het gaat bij deze gevechten niet alleen om de aanvoerlijnen, maar ook om de hoofdkwartieren van de commando-bewegingen, die zich bij Jerash en Ajloen in de bossen bevinden. Het leger kamt Jerash uit.

President Sadat zendt telegrammen aan kroonprins Hassan en aan Bourguiba. Ladgham is nog in Tunesië en had net in het Tunesische blad L'ACTION bekend gemaakt, dat de situatie in Jordanië normaal aan het worden was. Ladgham gaat snel terug naar Amman. Als hij in Jordanië aankomt, is het weer rustig.

Kadaffi roept op 9 december het Jordaanse leger en het volk op in opstand tegen Hoessein te komen.

Dezelfde dag houden Arafat en Tel hun eerste bespreking. Er volgen een paar dagen zonder incidenten, maar de toestand blijft gespannen. Tel en Arafat roepen op tot kalmte. Ze doen dat op een rondrit in het gebied bij Jerash, waaraan ook Ladgham deelneemt. Dat is op 13 december.

Arafat moet inderdaad wel zijn kalmte bewaren. Op een gegeven moment staat er een bedoeïenen-soldaat voor hem, die het geweer op hem richt en hem allerlei beledigingen in het gezicht slingert. Arafats jeep wordt opgeblazen.

De Follow-up commissie spreekt over maatregelen die de samenwerking moeten verbeteren, maar er zal niets van terecht komen.

Tijdens de inspectietoetocht van de drie leiders, kwam het in Amman weer tot schietpartijen, die 5 doden kostten. Hierbij waren 'niet geïdentificeerde elementen' aan het werk, die door het Centrale Comité werden opgepikt en uitgeleverd aan de Jordaanse autoriteiten.

Op 14 december komt er weer een nieuw akkoord tot stand, dat draait om de reorganisatie van de Volksweerstand en de militiae van de commando's. Het rommelt dan in de maand december zachtjes verder in Jordanië, tot op 8 januari 1971 de Stem van de Storm meldt, dat er een groot offensief is ingezet tegen de commando-bases in de omgeving van Jerash, Oemm El Roemman en El Roesseifa.

Ook is het onrustig in het Baqaa-kamp. Daar zijn namelijk honderden vrouwen, kinderen en oude mannen in beweging gekomen om naar de Westelijke Oever op te marcheren. Ze hebben zich van witte vlaggen voorzien. Jordaanse tanks omringen het kamp en niemand mag er uit, alleen diegenen, die naar Syrië willen. Het leger laadt enige vrachtauto's vol met commando's. Volgens Amman zijn er 384 niet-Jordaanse gewapende mannen, op hun eigen verzoek naar Syrië vervoerd. Het gaat hier om leden van El Saiqa.

In Amman is de toestand chaotisch. Ooggetuigen vertellen dat de situatie lijkt op die van september 1970. De telegrammen vliegen heen en weer. Arafat doet weer een beroep op de Arabische staatshoofden, Noemeiri en de sheik van Koeweit wenden zich rechtstreeks tot koning Hoessein, die nog steeds met zijn onregelmatige hartslag in Londen ligt, Kadaffi hangt aan de telefoon.

Bahi Ladgham is in Cairo en zegt op een persconferentie dat hij zal aftreden als niet alle militaire acties door Jordanië gestaakt zullen worden. Dat zegt hij op 10 januari 1971. Het is wel duidelijk, dat de Follow-up commissie in Jordanië niet veel meer kan uitrichten. Dat vindt de Syrische president blijkbaar ook, want hij biedt de diensten van Syrië aan om te bemiddelen in het conflict tussen de commando's en Jordanië.

De koning zegt op 11 januari, dat hij achter de maatregelen staat die in Jordanië worden genomen en dat hij niets moet hebben van inmenging van de Arabische landen. Waarop de perscampagne van alle kanten tegen koning Hoessein losbarst.

Op 12 januari wordt een staakt-het-vuren afgekondigd, dat in de loop van de dag geëerbiedigd wordt. Koeweit vindt het welletjes en trekt de subsidie aan Jordanië weer in.

Het staakt-het-vuren is getekend door Wasfi Tel en Ibrahim Bakr, niet door Yasser Arafat. Niemand weet waar Arafat zit.

In de nacht van 13 op 14 januari komt het tot een akkoord in 13 punten, getekend door Tel, Ibrahim Bakr en brigadier Hilmi, hoofd van het militair waarnemersteam. Dit akkoord zegt niets nieuws vergeleken bij de eerder gesloten akkoorden, maar het feit dat bepaalde

regelingen herhaald worden, wekt de indruk, dat de vorige akkoorden genegeerd worden. De situatie wordt weer normaal, dat wil zeggen, er wordt niet gevochten.

Ladgham heeft op 13 januari een bezoek aan koning Hoessein in Londen gebracht. De koning heeft hem te verstaan gegeven dat de Follow-up commissie zo snel mogelijk haar taak moet beëindigen in Jordanië. Ladgham vindt het dan ook nutteloos om naar Amman te gaan. Tel heeft hem weliswaar dringend opgeroepen, maar Ladgham maakt zich over de Jordaanse premier geen illusies. Hij heeft trouwens voor zijn vertrek uit Amman een laaiende ruzie met Wasfi gehad.

Nu is het binnen de commando-beweging ook niet alles koek en ei. EL KIFAH en EL JARIDA schrijven op 18 januari verontrustende dingen over de commando-eenheid. Er zou een ernstig meningsverschil gerezen zijn tussen El Fatah en het Volksfront-Habash. Fatah zou vóór coëxistentie met de Jordaanse regering zijn, het Volksfront er tegen.

Een leider van El Fatah, Kamal Odwan, is zover gegaan dat hij met geweld dreigde, als iemand de veiligheid van de Palestijnse revolutie in gevaar zou brengen. Ook verwijt Odwan het Volksfront, dat deze organisatie zich zou hebben teruggetrokken uit de slag bij Karamah in maart 1968. Het Volksfront verweert zich tegen deze publieke aanval in verscheidene dagbladen op 18 januari 1971. De organisatie stelt terecht dat eventuele conflicten moeten worden opgelost binnen het kader van de bevrijdingsbeweging en niet in het publiek dienen te worden uitgevochten.

Nadat de koning op 21 januari weer in Amman is aangekomen, blijft het betrekkelijk rustig tot april. De incidenten die in deze periode plaatsvinden hebben voornamelijk betrekking op het buitmaken van wapens door het leger. Dat gebeurt herhaaldelijk in Amman. Op 26 maart worden grote hoeveelheden wapens en explosieven ontdekt in een doodskist op een kerkhof in Irbid, die behoren aan het Volksfront-Jibriel.

Een artilleriebeschieting van de commando-kampen in het district Irbid valt samen met het terugroepen van brigadier Hilmi naar Cairo op 24 maart.

Het regent beschuldigingen over en weer. Jordanië beschuldigt bijvoorbeeld de commando's van het levend verbranden van een Jordaanse soldaat in het Fatah-kantoor in Irbid.

Noord Jordanië is de haard vanwaar de vlam weldra weer zal uitslaan.

In de nacht van 1 op 2 april hebben de commando's volgens een mededeling van de Jordaanse regering de aftakking van de olieleiding naar Zerka opgeblazen. Het Jordaanse Nieuwsagentschap maakt bekend, dat de commando's twee dorpen en twee politieposten in de omgeving van Rumtha hebben beschoten vanaf Syrisch grondgebied.

Een woordvoerder van de commando's zegt een dag later, dat er nu geen sprake meer kan zijn van akkoorden tussen de bevrijdingsbeweging en de Jordaanse regering. Er gingen namelijk geruchten over een overeenkomst waarbij de commando's hun zware

wapens uit Amman zouden terugtrekken. Dat kan ook zonder akkoord wel het geval geweest zijn.

In het noorden nemen de gevechten in hevigheid toe. Commando-bronnen spreken van voortdurende beschietingen van de vluchtelingenkampen en de commando-bases bij Jerash. Ook in Amman en bij Mafrq worden gevechten gemeld op 6 april.

Verslaggever Talal Salman van EL SAYYAD sprak met Arafat en Hawatmeh. Hij treft Arafat in uitgeputte toestand aan. 'Wij vechten met de Jordaanse autoriteiten om ons bestaan en ter verdediging van ons doel: de bevrijding van Palestina. Zelfs in onze moeilijke situatie Vragen wij niet om de omverwerping van het Jordaanse regiem. Dit behoort niet tot onze leuzen.' Arafat zegt verder dat de commando's nu in defensieve operaties verwickeld zijn. 'Wij vechten tegen de liquidatie van de revolutie.'

Hawatmeh houdt er een andere mening op na. Hij zegt dat de bevrijding van Jordanië nu de eerste voorwaarde is voor de bevrijding van Palestina. Hij specificeert, dat dit niet inhoudt, dat de Palestijnse verzetsbeweging de macht in Jordanië moet overnemen.

Ladgham zit in Tunis en wordt door Sadat opgetrommeld om naar Cairo te komen. Hij ziet daar geen brood in en gaat pas op 13 april. Intussen is op 8 april generaal Moestafa Tlas van Syrië in Amman aangekomen met een militaire delegatie. Hij voert bemiddelings-gesprekken met koning Hoessein, Wasfi Tel, veldmaarschalk Majali en andere hoge militairen. Als Tlas de volgende dag naar Damascus terugkeert, spreekt hij van een overeenkomst en de installatie van een commissie van 6 man, die toezicht zal houden op de uitvoering van de akkoorden van Cairo en Amman.

Arafat is boos als hij hoort wat er in dit akkoord staat, dat buiten hem om gesloten is. De commando's moeten uit alle steden en dorpen verdwijnen en alle commando-strijdkrachten moeten Jordanië verlaten, uitgezonderd El Asifa. De commando's trekken inderdaad weg uit Amman in noordelijke richting.

Van 10 tot 15 april vergaderen in Cairo de ambassadeurs van Egypte, Syrië, Soedan, Libanon, Libië, Noord-Yemen, Zuid-Yemen en Koeweit. Er liggen over de toestand in Jordanië de nodige rapporten op tafel en men neemt ijverig resoluties aan, die geen enkel effect hebben, omdat Jordanië zich aan dit topberaad onttrekt.

Duidelijke taal wordt in Cairo gesproken door Bahi Ladgham op 13 april. Hij vertelt kort en krachtig, dat de Jordaanse regering de commando's het land uitgooit. Dit gebeurt in fasen.

EL AHRAM tekent daarbij aan dat Ladgham niet meer naar Amman wil, omdat Jordanië zich toch niet houdt aan de akkoorden.

Op 14 april deelt de Jordaanse regering mee, dat in de afgelopen dagen 2000 commando's en 250 trucks met wapens de hoofdstad hebben verlaten. Dit is het resultaat van dagenlange huiszoekingen.

Als op 26 april 1971 het Hashemitisch koninkrijk 50 jaar bestaat, is het een politiestaat. De koning houdt een toespraak in het sportstadion van Amman. Hij zegt dat de veiligheid en de stabiliteit in zijn land nu weer hersteld zijn. 'We gaan een tijd van reconstructie en ontwikkeling tegemoet.'

Amman is net op tijd schoongeveegd, want Jordanië ontvangt de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken op 2 mei. Het is dan zó veilig in Amman dat koning Hoessein zijn Amerikaanse gast persoonlijk door de straten van Amman chauffeert.

Rogers was op 1 mei in Riyad geweest, waar hij zich onderhield met koning Feisal. Na zijn bezoek aan Jordanië kwam hij op 3 mei naar Libanon, waar hij op 4 mei zijn schoenen liet poetsen in het publiek. Dan vertrekt hij naar Cairo, waar hij spreekt met Sadat, die hem familiair Bill noemt. Rogers vertelt de Arabieren op alle bezoeken wat zij graag willen horen. Een belangrijk punt in zijn besprekingen is de mogelijke interimregeling voor de heropening van het Suezkanaal, maar het zal in de loop van het jaar blijken, dat de eeuwig optimistische Bill toch eigenlijk niets bereikt. Amerika lijdt niet alleen onder een ongelukkige constellatie van de politieke factoren in de wereld, maar ook onder de middelmatigheid van zijn leiders.

Tot half juli blijft het bij incidentele repressieve maatregelen van de Jordaanse autoriteiten tegen de commando's, maar dan valt de laatste klap.

Voor het zover was, hebben Egypte en Saoedi-Arabië een nieuw bemiddelingsoffensief ingeluid. De Saoedische minister van Staat voor Buitenlandse Zaken Omar El Saggaf en de Egyptische bemiddelaar bij uitstek. Hassan Sabry El Kholy. hebben op de avond van 28 juni een gesprek met koning Hoessein om zich te beraden op een nieuwe vorm van samenwerking tussen Jordanië en de commando's.

Op 13 juli 1971 is het weer de Stem van de Storm, die melding maakt van gevechten bij Jerash. Twee brigades van het Jordaanse leger vielen de commando-bases en de vluchtelingenkampen aan. De Palestijnse Nationale Raad, in zitting bijeen in Cairo, wordt zeer gealarmeerd en zendt telegrammen aan Sadat, Assad en koning Feisal. Daarin wordt gezegd dat het in Jordanië opnieuw tot massamoorden is gekomen. Ooggetuige-verslagen spreken van een toeloop van duizenden Jordaanse militairen met zware wapens en artillerie. Er zouden in het leger tientallen doden zijn te betreuren. Bij de commando's loopt het dodencijfer in de honderden.

Het leger nam posities in op de heuvel Ras El Aqraa en verdreef de commando's uit vijf dorpen. Na lijf aan lijf gevechten met messen en bajonetten kreeg het leger de controle over het Jerash-kamp. In Debbin, waar de commando-organisaties hun hoofdkwartieren hadden, groeven de commando's zich in. Hetzelfde gebeurt in enkele andere dorpen. Ook de volgende dag wordt er fel gevochten, waarbij de Jordaanse luchtmacht wordt ingezet.

Een Jordaans communiqué meldt op 15 juli dat de commando's verdreven zijn uit een dozijn posities. Ze gaan naar nieuwe posities die zijn 'overeengekomen'. Later blijkt dat

de Jordaanse officieren overeengekomen waren, dat de nieuwe commando-posities in Syrië lagen. Zo hevig is de strijd, dat in Amman de rookwolken te zien zijn.

Op 18 juli 1971 vluchten 50 commando's over de bestandslijn met Israël. De Jordaanse regering verklaart schaamteloos, dat zij Israëlische spionnen waren. Men kan Wasfi Tel niet van gebrek aan fantasie beschuldigen. Tegelijk zegt de Jordaanse regering dat de akkoorden die eerder met de commando's gesloten zijn, niet meer gelden. De 'ideologisten', waarmee de commando's van de Volksfronten zijn bedoeld, mogen niet meer op Jordaans grondgebied komen. Alle El Fatah en andere 'eerlijke commando's' mogen blijven. Irak sluit op 18 juli de grens met Jordanië.

Op 19 juli 1971, de dag waarop in Soedan een revolutie een einde maakte aan het bewind van Noemeiri, houdt Wasfi Tel een persconferentie in het televisiegebouw buiten Amman. Hij verklaart dat de commando's nu geen bases meer hebben in Jordanië. Van de 2500 commando's zijn er nu 2300 omsingeld en de rest zal wel volgen. De goede commando's mogen blijven op plaatsen die hun door de regering zullen worden toegewezen; de slechte commando's worden gedeporteerd of gevangen genomen. Tel ontkent het voorkomen van wreedheden en noemt Arafat een leugenaar en een verrader. Hij is niet meer welkom in Jordanië. Het verhaal ging namelijk dat Jordaanse soldaten de gevangen commando's levend in massagraven begroeven.

Op de Asifa-commandant Aboe Ali Iyad (Walid Alimed Nimr) werd grootscheepse jacht gemaakt. Hij sneuvelde in de laatste gevechten.

Syrië geeft alle bemiddelingspogingen definitief op en beschuldigt Jordanië van de beschieting van Deraa en andere Syrische grensplaatsen. Dat gebeurt op 20 juli, de dag waarop een kleine honderd commando's van het Arabisch Bevrijdingsfront naar Irak gedeporteerd worden.

De volgende dag voeren Saqqaf en Kholy besprekingen met de Syrische autoriteiten en Arafat in Damascus, die tot niets leiden. Van de omsingelde commando's bij Jerash worden er 1509 vrijgelaten, waarvan er 831 in Jordanië blijven als ontwapende Palestijnen, 397 naar Syrië en 311 naar andere Arabische landen vertrekken, aldus een officiële mededeling uit Amman.

Op 22 juli is Noemeiri weer in zijn machtspositie in Soedan hersteld, nadat zich daar enkele interessante avonturen hadden afgespeeld.

Op 25 juli 1971 wordt de Libanese Georgina Rizk tot Miss Universe gekozen. Er is tenminste één gebied waar de Arabieren het tot een wereld-topprestatie hebben gebracht. Koning Hoessein pelgrimeert op de dag van de Miss Universe-verkiezingen naar Medina, waar hij het graf van zijn illustere voorvader, de profeet Mohammed bezoekt. Daarna gaat hij op bezoek bij koning Feisal, die hem belooft zijn best te doen om de relatie tussen Egypte en Jordanië te normaliseren.

Die dag sluit ook Syrië de grens met Jordanië. Dat is een harde klap. Dit betekent een halt voor het goederenvervoer ten bedrage van 100 miljoen gulden per jaar, een blokkeren van de benzine-invoer in Jordanië en een stop op de uitvoer van fosfaat uit Jordanië naar de Middellandse Zee.

Het komt midden augustus nog tot enige schermutselingen aan de Jordaans-Syrische grens, maar de campagnes worden dan verplaatst van het slagveld naar het papier. Daarvan geven we één enkel staaltje.

In EL AQSA, het orgaan van het Jordaanse leger, lezen we op 25 augustus, dat Arafat een zionistische jood wordt genoemd, of op zijn minst een zionistische spion. 'Wij kennen de naam van je vader en je moeder niet. We kennen je alleen als een gemaskerde man. Je verbergt je ogen. Je neus, oren en gezichtstrekken zijn die van een jood.'

De pogingen van Saoedi-Arabië en Egypte om tot een modus vivendi te komen tussen de Jordaanse regering en de commando's worden tot het eind van 1971 volgehouden. In Jedda vinden verscheidene conferenties plaats tussen een delegatie van de PLO en een delegatie van de Jordaanse regering. Die pogingen lopen op een mislukking uit, omdat Jordanië weigert terug te komen op de eerder gesloten akkoorden.

In de commando-gelederen ontstaat een ernstig meningsverschil. Het Volksfront-Habash wil niet langer met Jordanië praten. Het Volksfront-Hawatmeh sluit zich bij dat standpunt aan. Het kost Arafat de grootste moeite om in het Uitvoerend Comité van de PLO een meerderheid te krijgen voor het afvaardigen van een delegatie naar Jedda. Het zou verloren moeite blijken te zijn.

In een nota van de Jordaanse regering, die gepubliceerd wordt door EL AHRAM op 15 november, wordt het Jordaanse standpunt geformuleerd.

1. Niet meer dan 1000 commando's mogen gelijktijdig op Jordaans grondgebied zijn. Wel mogen er grotere aantallen in de bezette gebieden aanwezig zijn.
2. Commando's in Jordanië krijgen identiteitskaarten van het Jordaanse leger.
3. De commando's mogen in Jordanië twee kampen hebben. De plaatsen worden aangewezen door het leger.
4. Onder geen beding mogen de commando's vanaf Jordaans grondgebied vuren.
5. Operaties waarbij commando's van en naar bezet gebied gaan, moeten worden vermeden, want zij hebben geen waarde.

De commando's willen het volgende:

1. Terug naar Jordanië, dat de eigenlijke basis is van de Palestijnse revolutie.

2. De PLO is de vertegenwoordiging van het Palestijnse volk.
3. De Palestijnse revolutie heeft het absolute recht op het houden van politieke, militaire, organisatorische en administratieve activiteiten.
4. De Palestijnse revolutie staat niet onder Jordaans gezag.

Als op zondag 28 november 1971 premier Wasfi Tel in Cairo wordt doodgeschoten, is het nog zinlozer geworden om met de Jedda-conferenties door te gaan. De liquidator van de commando-beweging in Jordanië was geliquideerd. Hij had het er naar gemaakt. Mevrouw Tel, die haar man vergezelde, raakte buiten zichzelf van ellende en woede en krijste: 'De Arabieren zijn hoerenzonen!' (Zij was eerder gehuwd geweest met Moessa Alami.)

In het najaar van 1971 ontstaat een Jordaanse staatspartij, de Jordaanse Nationale Unie. Daarmee wordt een politiek vacuüm opgevuld, dat ontstaan was in 1957 toen alle politieke partijen in Jordanië verboden waren. In een vergadering van het constituerend congres op 25 november 1971 kondigt koning Hoessein de oprichting van de partij aan. De koning zelf is de eerste voorzitter van de partij, prins Hassan wordt voorzitter. De partij moet de Palestijns-Jordaanse eenheid herstellen, maar de commando's komen er niet in.

Het zal wel niemand verbazen, dat zich in en buiten Jordanië een nieuw soort guerrilla-beweging ontwikkelde, die zich ten doel stelde de Jordaanse monarchie zoveel mogelijk kwaad te doen.

Op 8 september 1971 werd een Caravelle van de Jordaanse luchtvaartmaatschappij Alia door een commando gedwongen te landen in Benghazi. Deze Mohammed Jaber beweerde een officier van El Fatah te zijn, die behoorde tot de 'Aboe Ali lyad-zelfmoord-groep'. De Libische autoriteiten hadden hem weten over te halen om het vliegtuig te verlaten zonder het op te blazen. Hij werd in absentia in Amman ter dood veroordeeld.

Op 14 september werden twee commando's van het Volksfront-Habash in Amman eveneens ter dood veroordeeld en niet in absentia. Ze werden in de centrale gevangenis van Amman opgehangen, wat het totaal aantal geëxecuteerden in Jordanië voor de laatste drie maanden op zes bracht.

Een tweede vliegtuigkaping wordt op 16 september verhinderd. Een Alia-toestel is dan boven Egypte op weg van Beiroet naar Amman (het Syrische luchtruim was voor Jordaanse toestellen gesloten). Een zekere Bilal Abdel Kader Ali staat klaar met een granaat om het vliegtuig een gedwongen landing te laten maken. Maar hij wordt door een lid van de Veiligheidsdienst overmeesterd. Op 7 oktober 1971 wordt hij ter dood veroordeeld.

Een vrouwelijk lid van El Fatah deed op 4 oktober 1971 een poging om opnieuw een Alia-toestel te kapen. Deze Wafa Awad ging in Beiroet aan boord met een handgranaat in haar pruik, maar leden van de Jordaanse Veiligheidsdienst aan boord ontdeden haar tijdig van haar kapsel.

Op 6 oktober 1971 ontplofte er een koffer met explosieven op de Beiroetse luchthaven, net voordat men dit stuk bagage in een Alia-toestel zal dragen.

Op dezelfde dag komt ook Arafat onder vuur. Hij is op een inspectietocht in de buurt van Deraa, als hij op machinegeweervuur wordt getrakteerd. Zijn chauffeur komt om het leven. Arafat is ongedeerd. De hoeveelste aanslag was dat op zijn leven? Dat er op Arafat gevuurd werd vanuit de commando-gelederen, wees wel op een diepgaande splijting in de commando-beweging.

Onopgehelderd is de mislukte bomaanslag op een Alia-toestel op 7 oktober 1971 gebleven. De bom ontplofte in een koffer op de luchthaven van Beiroet, net voordat het ding zou worden ingeladen.

Het doodschieten van Wasfi Tel op 28 november was een hoogtepunt waarvoor in de kampen in Libanon de vlag werd gehesen. Er werden zelfs salvo's vreugdeschoten gelost, waarbij de Libanese politie een oogje dicht deed. Voor zóiets...

De Arm van de Zwarte September Organisatie doet op 15 december een aanslag op het leven van Zayd Rifai, de Jordaanse ambassadeur in Londen. Hij is een boezemvriend van koning Hoessein vanaf zijn vroegste jeugd. Maar de kogels treffen hun doel niet afdoende.

De volgende dag ontvangt de Jordaanse missie in Genève een verdacht pakket. Men haalt de politie er bij, die probeert de helse machine onschadelijk te maken. Er vindt een ontploffing plaats waarbij drie mensen gewond raken. Ditmaal zit er een andere beweging achter, die zich 'de Jordaanse Bevrijdingsbeweging' noemt en hoofdkwartier in Beiroet heeft. We luisteren op 16 december nog eens naar de Stem van de Storm: 'De dialoog met de koning is beëindigd en het gesprek wordt nu alleen nog gevoerd in de taal van kogels en explosieven.'

Arafat maakt omstreeks de jaarwisseling een reis naar Egypte, Libië en Algerije. Hij doet wat hij kan om de commando-beweging weer wat opgevijseld te krijgen. Daarbij is Libië het meest vrijgevig. Begin december heeft Libië aanzienlijke versterkingen in materieel en manschappen naar Damascus gestuurd voor El Fatah.

Daar is men in Libanon niet zo gelukkig mee. Sinds Jordanië als commando-basis is uitgevallen, blijft eigenlijk alleen Libanon als basis over. Wel kunnen de commando's nog vanaf Syrisch gebied de Golanhoogte bestoken, maar dit is een veel minder aantrekkelijk doel dan het noorden van Israël, waar het terrein zich ook beter leent voor penetraties. De Libanese regering handhaaft het Cairo-Akkoord, maar de beperkingen die dit inhoudt voor de commando-activiteiten, houden het ontplooien van guerrilla-acties tegen Israël binnen nauwe grenzen.

De corridors die de commando's voor hun penetraties mogen gebruiken, zijn uiterst smalle strookjes land.

De raketten die de commando's vanaf Libanees grondgebied in stelling brengen, worden voor 80% door het Libanese leger tot ontploffing gebracht voor zij worden afgeschoten. De commando's zouden zich een zó beperkende strategie van het Libanese leger nooit laten welgevalen, als zij niet het risico liepen dat Libanon hun enige operationele vrijheid die zij nog overhebben, zal afnemen.

Premier Saeb Salam kon daarom ook hard optreden, toen in van 31 december 1971 op 1 januari 1972 een schietpartij plaatsvond bij een politiebureau in een buitenwijk van Beiroet. De politie hield daar een commando-arrestant vast, die tegen de bepalingen in met wapens in de stad was aangetroffen. Het politiebureau werd daarop belegerd door 16 commando's, voorzien van machinegeweren en granaten. Het bleken leden van El Saiqa te zijn.

Op 11 januari 1972 eiste de openbare aanklager 11 doodvonnissen tegen de overvallers, waarvan één in absentia.

Op 9 en 10 januari kwam het tot fikse Israëlische vergeldingsacties tegen zuid Libanon, wegens commando-aanvallen op noord Israël.

Via diplomatieke kanalen ontving Libanon een waarschuwing van Israël, die volgens EL NAHAR van 18 januari 1972 aldus luidde:

'Ernstige waarschuwing: Wij eisen dat de huidige terroristische activiteiten vanuit Libanon in de richting van Israël geheel gestopt worden, zo niet, dan zullen wij in de een of andere vorm permanent in dit gebied moeten blijven. Natuurlijk is het mogelijk dat dit een verplaatsing van de bevolking tengevolge kan hebben, iets wat niet in overeenstemming is met wat wij wensen.'

President Franjieh was ernstig verontrust en meldde dat in een nota die hij aan alle Arabische staatshoofden verzond.

Zijn ongerustheid was niet zonder grond. De aanwezigheid van de commando's in zuid Libanon zou nog de nodige complicaties veroorzaken.

Maar eerst kwam de vliegtuigkaperij weer in het nieuws. Op 19 februari verhinderden leden van de Jordaanse Veiligheidsdienst aan boord van een Caravelle van Alia, een zekere Jamil Abdel Mohsen Ayoeb door te dringen in de cockpit. Het toestel was op weg van Cairo naar Amman. De man was gewapend met een handgranaat. Hij werd door de Jordaanse autoriteiten geïdentificeerd als een officier van El Fatah en had vervolgens zijn bekentenis het voornemen het toestel in Libië te laten landen en het op te blazen nadat de passagiers zouden zijn vrijgelaten.

Het was op diezelfde zaterdag, dat het proces tegen de vier 'executeurs' van Wasfi Tel in Cairo een sensationele wending nam. De aanklager maakte bekend dat de kogels die de Jordaanse premier gedood hadden, niet afkomstig waren uit de wapens die de mannen bij zich droegen toen zij gearresteerd werden. De verdediging gooide het er op dat Tel

vermoord zou zijn door een lid van zijn eigen lijfwacht. De vier leden van de Zwarte September Organisatie zouden op 28 februari 1972 tegen een borgsom worden vrijgelaten.

Een groot succes boekten de commando's op 22 februari met de gedwongen landing van een Boeing 747 van de Lufthansa. Het toestel onderweg van New Delhi naar Athene werd door drie gewapende mannen naar Aden gedirigeerd. Onder de passagiers bevond zich de 19-jarige, langharige zoon van wijlen Robert Kennedy.

De volgende dag werden de passagiers vrijgelaten. Later op de dag werd ook het vliegtuig vrijgegeven, maar niet dan nadat de Lufthansa een losprijs van 5 miljoen dollar had betaald.

Pas enige dagen later lekt uit, dat een afdeling van het Volkstront-Habash voor deze operatie verantwoordelijk is. De groep werd aanvankelijk 'Weerstandorganisatie tegen Zionistische Onderdrukking' en 'Organisatie van Slachtoffers van de Zionistische Bezetting' genoemd. Het Volksfront beweerde niets met de zaak te maken te hebben, wat wij houden voor een manoeuvre die past in de nieuwe strategie. Alles wordt zoveel mogelijk geheim gehouden, een niet zo verwonderlijke houding voor een guerilla-organisatie. Het mag eerder verwonderlijk genoemd worden, dat er over de Palestijnse guerrilla altijd zoveel bekend geworden is.

Gunnar Jarring is op 23 februari in Amman, waar hij spreekt met de koning, premier Ahmed Lawzi en Abdoellah Salah, de minister van Buitenlandse Zaken. De koning had zich verzet tegen een interimregeling voor het Suezkanaal. Hij vond dat de kwestie Jeruzalem veel belangrijker was. De koning wordt in die dagen weer hevig in opspraak gebracht. Ahmed Shoekeiry, die tot de verdedigers van de aanvallers van Wasfi Tel behoort, doet in het kader van zijn verdediging felle aanvallen op Hoessein. De koning heeft vóór de juni-oorlog zo'n slordige 150 miljoen gulden in zijn zak gestoken, afkomstig van het Verenigd Arabisch Commando en bestemd voor de aanleg van twee militaire vliegvelden in Jordanië, aldus Shoekeiry, die nog meer corruptieschandalen van de koning weet te vertellen.

Dan krijgt Libanon het te verduren. Op zondag 27 februari 1972 valt Israël zuid Libanon aan. Na luchtaanvallen en een artillerie-bombardement komen Israëlische tanks en gewapende voertuigen de grens over. Zij bezetten vijf dorpen. Het Nabatiyeh vluchtelingenkamp wordt beschoten. De commandobases in de Arkoeb worden hevig bestookt. Een aanval in de omgeving van Rashaya El Wadi, verder naar het noorden beoogde de aanvoerlijn vanuit het noorden af te snijden. Een derde aanvalspunt was de omgeving van Bint Jbeil. Er werden wat huizen opgeblazen. De bevolking trok uit verscheidene dorpen weg.

De volgende dag trok Israël zich terug, maar liet een 15-tal waarnemingsposten achter op Libanees grondgebied. De zaak kwam natuurlijk voor de Veiligheidsraad, wat tot gevolg had, dat op 24 april het aantal waarnemers van de Verenigde Naties werd uitgebreid van 7 tot 21, onder protest van Israël. Op 28 februari trok het Libanese leger de Arkoeb binnen. Daarmee werd de vraag actueel, of het Akkoord van Cairo, gesloten op 3

november 1969 nog volledig van kracht was. Premier Saeb Salam liet zich er in vage bewoordingen over uit. Daaruit valt op te maken, dat de Libanese regering vindt dat het Akkoord verouderd is. 'Maar', zo betoogt de premier op 28 februari, 'de betrekkingen tussen Libanon en onze broeders, de commando's vereisen geen geschreven tekst'.

De commando's hebben de verregaande beperking op hun bewegingsvrijheid, die de aanwezigheid van het leger in de Arkoeb inhield, zonder veel protest geslikt. Ze bevonden zich in een dwangpositie. Op 1 maart verklaart president Franjeh, dat de jongste gebeurtenissen de nationale eenheid en de broederschap tussen de Libanezen en de Palestijnen versterkt hebben.

De Libanese Ba'athisten, Nasseristen en Communisten vinden echter dat Libanon een vuist moet maken tegen Israël. Ongeveer 15.000 demonstranten marcheren door Beiroet en scanderen hun kritiek op de regering. Alles verloopt ordelijk, behalve op het terrein van de Amerikaanse Universiteit, waar rechtse studenten botsen met linkse demonstranten. Het Uitvoerend Comité van de PLO vergadert op 1 en 2 maart in Beiroet en besluit de samenwerking met de Libanese regering zo innig mogelijk voort te zetten.

Een wending in de Syrische politiek, waaraan ten onrechte nauwelijks aandacht werd geschonken, vond plaats op 8 maart. President Assad sprak die dag op een massabijeenkomst in Damascus om de negende verjaardag van de Ba'athistische revolutie te vieren. Hij verklaarde daar, dat Syrië bereid is resolutie 242 van de Veiligheidsraad aanvaarden, onder voorwaarde dat Israël de bezette gebieden vrijgeeft. Zoals bekend is de resolutie de grondslag voor het vredesoverleg. Syrië heeft zich altijd tegen de resolutie verzet, maar 'hoe zou het ene lid van de Federatie de resolutie kunnen aanvaarden, als het andere de resolutie verwerpt', aldus Assad. Daarmee doet Assad dus de deur open voor Gunnar Jarring. Hij liquideert daarmee een laatste rest van de politiek van het Attassi-regiem.

Een aanmoediging krijgen Syrië, Libanon en de commando's op 12 maart van Koeweit. Het Parlement van dit olieland besluit aan alle drie 50 miljoen gulden te geven als compensatie voor de kosten die zijn ontstaan wegens de Israëlische agressie. De discussie in het Koeweitse Parlement was weinig vleidend voor de Libanese regering. De afgevaardigden stonden er op, dat het geld, bestemd voor de getroffen bevolking in zuid Libanon, zou worden verdeeld door de Koeweitse ambassade in Beiroet en niet door de Libanese autoriteiten. Ze waren bang dat het geld anders niet in handen van de getroffen zou komen...

Een feit was dat de mensen in zuid Libanon het hard nodig hadden. Verscheidene families waren hun land kwijtgeraakt doordat de Israëlische waarnemers hen niet toestonden in de buurt te komen. De schade aan oogst en eigendommen was aanzienlijk en de buurt werd voortdurend onveilig gemaakt door nieuwe Israëlische aanvallen, zoals die van 9 maart in het gebied van Hasbaya.

Op 15 maart 1972 lanceert koning Hoessein zijn plan een Verenigd Arabisch Koninkrijk te stichten, waarover wij in het vorige hoofdstuk uitvoeriger berichtten. De discussies en

campagnes die het plan uitlokt, beheersen voor de komende weken het interne politieke beeld. Het plan van de koning houdt ook het Palestijns Congres en de Palestijnse Nationale Raad, begin april bijeen in Cairo, intens bezig. Daar wordt voor de zoveelste maal opnieuw besloten, dat de commando-organisaties tot eenheid moeten komen. Het is voor die eenheid al veel te laat. Het Uitvoerend Comité van de PLO zal aan die eenheid nog heel wat te dokteren krijgen, overigens zonder veel zichtbare resultaten. Als op 5 juni 1972 het feit herdacht wordt, dat vijf jaar geleden de juni-oorlog losbarstte, is men met de eenheid nog niet veel verder dan het besluit om de diverse publicaties van de commando-bewegingen te bundelen in één orgaan. De verschijning van EL FATAH wordt daarom gestopt. Op de verschijning van dat overkoepelend orgaan wachten we nog bij het ter perse gaan van dit boek.

Het tot stand komen van de commando-eenheid wordt bemoeilijkt doordat de activiteiten van de guerrilla's zich meer gaan toespitsen op de soort tactiek, die door het Volksfront Habash al eerder was geïntroduceerd. Vliegtuigen, luchthavens en zo mogelijk ook fabrieken die aan Israël leveren, moeten worden aangevallen. Dit heeft internationale implicaties. Terwille van het welslagen der acties, is het nodig een zo groot mogelijke geheimhouding te betrachten. Daarom opereren de diverse organisaties zo onafhankelijk mogelijk van elkaar.

Er is nog een tweede factor die de eenwording bemoeilijkt. Het eenheidsstreven moet plaatsvinden in het kader van de PLO. Nu is de PLO een erkend lichaam, dat vertegenwoordigd is in de Arabische landen door middel van officiële bureau's. Ook in de Arabische Liga heeft de PLO waarnemers. Wanneer nu de commando-bewegingen verenigd zouden worden in de PLO, zou het gevaar ontstaan, dat de Arabische staten een greep krijgen op de strategie die de Palestijnse guerrilla voert.

Aan de andere kant zou Israël met meer recht van spreken kunnen beweren, dat de Arabische staten verantwoordelijk zijn voor de acties van de commando's. Als in mei 1972 een aantal geruchtmakende aanvallen van de commando's de voorpagina's van de kranten halen, is dat daarom een teken, dat de door de Palestijnse Nationale Raad gewenste commando-eenheid verder weg is dan ooit.

Op 8 mei houden 4 commando's van de Zwarte September Organisatie een Boeing 707 van de Belgische luchtvaartmaatschappij Sabena vast op de luchthaven van Lydda. Het toestel kwam via Wenen uit Brussel. De 90 passagiers en de bemanning worden vastgehouden tot Israël 106 gevangenen vrijlaten. Zo luidt de eis van de guerrilla's, die zij gesteld hebben aan de Belgische ambassadeur in Beiroet via het dagblad EL MOHARRER. Het ultimatum verloopt de volgende ochtend om half 6. Het avontuur liep verkeerd af voor de commando's.

Op 9 mei bestormden Israëlische militairen, verkleed in werkkleding van de bevoorradingsdienst, het vliegtuig. Er ontstaat een schietpartij, waarbij twee van de vier guerrilla's worden gedood. De andere twee, beiden dames, worden gevangen genomen, een van hen was gewond. Een Belgische passagiere was ook gewond. Israël wees op de verantwoordelijkheid, die Libanon heeft voor de aanwezigheid van de commando-

beweging. Het gevaar op een vergeldingsactie van Israël tegen Libanon, wordt groter door een zgn. Kamikazi-aanval van het Volksfront-Habash op de luchthaven van Lydda op 30 maart. Met een toestel van Air France arriveren 3 Japanners, die uit hun bagage granaten en Kalashnikow machinegeweren graaien en in het wilde weg beginnen te schieten op de passagiers, die in de aankomst- en vertrekhal van de luchthaven op hun bagage wachten. Er vallen 25 doden. Van de 60 gewonden, zijn er 15 in kritieke toestand.

De Japanners behoren tot 'Het Leger van de Rode Ster', een maoïstische organisatie. Het Volksfront, dat nog dezelfde avond mededeelt, dat het verantwoordelijk is voor deze aanval, spreekt van de 'Patrick Arguillo Groep'.

Beschouwen we de ontwikkeling van de laatste vijf jaren, dan zien we de uitzichten voor de Palestijnen vervagen en de toekomst donkerder worden. Er zijn krachten aan het werk die de Palestijnse nationale vormgeving willen vernietigen. Er is geen plaats voor de Palestijnen, ze worden weggedrukt.

Daartegen weert zich de nationale volkskracht. Is het mogelijk een volk van 2 tot 3 miljoen mensen te laten verdwijnen? Een deel van dit volk is al geassimileerd. Maar de vluchtelingen zijn er nog altijd. De hoop dat de Palestijnse revolutie zal worden opgenomen in en Arabische revolutie, die een einde zal maken aan de staat Israël, is een illusie. Maar er kunnen zich nog allerlei verschuivingen voordoen. Juist het feit, dat de Arabische regimens de neiging hebben steeds rechtser te worden, maakt de kans op nieuwe revoluties groter. Dit is goed waar te nemen aan de laatste ontwikkelingen in Egypte. Als er een weg is voor de Palestijnse revolutie, zal het een lange weg zijn.³⁸

Hoe meer men zich in de details van de Palestijnse ontwikkelingen verdiept, hoe duidelijker de indruk wordt, dat dit volk zich in zijn machteloosheid weert tegen krachten van buitenaf, waartegen niet te vechten is. Dit kan men van de hele tragedie zeggen, die zich in het Midden-Oosten afspeelt.

Het is jammer dat die krachten vaak alleen maar vaag worden aangegeven met woorden als imperialisme, kolonialisme en zionisme. Het is ook te betreuren, dat leuzen tegen deze grote boosdoeners worden aangeheven door bepaalde politieke groeperingen en door andere niet of nauwelijks.

Kwalijk is ook, dat de leuzeachtige bestrijding van deze bepaald kwalijke zaken ook moeten dienen om bepaalde opponerende politieke groepen, die eigenlijk niets met de Palestijnen te maken hebben, een hogere borst te geven.

Wij vinden het bedenkelijk, dat politieke groeperingen hun eigen kleurloosheid trachten te bedekken met penseelstreken in de meest wilde kleuren: apartheid, Palestijnen, Vietcong, enz. De groteske vertoning maakt niet veel uit voor het wereldgebeuren, maar een

³⁸ De ontwikkelingen in Jordanië waren aanleiding tot zelfkritiek en terugblik onder de Palestijnen. Er verscheen een 500 pagina's dik boek (Arabisch): Nabil Ali Shaath e.a., *El Moeqawamat El Filistinia Wa El Nizam El Ardoeni* (De Palestijnse Verzetbeweging en het Jordaanse Regiem) (Beirut, Libanon 1971) [Palestine Research Center].

verstandige en doordachte opstelling kan wél een goede invloed hebben, ook in een klein land. Het kolonialisme, dat na de Eerste Wereldoorlog nog in zijn oude gedaante meespeelde toen de kaart van het Midden-Oosten werd getekend, is in een nieuwe vorm een rol gaan spelen. De oude koloniale verhoudingen waren misschien nog betrekkelijk onschuldig, vergeleken bij economische afhankelijkheid van de landen van de Derde Wereld en de psychische afhankelijkheid van hun volken. ³⁹

Met het binnenbrengen van de westerse cultuur is in die landen een psychologisch probleem ontstaan, dat griezelige vormen aanneemt. De mensen worden ongelukkig in het grijpen naar hun 'geluk', wat meestal neerkomt op een bot streven naar welstandsverbetering, die hoe nodig ook, ten koste gaat van het eigene. De psychische inflatie het identiteitsverlies, maakt zo'n volk zwakker, wat vaak tot gevolg heeft dat een revolutionaire beweging meer anarchistische dan constructieve trekken heeft. Het Midden-Oosten heeft ruim zijn deel aan deze ontwrichting.

In dit gebied is Israël als staat verschenen als een ingeplant organisme. Het hoort er niet thuis. Wij zeggen dat met het oog op de feitelijke toestand. Met voorbijgaan aan vele feiten is er een overvloed van argumentatie, dat Israël juist wél in het Midden-Oosten thuis hoort en alleen maar dáár. Deze problemen zijn interessant genoeg, maar toch tamelijk academisch. Want Israël is er en zal er wel blijven ook.

De praktische vraag is: in welke vorm zal Israël blijven? Als politiek zionistisch bolwerk? De tekenen zijn er al dat dát niet het Israël van de toekomst zal zijn. Met het losmaken van de joden uit de minderheidssituatie onder dreiging van het antisemitisme, heeft ín Israël het zionisme geen functie meer. Wel buiten Israël, waar de joodse minderheden nog bestaan en het antisemitisme hen bedreigt. ⁴⁰

Het zionisme heeft een wereldfunctie en is van levensbelang voor Israël, zolang Israël als ingeplante staat de injecties van buitenaf nog nodig heeft. Zal Israël het Berlijn van het Midden-Oosten blijven? De enige gezonde oplossing zou zijn dat Israël tot het Midden-Oosten gaat behóren. Kan dat? Kan Israël evolueren tot een staat die functioneel met de Arabische staten verbonden is? Als we deze zaak gaan overdenken, stuiten we op reeksen van tegenstrijdigheden. De knopen lijken ons onontwarbaar. Waar nodig worden ze dan ook doorgehakt. Het zwaard heeft het laatste woord.

Voorondersteld dat de grote mogendheden hun belangen zodanig opzij kunnen zetten dat er net dat minimum aan autonomie voor de volkeren van het Midden-Oosten komt dat zij vorm kunnen geven aan hun eigen nationale politiek, zou er gepraat kunnen worden over een 'samenleving' van joden, moslims en christenen, wat daar dan ook bij gedacht kan worden. Evengoed als de joden hebben de Palestijnen recht op een nationaal tehuis.

— — — — —

³⁹ Kort en krachtig op dit punt is: Jacques Berque, *Crisis and Role of Decolonization*, in Herbert Mason, *Reflections on the Middle East Crisis* (Paris, The Hague 1970) [Mouton].

⁴⁰ Wij wijzen op een publicatie van de Matzpen (Israëlsche Socialistische Organisatie): *Zionism and Anti-Semitism*, o.a. afgedrukt in: *Student World* (tijdschrift van de World Student Christian Federation, Geneva) (1969) nr. 2, p. 147-153.

Aanhangsel 1: Kranten en weekbladen

Blz. 253-254: niet opgenomen deze digitale versie van het gedrukte boek.

Aanhangsel 2: Het democratisch stelsel in Libanon

Blz. 255-258: niet opgenomen deze digitale versie van het gedrukte boek.

Register van Bevrijdingsorganisatie

Blz. 259-260: niet opgenomen deze digitale versie van het gedrukte boek.